

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

MİMARLIK ANABİLİM DALI

**GELENEKSEL YOZGAT EVLERİNDE YAŞAM VE ANLAM:
EVİN SÖZLÜ TARİHİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Süheyla IŞIKSOY

TEMMUZ 2010

TRABZON

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

MİMARLIK ANABİLİM DALI

**GELENEKSEL YOZGAT EVLERİNDE YAŞAM VE ANLAM:
EVİN SÖZLÜ TARİHİ**

Mimar Süheyla IŞIKSOY

**Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde
"Yüksek Mimar"
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 19.02.2010
Tezin Savunma Tarihi : 26.07.2010**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Şengül Öymen GÜR

Jüri Üyesi : Yrd.Doç.Dr Asu BEŞGEN GENÇOSMANOĞLU

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Cenap SANCAR

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Salih TERZİOĞLU

Trabzon 2010

ÖNSÖZ

Anadolu'nun en eski yerleşmelerinden olan Yozgat ve çevresi, Bozok Platosu üzerinde kurulmuş, ilk çağlardan beri önemli yerleşme merkezlerinden biri olmuştur. Hititliler'e, Galatlılar'a ve Romalılar'a ev sahipliği yapmıştır. Güney'i, Kuzey'e bağlayan Kral Yolu bu yerleşke üzerinden geçmektedir

Anadolu, çağlar boyunca bilim ve kültür birikimini, topraklarında yaşayan halklara cömertçe vermiştir. Anadolu'ya yerleştikleri andan itibaren, bu nüfuslar yerel birikimle beraber, kendi örf ve adetlerini, yaşamlarından sentezleyerek, bölgeye özgü "Türk Evi" kavramını şekillendirmişlerdir.

Anadolu'ya hakim olan "Geleneksel Türk Konut Mimarisinin", bu önemli geçiş güzergahındaki "Yozgat Geleneksel Konut Mimarisine" nasıl yansıdığı, bu evlerin mekansal örgütlenmesini etkileyen faktörlerin incelenmesi, bu faktörler hala geçerliliğini koruyorsa gelecekte tasarlanması düşünülen konutlarda bu değer ve normların fiziksel karşılıkları ve çözümlerinin aranması, bu tezin konusunu oluşturmaktadır.

Çalışmamın yürütülmesinde bana yol gösteren, desteğini ve yardımını benden esirgemeyen, değerli hocam Prof. Dr. Şengül Öymen GÜR'e, büyük ilgi ve yardımlarından dolayı Yrd. Doç. Dr. Yaşar Bahri ERGEN 'e, yüksek lisansa devam etmem konusunda tüm sevgi ve desteklerini vererek bana her zaman güvenen aileme, eşime, rahmetle andığım babama sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Süheyla IŞIKSOY
Trabzon 2010

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
ÖZET.....	IV
SUMMARY.....	V
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	VII
1. GENEL BİLGİLER.....	1
1.1. Giriş.....	1
1.2. Veri Toplama Yöntemlerinin Tanıtılması.....	3
1.3. Yozgat ve Çevresinin Tarihçesi.....	4
1.4. Yozgat Şehrinin Gelişimi.....	6
1.5. Şehir ve Kültür.....	11
1.6. Yozgat Konut Mimarisi.....	11
1.7. Sözlü Tarih Çalışmalarının Evrimi.....	13
1.7.1. Tarih.....	13
1.7.2. Sözlü Tarih.....	15
1.7.3. Sözlü Tarihin Kullanıldığı Alanlar.....	19
1.7.4. Sözlü Tarihin Katkıları.....	23
1.7.5. Türkiye’de Sözlü Tarih Çalışmaları.....	24
1.7.6. Sözlü Tarih Yöntemi.....	26
1.7.6.1. Görüşme, Kaydetme, Saklama, Yorum ve Sunum.....	26
1.7.6.2. Görüşme-Kaydetme.....	26
1.7.6.3. Saklama ve Sınıflandırma.....	28
1.7.6.4. Sunum ve Yorum.....	28
2. YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	30
2.1. Yozgat Konaklarında Yaşam Kültürü.....	30
2.2. Karşlıoğlu Konağı.....	30
2.3. Hayri İnal Konağı.....	47
2.4. Rifat Koç Konağı.....	62

2.5.	Ozanlar Konağı.....	71
2.6.	Yeşilkaya Konağı	82
2.7.	Nizamoğlu Konağı	95
2.8.	Kazım Dönmez Konağı	107
2.9.	Ömer Dünder Evi	112
2.10.	Koldemir Konağı	121
2.11.	Eryaşarlar Konağı	133
3.	BULGULAR	141
3.1.	Yiyecek Temini ve Geleneksel Yozgat Mutfağı	141
3.2.	Mutfak ve Bakım İşlevleri	142
3.3.	Mutfak-Kiler-Mağaza-Ofis Farkları	143
3.4.	Dolaplar ve Rafların İşlevleri	144
3.5.	Baş Oda-Ramazanlık	145
3.6.	Misafir Ağırlama	146
3.7.	Aile Bağları	147
3.8.	Yatak Odaları ve Odalar	147
3.9.	Hizmetlilerin Barınması	149
3.10.	Giriş Kapıları-Merdivenler	149
3.11.	Bahçeler	150
3.12.	Evin Isıtılması ve Havalandırılması	150
3.13.	Sürdürülebilirlik	151
3.14.	Özlem ve Eleştiri	152
3.15.	Konak Sahiplerinin Restorasyonlar Hakkındaki Görüşleri	153
3.16.	Konak Sahiplerinin Etnik Gruplarla İlgili Yorumları	154
4.	İRDELEME	155
5.	SONUÇ VE ÖNERİLER	160
6.	KAYNAKLAR	162
ÖZGEÇMİŞ		

ÖZET

Bu yüksek lisans tezinde, eski Yozgat evleri örneği üzerinde durularak; bu evlerin mekansal örgütlenmesini etkileyen faktörlerin incelenmesi, kültürün tanımlanması ayrıcalıklı yönlerinin irdelenmesi, kültürel değer ve normların fiziksel çevreye yansımalarının saptanması, kültürdeki mevcut etkinlikler, davranışlar ve davranış konumlarının geleneksel kültürel kodlar çerçevesinde incelenmesi bu faktörler hala geçerliliğini koruyorsa gelecekte tasarlanması düşünülen konutlarda bu değer ve normların fiziksel karşılıkları ve çözümlerinin aranması bu tezin konusunu oluşturmaktadır.

Ancak, bu amaçlarla yola çıkan benzeri tezlerden farklı olarak gramer incelemesi ve anlamlandırma yerine bu amaca farklı bir yolla ulaşılmak istenmektedir. Ülkelerin başat tarihleri arşivlerde saklanmış belgeler üzerinden yapılır. Yaşayan konutlar kendileri belgedir ama yorum siyah-beyaz çizimler ve fotoğraflar üzerinden yapıldığı sürece anlam düzleminde çok şeyin atlanmış olabileceği açıktır. Tam da bu nedenle bu tez sözlü tarih yöntemini esas almıştır. Kayda geçmemiş, duyulmamış sesler üzerinden yeniden bir tarihsel okuma olma özelliği taşımaktadır.

Bu amaç doğrultusunda çalışmanın birinci bölümü olan giriş bölümünde; çalışmanın konu alanı ve kapsamı tanımlanmış, kültür mekan ilişkisi, Yozgat'ın tarihçesi ve eski Yozgat evlerinin araştırılmasında öncelikle kullanılan sözlü tarih yöntemi, yararları ve yöneme karşı yapılan eleştirilere yer verilmiş, ikinci bölümde; konak sahipleriyle yapılan röportajlar değerlendirilmiş, rölöve taslaklarından restitüsyonların çıkarılması yoluyla mekan sentaksı ve diğer fiziksel öğeler tespit edilerek konut etkinliklerinin konumları, davranışın ortaya konma biçimleri, sözel tarihle birlikte anlamlandırma süreci içinde ele alınarak üçüncü bölümde açıklanmıştır.

Dördüncü bölümde, tez kapsamı içindeki konunun özü tartışılmış, beşinci bölümde bulgular yönünde ortaya çıkan sonuçlar açıklanmış ve bu çalışma doğrultusunda yapılacak yeni çalışmalar için öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel Yozgat Evleri, Sözlü Tarih, Mekan Örgütlenmesi Kültür, Davranış, Mekan Sentaksı

SUMMARY

Life And Meaning in the Traditional Yozgat Houses: Oral History of the House

In this postgraduate thesis, by being focused on the samples of old Yozgat houses, analysis of the factors affecting the spatial organization of these houses, identification of the culture, study of its favourable sides, detection of reflections of cultural norms and values to physical environment, study of existing activities, behaviours in the culture and behaviour situations, if these factors still survive, search of these values and norms' solutions and physical responses for houses thought to be designed in future comprise the subject of this thesis

Nevertheless, this aim is wanted to be reached by a different way instead of grammar analysis and explanation as different from similar theses starting out with these aims. Significant, dominant histories of countries are made upon stored documents in the archives. Living houses are documents themselves, however it is clear that many things and points can be skipped over meaning plane as long as interpretation and explanation are made on the basis of black and white drawing and photos. Consequencely, this thesis bases on oral history method. It has characteristics of historical rereading via unregistered, unheard vioces.

In accordance with this purpose, in the introduction part (first part) of the study, there are the definition of the subject area and scope, the relationship between culture and location, history of Yozgat and oral history method primarily used for the research of old Yozgat houses, its advantages and complaints being against the method; in the second part, interviews made with townhouse owner have been evaluated, the locations of house operations, the ways of behaviour's presentation and oral history have been discussed in the process of explanation by being ascertained space syntax by removing restitution from building survey drafts and other physical elements; in the third part, these have been explained.

In the fourth part, the heart of the subject in the scope of the thesis have been discussed; in the fifth part, the results emerging in the direction of findings have been demonstrated and proposals have been brought forward for new studies to be done in line with this study.

Key Words: Traditional Yozgat Houses, Oral History, Organization of Space, Culture, Behaviour, Space Syntax

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Yozgat sit alanı içindeki mahalle ve yapılar	9
Şekil 2. Yozgat sit alanı haritası	12
Şekil 3. Karşlıoğlu konağı kimlik bilgileri	32
Şekil 4. Karşlıoğlu konağı kat planları kesit ve görünüşleri	39
Şekil 5. Karşlıoğlu konağı cephe ve iç mekan görünüşleri	44
Şekil 6. Hayri İnal konağı kimlik bilgileri	48
Şekil 7. Hayri İnal konağı vaziyet planı	53
Şekil 8. Hayri İnal konağı kat planları kesit ve görünüşleri	54
Şekil 9. Hayri İnal konağı cephe ve iç mekan görünüşleri	59
Şekil 10. Rıfat Koç konağı kimlik bilgileri	63
Şekil 11. Rıfat Koç konağı dış cephe görünüşleri	70
Şekil 12. Ozanlar Konağı kimlik bilgileri	72
Şekil 13. İkbal Ozan	73
Şekil 14. İkbal Ozan ve torunu	74
Şekil 15. Ozanlar Konağı kat planları kesit ve görünüşleri	77
Şekil 16. Ozan konağı cephe ve iç mekan görünüşleri	79
Şekil 17. Yeşilkaya konağı kimlik bilgileri	83
Şekil 18. Yeşilkaya konağı vaziyet planı	86
Şekil 19. Yeşilkaya konağı kat planları kesit görünüşleri	87
Şekil 20. Yeşilkaya konağı cephe ve iç mekan görünüşleri	91
Şekil 21. Nizamoğlu konağı kimlik bilgileri	97
Şekil 22. Nizamoğlu konağı kat planları ve görünüşleri	99
Şekil 23. Nizamoğlu konağı cephe ve iç mekan görünüşleri	101
Şekil 24. Kazım Dönmez konağı kimlik bilgileri	107
Şekil 25. Kazım Dönmez konağı cephe ve iç mekan görünüşleri	110
Şekil 26. Ömer Dündar evi kimlik bilgileri	113
Şekil 27. Ömer Dündar evi vaziyet planı	115
Şekil 28. Ömer Dündar evi kat planları kesit ve görünüşleri	116

Şekil 29. Ömer Dünder evi cephe ve iç mekan görünüşleri.....	119
Şekil 30. Koldemir konağı kimlik bilgileri	122
Şekil 31. Koldemir konağı vaziyet planı	125
Şekil 32. Koldemir konağı kat planları kesit ve görünüşleri.....	126
Şekil 33. Koldemir konağı cephe ve iç mekan görünüşleri.....	129
Şekil 34. Eryaşarlar konağı kimlik bilgileri	135
Şekil 35. Eryaşarlar konağı kat planları	139
Şekil 36. Eryaşarlar konağı cephe ve iç mekan görünüşleri	140

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Tarihsel olarak konut; iletişim, etkileşim, mekan, zaman ve anlamın bir örüntüsüdür. Bir yandan ait olduğu etnik grubun karakteristiklerini, yaşam biçimini, davranış kurallarını, çevresel tercihlerini, imgelerini, zaman –mekan taksonomilerini yansıtırken, öte yandan kullanıcısının özümü ilgili imgelerini, kendini kanıtlama ve anlatma eğilimini, böylece tasarım, donatım ve biçemi ile bireyin kişilik ve ayrıcalığını yansıtır (Gür, 2000).

Konut insan yaşamıyla kenetlenmiş bir olgudur. İnsanlar evlerinde ekonomik, sosyal ve siyasal dizgelerin bir parçası olarak doğar, yetişir, evlenir, çocuk büyütür, çalışır, yaşlanır ve ölürlür.

Bazı durumlarda konutlar bir kültürün kozmik imgeleriyle, dünya görüşüyle bağmlıdır. Dinsel açıdan ulu ve kutlu olabilirler. İnsanları birbirine, doğüstü güçlere, atalarına, geleceğe, dünyaya ve en genelde doğaya bağlayabilirler.

İnsanın kültürel deneyimine bağlı olarak zihninde varolan imgesel düzenlerle inşa ettiği fiziksel çevrenin düzeni izomorfiktir. Bu nedenle dünyada ne kadar tanımlanabilir kültür varsa, o kadar otantik konut örüntüsü ve biçimi vardır. Bu farklar gerek eşzamanlı kültürler arasında gerekse aynı kültürün tarihi akışı içinde kolayca saptanırlar (Gür, 2000).

Dünyadaki bu zengin konut tipolojileri bize toplumların değişik zaman içinde değişen dünya görüşlerini anlatırlar. Bir coğrafyadan diğerine, bir dönemden diğerine değişen şeyse, salt mekanın biçimi değil, sosyal sınırlar, egemenlik alanları, tampon bölgeler, kısacası konutun insanları ya da etkinlikleri birbirinden “ayırma ve/veya “birleştirme” düzenidir.

Aynı kültür içinde konutta rastlanan eşzamanlı çeşitlenmeler, iklimsel ve topoğrafik veriler, aile yaşı ve yapısı ailede bireylerin üstlendiği roller, aile bireylerinin genel üretim ve tüketim ilişkileri içindeki yerleri ve değer dizgeleri; ard zamanlı çeşitlenmeler ise moderleşme, kentleşme düzeyleri ve ücretli işçilik statüsüne geçişleriyle, kısacası kültürel değer ve sosyal normlardaki değişimle (kültürleşme) açıklanabilir.

Bilgi ve iletişim çağında bu etmenler arasında küreselleşmeyi de önemli bir değişim etmeni olarak saymak hiç yanlış olmayacaktır (Gür, 2000).

Genel olarak dünyada konut konusu bugün 20. yüzyılın ilk çeyreğine göre daha az irdelenmektedir. Modern mimari söylemde, üzerinde çok durulmuş olan bu konu bugün söylemsel gündemden çıkmıştır. Çünkü modern mimarlar tarafından bir devlet sorunu olarak görülen konutlandırma, bugün artık neredeyse tüm dünyada devletin elini çektiği bir konudur (Gür, 1996).

Konut Türkiye’de ise serbest pazar anlayışı içinde gerçekleşmeye başlamış “Hızlı yap, hızlı sat, çok kar et” modeli gündeme yerleşti (Gür, 1993; Karaören, 1992).

Mimarlıkta da topluma özgü çeşitli yapılar incelendi ve çeşitli arşivlemeler yapıldı. Bunlar bütün dünyada 1960-1980 yılları arasına rastladı. Bütün bu çalışmaların amacı; kültürün özgün yanlarını, ekonomi, toplum, sanat ve mimari alanlarında vurgulayarak herhangi bir toplumun kendi ayrıcalığını sergilemektir.

Kültürel değer ya da kültürel normlardan kaynaklı olarak insan beyninde yer etmiş olup da fiziksel çevresine yansıyan bir dizi örüntü bulunmaktadır (Rapoport, 1969; Mircae Eliade, 1961; Pierre Bourdieu, 1977).

Mimarlar bunları etüt etmek yerine kültürdeki basit, eskiden simgesel değeri olan, yaşam tarzını çok da ilgilendirmeyen fiziksel özellikler üstünde, Post modern tarihçiliğin ve bağlamcılığın bir sonucu olarak mimari bileşen ve cephe formatları üzerinde durdular: Hatıllar, söveler, cumbalar, çıkmalar ve benzeri bileşenleri biçimleri düzeyinde incelendiler. Bazı mimarlar yapının bir köşesine bir cumba oturtma yoluyla geçmişi geri getirebileceklerini düşündüler. Bu tür öğeler, çeşitli şekillerde kullandılar. Böylece biçim bir Esperanto’ya dönüştü. Aslında herkesin biraz anladığı, ancak özgün anlamından da epeyce soyutlanmış bir Esperanto... Böylece, mimari dil, anlamsal olarak değerini yitirmiş bir biçim sistemi oldu (Bekleyen, 1999).

Oysa geçmiş, barındırdığı değer ve anlamlar açısından değerlendirilebilirse bugünün yeni tasarlanacak çevrelerine bu korunan değerleri aktarmak olanaklıdır.

Bu tezde ve bu bağlamda, eski Yozgat evleri örneği üzerinde durularak; bu evlerin mekansal örgütlenmesini etkileyen faktörlerin incelenmesi, kültürün tanımlanması ayrıcalıklı yönlerinin irdelenmesi, kültürel değer ve normların fiziksel çevreye yansımalarının saptanması, kültürdeki mevcut etkinlikler, davranışlar ve davranış konularının geleneksel kültürel kodlar çerçevesinde incelenmesi bu faktörler hala geçerliliğini koruyorsa gelecekte tasarlanması düşünülen konutlarda bu değer ve normların fiziksel karşılıkları ve çözümlerinin aranması bu tezin konusunu oluşturmaktadır.

Ancak, bu amaçlarla yola çıkan benzeri tezlerden farklı olarak gramer incelemesi ve anlamlandırma yerine bu amaca farklı bir yolla ulaşılmak istenmektedir. Ülkelerin başat tarihleri arşivlerde saklanmış belgeler üzerinden yapılır. Yaşayan konutlar kendileri belgedir ama yorum siyah-beyaz çizimler ve fotoğraflar üzerinden yapıldığı sürece anlam düzleminde çok şeyin atlanmış olabileceği açıktır. Tam da bu nedenle bu tez sözlü tarih yöntemini esas almıştır. Kayda geçmemiş, duyulmamış sesler üzerinden yeniden bir tarihsel okuma olma özelliği taşımaktadır.

Bu amaç doğrultusunda çalışmanın birinci bölümü olan giriş bölümünde; çalışmanın konu alanı ve kapsamı tanımlanmış, kültür mekan ilişkisi, Yozgat'ın tarihçesi ve eski Yozgat evlerinin araştırılmasında öncelikle kullanılan sözlü tarih yöntemi, yararları ve yönteme karşı yapılan eleştirilere yer verilmiş, ikinci bölümde; konak sahipleriyle yapılan röportajlar değerlendirilmiş, rölöve taslaklarından restitüsyonların çıkarılması yoluyla mekan sentaksı ve diğer fiziksel öğeler tespit edilerek konut etkinliklerinin konuları, davranışın ortaya konma biçimleri, sözel tarihle birlikte anlamlandırma süreci içinde ele alınarak üçüncü bölümde açıklanmıştır.

Dördüncü bölümde, tez kapsamı içindeki konunun özü tartışılmış, beşinci bölümde bulgular yönünde ortaya çıkan sonuçlar açıklanmış ve bu çalışma doğrultusunda yapılacak yeni çalışmalar için öneriler geliştirilmiştir.

1.2. Veri Toplama Yöntemlerinin Tanıtılması

Çalışma alanı, Yozgat ve Akdağmadeni ilçesi sit alanında ki tescilli evler ile sınırlandırılmıştır. Seçilen tescilli 10 evin, rölöve yöntemi kullanılarak plan düzeyinde rölöve, restitüsyonları çıkarılmış ve fotoğrafları çekilmiştir. 10 ev sahibiyle röportajlar yapılmıştır. Yanan veya yıkılan evlerle ilgili eski fotoğraflar ve bilgiler değerlendirilmiştir.

Çevre, davranış araştırmalarında geliştirilmiş bir takım yöntemler, davranışın doğrudan gözlenmesini zorunlu kılmaktadır. Oysa geleneksel ve arkeolojik çevrelerin incelenmesinde bu olanaklı değildir. Bu tip çevrelerde kalıntılar ya da bunlara ilişkin yapılan çalışmalardan ve rölöveleri üzerinden incelemeler yapılabilmekte; bunlar yordanarak yorumlanabilmektedir (Bekleyen,1999).

Rölöve, görüşme ve belgeler aracılığıyla eski Yozgat evlerinin planları, kullanılma biçimleri, bağlamsal verilere göre bu yapılarda alınmış tasarım önlemleri, kullanıcının

davranış alışkanlıkları ve bunları etkinlik ve eylemler düzeyinde ortaya koyma biçimleri tespit edilmiştir.

Fiziksel izler taranarak kullanıcılar ve veya yakınları ile yapılan görüşmelerle bu bulgular yeniden sınanmış ve son yorumlara sözlü tarih yöntemiyle varılmıştır.

1.3. Yozgat ve Çevresinin Tarihçesi

Prof. Hakkı Acun'nun Tüm Yönleriyle Çapanoğulları ve Eserleri, yine Prof. Hakkı Acun'nun, Bozok Sancağında Türk Mimarisi ve S. Burhanettin Kapusuzoğlu'nun Bozoknağme'si gibi çeşitli tarih araştırmacılarına dayanarak Yozgat tarihi aşağıdaki gibi özetlenebilir.

Yozgat ve çevresi, Bozok Platosu üzerinde kurulmuş, ilk çağlardan beri önemli yerleşme merkezlerinden biri olmuştur. Alışar, Kuşhisar, Kazankaya, Çengel Tepe ve Mercimek Tepe gibi Hitit yerleşme bölgelerinden başka Büyüknefes Köyündeki Tavium harabeleri ve Küçüknefes Köyündeki, Galat ile Sarıkaya, Sorgun, Çalatl ve Azapbaşı'nda Roma yerleşme yerleri olduğu bilinmektedir (Acun, 2005a).

Bozok Platosu üzerinde kurulan Yozgat, Galatların başkenti Tavium'a (Büyüknefes Köyü'ne) 30km., Hititlerin başkenti Hattuşaş'a 40km., Medlerin başkenti Pteria'ya (Şahmuratlı Köyü'ne) 35km. ve Romalıların Charsianon Eyaleti başkentine (Muşallim Köyü'ne) 125 km. uzaklıktadır.

Bizans devrinde ise Bozok Bölgesinin Charsianon eyaletine dahil olduğu bilinmektedir. 1071 Malazgirt zaferinden sonra bu bölge Türkleşmeye ve Türk hakimiyetine girmeye başlar. Selçuklu devletinin kuruluş yıllarında Danişmentli bölgesine dahil olan bu plato sonraları Selçuklu hakimiyetine girer. 1243 yılında Selçuklu ordusunu mağlup eden Moğollar 1256 yılından itibaren fiilen Anadolu'da işgal kuvvetleri buldurmaya başlar. Bu arada Moğol işgal kuvvetlerinden pek mühim bir topluluk Özler Bölgesi adını verdiğimiz, Yozgat bölgesine yerleşir. Bu bölge, Beylikler Döneminde Ertana ve daha sonra Kadı Burhaneddin Ahmet Beyliği hakimiyetine girer.

Bölge, 1402 Ankara savaşından sonra Çelebi Mehmet Paşa tarafından tekrar Osmanlı Devletinin topluluklarına katılır. Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran savaşından dönüşünde Bozok ve Kayseri sancakları Dulkadirli beylerinden Alaüddeve ve Şehsuvaroğlu Ali Bey'e verilmiştir. Onların ölümünün ardından 1521'den sonra Osmanlı idaresine girmiştir.

Yozgat XVI. yüzyılda belirli bir merkezi bulunmayan Bozok Sancağına bağlıydı. Bugünkü Yozgat şehrinin yerinde, 30 vergi nüfuslu, 15-20 hanelik Yozgat köyü, Karye-i Yozgat bulunmakta ve burada Alpavud Bey'in nökerleri oturmaktaydı. Mezkur nökerler çok tehlikeli olan bu geçitten yolcuların salimen geçmelerini sağlamakla görevlendirilmişler; buna mukabil bir takım vergilerden muaf tutulmuşlardı. XVI. Yüzyıl başında Yozgat ve çevresine önemli yerleşmeler olmuştur. XVII. Yüzyılın ilk yarısına kadar Kızılkoca Kazasına (merkeze bağlı Yassıağıl Köyü'ne) bağlı küçük bir köy iken, bu yüzyılın ortalarında Çapanoğullarının buraya yerleşmeleriyle, özellikle Çapanoğlu Ahmet Paşa'nın gayretleriyle, Yozgat büyük bir şehir haline getirilmiştir (Acun, 2005a).

XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda birçok isyan ve karışıklıklara maruz kalan ve merkezi otoritenin kaybolduğu Anadolu'da bu boşluğu doldurmak için yerel sülaleler veya yöneticiler ortaya çıkmıştır. Bunlar devlet adına vergi ve asker toplar, sultan adına buldukları bölgeleri idare ederlerdi (Acun, 2005b).

Yaptıkları her işte sultana ve İstanbul'a özenirlerdi. Sanatta ise, sultanların baniliklerinin yerini, idare ettikleri bölgelerde ayanlar almışlardı. Tarihte bu döneme Ayanlar Dönemi denir. Bu dönemde Anadolu'da irili ufaklı 20' nin üzerinde ayan vardı. Bu ayanların en güçlüsü Çapanoğullarıydı. XVII. Yüzyılın ikinci yarısından sonra Çapanoğullarının hakimiyetleri altına girmesiyle bölge canlılık kazanmaya başladı. Hatta bölgenin merkezi olan Yozgat'ın bizzat Çapanoğulları tarafından kurulduğu, Yozgat isminin bu Türkmen aşiretiyle ilgili olduğu büyük bir ihtimaldir. Anadolu'da Yozgat şehrinin dışında, aynı ismi taşıyan başka yerleşim yerlerinin olduğuda bilinmektedir. Mesela, Ankara iline bağlı Asiyozgat = Elmadağ ilçesi, Bolunun bir köyü, aynı ismi taşımaktadırlar.

Çapanoğulların, Mamalı (Mamulu) Türkmen aşiretine mensup olduğu anlaşılmaktadır. Bu aşiret mensupları bundan tahminen 300 sene önce Horasan'dan kalkıp Erivan, Kars ve Maraş yoluyla Güney Anadolu'ya gelmişler ve Gaziantep, Maraş dolaylarında yerleşmişlerdir. Fakat sürüleri için daha elverişli yerler aramak zorunda kalan bu yörükler Ömer Ağa idaresinde İç Anadolu' ya yürümüş ve Yozgat ili Yerköy arasında bulunan Saray Köyü'nü kurup bir müddet orada kalmışlar, daha sonra Yozgat'a gelmişlerdir. Yozgat kasabasını ilk defa Çapanoğlu Ahmet Paşa tesis etmiş ve oğulları Mustafa ile Süleyman Beyler burasının imarına devam ederek bir kasaba haline getirdikleri bilinmektedir. Çapanoğulları ailesi içinde en nüfuzlu ve devlet hizmetinde en çok emeği geçmiş kişi Süleyman Bey'dir. III. Selim'in tesis ettiği Nizam-ı Cedid teşkilatındaki

gayreti ile padişahın Anadolu’da en çok güvendiği ve sevdiği bir şahsiyetti. Süleyman Bey Nizam-ı Cedid’e hizmeti sebebiyle geniş imtiyazlara nail olmuş; Bozok ve Çankırı’dan başka, zaman zaman Kırşehir, Aksaray, Kayseri, Çorum, Ankara, mütesellimliklerinde bulunmuş; İskilip, Zile, Amasya’yı nüfusu altına almış; oğlu Celaleddin Paşa vezir ve Sivas valisi olunca bu nüfusunu o havalide Elbistan, Adana ve Tarsus’da bile göstermiştir.

Süleyman Bey devlete sayılmayacak kadar çok yararlı işler yapmıştır. Onun için, “Çok karıştırma altından Çapanoğlu çıkar” ve “ Çapanoğlu’nun abdest suyu” deyimleri Süleyman Bey zamanında ortaya çıkmıştır. Ayrıca, Çapanzadelere bazı eşkıya hareketlerini önlemek gibi görevlerde verilmiştir. Süleyman Bey devlete yaptığı yararlı işlerden başka, şehirde ve çevrede birçok imar faaliyetlerinde bulunmuştur. Süleyman Bey’den sonra yakın zamanlara kadar Yozgat ve çevresi Çapanoğulları ailesinin idaresinde kalmıştır. İstiklal harbi sıralarında da bu ailenin birçok yararları olmuştur (Acun,2005b).

1.4. Yozgat Şehrinin Gelişimi

Yozgat şehri, 1320 m. yükseklikte olan Bozok platosu üzerinde kurulmuş yeni bir kenttir. Kentin doğusunda Mercimek Tepe, yakında Çeşkaya tepesi, Kuzeybatısında da Kabaktepe, kuzeyinde Nohutlu (1530 m.) ve güneyinde Çamlık tepesi (1525 m.) yer almaktadır. Şehir, dağlar arasında sıkışmış bir çanak görünümündedir. İçerisinden şehri ikiye bölen Kirazlı Deresi ve bununla birleşen Çatak, Tekke, Kurtini dereleri geçer. İçinden derelerin aktığı ormanlık ve korunması çok kolay olan bu yer, dönemi için yerleşmeye son derece uygun bir konumdadır.

İlkçağın önemli başkentlerinin ortasında kurulan Yozgat, ayrıca önemli yol kavşakları üzerinde yer almaktadır. Doğu ile batıyı birbirine bağlayan Kral Yolu Yozgat yakınlarından (Tavium’dan) ve Muşallim Köyü’nden, güney (Adana) ile kuzeyi (Samsun) birbirine bağlayan Kadim Yolu ise Sorgun’dan geçer. Ayrıca Selçuklu döneminin İpek Yolu ve Osmanlı döneminin yolları ile Ordu Yolu, bu ilin topraklarından geçtiği bilinmektedir.

XVIII. Yüzyılın ilk yarısına kadar Kızılıkoca Kazasına (Şefaathı’ya bağlı Yassıağıl Köyü) bağlı küçük bir köy iken, bu yüzyılın ortalarında Çapanoğullarının buraya yerleşmesiyle, özellikle Çapanoğlu Ahmet Paşa’nın gayretleriyle büyük bir merkez haline geldiği anlaşılmaktadır. Ahmet Paşa, şehre çevreden Türk ve gayrimüslim halkları getirerek nüfusun ve ticaretin artmasını sağlamıştır. 1753 yılın da yaptırdığı bilinen

Demirli Medrese ile bir çeşmenin kitabesi günümüze kadar gelmiştir. Büyük oğlu Mustafa Bey, birçok camii, hamam, dükkan; küçük oğlu Süleyman Bey ise; okul, camii, hamam, dükkan yaptırarak şehrin gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. Şehrin gelişiminde Çapanoğlu Ahmet Paşa ve ailesinin önemli bir yer üstlendiği, stratejiler belirleyerek şehri imar etme yönünde ilk adımı attıkları; şehrin kısa sürede hızla geliştiği, yapıların ve mahallelerin dağılımından anlaşılmaktadır (Acun, 2005).

Ahmet Paşa döneminde kent nüfusunun yapı ve mahalleler bazında değerlendirildiğinde, 3.000 - 4.000' ler civarında olduğunu tahmin edilmektedir. Yozgat'a gelen seyyahlar Çapanoğulları dönemindeki Yozgat'ı hep Avrupa şehirleriyle karşılaştırmış veya ona benzetmişlerdir.

Yozgat'a değişik tarihlerde gelen seyyahlar şehrin nüfusu, ekonomik yapısı, etnik grupların dağılımı, Çapanoğullarının yönetim anlayışı ve bölgeyle ilgili önemli bilgiler vermektedirler.

Evliya Çelebi'den sonra Yozgat'a 1813'de gelen ilk seyyah J. D. M. Kinneir'dır. J. M. Kinneir Yozgat'ın bu dönemde memleketin en güzel ve modern şehri olduğunu, evlerin İstanbul evleri gibi süslü boyalı olduğunu, şehirde 16.000 Türk'ün yaşadığını, geri kalanların ise Ermeni, Rum ve Yahudi olduğunu belirtir. İngiliz seyyah Çapanoğlu'nun sarayından ise şöyle bahsetmektedir. "Yozgat sarayı, birçok daireleri, uzun koridorları ve çeşitli bahçeleri olan büyük ihtişamlı bir binadır. Ahşap olan bu bina geniş bir duvarla çevrili ve iki katlıdır; zengin döşemesi, dairelerinde renkli resimler ve yaldızlı süslemeler göze çarpar. Birçok salonu vardır; bu salonlardan biri kırmızıya ve diğeri sarı renklere boyanmıştır. Harem dairesi çok güzel Çerkez kadınlarıyla doludur. Mutfaklarında her gün 300 kişiyi doyuracak yemek hazırlanır." Kinneir, bu ailenin üç göbektir Anadolu'nun tek hakimi, en kuvvetlisi olduğunu söyler. 50.000 kişilik bir orduyu altı hafta kadar besleyecek zenginliğe sahip olduğunu ifade eder.

1832'lerde Yozgat'a gelen C. Texier'e göre Yozgat'ın manzarası, damları kiremitle örtülmüş aynı Avrupa beldesi gibidir. Bahçelerde meyveler ve bilhassa pek ala kayısılar yetişir. Nüfusu tahminen 15.000 kadardır. Üçte birinden biraz fazlası Hıristiyan'dır. Ermeniler Rumlardan daha çokçadır. Bütün halk bir arada pek iyi yaşarlar. Hristiyan binaları ile Türklerinki arasında fark olmadığını söyler.

19 Haziran 1848 tarihinde Yozgat'a gelen P. V. Tschihatscheff, bir vadinin eteğinde kurulmuş Yozgat'ta, düz damlı ve kiremit çatılı evler göze çarpar diyerek kentin genel görünümünü tanımlar. Anılarını aktarırken Çapanoğlu'nu yönetim zihniyetine ve eğitim

anlayışına ışık tutar: “Kentte Dr. Leonardi’nin evinde kaldım. Bu adam İtalyan asıllı Ermeni bir doktordur. Küçük yaşta yanına alarak yetiştiren ve onu İtalya’ya tahsil için gönderen Çapanoğlu olmuştur. Çapanoğlu’nun yakın dostu ve doktorudur”, der (Acun, 2005b).

1850’lerde Yozgat’a gelen A. D. Mordtmann, “Yozgat üç dağ arasında Çapanoğulları tarafından kurulmuş Anadolu’nun en yeni şehridir. Bozok eyaleti o zaman tüm Avrupa’nın tahıl ihtiyacını karşılayabilirdi,” diyerek bölgenin tarımsal verimliliğini vurgulamaktadır.

Onun tespitlerine göre o tarihte şehirde 48 Rum, 500-600 Ermeni aile bulunuyordu; geri kalanı yaklaşık olarak 20.000 nüfusun hepsi Müslüman’dı. Ulu Camii (Çapanoğlu Camii) Üsküdar Selimiye Camii ile aynı ve hoş formudur. Pazarı oldukça zengin ve meskunları çok nazikti (Acun, 2005b).

Şehir yeni kurulmuş olmasına rağmen bu kadar çok seyyahın gelerek ziyaret etmesi Yozgat’ın önemini göstermektedir.

1857’lerde H. Bart 25.000, 1850’ler de Mordtman 20.000, 1858’lerde C. Ritter 16.000 kadar olduğunu yazar.

Kinneir, Texier, H.Bart, Mordtmann ve Ritter’in ifadelerine dayanarak, bu dönemde şehir nüfusunun 15.000-20.000 civarında olduğu söylenebilir.

1300 tarihli Ankara Salnamesi’ne göre, Yozgat’a 12281 hane ve dükkan, 18 camii ve mescit, 3 tekke ve zaviye, 8 medrese, 2 kütüphane, 15 fırın, 4 han, 8 hamam; 1320 tarihli Ankara Salnamesi’ne göre ise, 8 medrese, 778 kitaplı 2 kütüphane, 1 mektep-i rüştiye (orta okul), 2 erkek, 1 kız, 3 ibtidadi, 15 sübyan mektebi vardı.

Vital Cuinet 1890’larda Yozgat’ın 15.000 nüfuslu modern bir şehir olduğunu; şehirde 50 tane okul olup bunlardan 6’sının Rum, 20’sinin Ermeni gregorian ve 3’ünün Ermeni Protestan olduğunu yazar. Ayrıca şehirde 22 camii, 10 medrese, 1 hastane, 2 eczane, 1 Rum, 6 Ermeni ve 2 Protestan kilisesinin varlığından söz eder.

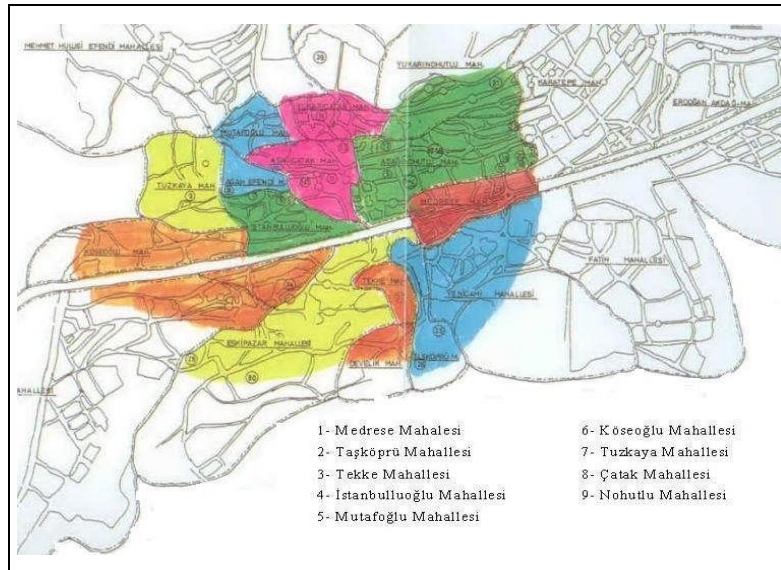
B. Kodaman, Yozgat’ta 1311 / M.1895’de açılmış 1 tane 5 yıllık nehari idadi (gündüzlü lise) ile 1906-1907’ de iki rüştiyenin (orta okul) olduğunu belirtir.

Şemsettin Sami’nin 1316 tarihli Kamusül-A’lam’ında şehir nüfusunun 15.000 olduğu, 18 camii ve mescit, 5 medrese, 2 kütüphane, 1 rüştiye ve 3 ibtidadi mektebi, 4 han, 8 hamamının bulunduğu, her sene haziran ayında Köhne Panayırı adıyla büyük panayırın kurulduğu bilgisi yer almaktadır.

1930'larda Yozgat'ın nüfusunun azalarak 11.000 civarına indiği, bugün ise 85.000'lere dayandığını biliyoruz. Yozgat şehrinin, esas olarak bugünkü Çapanoğlu Camii etrafında genişleyerek büyüdüğünü, caminin konumundan anlamaktayız. Camiinin güneydoğusunda 25-30 m. kadar uzaklıkta Çapanoğlu hamamı ve Tol Çarşısı, onun doğusundan Üzüm Pazarı, camiinin batısında Odun Pazarı, kuzeydoğusunda Un Pazarı ve dükkanlar ile hanlar yer almaktaydı. Bugün bu Pazar (Un Pazarı hariç) ve hanlardan hiçbir eser kalmamıştır. Yalnız Tol Çarşısının bir bölümü ayakta kalabilmiştir.

Demirli Medresesi'nin yapılmasıyla birlikte kent merkezi camii ve medrese etrafında gelişmeye devam etmiştir. Medrese önüne bir de saat kulesi yapılmıştır. Daha sonra yıkılan bu medresenin yerine, batısına hükümet konağı (bugün yıkılmıştır) yapılmıştır. Saat kulesinin bulunduğu alan Cumhuriyet döneminde bir meydan haline getirilerek şehrin merkezine dönüştürülmüştür. Meydanların saat kuleleriyle birlikte ele alınması erken Modern Mimarimizin bir ilkesi gibi görünmektedir (Cengizkan, 2002). Çapanoğlu Camii'nin ve bu çekirdeğin etrafında da yeni mahalleler oluşmuştur.

Osmanlı Türk şehrinde genellikle meydan bulunmazdı. Büyük toplanma yerleri çarşı ve Pazar meydanlarıydı. Günlük pazarlarda genellikle cuma namazı kılınan büyük camiinin yanında yer alırlardı. Yozgat'ta panayır ve büyük pazarlar ise şehrin iki kenarında Eskipazar Mahallesi de ve bugünkü lise binasının doğusundaki geniş arazide kurulurdu. Kent'de H. 1256 / M. 1840 ve H.1261 / M.1845'de yapılan emlak sayımına göre aşağıda isimleri yazılı 9 mahalle bulunmaktaydı.

Şekil 1. Yozgat sit alanı içindeki mahalle ve yapılar

Mahallelerin bugünkü sınırları farklı olsa bile, yerleri değişmemiştir. Yozgat şehrinin gelişimi Çapanoğlu Camii etrafında büyüyerek gelişmiştir. Eser dağılımları da bu şekilde uygundur. Şehrin bugünkü mahalle sayısı, Aşağı ve Yukarı diye Nohutlu ve Çatak Mahallesinin ayrılması, buna ek olarak Yenicamii, Eskipazar, Agah Efendi, Mehmet Hulusi Efendi, Şeyh Osman, Develik, Fatih, Karatepe, Erdoğan Akdağ ve Karatepe Mahalleleri olmak üzere 21'e ulaşmıştır.

Vakıf kayıtları, salname ve seyahatname gibi eski belgelerden anladığımız kadarıyla Yozgat'ta XVIII. yüzyıl ile XIX. Yüzyıl arasında 20'ye yakın camii, tamamı yıkılmış 10'un üzerinde han, 4 tanesi yıkılmış, 8 hamam (ev hamamları hariç), tamamı yıkılmış 20'ye yakın medrese ve sübyan mektebi ile kamu kurumlarının ve çok sayıda dükkanın faaliyet göstermiş olması, ticari canlılığın bir göstergesidir. Yozgat'ta her yıl Haziran ayında kurulan Köhne Panayır'ı ile her hafta Salı günü kurulan Pazar, şehrin ticari canlılığını arttırmıştır. Özellikle panayırın ünü Halep'e kadar gitmiştir (Acun, 2005b).

Pazar ve panayırda canlı hayvan, binek hayvanı, deri, dokuma ürünleri, tahıl, et ve süt mamulleri ile benzeri her türlü ihtiyaç maddeleri alınıp satılmaktaydı.

Bu yöre Çapanoğullarının bölgeye yerleşmesi ile hayat bulmuştur. Başkentteki tüm yenilikler kısa zamanda Yozgat ve yöresine gelerek yayılmıştır. Yine Çapanoğullarının etkisi ile Batlaşma Döneminin en yaygın süslemesi olan manzara resmi bu çevrede çok sevilmiş ve öyle bir boyuta ulaşmıştır ki, Türk Resim Sanatı Tarihi ile uğraşanlar Yozgat ve Yöresini tanımadan yapacakları çalışmanın eksik olacağına inanılmaktadır. Ayrıca bu özellik yöre eserlerinin bir özelliği haline gelmiştir.

Çapanoğullarının sarayla (İstanbul ile) olan, siyasi, askeri, ekonomik ve diğer ilişkileri Yozgat ve çevresini bu konularda daima canlı tutmuştur.

Çapanoğulları tarihte şehir kuran ilk ayan ailesidir. Bu nedenle kendi malı gibi gördükleri şehri her yönüyle geliştirmek için canla başla çalışmışlardır. Yozgat ve çevresinde Çapanoğullarının etkinliğinin azalması ve bilhassa 1920 olayları sırasında Çerkez Ethem'in yağmacı tutumu, Çapanoğulları etrafında gelişen bölgedeki aristokrat kültürü ve sermaye birikimini yok etmiş, hatta 1316/1898-1899 larda şehrin nüfusu 15000 lere iken gayrimüslim esnafın ve bazı tüccarların şehri terk etmesiyle nüfusu azalmış ancak 1930 larda yeniden 11.000 civarına çıkmıştır. Daha sonraki dönemde de yeterli yatırımı alamayan bölge gelişimini istenen düzeye taşıyamamıştır (Acun, 2005).

1.5. Şehir ve Kültür

Yozgat şehri, tekke ve medreseler etrafında gelişmiş, iktisadi bakımdan hayli zengin, zamanında “Anadolu’nun Paris’i” şeklinde anılmış bir şehirdir. Çapanoğlu Sarayı ve çok sayıda konağın bulunan şehirde, konağın kendisine has bir aristokrasisi vardır. Camii, medrese, köprü, konak, çeşme, saat kulesi ve mezar taşları ve kitabelerdeki şiirler ve usta ellerden çıkmış kalem güzeli hatlar, kayıp şehrin son şahitlerindendirler (Kapusuzoğlu, 2007).

1.6. Yozgat Konut Mimarisi

XVIII. Yüzyılın ortalarında, Çamlık, Nohutlu, Mercimektepe ve Kabaktepe arasındaki dar bir alanda kurulan Yozgat şehri, döneminin en güzel yerleşimine sahiptir. Yakın zamana kadar pek bozulmadan, kapalı bir çevre olarak kalabilmiş ender şehirlerimizden birisidir. Pek az imar görebilmiş mahalleleri, mahalleler arasında mezarlıkları, Türk kaldırımli dar veya çıkmaz sokakları, dereler üzerinde ufak köprüleri ve şehrin güneyindeki çam ormanları ile dikkat çekerd.

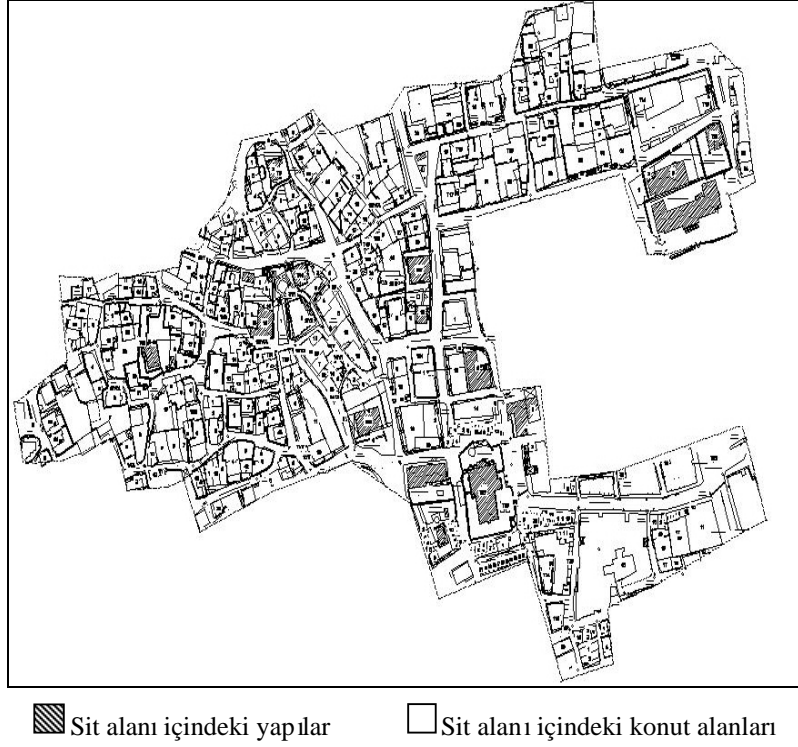
Hızlı ve çarpık yapılaşma eski kent dokusunu bozarak şehrin yozlaşmasına neden olmuştur. Artık şehirde parmakla gösterilebilecek kadar az sayıda konut kalmıştır.

Konutlar genellikle İki katlı, dikdörtgen veya yuvarlak kemerli sık pencereleri, cumbaları, çıkmaları, geniş saçakları, üzerine oluklu kiremit örtülü çatıları, önünde geniş bahçeleri, bahçenin bir tarafında yunaklığı ve yanında kuyusu, bir tarafında çiçekliği olan ahşap evlerdir.

Yozgat evlerinin tamamına yakını Türk evi plan tipinden “ İç Sofalı “ plan tipine uyar. Bunlar iklim gereği çok kullanılmıştır. Bu plan tiplerinin bir çeşit tiplmesi sayılan “Karnı yarık plan tipi, dört eyvanlı ve köşe odalı plan tipini” de uygulamışlardır.

Malzeme olarak; çoğu zaman alt kat kesme taş üzerine hımış duvarlı kıtık sıvalıdır. Bunun yanı sıra sarı kesme taş yapılara da rastlanır.

Yozgat evlerinde süsleme olarak kalem işi ve ahşap ağırlıklı bezemeler çoğunluktadır. Ahşap, tavanlarda, yüklük, kapı ve pencerelerde karşımıza çıkar. Zaman zaman da resimli girişlerde bir küçük bir büyük kapı görülür. Büyük kapı arabalar için, küçük kapı ise insanlara mahsustur. Kapı tokmakları çoğunlukla döğme demirden “L” ve “Armut” şeklindedir (Yozgat Kent Tarihi).

Şekil 2. Yozgat sit alanı haritası

Yozgat ilinde İç Anadolu'nun karasal iklimi egemendir. İl alanının önemli bir bölümünü kapsayan Bozok platosu, Güney ve Kuzey Anadolu dağ sistemleriyle deniz etkilerine kapatılmıştır. Bu nedenle yazla, kış ve geceyle gündüz arasındaki ısı farkı yüksektir. Bu sert iklim koşulları Yeşilırmak havzasına giren Çekerek vadisinde biraz yumuşamaktadır. Bu kesimlerde azda olsa Karadeniz ardı iklim etkileri görünür. Yozgat evlerinde iklimin etkisiyle yazlık ve kışlık yaşamaya elverişli planlandığını söyleyebiliriz. Her evde yazlık ve kışlık yaşamaya uygun elverişli mekanlar tasarlanmıştır. Ara kat veya orta kat genellikle alçak tavanlı küçük pencereci olarak kış ortamına daha uygun, üst katlarda odalar dışarı daha çok açık yaz ortamına uygundur. Ayrıca yazın günlük yaşam için düzenlenen bahçe hayatı unutulmamalıdır.

Yaz ve kış ayları arasındaki kuvvetli ısı farkı bu bölgedeki yapılara karakteristik bir form kazandırmıştır. Yozgat evlerinin zemin katları kışlık yaşama uygun olarak yapılmış, bu yüzden de oldukça kalın duvarlardan meydana gelmektedir. Üst katlar ise yazlık hacimlere ayrıldığından, duvarlarda ona göre hafif ve ince malzemelerle yapılmıştır. Geniş saçakları yazın güneşe, kışın ise yağmura karşı korunma vasıtalarıdır (Acun, 2005a).

1.7. Sözlü Tarih Çalışmalarının Evrimi

1.7.1. Tarih

Tarih kelimesi, hem geçmişte kalan insan ve toplumsal olaylar topluluğunu, yani yaşanmış geçmişi adlandırmak için hem de geçmişi konu edinen tarih bilimini belirtmek için kullanılan bir kavramdır. "Tarih" kelimesinin Batı dillerindeki tüm karşılıkları Grekçe *istoria*, *istorien* sözcüğünden gelmektedir. (Latince: *his-toria*, İtalyanca: *storia*, Fransızca: *histo-rie*, İngilizce: *history*, Almanca: *Histo-rie*). İyonya lehçesinde "bildirme", "haber alma yoluyla bilgi edinme" anlamlarında kullanılan kelime, Attika lehçesinde "görerek, tanık olarak bilme" anlamlarının yanı sıra çok daha geniş bir anlam içeriğiyle fizik, coğrafya, astronomi, bitki ve hayvan bilgisi ve hatta giderek doğa bilgisini kapsayacak şekilde kullanılmıştır. Bu anlamıyla *istoria*, bir genel açıklamaya sokulama-yan; ancak gözlenen, "tanık olunan" (*istorien*) olayların bilgisine verilen ad da olmuştur. *İstoria* kelimesini sadece doğal olaylara ilişkin birikim bilgisi anlamı ile sınırlamayıp insanların ve insan topluluklarının başından geçenleri kaydetme yoluyla edinilen bilgi anlamında ilk kez Herodotus'un kullandığı görülür. Herodotus böylece *istoria* terimini ağızdan ağza aktarılan veya bizzat yaşayarak tanık olunan insani toplumsal olaylar hakkında da kullanmış oluyordu ki, *istoria*, insani-toplumsal olayları aktarma ve kaydetme yoluyla edinilen bilgi anlamını ilk kez kazanmış oluyordu. Bu tanıma daha sonra, Thuki-dies, değerlendirme ve yorumlama etkinliğini de ekleyecektir. Aristoteles'in de belirttiği gibi bu devirde 'tarih' bir edebiyat türüydü (Özlem, 2001).

Tarih en basit şekliyle, en yaygın anlamda geride kalanın bilimi olarak tarif edilmiştir. Görünen eksikliği Marc Bloch "zaman içinde insanların ilmi" diyerek tamamlamaya çalışmıştır. Turner tarihi "geçmişten bize ulaşan günümüzde ortaya çıkan tenkitçi ve yorumcu bir anlayışla incelenen kalıntılar" şeklinde tanımlayarak daha bilimsel bir kalıba sokmuştur (Kütükoğlu, 1998). Tarih, insanların faaliyetleri neticesinde meydana gelen olaylarla ilgilenir.

Michelet ve Fustel de Coulognes "Tarihin konusu, tabiatı gereği insandır." der, Thomas Cariyle ise "İnsanların başardığı işlerin tarihi, yeryüzünde çalışıp çabalamış adamların tarihidir" sözüyle, tarihin büyük insanlar etrafında yazıldığı şeklindeki düşüncesini ortaya koyar (Kütükoğlu, 1998).

Yakın zamana kadar tarih, geçmişte olup bitenleri, toplumların geçirdikleri önemleri yer ve zaman belirterek anlatan; geçmişte yaşanan olaylar arasında nedensel ilişkiler kurmaya çalışarak bu ilişkileri belge ve kalıntılara dayandırarak sistematik bir şekilde inceleyen bir disiplin olarak tanımlanmıştır. Yüzyıl başına dek egemen olan bu tarih anlayışı büyük ölçüde siyasi tarihe odaklanır.

Bu tür bir tarih anlayışı, insan etkinliğini yöneten ve yönlendiren belirleyici olaylar zinciri içinde insanı, insan iradesini ve varlığını yok saymakta, tarihte büyük adamlar ve büyük olaylar dışındaki her şeyi görmezden gelmektedir. Toplumsal iktidar ilişkilerine bakıldığında daha güçlü olanın kurumlaştığı ve belgelenecek meşruluğunu tarihe kazıdığı tarih anlayışı içinde bu iktidar ilişkileri içinde hiyerarşinin alt basamaklarında kalanlar görünmez kılınmışlardır. Görünmezi görünür kılmak, geçmişteki çeşitli ilişkileri gün ışığına kavuşturmak, bu ilişkilerdeki eşitsizlikleri ortaya çıkarmak ve belki de yaşanmışlıklara biraz 'insani' bir boyut kazandırmak için geçmişe başvurmak başka türlü bir tarih yaklaşımını gerektirmektedir. Eleştirel tarihsel yaklaşım, geleneksel tarih yaklaşımının görmediklerini göstermeye ve tarihi, bugünün sorunlarını çözmeye yarayacak bir araç olarak yorumlamaya çalışmaktadır (Tosh, 1997; Burke, 1994).

“Tarihi yaşanan gerçeklik olarak anladığımız zaman” (Halkin 1989) bu gerçekliğin kavranılmasında geçmişin yeniden kurgulanması önemli yer tutar. Geçmişin her yönüyle anlaşılması için şimdiye ulaşmış belgelerin etkin kullanılmasının yanında bu belgelerin oluşumunda dolaylı veya doğrudan rol alanların hiç ihmal edilmeden tarihi malzemeye dönüştürülmesi gerekir (Iggers, 2000; Evans, 1999).

Braudel, tarihin kendi zamanının çocuğu olduğu üzerine vurgu yapmıştır (Braudel, 1992). Braudel, olaylar dünyasını dar, yapay, fani, bölgesel ve kaprisli olarak tarif eder. O, her şeyden önce bir yanılısma dünyasıdır. Tarihin diğer katmanları gibi onun da kendi gerçekliğine sahip olduğunu inkar etmez; fakat bu dünyanın aktörlere görüldüğü şekliyle bir gerçeklik olduğunu, aslında olduğu gibi bir gerçeklik olmadığını ileri sürer. Bireyin bilinçliliğinin dünyasıdır o (Clark, 1991). O kadar ki, Braudel'in tarih anlayışında olayların ötesine geçen derin ve uzun dönemli hareketler arama çabası, onun tarihinin en temel aktörü olan dağlar, araziler ve yarımadalar, deniz, hatta zaman ve mekan, kişileştirilmiş varlıklar olarak karşımıza çıkar. Braudel onlara insan biçimli ve hatta bir parça mistik olarak, niyet ve amaçlar atfeder (Clark, 1991).

Bu tartışmalardan anlaşılmaktadır ki tarih ile gerçeklik aynı şey değildir. Ampirik tarihçileri bu nedenle daha fazla ve daha derin gerçeklik arayışına iten şey işte bu daha doğru olanı keşfetme ve ortaya koyma arzusudur.

Dekonstrüksiyoncu tarih ise asla tarihin gerçeklikle örtüşemeyeceğini ve eğer bu amaçlanacaksa alternatif belgelere yönelmesi gerektiğini ve bütünlük asla olanaklı olmayacağından parçasal tarihle yetinilmesi gerektiğini söyler (Munslow, 1997). Ancak burada ilgi duyulan gerçeklik dönemi henüz tam anlamıyla kapanmış bir dönem değildir. Canlı tanıkları mevcuttur. Bu nedenle bilimsel-ampirik bazı yollar denenerek tarihin arka kapısı aralanabilir. Bunun en güvenilir aracı sözlü tarihtir. Bu nedenle bu tezde seçilen yöntem olan sözlü tarih hakkında bazı bilgilerin burada aktarılmasında yarar olabilir.

1.7.2. Sözlü Tarih

"Sözlü tarih insanlar tarafından kurulmuş bir tarih türüdür. Hayatı tarihin içine sokar. Kahramanlarını yalnız liderler arasından değil, çoğunluğu oluşturan ve o ana kadar bilinmeyen insanlar arasından seçer. Toplumsal sınıflar ve nesiller arasındaki bağlantıyı dolayısıyla anlayışı sağlar. Ortak anlamları ortaya çıkararak tarihçiye ve sıradan insanlara bir zamana ve mekana aidiyet duygusu kazandırabilir. Sözlü tarih, tarihin kabul edilmiş mitlerini ve baskın yargılarını yeniden değerlendirme, tarihin toplumsal anlamını kökten dönüştürme aracıdır. İnsanlara tarihlerini kendi sözleriyle geri verir. Onlara geçmişini verirken geleceği kurmak için de yol gösterir (Thompson, 1999).

Sözlü tarih, diğer bir anlamda tarihi yazılı belgelere ek olarak yaşayan bireylerin belleğe dayalı anlatıları aracılığıyla yazma ve sıradan insanları, gündelik yaşamı ve özelliği tarihin araştırma alanına dahil etme dürtüsüyle şekillenen ses kaydetme teknolojilerinin gelişmesiyle de desteklenen disiplinlerarası bir çalışma alanı ve araştırma yöntemidir. (URL-1).

Allan Nevins sözlü tarihin neden gerekli olduğunu şöyle bir mizansenle anlatır: Başkan sekreterine bakanına bir mektup göndereceğini ve yazması için yanına gelmesini söyler, ancak az sonra fikir değiştirerek şu cümleyi kurar:" Hayır, dur! Ona telefon edeceğim; çabuk, kolay ve çok güvenli. Böylece kanıt bırakmamış oluruz." (Nevins, 1996)

Özellikle yakın tarihin yazımında kaynakların gelişen teknoloji ile birlikte sürekli kayıt altına alınmaması veya kanıtların kolayca yok edilebilmesi tarih yazıcılığında sözlü kaynakların kullanımını zorunlu kılmaktadır. Ayrıca sözlü kaynak olarak tabir ettiğimiz

malzemenin belli bir yaştaki insanlar olması bunların ölümü ile bir dönemin zengin bilgisi de yok olmaktadır.

İngiliz tarihçi P. Thompson, Afrika kıtasındaki sözlü geleneği değerlendirdiği eserinde yazı öncesi dönemdeki tarihin tümüyle sözlü olduğunu belirtir.

Thompson'a göre yazı öncesi dönemde zaman, gökyüzü, zanaatlar, beceriler, kanun ve konuşmalar, ticari işlemler kısaca bütün toplumsal birikimin akılda tutulması gerekiyordu (Thompson, 1999). Bütün bu uygulamalar kolektif hafıza veya görevli kişiler tarafından tutulup kültür olarak sonraki kuşaklara aktarırlardı. Hatta yazının keşfinin ilk dönemlerinde yazı, bir bilgiyi oluşturan ve bunu kayda alıp düşünceyi kolaylaştıran bir enstrüman olması yerine sadece ambar memurlarının hesap işlerinde bilgiyi saklama maksadıyla kullanılan herhangi bir enstrümandı (Dupont, 2001).

Yazılı ortam kaynaklarının yetersiz ve az olduğu meçhul tarihsel dönemlerle ilgili olarak elimizde sadece sözlü ortam kaynakları bulunmaktadır. İşte bu aşamada sözlü tarih disiplini devreye girer. Belgelerin yetersiz, az, yanlı olduğu kanaatini uyandırdığı tarihsel olayların cereyan ettiği toplumun sözlü geleneğine müracaat edildiğinde bize farklı açılardan ve bilmediğimiz tanıklıklarla aydınlatıcı ufuklar açılabilir. Sözlü Tarih çalışmaları vasıtasıyla tarihi olgu ve olaylar farklı cephelerden değerlendirilebilir.

Daha önceki dönemlerde tarihin nesnesi olan geniş toplum kitleleri yavaş yavaş tarihin merkezinde yer almaya başlamışlardır (Danacıoğlu 2001; İggers: 2000).

Tarih ilmi uzun yüzyıllar ağırlıklı olarak egemenin meşrulaştırılması zemininde merkezî figürlerin etrafında kurgulanıp sunulmuştur. Oysa ki bir tarihsel olayı gerçekleştiren aktörlerin sayısı birden fazladır. Ayrıca olaylar farklı toplumsal kesimler tarafından farklı şekillerde algılanır. Sosyal yapı içerisindeki her grup, olaylara kendi penceresinden bakar ve kendi gerçeğini ve haklılığını vurgular.

Tarihsel dönemler içerisinde iktidarlar, geçmişi kendi algılayışı ve siyasal hedefleri doğrultusunda takdim edebilirler. Bilgi ve belgeleri, iktidarı merkeze alan bir nevi egemenin tarihini anlatacak biçimde düzenleyebilirler. Siyasal iktidarlar bununla da kalmayıp asayiş kaygısıyla tarihsel olayları ve buna ilişkin belge düzenini kendi yargılarını destekler mahiyette düzenleyebilirler. Tarihin bu tarz kayda geçirildiği ortamlarda söz konusu olayların birinci derecedeki kahramanlarının hadiselerdeki konumu kayıt altına alınmayabilir. Bu gibi durumlarda farklı toplumsal katmanların ve tarafların edebi eserlerinde ve sözlü kültürlerinde tarihî olayların sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesi

olaylarla ilgili alternatif bilgi ve belgelerin bulunması mümkündür. Böylece bu üretimlerden tarihî bir kaynak olarak faydalanmak mümkün hale gelir (URL-5).

Tarih araştırmacılığı, insanın kendisine ilişkin gerekli olan bilgi için bir zaruret halini almıştır, çünkü insanın kendi öyküsünü bilme ihtiyacının doğal bir hal olduğu düşünülür. Kendini bilme, burada salt kendi kişisel özelliklerini, onu öteki insanlardan ayıran özelliklerini bilmesi demek olmayıp, insan olarak insanın ve insanlığın kültürlenme süreci esnasındaki yapısını bilmesi demektir. Bu konuda Collingwood "kendinizi bilmeniz, ilkin bir insan olmanın ne demek olduğunu bilmeniz; ikincileyin olduğunuz insan olmanın ne demek olduğunu bilmeniz; üçüncüleyin olduğunuz insan olmanın ve başka biri olmamanın ne demek olduğunu bilmeniz anlamına gelir. Kendini bilmeniz ne yapabileceğinizi bilmeniz anlamına gelir; kimse ne yapabileceğini, denemeden bilmediği için de, ne yapabileceği konusundaki tek ipucu olarak da ne yaptığı ortada kalmaktadır. Öyleyse tarihin değeri bize insanın ne yaptığını böylece insanın ne olduğunu öğretmesi bakımından ortaya çıkmaktadır" diyerek tarih araştırmacılığının mahiyeti ve önemini belirtirken insanı her yönüyle tarihin içine oturtmanın gerekliliğini de vurgulamaktadır (Collingwood, 1996).

Yazıyla tanışmış toplumların henüz yazıyla temas etmemiş, merkezlerden uzak kesimlerinde de ortak kültürel miras ve birikimler, olaylar karşısında alınan tavırlar, sözlü kültür ortamı içerisinde üretilirdi. Buna örnek, geleneksel Türk toplumunun ortak hafızası ve vicdanı olan ozanlardır. Söz konusu bu ozanlar milletin hafızasını aktaran bellek konumundaydılar ve toplumsal hayatta gerekli olan bilgiyi üreten dağıtan ve aktaran konumunda olmuşlar, sosyal ve siyasi ihtiyaca göre tiplere ayrılarak kültürün yayılımı ve sürekliliğini sağlama noktasında işlevler üstlenmişlerdir (Yıldırım, 1999).

Yazılı kaynakların yetersiz veya taraflı olduğu durumlarda kişilerin tanıklıklarına başvurarak olay ve olguların daha iyi anlaşılmasını sağlayan (Tuncay 1993) ve "sosyal tarihe bir insan çehresi kazandıran" (Tosh,1997) Sözlü Tarih modern dönemin ürünüdür; ancak sözlü anlatım geleneği insanlık tarihi kadar eskidir. Hafızaya dayalı ve içselleştirilmiş bilgilerin ne kadar objektif olduğu hep tartışılmışsa da hikaye anlatma geleneği Türk kültürünün önemli özelliklerindedir. Cevdet Paşa bile yazdığı tarihte geniş bir kaynak taramasının yanında yazdığı tarihi dönemin (1774-1826) olayları içinde bulunmuş veya tanık olmuş kişilerden de bizzat bilgi almıştır (Yınanç, 1999).

Destanların bir kısmı, tarihi esaslara dayanır gibi görünmekle beraber, hakikatte tarihi olmayan şahsiyetlere aittir. Diğer bir kısmı tarihi olayları anlatır. Bunlar ağızdan

ağıza yayıldığından, ilk icracısı unutulmuş olduğu için destan sayılır. Destanların masal şeklinde olanları, yani tarihi olmayanları tarih için kaynak sayılmazlar (Togan, 1985).

Destanların ve menkıbelerin Türk Tarih yazıcılığında geniş kullanımının yanında, toplum hafızamızda da fıkra, hikaye, destan, masal, cönk, kıssa geleneğinin güçlü olması sözlü anlatımı bir kültürel geleneğe dönüştürmüştür. Osmanlı tarihlerini yazanlar veya vakanüvislerin yazdıkları tarihlerin bir kısmı kendi tanıklıklarına dayanmaktadır. Örneğin Aşık Paşa, yazdığı tarihin bir kısmını başkalarının yazdıklarına dayandırmış; bazı olayları başkalarından dinlemiş ve diğer kısmını da kendi şahitliğine dayandırmıştır (Atsız, 1985).

"Geçmişin yaşayan belleğidir" diyor Paul Thompson sözlü tarih için. Herkesin kendi yaşamına ilişkin olarak anlatabileceği bir öyküsü vardır. Bu yaşam öyküleri yüzyılımız tarihi için değerli hammadeler sağlarlar. Benzeri görülmemiş değişiklik dönemlerinin, bu değişiklikleri yaşayan erkekler ve kadınlar aracılığıyla, doğrudan anlatımını gerçekleştirir. Yaşayan bu belleklere başvurulmazsa sonsuza dek yok olacaklardır (Thompson, 1999).

Aslında sözlü tarih, tarih kadar eskidir. Tarihi ilk yazanlar gelenek anlatıcılarıdır. Tüm toplumsal bilgi ve anlamlar bütünü, ağızdan ağıza iletilmek zorundadır. Sözlü gelenek, Homer ve Herodot'a kadar götürülebilir. Herodot, yaşadığı yüzyılda, seyahat edip insanlarla konuşarak duyduğu her şeyi kaydederdi (Hicke, 1990).

Ortaçağ'ın kronikleri ve tarihçileri de sözlü tanıklıktan epeyce yararlanmışlardır. Rönesanstan itibaren yazılı kaynaklar gitgide çoğalmışsa da belge araştırması için değerli bir yardımcı olarak eski teknikler kullanımda kalmıştır.

Ancak 19. yüzyılda tarihin akademik bir disiplin haline gelmesiyle sözlü kaynak kullanımı tamamen bırakılmıştır (Thompson, 1999).

Bugün, sözlü tarih yardımı ile bilgi üreten tarihçiler, toplumsal ilişkilerin, bu ilişkiler içindeki anlamların, kalıcılığın ve kırılmaların kuşaktan kuşağa geçişini belirleyebilecek yeğane şeyin belgeler olmadığı görüşünden yola çıkarlar. Yazı öncesi toplumlarda akılda tutulması gereken yalnızca geçmiş değil, zanaatlar ve beceriler, zaman ve mevsim, gökyüzü, sınır, kanun, konuşmalar, ticari işlemler, pazarlıklar...

Söz, yaşamdır o dönemde. Özellikle yazının belirleyici olmadığı tarihsel dönemlerde ya da toplumsal ilişkilerde sözle aktarılan bilgilerin, davranışların ve yargıların gücü, şaşırtıcı bir şekilde yakın zamanlarda yapılan ünlü bir çalışmada ortaya çıkar. Kökler kitabının yazarı Alex Haley, 18. Yüzyıl ortasında Gambia'dan kaçırılarak Maryland'da köle olarak satılan büyük dedesinin kaçırılma öyküsünü tıpkı Amerikalı büyük annesinden

dinlediği biçimi ile Gambia'daki klanın gelenek anlatıcısından da duyduğunda şaşkınlığını gizleyememiştir (Thompson, 1999).

Thompson (1999), 19. yüzyılda belgelere dayalı tarihçiliğin gelişimini, "ikincil sözlü kaynaklar" dediği yazılı materyallerin çoğalmasına ve bunları romantik bir biçimde yeniden okuyan eğitilmiş, uzman tarihçilerin yetişmesine bağlar. Ona göre, 19 yüzyıl her yerde giderek artan bir sınıf ve statü bilinci çağı olmuş, tarihçiler, eğitim yoluyla oluşan kapalı bir uzmanlık grubuna dönüşmeye başlamışlardır. Ancak 20. yüzyıla adım atıldığında, belgesel tarihçiliğin ideal dönemi sona erer. Bu gözden düşmenin ardında, tarihsel metinlerin önemsiz ayrıntılar içinde kaybolup gitmesinin ve yalnızca kültürden değil, tarihin daha büyük meselelerinden de ayrılmasının bulunduğunu söyler. Yorumun ve çözümlemenin olmadığı bir tarih, günümüzün hızla değişen dünyasında teorinin ve sosyal bilimlerin karşısında daha güçsüz kalmaktadır (Şahin,2004).

Gerçeğin boşluklarını en bilimsel biçimde doldurmanın bir yolu sözlü tarihten geçer.

Allan Nevins, 1948'de sözlü tarih konusunda ilk modern metodolojiyi geliştiren kişidir (Starr,1996). Nevins, Amerikalıların tarihindeki önemli insanların yaşam öykülerini sözlü tarih aracılığıyla derlemiştir (Hicke, 1990). 1948 yılında Columbia Üniversitesinde yürütülen bu çalışma, seçkin beyaz erkeklerden oluşmakta ve Amerika'daki ilk sözlü tarih etkinliklerini temsil etmektedir. 1950'ler İngiltere'sinde ise sözlü tarih gönüllüleri daha çok sıradan çalışan insanların deneyimini kaydetmeyi tercih etmişlerdir (Thompson, 1999). Bu konuda yapılmış en etkin çalışmalardan bir tanesi Caunce'ye aittir ve işçilerle yapılarak erken endüstriyel girişimlerin tarihi saptanmak istenmiştir (Caunce; 2001).

1.7.3. Sözlü Tarihin Kullanıldığı Alanlar

Sözlü tarih, toplumsal tarihten siyasi ve ekonomik tarihe uzanan geniş bir yelpazede, geçmişin belleklerde kalan bilgisini bugünden derleyen, disiplinlerarası bir yaklaşımdır. Sözlü tarih, II. Dünya Savaşı sonrasında, yeni teknolojilerden sosyal bilimler alanında da yararlanılmaya başlanmasıyla; öncelikle Amerika Birleşik Devleti (A.B.D)'de daha sonra İngiltere ve kıta avrupalarda toplumsal tarih yazımında kullanılmaya başlamış bir araştırma yöntemidir (URL-3).

Batıda sözlü tarih çalışmalarına yönelik, modern teknolojiler de kullanılarak ilk girişimler, II. Dünya Savaşı'nın yol açtığı maddi ve insani yıkımların boyutunu ölçmek ve

anlamak için gerçekleştirilmiştir. Siyasi amaçlı bu girişimlerin ardından kendi metod ve araçlarını tanımlama uğraşı veren sözlü tarih, tarih dışındaki (sosyoloji, sosyal psikoloji, sosyal antropoloji, folklor gibi) sosyal bilimlerin kişilerle görüşme ve toplulukları gözlemlene yöntemleri arasında varolma uğraşı vermiştir. Özellikle 1960'lı yılların ortalarından itibaren sosyal ve yerel tarihçilerde yakın dönem toplum hafızasının kişilerle görüşmeler yoluyla kaydedilip, tarihsel malzemeye dönüştürülmesinin önemli avantajları olduğu inancı artarak güçlenmiştir. Amerika Birleşik Devleti'nde ve İngiltere'de rağbet bulan sözlü tarih çalışmaları, yine bu ülkelerin tarih araştırmacılarınca akademik bir disipline sokulmuştur. İlk yöntem kılavuz kitapları ABD' de 1960'larda yayınlanmıştır (Star, 1996).

Bu yöntemden faydalanılarak, özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'de, toplumsal tarihi belgeleyen yerel ve ulusal ses/görüntü arşivleri oluşturulmuştur. Türkiye'de ise, sözlü tarih araştırmacılığı son 15 yıl içerisinde gelişmiştir: Bugün üniversitelerin tarih, antropoloji, sosyoloji, siyaset bilimi, iktisat vb. bölümlerinde ve sosyal bilimler enstitülerinde, toplumsal tarih araştırmaları yapan vakıf ve diğer sivil toplum örgütlerinde çok sayıda sözlü tarih çalışması yapılmaktadır. Bunun yanı sıra sözlü tarih edebiyat ve belgesel sinema alanlarında da kullanılmaya başlanılmıştır (URL-3).

Sözlü tarih araştırmacılığı, tarih yazımının demokratikleşmesini sağlamıştır: Toplumsal tarih yazımında dışarıda bırakılmış farklı sosyo-ekonomik ve kültürel grupların, kadınların da tarih yazımının konusu olmasını sağlamış ve tarih yazımının alanının genişlemesine doğrudan katkıda bulunmuştur. Avrupa'da, 19. yüzyılın başlarında fen bilimlerine öykünerek, pozitivist bilim anlayışı doğrultusunda kendini kuran sosyal bilimlerin; çalışma ilkeleri, yöntemi ve konuları bakımından birbirlerini dışlayan tutumunun II. Dünya savaşı sonrasında değişmesinde ve disiplinlerarası çalışma anlayışının gelişmesinde İngiltere ve kıta Avrupa'sında yapılmış sözlü tarih çalışmalarının önemli katkısı olmuştur. Örneğin, kıta Avrupa'sında anti faşizan hareketler, Yahudi soykırımını ya da İspanya iç savaşını konu alan "partizan hareketler" üzerine yapılmış sözlü tarih araştırmaları; İngiltere'de işçi sınıfı hareketinin gelişimi konusunda yapılmış sosyal tarih çalışmaları, feminist hareket üzerine yapılan çalışmalar ya da "siyah hareketlerle" ilgili sözlü tarih araştırmaları bunlara örnek olarak verilebilir.

Sözlü tarih çalışmaları, belli bir olay veya döneme ilişkin kişisel tanıklık ve/veya yaşantıların kaydedilerek derlenmesi yoluyla toplumların tarihlerini dinamik bir eksenle eleştirel bir gözle yeniden kurmalarına katkıda bulunmaktadır. Yaşam anlatılarının

derlenmesi yazılı belgeye dayalı tarihin saptayamayacağı bilgilere ulaşılmasını sağlar, bilimsel tutarlılığa uyumlu şekilde kişisel belleği, sıradan insanların anılarını tarih yazımında ön plana çıkarır (URL-3).

Sözlü tarih yöntemiyle belli bir tema etrafında, belli bir toplumdaki farklı toplumsal grupların tanıklıklarından hareketle belli bir döneme ilişkin tarihsel bilgi üretilebilir. Örneğin; ulusal ya da bölgesel düzeyde, Cumhuriyet dönemi farklı mesleki pratikler; ipek dokumacılığı, bakırcılık vb. kaybolmaya başlamış zanaatlar yaşam anlatıları üzerinden araştırılabileceği gibi, küçük bir yerleşim yerinin yerel tarihi de sözlü tarih araştırmacılığının konusu olabilir. Benzer bir şekilde sözlü tarih araştırmacılığıyla, belli bir toplumda siyasi, kültürel ve iktisadi açıdan ayırt edici özelliklere sahip “kuşakları” birbiri ile kıyaslamak/karşılaştırmak ve/veya toplumsal-ekonomik travma dönemlerinin sıradan hayatlardaki karşılığının tarihlerini de yazmak mümkün olur. Tarih, insansız bir soyutlama alanı olmaktan çıkar, bizzat farklı yaşam deneyimleri ve bunların anlatımlarıyla bezeli insani bir forma bürünür, soluk alır hale gelir (URL-1).

Belgelerin yeterli olduğunun düşünüldüğü durumlarda bile, sözlü tarihe başvurmak; incelenen olay-dönem-kurumun tarihinde "bulmacanın" daha çok parçasını masaya koymak, geçmişin daha detaylı ve renkli bir manzarasını oluşturabilmek demektir. Günümüzde sözlü tarih araştırmacılığı, belgeye dayalı tarihçiliği eleştirdiği kadar bir o kadar da besleyip zenginleştiren, disiplinlerarası bir yaklaşım olarak görülmektedir (URL-3).

Sözlü tarihin birincil amacı, bireylerin yaşam öyküsü anlatılarını ses ve/veya görüntü yoluyla kaydederek bir arşiv oluşturmaktır. Bu arşiv, sözlü tarihinin ilgi alanına bağlı olarak belirli bir tarihi dönem veya konu üzerine hazırlanacak ürünün ana malzemesini oluşturur. Bir birey, aile, topluluk, mahalle veya yöre de sözlü tarihin konusu olabilir. Yakın zamana dek sözlü tarih arşivleri çoğunlukla ses kayıtlarından oluşmakta, bu kayıtlar yazılı metinler üretmek için kullanılmaktaydı. Bugün, yeni teknolojiler multimedya ürünleri yaratmaya olanak sağlarken, postmodernizm tartışmaları bağlamında kimlik, anlatı, bellek ve öznelik gibi konular gündeme gelmiş ve bu iki gelişme, sözlü tarihin 2000’li yıllarda ivme kazanmasına neden olmuştur (URL-1).

Thompson da (1999) 1950 lerde sözlü tarih çalışmalarının yaygınlaşmasını ve popülerleşmesini sağlayan iki temel nedenden söz eder: Bunlardan birincisi formel olmayan iletişimde etkili bir biçimde mektubun yerini alan telefonun tarihçiler için başka kayıt bırakması; ikincisi ise aynı dönemlerde sol siyasi partilerin Batı Avrupa’da iktidara

gelmesinin toplum bilimcilerin ve tarihçilerin, gazete ve televizyonların çalışan sınıfları daha çok ciddiye almalarıdır.

Victoria ve Edward dönemlerinin siyasi kişilikleri ciltler dolusu resmi ve özel yazışma bıraktıkları halde bugünküler daha çok telefonda yararlanmakta, mektup yazdıklarında ise ender olarak uzun uzun yazacak vakit bulabilmektedirler. Yakın tarihte söz etmeye değer hiçbir özel belge bırakmayan önemli devlet adamları olmuştur. Tarihçiler de belgelerdeki boşluğu kapatabilmek için bu kişilerin hayatta kalan çalışma arkadaşlarından izlenimlerle anıları toplamak zorunda kalmışlardır.

Toplumsal ve siyasal elitlerle görüşmek, varolan belgesel kaynakları tamamlarken sözlü tarihin en önemli katkısı tarihsel kayıtların içine "tarihte görünmeyen" insan gruplarının yaşama bakışlarını ve deneyimlerini katmasıdır (Perks, Thompson, 1998).

1950'lerin başında önce toplumbilimciler, sonra tarih yazıcılar işçi sınıfı hareketlerini ve sıradan çalışan insanı incelemeye başladılar. Artık zorunlu olarak tarihin çerçevesi genişlemiştir. Gündelik hayatın sosyal tarihi olarak da nitelenen bu eğilim, özellikle işçi sınıfının aile ve çalışma yaşamının çağdaş gözlem ya da araştırmalara ender olarak konu olmuş yönlerini içermiştir.

Özellikle işçi sınıfının araştırmalara konu olmamış çalışma yaşamının ve aile kültürünün araştırılması için sözlü tarih çalışmaları kullanılır. Kendine ait yazılı hiç bir şey bırakmamış olan toplumsal gruplar, geçmişlerini sözlü gelenek aracılığıyla ayakta tutmaktadırlar ve bugün sözlü tarih yöntemi, onlara geçmişlerine ulaşmada yardımcı olur (Tosh, 1997).

Bugün bile, dünyada, insanların kuşaklar öncesine uzanan savaşların, felaketlerin ya da soy bilgilerinin öykülerini anlattıkları yerler vardır. Afrika tarihçileri, bu tür bir sözlü gelenekten sonuna kadar yararlanmaktadırlar. Sömürgecilik altında yaşamış olan insanların tamkılıkları, Afrika'da uzun döneme yayılmış olan sömürgeciliğin yerli halk üzerine kurduğu tarihsel anlatıyı kırmak ve dönüştürmek için bir araç olarak kullanılmıştır. Tarihin yeniden kurulması olarak sözlü tarih yöntemi, bilinçli bir yanlılık ve özgürleşim amacını içinde barındırmaktadır (Thompson, 1999).

Unutmayın, basılmış kitap sayısı kadar basılmamış, yazılmamış kitap var. Şimdi bile, yazıya duyulan zorlayıcı saygı zamanında bile, tarih ve hatta toplumsal etik öyküler aracılığıyla anlatılıyor. Oysa insanlar yazı diliyle düşünmeye alıştığı için gözlerinin önündekini göremiyorlar. Ne yazık ki eğitim sistemimizin hemen hiçbir ürününün gücü bundan fazlasına yetmemektedir. Söz gelimi Afrika'nın gerçek tarihi siyahi masalcıların ve

bilgelerin, büyücü doktorların elindedir; bu beyaz adamdan ve onun yağmasından hala korunabilen sözlü tarihtir. Her yerde eğer görüşünüzü açık tutarsanız gerçeği yazılmamış şeylerde bulursunuz. Öyleyse basılmış sayfanın efendiniz olmasına asla izin vermeyin..." diyen Doris Lessing (1992) de sözlü geleneğin önemini tüm dünyaya ilan etmişti.

1.7.4. Sözlü Tarihin Katkıları

Sözlü tarih yaşayan bellektir. Her insanın kendi yaşamına ilişkin varolan ve anlatabilecekleri yaşam öyküleri yüzyılımızın tarihi için değerli bilgiler içerir. Bunlar, değişiklik dönemlerinin, bu değişiklikleri yaşayanların aracılığıyla doğrudan anlatımıdır.

Sözlü tarih bir bilimsel disiplinden çok bir bilimsel yöntemdir. Ancak disiplin olarak tarihe, sosyolojiye yakındır ve antropoloji ile benzerlikler gösterir (URL-1).

Bütün bu yaklaşımlar farklılığı içinde sözlü tarih, akademide, televizyon programlarında, yerel tarih çalışmalarında, tiyatrodan, okuma yazma bilmeyen yetişkinlere okuma yazma öğretmede, müzelerde, kendini yalıtılmış ya da umutsuz hisseden yaşlı insanlarla yapılan anımsama çalışmalarında ve her şeyden önemlisi de çocukları tarihle tanıştıran bir araç olarak okullarda sıklıkla başvurulan bir yöntemdir. "Önce kendi sesinizi dinlemekle başlıyorsunuz... Bu size başkalarının sesini duyabilmenin yolunu da açıyor" (Thompson, 1993).

Tarih yazıcılar, romanlara, biyografilere ve otobiyografilere, günlüklere kişilerin tarihsel olaylar ve deneyimler karşısında neler hissettiklerini anlamak için yönelirler. Sözlü tarih kayıtları, görünmeyen tarihsel olayları görünür kılarken, iyi bilinen kimi olayların da yeni yönlerinin görülmesini sağlar (Norton, Berkin, 1979).

Halkın yaşam deneyimlerini hammadde olarak kullanan sözlü tarih, onların resmi kayıtlara girmeyen sözlerini, görüşlerini tarihe katar. Böylece tarihin içeriği, toplumsal iletileri değiştiği gibi kapsamı da genişler (Thompson, 1999).

Sözlü tarihin en büyük katkılarından biri, daha önce belgesel tarihçiliğin yarattığı kimi mitleri yıkmaya yardımcı olmasıdır. İnsanların iş ve aile yaşamları arasındaki ilişkinin araştırılmaya başlanmasıyla, bu iki alan arasındaki güçlü bağ keşfedilmiş ve ailenin tarihsel gelişim içindeki rolü ortaya çıkabilmiştir (Thompson, 1999).

1.7.5. Türkiye’de Sözlü Tarih Çalışmaları

Türkiye de ise sözlü tarih alanında çok az çalışma yapılmıştır. Son günlerde hem popüler kültürde hem de akademide bireysel tanıklıklara artan ilgi, Türkiye’nin sancılı demokratikleşme süreci ve bu sürecin beraberinde getirdiği çok kültürlü geçmişimizle yüzleşme gereksinimi, bireyselleşme sürecinin öne çıktığı ‘80 sonrası dönemde, ekonomik krize ek olarak kimlik sorunu ve katılımcı demokrasi sorunları; sözlü tarih yöntemine yönelik ilgi ve gereksinimi de beraberinde getiriyor. Yöntem olarak sıradan insanların öznel bakış açılarına odaklanan sözlü tarih, Türkiye’nin kültürel kimliği ve demokratikleşme süreci üzerine yapılan tartışmalara hem akademik ortamda hem de sivil toplum alanında önemli katkılar sunmakta. Aile tarihleri, köy ve mahalle tarihleri sözlü tarih yöntemi ile incelenerek gündelik hayatın tarihi kayda geçirilmeye başlandı. Bu tür çalışmalar sadece bilimsel açıdan değil aynı zamanda gündelik yaşam politikalarının dönüşümü açısından da çok önemli bir boşluğu dolduracaktır (URL-3).

Türkiye’de bu alanda şimdiye değin yapılan en kapsamlı çalışmalardan biri, Tarih Vakfı’nın en büyük sözlü tarih projesi olan Tarihe Bin Canlı Tanık projesi kapsamında, 70 yaş üzeri 1000 kişi ile yapılan sözlü tarih çalışmasıdır. Bu proje ile, toplumun farklı kesimlerinden, kültürel gruplarından ve sektörlerinden belli sayıda kişinin anı ve tanıklıklarının yer alacağı ulusal bir sözlü tarih arşivinin oluşumu amaçlanmaktadır (URL-6).

Sözlü tarihe ait kaynak olabilecek asıl bilgiler Osmanlı göçmen bürolarının ve uluslar arası araştırma komisyonlarının yaptıkları mağdur insanlarla bire bir görüşme raporlarına dayandırmak daha doğrudur. Özellikle Osmanlı göçmen bürolarında yapılan görüşme raporlarının son dönem Osmanlı tarihinin aydınlatılmasında ve açıklanmasında büyük katkılar sağlayacağı açıktır. Osmanlı Devletinin dağılmasını bizzat yaşayan son dönem tarihçiler yazdıkları eserlerde ne yazık ki yaşayan tanıklara başvurma gereğini duymamışlardır; ancak kendi tanıklıklarını zaman zaman çalışmalarına yansıtmışlardır. Benzer biçimde Halkevlerinin derleme çalışmaları daha sonraki dönemlerde sürdürülememiş (Danacıoğlu, 2001) ve tarihçilerin ilgileri daha çok eski ve yeni çağlarla sınırlı kalmıştır.

1940’larda Behice Boran’ın” Manisa’nın ova ve dağ köylerindeki karşılıklı toplum değişmelerini gözlemlediği Sosyoloji Araştırmaların (1942)’dan başlayarak günümüze

kadar, ülkemizde sosyolojik ve antropolojik saha araştırmalarında sözlü kaynak kullanımını bir çok çalışmada yer almıştır.

Yusuf Hikmet Bayur'un bir Atatürk biyografisi denemesi olan Atatürk Hayatı ve Eseri, tarihi bir şahsiyet olan Atatürk'ün yakınında bulunmuş ve yakınında bulunanların bir çoğu ile kişisel dostluklar kurmuş olan Bayur yazılı belgelerin yanı sıra kendi şahit olduklarını ve başkalarından dinlediklerini/duyduklarını da çalışmasında kullanmıştır (Bayur, 1990).

Bu tür sözlü tarih denemelerinden olan Gürsoy Solmaz'ın Tanıkların Diliyle Ermeni Vahşeti çalışması, 1983-1984 yıllarında Doğu bölgelerimizde Ermeni katliamlarını yaşamış ve hayatta olan 125 kişinin verdiği sözlü bilgilere dayanmaktadır (Solmaz 2001).

1990'ların başına gelindiğinde hayat hikayelerine dayalı geçmişe nostaljik bakışlar içeren çalışmalar gazete ve dergi sayfalarında çoğalmaya başlamıştı. Önce Gazete Pazar, Albüm ve İstanbul dergilerinde tefrika edilen çalışmalarını İstanbul'da Hatırlamak ve Unutmak adlı sözlü tarih çalışmasında kitap haline getiren Leyla Neyzi sözlü tarihi, "unutulmuş veya bastırılmış olay ve kimlikleri değerlendirmek ve resmi tarihle gündelik yaşam arasındaki ilişkiyi irdelemek için kullandı(ğın)" belirtmektedir (Neyzi 1999).

Son dönemlerde üniversitelerimizde ise sözlü tarih çalışmalarında gözle görülür bir tez çalışmalarının mikro alanlara yönlendirilmesi ile çok sayıda sözlü çalışmaya girişilmiş ve bazıları da yayınlanmıştır. Özellikle Ege bölgesinde Kurtuluş Savaşı öncesi ve sonrası ile toplumsal hafızadaki izlerin derlenmesi için yapılan pilot çalışmalar 1990'ların ortalarından itibaren sözlü tarih olarak birçok çalışmanın ortaya çıkmasını sağlamıştır (Öztürkmen, 2002). Ayrıca Boğaziçi Üniversitesinde sözlü tarih ders olarak okutulmaktadır (Öztürkmen, 1996). Sabancı Üniversitesinin bünyesinde bir Sözlü Tarih Topluluğu vardır ve internet sitesinde faaliyetlerini yayınlamaktadırlar (URL-4).

Bilindiği kadarıyla kadın eserleri kütüphanesinde toplumsal alanda kadınları temsil eden veya kadın hakları konusunda mücadele etmiş bazı kadınlarla yapılan görüşmelere dayalı Sözlü Tarih Koleksiyonu dışında ülkemizde sözlü tarih çalışmalarında önemli bir yere sahip kuruluş da Tarih Vakfıdır (Danacıoğlu, 2001).

1.7.6. Sözlü Tarih Yöntemi

1.7.6.1. Görüşme, Kaydetme, Saklama, Yorum ve Sunum

Sözlü tarih, ulusal ses görüntü arşivi oluşturma ve kullanılabilirliğini artırmaya odaklı araştırma projeleri, eğitim atölyeleri, konferans, seminer, yayın vb. faaliyetlere ağırlık verilerek yapılır. Sözlü tarihin geleneksel biçimi kişisel yaşam öykülerinin saptanmasıdır. Böyle olduğu için kişisel arşivler önem kazanmaya başlamıştır. Ancak zamanla kurum tarihi, olay tarihi, aile tarihi sözlü tarih çalışma konuları arasına girmiştir.

Sözlü tarih bir bilimsel disiplinden çok bir bilimsel yöntemdir. Ancak disiplin olarak tarihe, sosyolojiye yakındır ve antropoloji ile benzerlikler gösterir. Çünkü sözlü tarih çalışması salt bir kayıt faaliyeti değildir. Görüşme hazırlığı, görüşme süreci ve görüşme sonrası 'katılımcı gözlemcilik' tekniklerinin de kullanıldığı bir anlama faaliyetidir.

Kişinin anısı arasında bir yeniden üretim süreci vardır. Sözlü tarih çalışmaları, bireysel değerlerin ve eylemlerin geçmişi nasıl biçimlendirdiğini ve geçmişin bugünkü değerleri ve eylemleri nasıl biçimlendirdiğini de ortaya çıkartan bir araç olmaktadır.

Amaç sözlü tarih çalışmaları esas olarak belleğe dayalı yapılır. Geçmiş kaydetmenin her zaman güncelle ve bireysel psikolojiyle biçimlenen öznel bir aygıtı olan bellek anıları ve yaşamları anlatırken asla bir iletken değildir. Anlatılar, kişinin hayatı kavrayış tarzıyla yoğrulan ürünlerdir. Yaşanmış olanla kişinin anısı arasında bir yeniden üretim süreci vardır. Sözlü tarih çalışmaları, bireysel değerlerin ve eylemlerin geçmişi nasıl biçimlendirdiğini ve geçmişin bugünkü değerleri ve eylemleri nasıl biçimlendirdiğini de ortaya çıkartan bir araç olmaktadır (URL-1).

1.7.6.2. Görüşme-Kaydetme

Sözlü tarih araştırmalarında uygulanan yöntem ve dolayısıyla sahaya bakış her kültüre göre farklılık arz edebilir. Çünkü her kültür ve medeniyet ortaya çıktığı ekolojik ortam içerisinde maddî ve sözlü mahiyette birçok yapıyı meydana getirir.

Amacın saptanması Katılım Röportaj Sesli ve görüntülü yüz yüze Röportajlar yapılması, ilgili kişilerin özyaşam öyküleri, ailesinin soyağacı ve tarihi, yaşadıkları kentte yaptıkları işler, tanık oldukları olaylar, anılar kayıt altına alınır (URL-1).

Bütün bu tartışmalar ışığında sözlü tarih yöntemiyle araştırmalar yapan birçok kişi gerek tarih çalışmaları içinde kendilerini konumlandıkları yer, gerekse sözlü tarih uygulamaları içinde yer aldıkları yaklaşım çerçevesinde görüşme tekniklerini biçimlendirmişlerdir.

Bunların içinde sözlü tarihi kişilerin yaşamöyküleri ya da yaşam kesitleri olarak derleyerek "ham" malzemeler halinde arşivlemekten başlayıp belirli bir sorun çerçevesinde derlenen sözlü tanıklıklar üzerinden bu sorun çerçevesinde sistemli bilgi edinmeye çalışan ve kayıtlar üzerine tarihsel çözümler yapanlara uzanan geniş bir yelpaze bulunur. Ne var ki sözlü tarihin bütün bu farklı kullanım biçimleri içinde giderek beliren kimi ilkeleri oluşturmuştur (Thompson, 1999; Yow, 1994; Sitton, v.d; 1983).

Sözlü tarih görüşmelerinin, etkileşime dayalı bir süreç olarak yaşandığı düşünüldüğünde, görüşmecilerin belirli etkileşim becerileri edinmeleri, sözlü tarih görüşmesi yapmayı "öğrenmeleri" gerekmektedir. Araştırmanın ve öznenin niteliklerine göre ister resmiyet taşımayan dostça bir sohbet biçiminde isterse de belirli sorularla denetim altında tutulan daha resmi bir görüşme olarak tasarlansın en iyi yöntem araştırmacının kendi deneyimleriyle şekillenecektir. Ancak başarılı bir görüşme için gereken kimi temel ilkeler de gözardı edilmemelidir (Thompson, 1999).

Geçmişe ilişkin tanıklıklarına başvuru yapılan kişilerle kurulan ilişkide onlara saygı duymak ve bu ilişkide bilginin gerçek sahibinin, yani öznenin onlar olduklarını hissettirmek, dolayısıyla araştırmacı kimliğinin baskın olduğu sorgulayıcı tavırlardan kaçınmak (Perks, 1995); sözlü tarih görüşmelerinde araştırmacı/araştırılan hiyerarşisini kırmak yolunda bir çabaya denk düşer.

Görüşülen kişilere yapılan çalışmanın konusu, ne şekilde değerlendirilmek istendiği, kendileriyle temasa geçmekteki amacın ne olduğu ve onların araştırma için önemleri hakkında ayrıntılı bilgiler vermek (Perks, 1995; Yow, 1994); yapılan çalışma boyunca bilgilerine ve deneyimlerine başvuru yapılan kişilerin birer araştırma nesnesi konumundan kısmen de olsa uzaklaşmalarına yardımcı olur.

Görüşülenlere, tanımlanmış ve sınırları belirlenmiş ilişkiler yerine daha esnek ilişkiler kurmak. Onların görüşlerine duyulan ilgiyi ve sempatiyi hissettirmek, kendi meraklarını gidermek adına insanların sözlerini aniden kesmek yerine sessizce oturup dinlemeye istekli olmak (Thompson, 1999); sözlü tarihçiyi iyi bir dinleyici konumunda bulunmaya zorlar.

Görüşmeye özne ve onunla konuşulması planlanan konu hakkında bilgilenmiş olarak gitmek; araştırmacıyı, merak gidermeye çalışan bir röportajcı konumundan uzaklaştırıp zihnindeki sorulara yanıt ararken etkileşim dolayımıyla bilgiye ulaşmaya yönlendirir.

Görüşme sırasında öznelerin takıldıkları ya da yanlış anımsadıkları konularda müdahaleden kaçınmak, belki küçük desteklerle, gazete kesikleri, fotoğraflar göstererek ya da bir süre bekleyerek anımsamasına yardımcı olmak (Thompson, 1999); sözlü tarih görüşmelerinin ilkeleri arasında yer alır.

Sözlü tarih görüşmelerinde anlatan konumundaki kişinin görüşme bağlamında kendisinin neler anlatmayı tercih ettiği son derece önemli olduğundan görüşmecinin kendi zihnindeki kavramlarla ya da destek bekleyen yönlendirici sorularla özneyi yönlendirmesi doğru bulunmaz. Açık uçlu, karmaşık olmayan yalın sorularla, araştırmacı ile bilgisine başvuru arasında etkileşim kurulmaya çalışılır (Thompson, 1999).

Yapılan sözlü tarih görüşmesinin sonunda ortaya çıkan kaydın hem sesli (ya da görüntülü) hem de yazılı bir örneğini özneye paylaşarak düşüncelerini ve yayın iznini almak (Perks, 1995); etkileşim içinde inşa edilen görüşmeyi "kamusallaştırmanın" ilkelerinden biri olarak görülür (Thompson, 1999).

1.7.6.3. Saklama ve Sınıflandırma

Bütün kasetler, CD ortamına aktarıldıktan sonra, yedekleri alınarak, geleceğe güvenle kalabilmeleri için özel kabinlerinde koruma altına alınır.

Tüm kasetlerde yapılan konuşmalar de şifre edilip, kayda aktarılır.

1.7.6.4. Sunum ve Yorum

Tarih yazımı, herhangi bir sorun ile ilgili sorular tarihçinin zihnine düştüğü anda başlar. Bu nedenle sözlü tanıklıklara başvurarak yapılan hiçbir çalışma kendi başına geçmişin olduğu gibi deneyimlenmiş halini yansıtmaz. Yapılan görüşmeler, ister çok küçük müdahalelerle düzenlenmiş yaşam öyküleri biçiminde isterse belirli bir tema çerçevesinde tasarlanmış görüşmelerin anlamlandırılması ile sunulsun, tarihçinin ele aldığı sorunu açığa vurmaktaki toplumsal amaca bağımlı kalacaktır. Bu yönü ile sözlü tarih çalışmaları, çok çeşitli biçimlerde sunulmaya yatkın bilgilerle donanmıştır. Thompson

(1999), sözlü tarih çalışmalarını sunarken yararlanılan üç ayrı biçimden söz eder. Sunumun ilk biçimi, bir yaşamöyküsünün anlatımına dayanır. Buna göre belleği çok güçlü olan biriyle yapılan görüşme, eldeki malzemeye yaşam veren en önemli kaynak olacaktır. Tek bir kişinin anılarına dayanan bir çalışma, tarihçinin elinde belirli bir sınıfın ya da toplumun tarihini içinde okuyabileceğimiz bir metne dönüşebilir. İkinci biçim, anlatılar derlemesidir. Tek tek ele alındıklarında tek bir anlatıcının hikayesindeki kadar zengin ve tam olmaları gerekmediğinden, tipik yaşamöyküsü anlatılarını sunarken derlem, en iyi yol olarak görülür. Bu yolla anlatılar, ortak temalar çerçevesinde bütün ya da parça parça sınıflandırılarak geniş bir tarihsel yoruma kapı aralanır. Son olarak, çapraz çözümlemenin gerçekleştirildiği kurgulamalar bulunur. Bu tür çözümlemelerde, sözlü kanıtlardan bir sav inşa etmek üzere yararlanır. Çözümlemenin asıl amaç olduğu metinlerde kurulan bütünlüğe tek başına yaşam öyküsü hükmedemeyecektir. Alıntılar kısa tutulacak, karşılaştırma hem görüşmelerin hem de başka kanıtların çapraz okunması yoluyla yapılacaktır (Thompson, 1999).

Tarihsel çalışmalarda her zaman güç olan, genelleme ve ayrıntı, kuram ve yaşantı arasındaki bütünlüğü yakalayabilmektir. Sonuç olarak sözlü kaynaklardan yararlanarak kitap yazmak, tarihsel bir metni yazmaktan daha fazla bir beceri gerektirmez ancak kimi yönleri ile farklıdır. Yazarken konuştuğunuz insanların kim olduklarını bilirsiniz, konuşanların sözlerine anlam verirken onların istemedikleri bir sonuç çıkarmaktan kaçınırsınız ve yaşadığınız canlılığı paylaşmak için can atarsınız.

Çünkü insanlarla paylaştığımız keşfettiğiniz değil, yaratılmasına katkıda bulunduğunuz bir malzemedir (Şahin, 2004).

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Yozgat Konaklarında Yaşam Kültürü

Çalışmanın bu bölümünde Yozgat sit alanı içindeki 9 konak ve Akdağmadeni ilçesinde 1 konak üzerinde araştırma yapılmıştır. Üzerinden yıllar geçmesine rağmen röportaj yapılan ailelerin birçoğu Yozgat'taki konaklar ve kendi konaklarıyla ilgili önemli bilgilere sahiptiler. Yaşadıkları mekanın mekansal özellikleri, yaşam kültürü, aile yapısı ve Yozgat'taki konak yaşantısıyla ilgili önemli ipuçları vermişlerdir.

Röportaj yapılan aileler;

- Karşhoğlu Ailesi
- Hayri İnal Ailesi
- Koç Ailesi
- Ozan Ailesi
- Yeşilkaya Ailesi
- Nizamoğlu Ailesi
- Dönmez Ailesi
- Dünder Ailesi
- Koldemir Ailesi
- Eryaşar Ailesi

2.2. Karşhoğlu Konağı

Geç Osmanlı Devrine ait olup 1883 yılında yapıldığı bilinen konak 1929 ve 1936 yılları arasında Yozgat Belediye Başkanlığı yapan Yusuf Karşhoğlu tarafından satın alınarak uzun süre kullanıldığı için “ Karşhoğlu konağı” olarak adlandırılmıştır.

Atatürk'ün Yozgat'a ilk gelişlerinde (3 Şubat 1934) burada kaldığı ve daha sonrada uzun bir süre Vali Konağı olarak kullanıldığı bilinmektedir.

Konak eğimli bir arazide üç katlı olarak inşa edilmiştir. Kuzey cephesi yol'a, güney cephesi bahçeye bakar. Kuzey ve güney cephelerinden konağa ait iki ayrı giriş bulunmaktadır. Bodrum, zemin ve birinci kattan oluşmaktadır. Zemin ve bodrum kat

duvarları sarı kesme taştan, üst katlar ahşap çatkı arası helik dolgu tekniğiyle yapılmıştır. Duvar yüzeyleri tatlı kireç sıvalıdır. Birinci ve ikinci kat yükseklikleri ve duvar köşeleri ahşap silmelidir.

Bodrum katta depolar, zemin katta, sofa, odalar, mutfak ve wc, üst katta sekizgen bir sofanın etrafında odalar yer almaktadır.

Binaya giriş, güneydeki taş çerçevesi yuvarlak kemerli bir girişten sağlanmıştır. Cümle kapısı büyük ve gösterişlidir. Kapı üzeri alaturka kiremit örtülüdür. Binaya giriş güney cepheden sağlanmış olup kapı ahşap ve çerçevesi, dikdörtgen şekilli ve demir korkulukludur. Bugün üst kata (birinci kata) beş basamaklı taş merdivenle doğudaki dikdörtgen küçük kapıdan çıkılmaktadır. Birinci kat girişi, yuvarlak kemerli ve dört revaklıdır. Kemerler arasında sarı renkli taştan yapılmış, iyonik başlıklı sütunlar mevcuttur. Revak üzeri oymalı tonozlu sonradan betonlanmıştır. Sekizgen sofanın her köşesinde bir oda yer alır. Güneybatı köşesinde, Başoda yer alır. Bu odanın tavanı diğer odalarınkilerden daha güzeldir. Salonun güney kısmı eyvanı hatırlatır. Bu eyvanın önünde bir balkon bulunmaktadır.

Oda kapıları üzerinde görülen sonradan kazınılmış haç şekillerinden ve güneydeki sundurma üzerinde yer alan balkonun üçgen alınlığındaki Rumca yazılardan bu yapının eskiden Rumlara ait olduğu anlaşılmaktadır. Bu üçgen alınlığın ortasındaki Rumca üç satırlık yazı ve 1883 rakamı bu yapının tarihini vermektedir.

Arkeoloji Müzesi olarak kullanılmak üzere 1977 yılında Kültür Bakanlığınca istimlak edilen konakta restorasyon çalışmaları 1990 yılında tamamlanmıştır. Yozgat Müzesi Müdürlüğü'nün raporunda belirtilen gerekçelerle Arkeoloji Müzesi olarak kullanılmasının uygun olmadığına bildirilmesi üzerine Kültür Müdürlüğüne oradan İl Özel İdaresine tahsis edilmiştir.

RÖPÖRTAJ NO: R1	
Yapının Adresi	: Sungurlu sok. Hataş Yokuşu, Yozgat
Konağın Yapım Yılı	: 1883
Röpörtaj Tarihi	: 20 Nisan 2010
Röpörtaj Yapılan Aile	: Altan Karşoğlu, Arslan Karşoğlu
Ailelerin Konakta Yaşadıkları Dönem	: 27 yıl

Şekil 3. Karşoğlu konağı kimlik bilgileri

Yusuf Karşoğlu, 1888 tarihinde Sorgun'a bağlı Karaburun Köyü'nde dünyaya gelmiştir. 93 muhaceretiyle Yozgat'a gelip yerleşen ailesinin aslı, Kars'ın Cılavuz beldesinden yani şimdiki Susuz kazasındandır. Bu sebeple, Yozgat'ta halk arasında Karşlının Yusuf Bey, ya da Karşlınmoğlu diye de anılmaktadır.

Ataları arasında Ardahan Müftüleri de bulunan Yusuf Karşoğlu'nun babası, oğlunu yüksek bir tahsil için Yozgat'a getirerek Demirli Medrese'ye kaydettirir. Çok zeki olan Yusuf Karşoğlu, medrese eğitimi aldıktan sonra, köyleri Karaburun'daki arazileri ile ilgilenir.

21 Temmuz 1911'de Yozgat Şer'iyeh Mahkemesi Zabıt Kâtipliği'ne tayin edilir. Birinci Dünya Savaşı başlayınca askere alınır ve Şark Cephesi'ne gönderilir ve Batum'da 1918'de teskereyi almaya kadar kalır dönüşünde ise tekrar eski vazifesine döner. 28 Nisan 1921 tarihinde istifa ederek dava vekilliğine başlar. Cumhuriyet Halk Partisi'nin kuruluşu ile birlikte CHP saflarında yer alan Yusuf Karşoğlu, 1926 tarihinde Yozgat Belediye Reisi seçilir. Belediyenin idaresini 1936'ya kadar sürdürür.

Yusuf Karşlıoğlu'nun reisliği zamanında, 3 Şubat 1934 tarihinde, Gazi Paşa'nın Yozgat'a ikinci seferki ziyaretleri gerçekleşir. Gazi Paşa'nın kaldığı bu konağı Yusuf Karşlıoğlu, 1936'da İl Özel İdaresi'nden satın alır ve ikametgâh olarak kullanır.

Reisliği bıraktıktan sonra CHP İl İdaresi Heyeti Reisi seçilir. Bu vazifede iki sene kalır. 28 Şubat 1943'de Yozgat Milletvekili seçilir. Demokrat Parti'nin kurulmasıyla Yozgat'tan milletvekili seçilir. Meclis'in faal milletvekilleri arasındadır. Milletvekilliği sona erince de tekrar Yozgat'a döner.

Yusuf Karşlıoğlu, Türk Dil Kurumu'nun kurucularındandır. Altı bin ciltlik büyük bir kütüphaneye sahip olan ve ileri derecede Arapça, Farsça ve az bir miktarda Fransızca bilen Yusuf Karşlıoğlu, bilhassa lügatler üzerinde ihtisaslaşır (Kapusuzoğlu, 2009).

Yusuf Karşlıoğlunun torunları, Altan, Arslan ve Kaplan Karşlıoğlu hala Yozgat'ta ticaretle uğraşmaktadırlar. 20 Nisan 2010 tarihinde Yusuf Karşlıoğlu'nun torunları ile yaptığım röportaj da, konağı ve konakla ilgili yaşantıları şu şekilde anlattılar:

Konağımız 1883 yılında yapılmış. İlk sahipleri sarrafmış. Yunanistan'da yaşamını sürdürüp 93 yaşında da Yunanistan'da ölmüş. Konağın yapım tarihi evin dış duvarındaki kitabesinde yazılıydı. Üzerini boyadıkları için bu yazıyı göremedik.

Dedem 30 bin liraya satın almış. Uzun yıllar bu konakta kalabalık bir aileyle yaşadık. Daha sonra yolun ilerisinde Ali Efendi Cami'nin yanına büyük, gösterişli bir konağa taşındık. Taşındığımız konak buradan daha büyük ve daha güzeldi. O konağımızdan imar geçince apartman müsadese verdiler. Orası buradan daha güzeldi. Eski konağımızı da 1978'de Kültür Bakanlığı'na devrettik.

Konakta çok kalabalık bir yaşantımız vardı. Dedem Yusuf Karşlıoğlu'nun babaannesi, dip dedelerimiz aşağıda yaşarlarmış. Babaannem ölünceye kadar da burada kaldı. 90 yaşında öldü. Babaannelerimizi, dedemin babasını, annesini de hatırlarım. Hepsi aşağıda yaşarlardı. Hepsi de 90 yaşının üzerinde öldüler. Biri Sabiha Hanım, diğeri de Zemzem Hanım. Zemzem (hiç böyle bir isim duydunuz mu?) Sabiha Hanımı daha iyi bilirim. Kuran-ı Kerim'i rüyasında ezbere öğretmişler. Yol bu kadar geniş değilken, bütün sokak konaklarla doluydu. Pencereden 5-10 çocuğa şeker atmak en büyük zevklerinden biriydi. Efendim Atatürk Yozgat'a geldiğinde burası valilik binasıydı. Bekir Sami Baran şurada Atatürk'le sohbet ediyorlarmış. O zamanın belediye başkanı dedem Yusuf Karşlıoğlu. Atatürk "Buranın en iyi hafızı kim" ? diye sormuş. "Hafız Süleyman Efendi" demişler. "Ben böyle Osmanlı benzetme konuşmayı bilmem, gel bakalım" diyor. (Hakikaten sesi müthiş, bende ses kaydı var). "Bildiğin bir sureyi oku" diyor. O da,

Kıyamet Suresi'ni okuyor, paşanın çok hoşuna gidiyor. “Çok güzel, hadi bakalım bir de mealini oku, şöyle herkes anlasın” diyor. Hafız Süleyman Efendi “Ben mealini bilmem paşam” diyor. “Sen bilmişsin önemli değil, mühim olan senin anlatabilmen” diyor ve ondan sonra Hafız Süleyman Efendi'nin ilk işi mealini öğrenmek oluyor. Bire bir dedemden dinledim. Dedem, o zamanın danışılan, bilgilerinden istifade edilen, çözümlenemeyen metinleri çözümleneyen ulemasıydı. Arapça, Farsça, Osmanlıca metinlerin çözümlenmesi için dedeme Afet İnan, Rauf İnan, Ömer Asım Öztürk gelirmiş.

Bizler, Atatürkçü düşünceyle yetiştik. Dedeme Atatürk'ün gerçekten çok karizmatik olup olmadığını sorardık. Dedem de “yavrum bak ben bilim adamıyım, kimlerle karşılaştım fakat Atatürk çok farklıydı. Çok özel bir karizması vardı. “Çakmak çakmak gözlerine bir dakika süreyle bakan insan göremiyorum” derdi.

Mehmet Akif Ersoy, Yahya Kemal Beyatlı gibi şahsiyetlerin konağa geldiklerini, uzun uzun sohbet ettiklerini” söylerdi. (Nazım Hikmet, Mehmet Akif Ersoy'un bütün şiirlerini ezbere bilirdi.)

Bu konakta doğduk büyüdük. Burada evleninceye kadar ben 27 yaşına kadar, Altan Bey de 23 yaşına kadar yaşadı. Konak daha önceleri Kız Meslek Lisesi, Vali Konağı olarak kullanılmış. Yeni Vali Konağı yapılırken, burayı da özelleştirerek satışa çıkarmışlar. Dedem de 1932 yılında Vali Sami Baran'dan 30 bin liraya satın almış. Uzun yıllar fazla bakım yapmadan oturduk.

Konağımız 300 m2 nin üzerindeydi. O dönemde aşağıda bir de ambarımız vardı. Yani köyden kağnılarla yiyecek içecek getirirlerdi. Buğdayı oradan dağıtırlarmış. Güneydeki kapıdan büyükçe bir girişimiz vardı. Kağnıyla gelen erzaklar, o geniş çatal kapıdan içeriye girip mahzene konulurdu.

Yukarıda Baş Oda dediğimiz yer babaannenim yatak odasıydı. Sedirin yanında pirinç bir karyolası vardı, karyolanın yatağı o kadar ağırdı ki kaldırmak için çok uğraşırdık. Bütün odalarda sedir vardı. Oturması çok rahat oluyordu. Dedemle babaannem ölünceye kadar yukarıda bu odada yaşadılar. Tavanlar ceviz ağacından yapılmıştı. Biz doğal olarak kullandık. Şimdi vernik vurmuşlar, boya katmışlar. Eski hali çok güzel, doğaldı. Pencere sedir yüksekliğindeydi. Bu kadar düşük değildi. Restorasyonda düşürmüşler. Alt kattaki pencerelere toplu derlerdi. Toplu denilen pencere önü demirli ve ızgaralıydı. Alt kat pencerelerine toplu, üst kattaki pencerelere cumbalı denilirdi. Restorasyondan sonra yine çürümeler oldu. Bizim zamanımız da çok fazla tamir etmedik. Sadece çatısını aktarırdık, onun dışında tamir hiç olmazdı. Kışın aşağıda yazın yukarıda otururduk. Yukarıda 5 oda,

dedemin çalışma odası ve merdiven; alt katta mutfak, hamam, tuvalet, 3 oda vardı. Alt katta bir odada ve üst katta 2 odada dolaplar vardı.

Bu dolapların içinde çok güzel anılarım var. Çocukken bu dolapların içinde çok oynardım. Annem yatak yorganlarını buraya koyardı, bizde ona yardım ederdik. Bir gün bu dolaplarda yatak yorganları yerleştirirken, dolabın üst tavanına kafam değdi. Bir de baktık ki dolabın tavanı yukarıya doğru açılıyor. Yukarıya baktığımızda dolapta gizli bölmelerin olduğu bir sığınak gibi devam ettiğini gördüm. Dolabın içinde 10 kişinin saklanacağı geniş bir alan vardı. Fakat burayı neden yaptıklarını tam olarak bilemiyorum. Restorasyondan sonra biraz değişmiş. Dolapların içi kilim, sedef takunyalar, nalinlerle doluydu. Dolapların içine lavanta koyarlardı ki güzel koksun diye. Odaların kapı kilitleri çok farklıydı odaların kapıları sadece içeriden kapatılır, kilitlenirdi. Odalardaki sedirler çok orijinaldi. Arkası yeşil hayvan figürleriye yapılmış bir oturma sedirimiz vardı, çok güzeldi, pencereler bu kadar yüksek değildi. Restorasyondan sonra çok yükseltmişler. O eski sandalyeler koltuklar katlanırdı. Mobilyalar çok özeldi. Dedemin çalışma masası, dolabı çok farklıydı.

3 katlı şerbetliğimiz vardı. Şerbetlikle ilgili Aslan abimin güzel anıları vardı. Genellikle şerbetlikte çikolatalarımız dururdu. Şerbetlikten çok çikolata çalardım, o yüzden iyi hatırlıyorum.

Eski evler mühendislik harikası diyorum. Yalıtımını, havalandırmasını, zarif işçiliği her şeyi düşünmüşler. Karşıda Yıllankırkanın konağı vardı. Etrafımız hep konaklarla çevriliydi.

Konakta tavanlar orijinal kalmış, onun dışında kapılar, pencereler, yer döşemeleri de hep değişmiş. Avizeler çok güzeldi, içine koyduğumuz özel bezir yağı vardı.

Buraya uzun süredir gelmiyordum, anılarım depreşti. Konağın uykusuna doyum olmazdı. Kaçta yatarsanız yatın, sabah çok dinç kalkardınız. Şimdi apartmanda yaşıyoruz, sabahları sarhoş gibi uyanıyorum. Konak nefes alırdı kıtık sıva ile sıvanırmış. (Kerpicin içine keten doğrayıp sıva yaparlarmış) Çatının yalıtımı için çatıyı önce kille sıvayıp, daha sonra keçe sererlerdi. Bu da çok büyük bir yalıtım sağlardı.

Kışın odalarda yatmadan önce, odun sobaları yarım saat yanar sönerdi. Onun ısısı da odanın ısınması için yeterli olurdu. Köşe oda dedemin çalışma odasıydı. Çalışma odasındaki dolabı çektiğimiz zaman çalışma masası oluyordu. Ön tarafında dedem arka tarafında da ben çalışırdım. Üzerine Erzurum işlemesi bir örtü atardık. Eskiden hastalandığım zaman ucu dutlu perdeler olurdu onunla oynardım, o dutlu perdeler bana hastalandığım günleri hatırlatıyor.

Gayrimüslim konağı olduğu için altta, üstte, bahçede, toplam 3 tane tuvalet vardı. Alçıdan çift taraflı şerbetliğimiz, aşağıda 3 kurnalı hamamımız vardı. 2 metre boyunda bakır kazanı, 3 kurnası birde havuzu vardı. Sıcaktan içeride durulmazdı. Hiçbiri kalmamış.

Mutfağımızdaki ocak, ocağın yan tarafından mahzene (mağazaya) inen merdiven vardı. Mağazaya inen merdiveni resterasyondan sonra kapatmışlar. Hamamın içinde havuzu, mahzene inen merdiven vardı. Hepsi kaybolmuş. Şu an hiç biri yok. Bodrumda 4 tane kare şeklinde mahzen vardı. Mutfak dolabının arkasından dar bir merdivenle mahzene inerdik. Mutfaktaki ocakta yemek yapılır, ekmek pişirirlerdi. Bacasını da kapatmışlar.

Mahzenlerde hala rutubet var. Rutubetin nedenini bulamazlar. Çünkü bahçede 4-5 kuyu vardı. Kapatılan kuyuların yerlerini herkes bilmiyor. O kuyuları kapatınca kuyuların suları da eve basınç yapıp, bodrumda rutubet yapardı. Hala devam ediyor. Kuyuların yerlerini bilmedikleri için sürekli kuyulardaki sular basınç yapıyor. Dolayısıyla bu mahzenler, o yüzden sürekli rutubetli.

Mutfaktan aşağıya inen merdiven aşağıda üç mahzene inerdi. Merdivenin yanındaki dolaplara kışlık kullanacağımız çanaklar, küplerde yiyecekler konulurdu. Günlük kullanılan yiyecekler buradaki dolaplarda, küplerde olurdu. Diğerlerini mağazada saklardık. Zonguldak kömürüyle yanan 8-10 tane mandız ocaklarımız vardı. Yemekleri çoğunlukla orada pişirirlerdi.

Bütün yiyeceklerimiz bahçede yetiştirdi. Yazın her şey taptaze bahçeden kışında mahzenlerde depolanarak yenirdi. Mahzen güneş görmediği için, oraya ne koyarsan koyun 1 yıl dururdu. Buzdolabı gibi korurdu. Sebzeleri, meyveleri, turşunu, ekmeğini, tereyağını, pekmez çalmasını aklınıza ne gelirse kışlık erzaklar aşağıda saklanırdı. 2-3 koyun kesilir, kavurma yapıp büyük çanaklara basılır, kullandıkça alırlardı. Her şey doğaldı.

Çamaşlar mandızda 3 gün boyunca yıkanırdu. Çivit katarak bahçede balkonda yıkarlardı. Bizde sıcak suları taşıdık.

Misafir eksik olmazdı. Yazın 30-40 kişi, bazen de 50-60 kişiyi bulurdu. Evimizde bizimle yaşayan bacılar vardı. Onlarda ev işlerinde anneme çok yardımcı olurlardı. Bacılar köyden gelirlerdi. Bizimle evleninceye kadar yaşar, anneme ve büyüklerimize ev işlerinde yardımcı olurlardı. Bizlerle ilgilenirlerdi, ailenin birer ferdi gibi yaşarlardı. Ayrı bir tutum yoktu. 4-5 tanesi gelin olup gittiler. Büyüklerimizle aynı odada yatıp kalkarlardı. Bizimle sadece ahraz bacı kaldı. O da 90 yaşında öldü.

O zamanlar komşuluk ilişkileri süperdi, paylaşım, ikram, izzet çok önemliydi. Hesap kitap olmazdı. “Bir maruzatınız yoksa, dedemler size gelecek” diye sorardık. Genelde

kişiler lakaplarıyla anılırdı. Hep o dönemin asilzadeleri, İstanbulluoğlu mahallasinde yaşarlarmış.

Büyük bir kuvvetle telteli çevrilir, telteliyi kuvvetli olan erkekler daha iyi çevirirlerdi. Arabaşları yapılır. (Arabaşı hindinin göğüs etinden yapılır , acılı bir çorbası, bunun yanında, baklava dilimi şeklinde kesilmiş özel hamuruyla beraber yenilir.)

Arabaşı, telteli toplantılarında 40-50 kişiyle başlar, sohbet meclisleri, sanat müziği fasıllarıyla devam ederdi. Kanunlar, kemanlar çalınırdı. Sadece anıları kaldı. Bizim evde de sanat müziğinin yeri özeldi. Olmasa olmazlardandı.

Ankaradan gelen akrabalar, konuklar düşünün, hepsine yukarda ki sofada T şeklinde masa kurulur yemekler verilirdi. Arabaşı geceleri, testi kebabları, kazanlarla pişirilirdi. O yüzden mutfakta 8-9 tane özel mandızlarımız olurdu.

Kocaman bir bahçemiz vardı. Dedem bahçenin önü kapanmasın diye önümüzdeki bahçeyi de satın almış. Bahçede çok güzel ıhlamur ağaçlarımız vardı. Yazın mis gibi kokular gelirdi.

Bahçede 3 tane de su kuyusu vardı. Gelgeç kuyulardı. Kullandığımız su hiç bitmezdi. Kaynak suyunu düşünün onun gibi.

Giriş kattaki ambara buğday konulurdu. Dedem 300-400 çinik buğdayı ambara koyardı, ihtiyaçtı, misafir esik olmazdı, en az 200 çuval un hazır olurdu. Un bitince tekrar buğdaylar öğütülüp un yapılırdı. Buğdaylar eski su değirmenlerinde öğütülürdü. Un çuvallarının üzerinde, İnkaların giydikleri elbiselere benzer desenleri vardı, çuvalların üzerindeki renkler özeldi. Her mahallede 1-2 fırın olur, sele basması ekmekler yapılırdı. 15 gün dayanırdı. Eski sepetleri bilirsiniz onların altıyla hamura desen yapılır pişirilirdi. Pideden çok büyüktü. Kepekli, çavdarlı, esmer bir ekmektir.

Büyük hamur teşteleriyle hamur yapılırdı. (Teşti: Büyük hamur leğenleri) Onlarda yoğrulur, hamal gelir, mahalle fırınına götürürdü. Az da olsa biz kaldıramazdık, çok ağırdı. Çuval çuval unla yufka yapılırdı. Yufka 8-9 ay rahat saklanırdı.

Peksimet, içine pekmez, tereyağ konularak yapılan ekmektir. Annemler çok yapardı. Ekonomik durumu iyi olmayanlar da francala yerlerdi şimdiki somun ekmek. Kete yaparlardı; tatlı maya ve tuzsuz yağla kararlar, sütle yoğururlardı.

Arabaşları, testi kebabları, cevizli baklavalar, madımak, mantı, etli ayva, hardal, efelek başyemeklerimizdi. Telteli de bizim için özel bir tatlıydı.

Her evin bahçesin de bir inek olurdu. Süt satın alınmazdı. Yoğurt, süt, peynir, bal, tereyağı, yumurta hepsi doğaldı. Fazlaları mağazada saklanır, kış boyunca kullanılırdı.

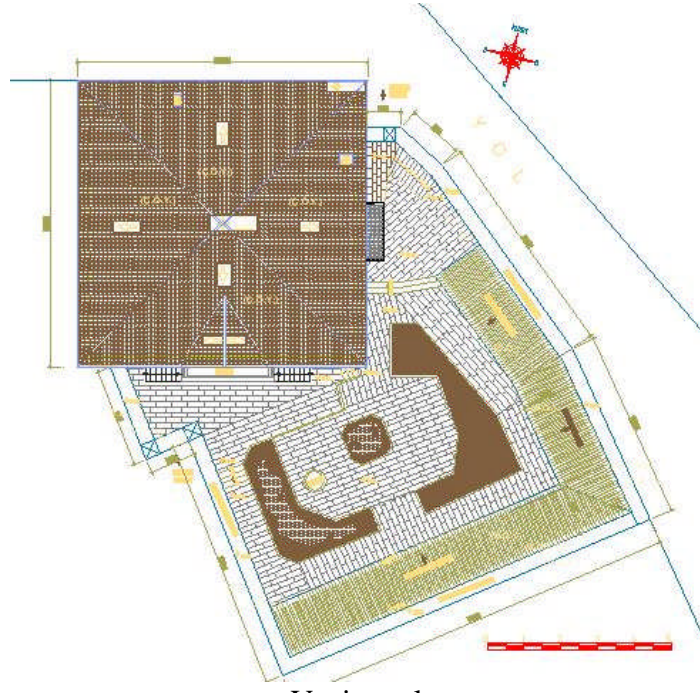
Bu konaklardaki yaşam kültürü beraberlikti. Beraber olunca mutlu olabiliyordunuz. Şimdiki bu kültürle pek bağdaşmıyor.

Yaz aylarında her evden, hanımelleri kokusuyla Türk Sanat Müziği ve kanun sesleri gelirdi. Musiki sesleri bizi mest ederdi. Hafta sonları oturmaya gittiğimizde sohbetin arkasından müzik ziyafeti çekilirdi. Evlerde kanun ud, tambur, piyano çalınırdı. Karşıda bir konak vardı, akşamları keman, kanun çalınırdı.

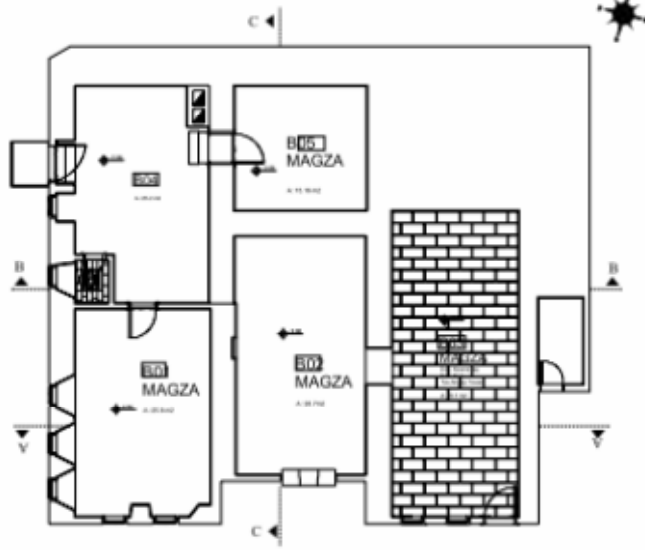
Yozgat'ta ki konakları görseydiniz, Safranbolu da ki, Beypazarı'nda ki konaklarla kıyaslayamazdınız. Yozgat açık hava müzesiymiş. Fakat, bine yakın konak ve şehir yakılıp yıkılmış, sel baskınları ve Çerkez Ethem'in istilasıyla şehir yerle bir olmuş. Geriye kalan konaklarda korunamayıp yakılıp yıkılmış.

Belediye binasıyla, Bayındırlık binası arasındaki alan da, Çapanoğlu'nun görkemli sarayı varmış. Saraydan, Büyük Camii'ye geçmek için büyük bir tünel açılmış. Direkt caminin içine geçilirmiş. Yozgat'ın nüfusu o dönemde, 1915'de 13 000, 1900'de 40 000 imiş.

Gayrimüslimlerin, Eski Fatih Camii, Tol Çarşısı (Arasta) dan, Trafo Merkezinden 3 noktadan Büyük Camii'ye ulaşan tüneller açtıkları, bu tünellerle büyük bir isyan yapmayı planladıkları erken fark edilmiş ve isyan bastırılmış. Gayrimüslimlerin amaçları, bayram namazında büyük bir baskınla Yozgat ahalisini katlederek, ekonomisini çökertmekmiş. Fakat başarılı olamamışlar.

Vaziyet planı

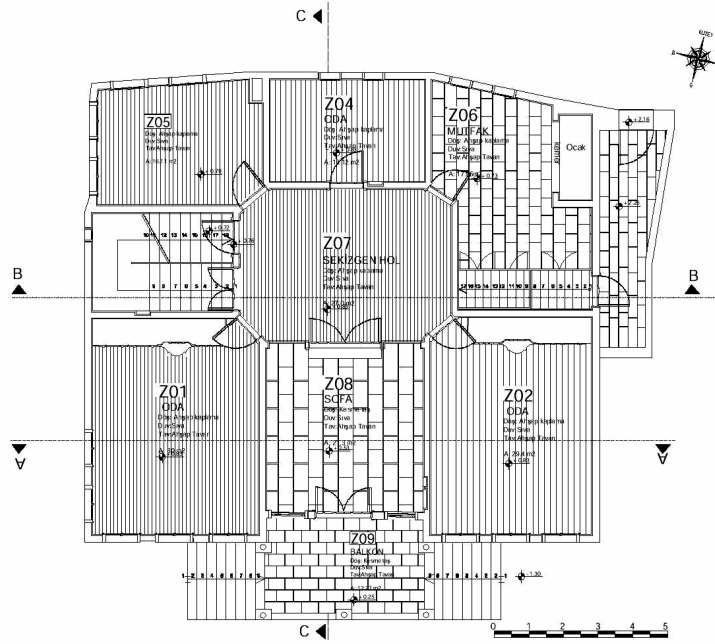

Bodrum Kat Planı

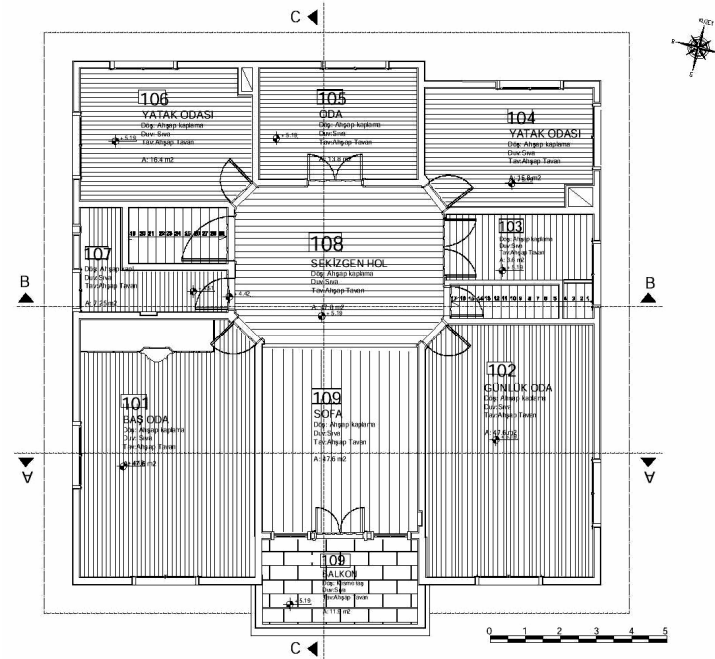
Şekil 4. Karşlıoğlu konağı kat planları kesit ve görünüşleri (Yozgat İl Özel İdaresi)

Şekil 4'ün devamı

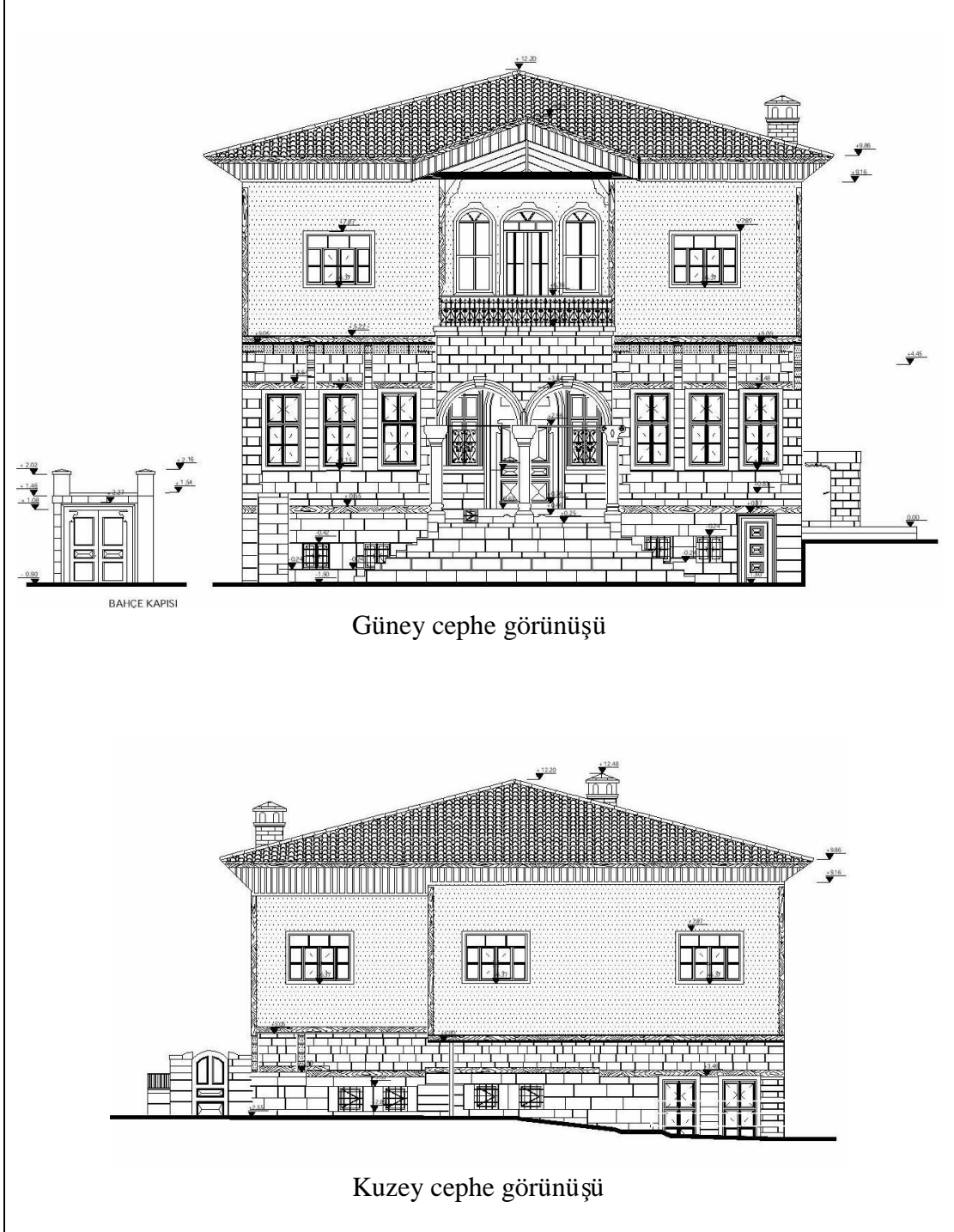

Zemin Kat Planı

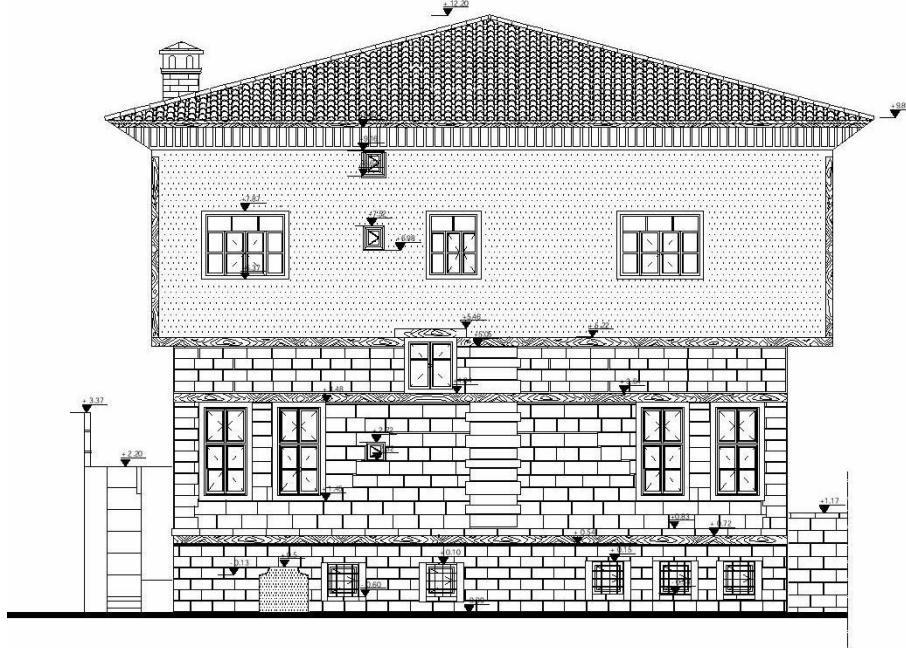

Birinci Kat Planı

Şekil 4'ün devamı

Şekil 4'ün devamı

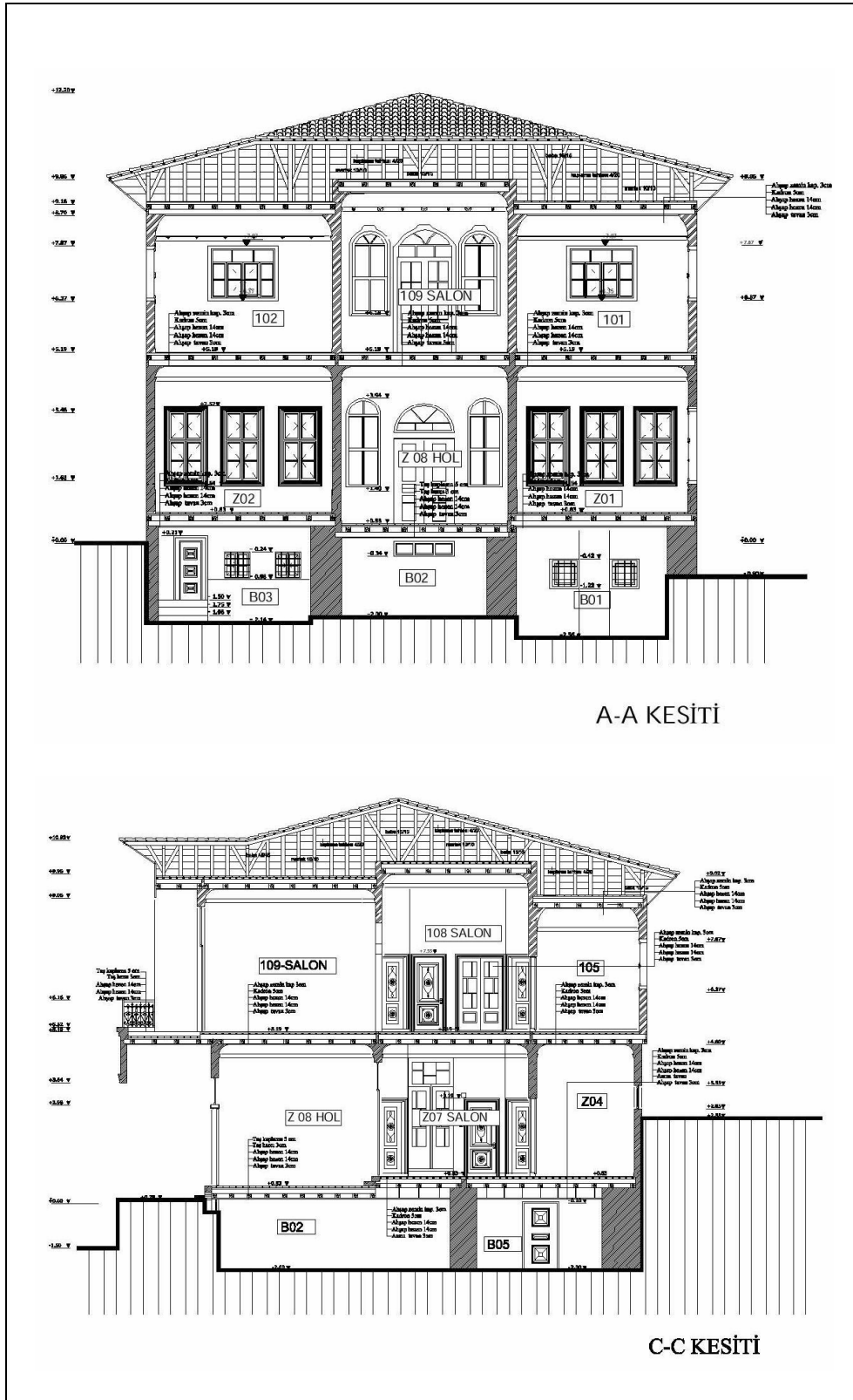

Batı cephe görünüşü

Doğu cephe görünüşü

Şekil 4'ün devamı

A-A KESİTİ

C-C KESİTİ

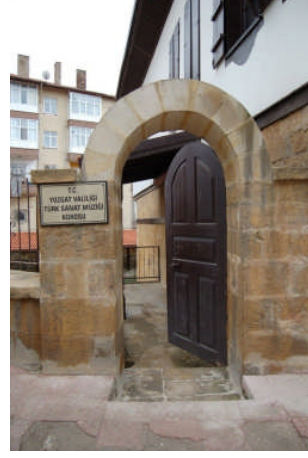

Şekil 5. Karşıoğlu konağı cephe ve iç mekan görünüşleri

Şekil 5'in devamı

çıkma görünüşü

cephe giriş kapısı görünüşü

güneydoğu giriş ve kuzeycephe giriş kapısı görünüşü

güney cephe görünüşü(çatal kapı görünüşü)

güneydoğu cephe görünüşü

kuzeydoğu cephe görünüşü (yan bahçe girişi)

zemin kat mutfak ocak görünüşü

zemin sofa görünüşü

Şekil 5'in devamı

Şekil 5'in devamı

2.3. Hayri İnal Konağı

Yozgat ili Merkez İstanbulluoğlu mahallesi, Emniyet caddesi üzerinde yer alan Hayri İnal Evi, Geç Osmanlı Dönemi sivil mimari örneklerindedir. Konak eğimli bir arazide üç katlı olarak inşa edilmiştir. Kuzey, doğu ve batı cepheleri yol'a, güney cephesi bahçeye bakar. Doğu ve batı yol cephelerinden konağa iki ayrı giriş bulunmaktadır. Doğu bahçe kapısı taş çerçevesi, yuvarlak kemerli olup kapı kanadı ahşaptır. Ahşap kapı üzerinde rozet

motifleri vardır. Cümle kapısı büyük ve gösterişlidir. Kapı üzeri alaturka kiremit örtülüdür. Batı tarafında taş çerçevesi, düz kemerli, ahşap kanatlı bir giriş kısmı vardır. Üç katlı olan konak, bodrum, zemin ve birinci kattan oluşmaktadır. Bodrum kat taş, alt ve üst kat ahşap çerçeveler arası helik taş dolgu olarak inşa edilmiştir. Birinci ve ikinci kat yükseklikleri ve duvar köşeleri ahşap silmelidir. Bodrum kat pencereleri silme taş çerçevesi, demir korkulukludur. Binaya giriş güney cepheden sağlanmış olup kapı ahşap ve çerçevesi, dikdörtgen şekilli ve demir korkulukludur. Güney ve doğu cephesi boydan boya çıkmalı olup ikinci kat ahşap balkonlu; balkon, ferforje korkulukludur. Balkon ağaç konsollar üzerine bindirilmiştir. İkinci kat balkon pencereleri birinci kat balkon pencerelerinin aynısıdır. Çatı alaturka kiremit örtülüdür. Kuzey cephesi ikinci katta iki cumbalı olup, cumbalar ahşap konsollar üzerine bindirilmiştir. Duvar yüzeyleri tatlı kireç sıvalıdır. Konak, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın katkılarıyla 2007 yılında Yozgat Belediyesi tarafından restore edilerek yöre turizmine kazandırılmıştır. Şu an konak, belediye tarafından sosyal hizmetler için kullanılmaktadır.

RÖPÖRTAJ NO: R2	
Yapının Adresi	: İstanbulluoğlu mah., Emniyet cad. Yozgat
Konağın Yapım Yılı	: 1800
Röportaj Tarihi	: 10 Nisan 2010
Röportaj Yapılan Aile	: Fakiye İnal, Halet İnal
Ailelerin Konakta Yaşadıkları Dönem	: 1921-1945

Şekil 6. Hayri İnal konağı kimlik bilgileri

Nizamoğullarından Hasan Hayri İnal, 1916 tarihinde, İstanbulluoğlu mahallesi, Emniyet caddesi üzerinde yer alan konakta dünyaya gelmiştir. Babası Hurşit İnal, annesi Makbule İnal'dır. Hayri İnal ve dört kardeşi (Naci, Fakiye, Ferhunde, Halet) evleninceye kadar bu konakta yaşamışlardır.

Hasan Hayri İnal, 1956-1960 yıllarında Demokrat Parti zamanının belediye reislerindedir. Hasan Hayri İnal, halen kullanılan Yozgat Belediyesi Hizmet Binasını yaptırmıştır. Demokrat Parti iktidarının bitirilmesinden bir süre sonra Ankara'ya taşınan Hasan Hayri İnal, Gençlik ve Spor Müdürlüğü bünyesinde çalışmış ve oradan emekli olmuş, 20 Şubat 2010'da 94 yaşında vefat etmiştir.

Babası Hurşit İnal İstanbul'un sayılı tüccarlarından. İngiliz ve Fransızlar'la ithalat-ihracat yaparken yaşamının bir bölümünü Yozgat ve İstanbul'da devam ettirmiştir. İstanbul'daki işlerinin yoğunluğu nedeniyle, konağı kısa bir süreliğine vali konağı olarak kullanılması için Vali Ali Rıza Bulmuş'a bırakmıştır. Daha sonra binayı tekrar kendileri kullanmıştır. Hayri İnal Bey'in Belediye Reisliği döneminde konağın adı Hayri İnal Konağı olarak anılmış ve sonrasında da bu ad kalıcı hale gelmiştir.

Ankara'da yaşayan kız kardeşleri Fakiye İnal ve Halet İnal'la konağı ziyaretleri esnasında kısa bir röportaj yapma imkânı buldum. Fakiye ve Halet Hanım evin en küçük kızları. Konakta çok güzel anılarının olduğunu, dolu dolu geçen yaşantılarını ve konağı şöyle anlatıyorlar:

Babam Hurşit İnal, Yozgat'ta doğdu. Annem Makbule hanım, Nizamoğlu'nun ilk kızıdır (Dedem o dönemin en varlıklı ailelerindenmiş. Dedem Ali Nizamoğlu, annem, anneannem, büyük dedem, yukarıdaki büyük konakta Nizamoğlu Konağında yaşarlarmış). Babamla evlenince bu konakta yaşamaya başlamışlar. Biz beş kardeş bu konakta dünyaya geldik. En büyüğümüz Hasan Hayri İnal, küçük abim, Naci İnal, Ferhunde, ben ve Halet. Babam Hurşit İnal, padişahlar döneminde sultaniye mezunuydu. Sultaniye o devrin üniversitesiymiş. Mezunları parmakla gösterilecek kadar azmış. Babam Yozgat'ta olmakla beraber, İstanbul'da İngiliz ve Fransızlarla ithalat-ihracat (yün, tiftik ve kumaş işi) yapardı. İstanbul'un sayılı tüccarlarından. Babamın dayılarından Münir Arıkan, Atatürk'ün zamanında milletvekiliymiş. Diğerleri de askermiş. Latif Arıkan, İstanbul Levazım Dairesi Başkanıymış. Mecliste milletvekilliği yapmış çok akrabamız vardı. (Meclis arşivinde bizim ailenin portresi varmış. Bizim develerle, Atatürk'ün develerinin cephaneliği taşıdığı ve bizim devecilerle resminin olduğunu biliyorum.) Dayımlar tahsil yapmadıkları için, babam annemle evlenirken dedeme şart koşmuş, dayılarımın da yanında çalışması koşuluyla

annemle evlenmesine izin vermiş. Bizim Konağın yeri o zaman hazineye kayıtlıymış. Babam Hurşit İnal'ın, Yozgat'ta ve Sorgun'da büyük çiftlikleri varmış. Yozgat'ın ve Sorgun'un büyük bir kısmı da bize aitti. En son çiftliğimizi de Yimpaş'a sattığımızı hatırlıyorum. Babam çiftlikleri satın alırken içindeki çalışanlarıyla satın almış. İstanbul'da ithalat ihracat yaparken, İstanbul'a taşınmış, giderken konağı kısa bir süreliğine Vali Konağı olarak dönemin valisi Ali Rıza Bulmuş'a bırakmış. İstanbul'a giderken de konağı yangına karşı sigortalattırılmış (1926-1928). Babam çok aydın insandı. Kendine de sigorta yaptırmış. Ağabeylerim Şişli Terakki mezunlardı. Babam Ticaret Odası Başkanlığı da yapmıştı. Babamın ölümünden sonra Yozgat'a geri döndük. Kız kardeşlerim ve ben Yozgat Lisesi'ni bittirdik.

- Fakiye Hanım, konaktaki yaşantınızı nasıl hatırlıyorsunuz?

Size konağı anlatayım:

Bahçemiz bu kadar küçük değildi. Cemil Çiçek Bey belediye reisi olduğu dönemde bahçenin büyük bir kısmından yol geçirdiler. Bahçemiz çok büyüktü. Yolun karşısında, baş tarafta kocaman bir kapımız vardı. Etrafta muhacir evleri vardı. Bahçede çok güzel çiçeklerimiz olurdu. Hep yıktılar. Hatırlayınca çok üzüliyorum. Bahçede çok oynardık. İstanbul'da da yaşadığımız için altımızda bisiklet, elimizde köpeklerle dolaşırdık. Şimdiki Kent Park dedikleri yerde Vali Aydın Baran'ın kızıyla bisiklet sürerdik. Vali Aydın Baran'ın kızı benim sınıf arkadaşım. Bahçede hamamımız, çeşmemiz, 2-3 tane kuyumuz, araba garajımız vardı. Erzincan depreminde bahçedeki kuyuların etrafında 28 tane çukur oluşmuştu. Çukurlar kuyuları çok etkilemişti.

Babam evi satın aldığında çok harap vaziyetteymiş. Evi eskisi gibi tamir ettirmiş. Bahçede güzel, iki kurnalı bir hamamımız vardı. Vakit olsaydı duşa kabinini, küveti sizlere gösterirdim. Şu an aşağıdaki mağazada. Hafta sonu cumartesi olunca mahalledeki bütün arkadaşlarımız gelirler, hamam yanar, biz de orda yıkanırız. Hamam, bildiğiniz büyükçe bir hamamdı. Duş kazanı vardı, altında da sobası. Sobasını İstanbul'dan getirmişti babam. Kurnalarımız hala duruyor. Mermerleri orijinaldi. Şu karşıdaki binaların olduğu yer de bizimdi. Apartmanların yeri bizim bahçeydi. Bahçede çeşmemiz vardı annem sizlere ömür olunca babam çeşmeyi dışarıya akıttı. Belediye o dönemde çok fakirdi ve parası yoktu. O çeşme o kadar işe yaradı ki, Büyük Camii'nin suyu kesilince hep buradan abdest alırlardı. Konakta Ermeni çalışanlarımız vardı. Bu evde aşçımız Piona Annikto'ydu. Piatriş, Annikto'nun kızıydı. Piatriş ütü yapardı. Bahçede bahçıvanımız vardı, bahçeyi eker biçerdi. Çiftlikte çalışanların çoğu Ermeniydi. Biz burada onlarla çok iyi bir şekilde, ayırım

olmadan yaşardık. Ağabeylerim ilkokula giderken onları uşaklar okula götürüp getirirlermiş. Divanlıoğlu Konağı'nı biliyorsunuz değil mi? Evet.

Konağın sahibi Mehmet Divanlıoğlu iki ağabeyimin de öğretmeniydi. Evde ağabeylerime ders verirdi. Divanlıoğlu'nun çocuğu olmadığı için ağabeylerimle ilgilenirmiş.

Babam ailesine çok düşküdü. Bize kötü şeyler yedirmez, içirmezdi. Çiftliklerimiz çok fazla olmasına rağmen, burada da hayvanlarımız, ahırlarımız, tavuklarımız vardı. Günlük süt tüketimimizi ve diğer yiyecek ihtiyacımızı buradan karşıladık. Yağlarımız, şekerlerimiz, kahvaltılıklarımız bile o zaman İstanbul'dan arabalarla gelirdi. Kiler dediğimiz yer bizim ofisti. Bütün yiyeceklerimizi mahzenlerde mağazalarda saklanırdı. Mahzenler taş duvar olduğu için daha soğuktu. Bodrum katta mahzenlerimiz vardı. Daha sık kullandığımız yiyecekleri ve kap-kacaklarımızı ofiste sakladık. O kadar şık kap-kacaklarımız vardı ki. Hiçbiri kalmadı.

Ofisten mahzene inen bir merdiven vardı. Yandaki konağı yapırlarken bir tünel çıkmış tünelden bizim konağa ve Fatih Camiisine bir bağlantı olduğunu görmüşler. Evlerin çoğunun altından Fatih Camii'yle bağlantı olduğunu söylerlerdi.

Bodrumun duvarları taşı. O yüzden çok serin olurdu. Çiftliklerden gelen üzüm, pekmez, turşu, yağ, bal, kışlık bütün yiyeceklerimiz burada saklanırdı.

Babam çok moderndi, hem de dinini severdi. İçerisi bizim kışlık misafir odasıydı. Biz oraya Ramazanlık oda (Baş Oda) da derdik. Ramazanlar bizim için çok özeldi. Babam çok cömertti, fakirleri korur gözetirdi. Ramazanda her gün bu masada bir gün fakirlere, bir gün zenginlere yemek yedirirdi. Buradaki memleketin eşrafından kırk elli kişi gelir, babam da hoca tutar, birlikte namaz kılarlardı. Ama her gün yemek yenir, dışarıdan gelenlere ziyafet çekilirdi.

Benim annem zengin bir ailenin kızı olduğu için hiç iş görmezdi. Annem bize ve kendine çok özenliydi.

Anniktodu bir de Hacı Bacı diye aşçımız vardı. Annemler İstanbul'a gittiğinde Piatris polko dans yapardı.(Polko dans adıydı.) yedi yaşındayken gramofon çalar Piatris'le biz dans ederdik. Bizi eğlendirirlerdi. Hep siyah şalvarla gezerlerdi. Anniktodu sürekli yemeği o yapardı. Sucuk, pastırma yapardı. Mağazaya indirirlerdi, penceye asarlar orada kurutarak saklardık. Piatris Hanım da ütüye gelirdi her zaman. İkisi de annemin emrindeydi. Çok güzel yemek yaparlardı. Çerkez tavuğu, güllaç, baklava, aklınıza ne gelirse. 13 yaşında Anniktodu'yla mutfağa girerdim (Çok güzel bir bayandı, yeşil gözlü,

elma yanaklı). Hatta Hayri ağabeyim, burada iyi bir lokanta olmadığı için misafirleri eve getirirdi. Misafirlerin arasında bakanlar, milletvekilleri vardı (Akif Benderlioğlu, Celalettin Coşkun gibi bir çok milletvekili). Atatürk Yozgata geldiğinde yukarıdaki dedemlerin konakta kalmış.

- Konakta misafirlerinizi nerede ağırlardınız?

Genelde kışın alt katta, yazın da üst katta ağırlanırdı. Babam çok misafirperverdi. Şu sağdaki oda annemlerin yatak odasıydı. Odanın içerisinden içeriki odaya bir kapı açılmıştır. Gördünüz mü? Evet. Orada Hayri abim ve sütanesi kalırmış. Sonradan kendi odalarından kapı açtırmış geceleri annem kalkıp abimi kontrol edermiş.

Konağın dışında çalışanlara ait odalar vardı. Çalışanlar konakta kalmazdı. Yemeklerini de burada yemezlerdi. Evde çalışanlar da içeride ayrı masada yemeklerini yerlerdi. Aşçılarımız şu mutfakta yemek yaparlardı.

Mutfaktaki ocağımızı gördünüz değil mi? Kuzineli sobalarımız vardı. O ocak da bölüm bölümdü. Yemeği meşe ateşinde pişirip daha sonra dinlendirmek için yan tarafta kısık közlü ocaklara alırlardı. Herhalde yemeği dinlendirme bölümleriydi. Evimiz pek soğumazdı. Babamın anlatmasına göre, bu taş ocaktan çıkan ateşle taş ocağın etrafındaki odaların duvarların arasında bir ısıtma sistemi varmış. O, bu sistem sayesinde ocağın yakınındaki odaların daha sıcak olduğundan bahsederdi. Odalarda kış günlerinde mangallar yanardı. O yüzden pek soğuk olamazdı.

Şu sağdaki oda annemle babamın yatak odalarıydı. Şimdi hastanelerde beyaz karyolalar var ya hepimizin birer sıra karyolası olurdu. 5 kardeşlik hepimizin birer karyolası vardı. Hiç kimse kimsenin yatağında yatmazdı. Ağabeylerimin odası yukarıdaydı. Yazın üst katta kışın alt katta yatardık. Alt kat kışın daha sıcak olurdu. Bu evin uykusuna doyum olmazdı. Ağabeylerim evleninceye kadar yukarıdaki odalarda kaldılar. Alttaki ve üsteki odaların dolaplarının içinde gusülhaneler vardı. Dolapların bazılarındaki bölme şekilleri farklıdır. Biz pek kullanmadık ama o dolaplarda kışlık erzakların saklandığını duyardık.

Yazın misafirleri üst katta ağırlarken merdivenin yanındaki servis odasından diğer odaya geçiş vardır. Hizmetlilerin rahat servis yapabilmeleri için kullanırdık. Yukarıdaki salonda yaz günleri yemek yerdik. Burası da bizim servis odamızdı. Balkonumuz, şu merdivenlerimiz ve pencere daha geniştir. Aşçılarımızın yemek yaparken kolçak taktıklarını, servis yaparken kıyafetlerini değiştirdiklerini, yemek servisine de çok özendiklerini bilirim.

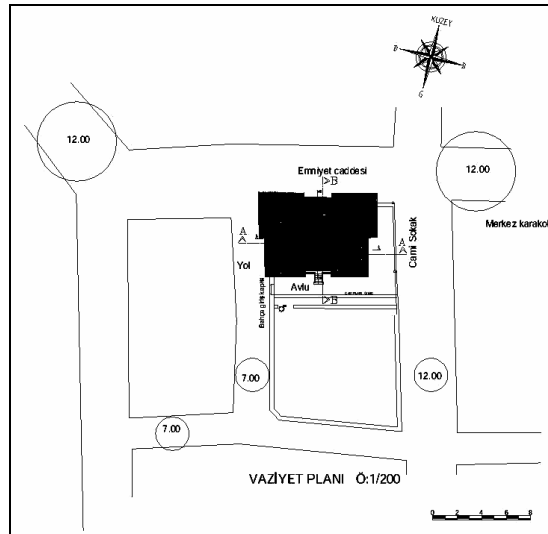
- Fakiye hanım babaanne, anneanne, dedeleriniz nerede kalırdı?

Babaannemin Şeker Pınar mahallesinde çok güzel bir konağı vardı. Şu an konak hala duruyor. Allı diye birine satmışlardı. Daha ileride dedem Ali Nizamoğlu'nun çok büyük bir konağı vardı. Dedemlerin konağında yirmi-yirmi beş kişi yaşarlarmış: Oğlanlar, oğlanların hanımları, çocukları...

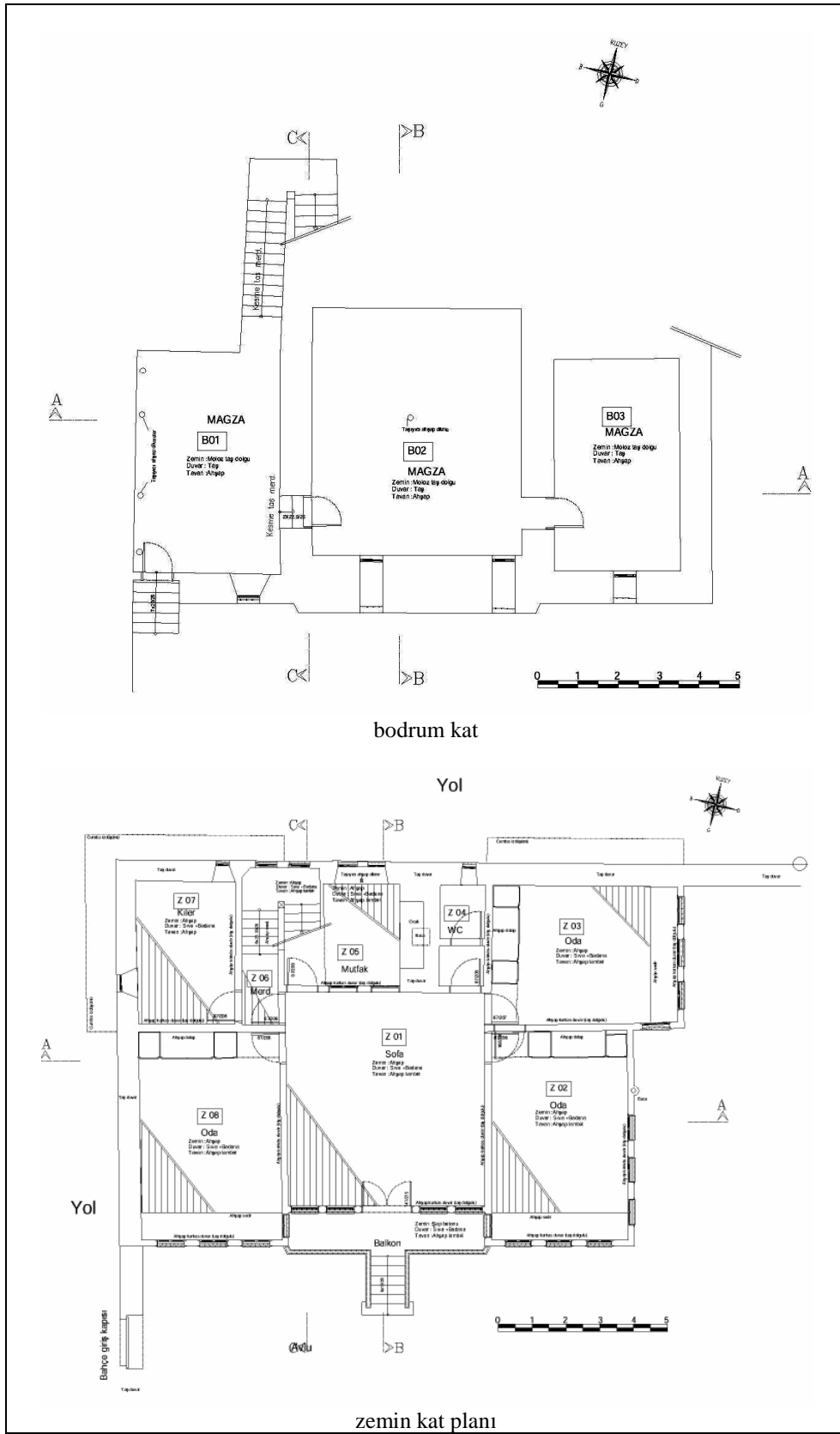
Yazları Sarıkaya'daki Roma hamamına, kaplıcaya (otele) giderdik. Babam oraya aşçı götürürdü. Biz kendi arabamızla giderdik. (Söylemesi çok ayıp, utanıyorum. O dönem sadece Atatürk'te, bir de bizde araba varmış. Abimlerin sünnet düğünlerinde o arabayla gezdirmişler, ben tam hatırlayamıyorum.) Yaylıyla da aşçı, diğer çalışanlardan birkaç kişi ve yatak yorgan götürürdük. Annem çocuklar kötü yerde yatmasınlar diye çarşaflarımız, yatağımız, yorganımızı arkadaki yaylıyla otele getirtirdi. Kaplıcaya kimse girmeden biz girerdik. Annem çocuklarına çok özen gösterirdi.

Babam arazilerimizi ortağa verirdi. Sorgunda ki büyük çiftliğe buğday kaldırmaya giderdi. O devirde patosumuz vardı. Kendi işletmezdi. Çalışanlara İstanbul'dan her türlü aleti getirirdi. Yozgat'ta elektrik bile yokken babam, Yozgat'a İstanbul'dan jeneratör getirmişti. Geçenlerde Ankara'dan gelirken Yozgat'ın Tedaş müdürüyle karşılaştık. Bize Yozgat'a ilk jeneratörü getiren kişinin babam olduğunu söylediler.

Konakta evleninceye kadar yaşadık. Eşim Danıştay üyesiydi. 50 yılı aşkındır da Ankara'da yaşıyoruz. Belediye Başkanımız Yusuf Başer, buranın restorasyon işlerini yaptırdı. Bizler de arada sırada gelip kalıyoruz.

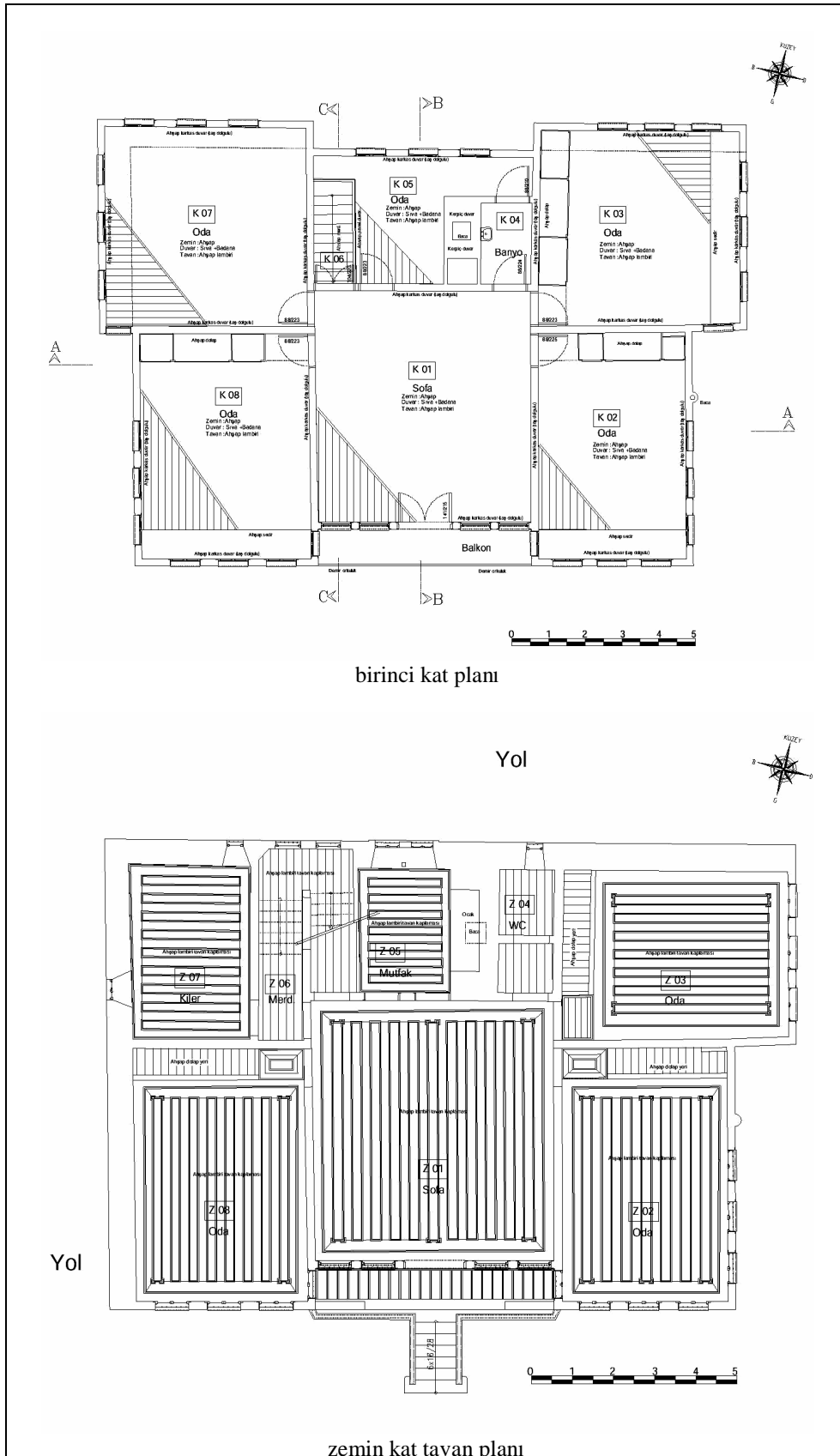

Şekil 7. Hayri İnal konağı vaziyet planı (Yozgat İl Özel İdaresi)

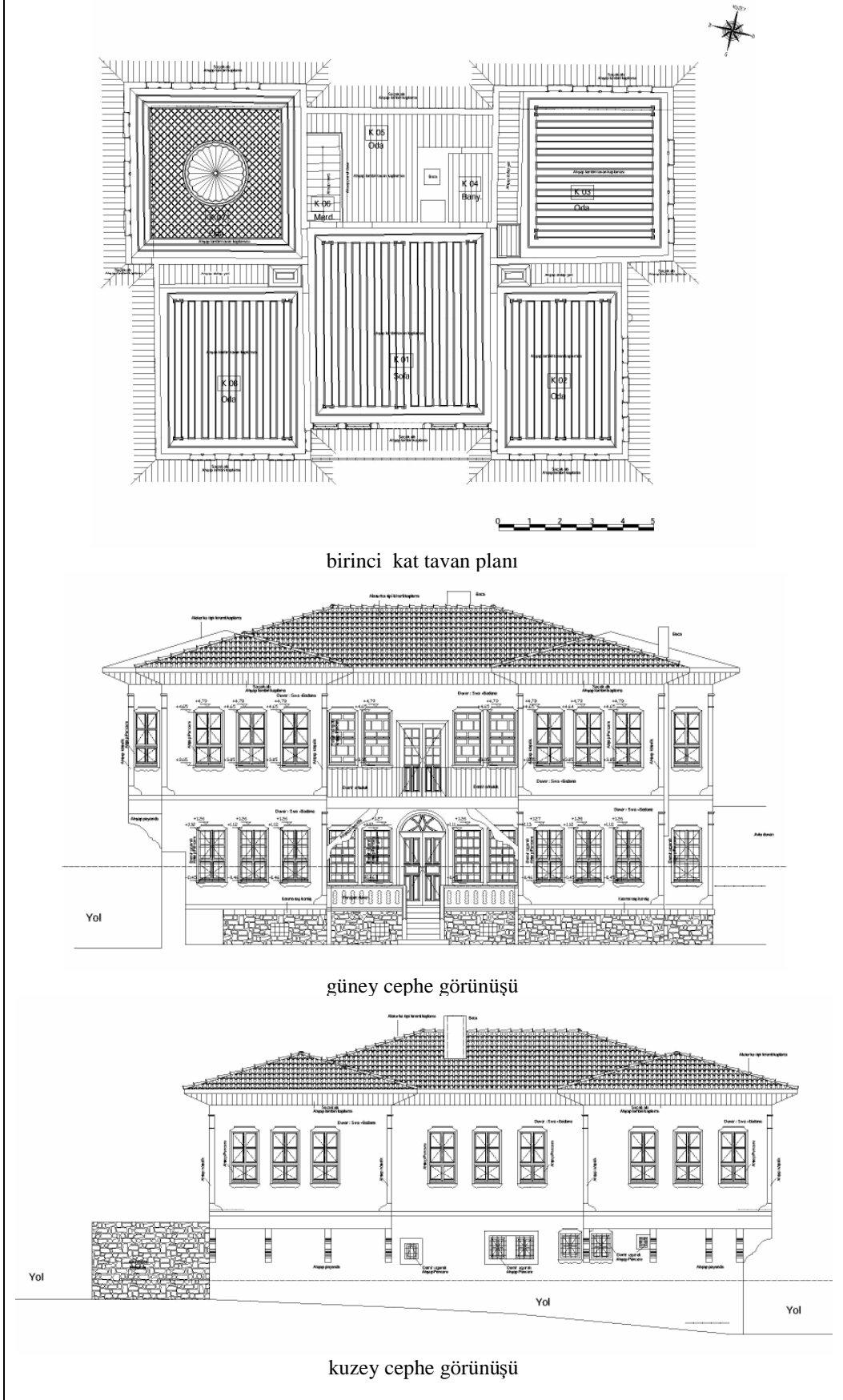
Şekil 8. Hayri İnal konağı kat planları kesit ve görünüşleri

Şekil 8'in devamı

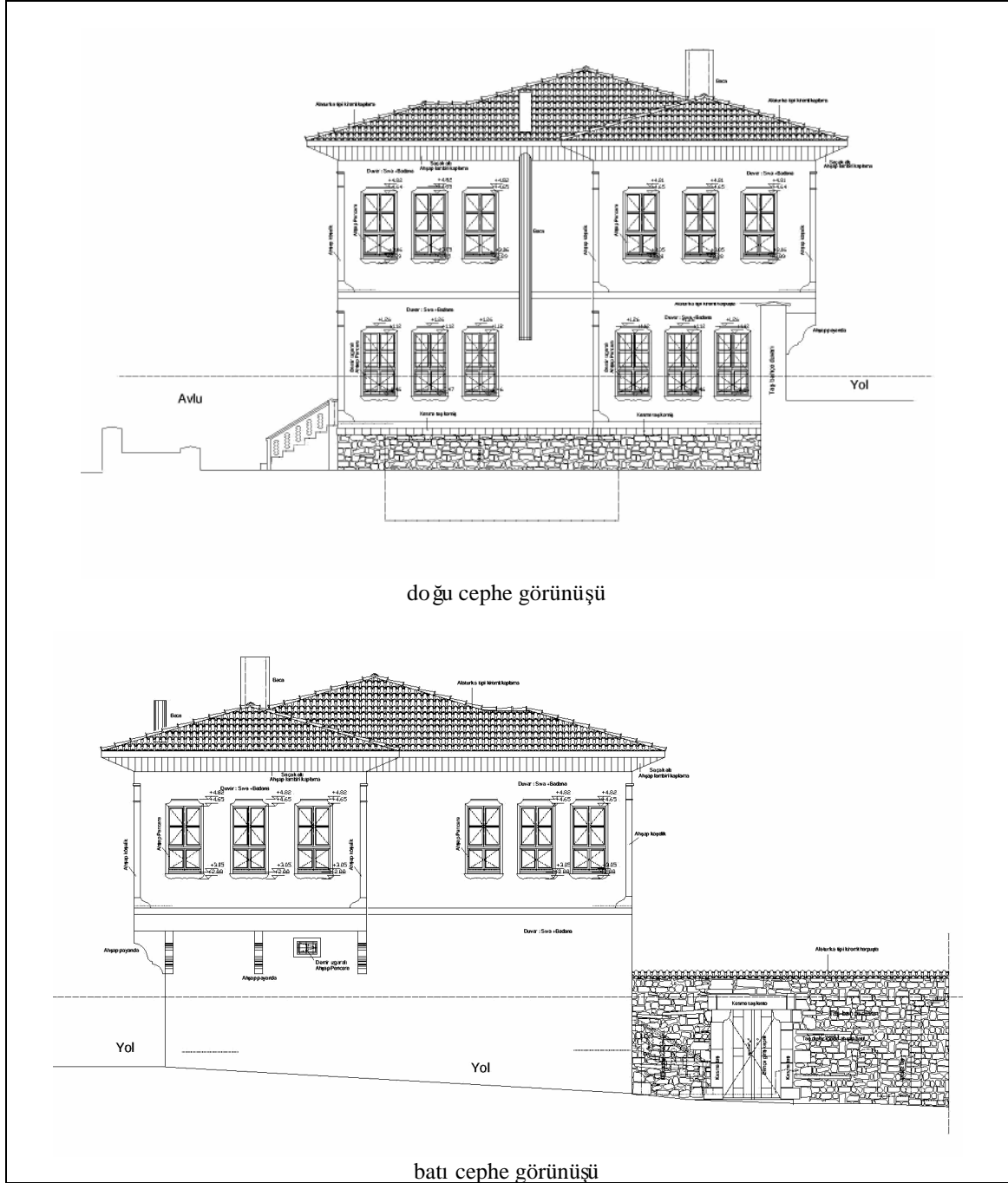

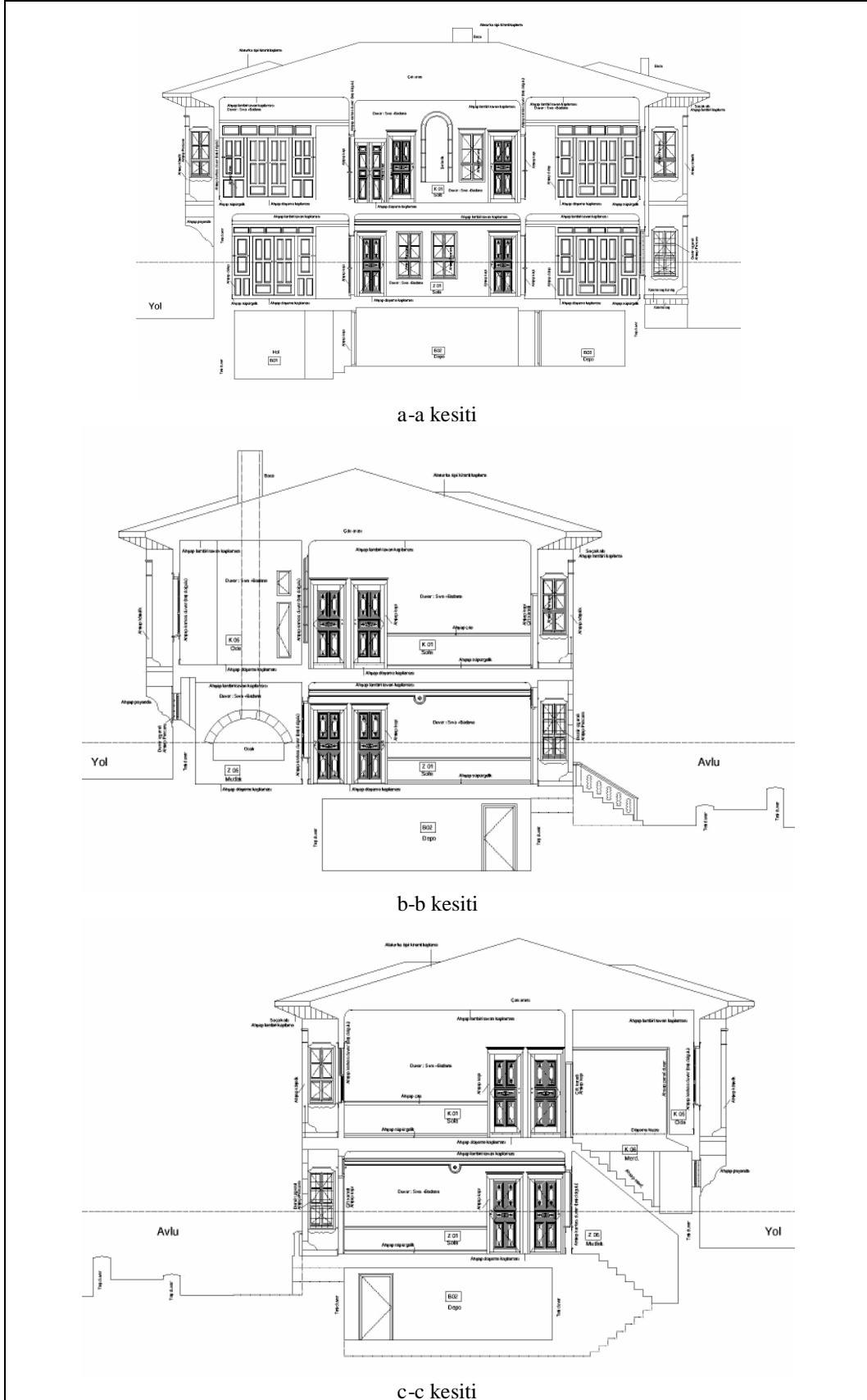
Şekil 8'in devamı

Şekil 8'in devamı

Şekil 8'in devamı

Şekil 9. Hayri İnal konağı cephe ve iç mekan görünüşleri

Şekil 9'un devamı

kuyu görünüşü

zemin kat sofa ve güneydoğu oda görünüşü

zemin kat sofa oda görünüşü 1

ofis (kiler) görünüşü

zemin kat sofa mutfak pencere görünüşü

zemin kat mutfak ocak görünüşü

Şekil 9'un devamı

zemin kat güneydoğu oda görünüşü 1

zemin kat güneydoğu oda görünüşü 2

zemin kat güneydoğu oda tavan görünüşü

zemin kat güneydoğu odadan geçiş

zemin kat güneybatı oda görünüşü

1.kat güneybatı oda görünüşü

Şekil 9'un devamı

2.4. Rifat Koç Konağı

Akdağmadeni İstanbulluoğlu mah.Kurtuluş sokak No:12/A üzerinde bulunmakta olup iki katlı, ikinci kat cumbalı, ahşap çatmalı, çatmalar arası kerpiç dolguludur. Duvar yüzeyleri tatlı kireç sıvalıdır. Binaya giriş iki dış (cümle kapısı) ile sağlanmıştır. Bu cümle kapılarından biri taş çerçeveli olup, ahşap kanatlıdır. Taş çerçeve üzerinde mermerden bir

kitabe mevcuttur. Kitabede besmele yazılı olup, 1214 tarihi mevcuttur. Kapı üzeri sundurmalı olup alaturka kiremit örtülüdür. Bina ihata duvarının güney köşesinde abidevi cümle kapısı yer almaktadır. Kapıların sağda bulunan silme taş çerçevesi sütun başlığı motiflidir. Sütun başlıklarında yaprak motifleri mevcuttur. Kapı üzerindeki dikdörtgen şekilli silme taş üzerinde kabartma rozet motifi vardır. Soldaki büyük kapı iki sütun üzerinde yükselen yuvarlak kemerli ahşap kanatlıdır. Kemer üzerinde aslanbaşı kabartması vardır. Bu beş kilit taşını temsil etmektedir. Kapı çerçevesi kesme sarı taştan örülmüş olup adeta bir portali andırmaktadır. Aynı evin devamı olan ve ikinci katı yıkılan tek katlı odalardan ikisinde sanat özelliği taşıyan ahşap işlemeli tavanlar mevcuttur. Çatısı alaturka kiremit döşelidir. Konak 2006 yılında yanmıştır.(Yozgat Müze)

RÖPÖRTAJ NO: R3	
Yapının Adresi	: İstanbulluoğlu mah. Kurtuluş sokak No:12/A, Akdağmadeni /Yozgat
Konağın Yapım Yılı	: -
Röpörtaj Tarihi	: 20 Mayıs 2010
Röpörtaj Yapılan Aile	: Prof. Dr. Zeynep Sümer
Ailelerin Konakta Yaşadıkları Dönem	: 1921-1945

Şekil 10. Rıfat Koç konağı kimlik bilgileri

Konak 2006 yılında yandığı için konağa ait eski resimler tez kapsamında değerlendirilmiştir.

Konağın sahiplerinden Azime hanımın torunu Prof. Dr. Zeynep Sümer ile 20 Mayıs 2010 tarihinde yaptığımız röportajda konağı ve konaktaki yaşantılarını şöyle anlattılar.

Anneannemizin Azime Hanımla Ünnü Dedemizin evi bizim için daha çok yazları gittiğimiz, serin, kocaman sanki o yöredeki herkes bu tür evlerde yaşıyormuşçasına doğal, sıradan bir evdi. Oranın aslında “Atlaslı Konak” olduğunu büyüyünce öğrendik. Dedemin abisi Talat Koç’un da evi ilçede bizim evin karşı tepesinde yer alan iki katlı eski bir konaktı.

Burası evden çok ana evin yanı sıra genellikle öğrenci olan kiracılarımızın oturduğu arka ev, bazen akrabadan bazen de yabancı ama mutlaka ailenin oturduğu çeşmeli avluya bakan selamlık ve gene aynı avluya bakan ahır ve samanlıktan oluşan bir komplekti. Ahır ve samanlığın üstünde yer alan çıplak tahtalar ve üstündeki çatıdan oluşan yerin adı doğal olarak “çatı” idi. Rahmetli dedem ve ananemin hayalleri bir gün oranın inşaatını bitirmeyi herhalde, ama o inşaat hiç tamamlanamadı ve evin arka bahçesinde yer alan kümesle karşılıklı olarak bizim oyun alanımız, dedemin de marangoz hanesi oldu.

Evi dedem 1952’de Atıf Bendellioğlu’ndan satın almış. Evimizin iki girişi vardı. Biri aşağı bahçeye bakan selamlığın avlusunda olan aşağı kapı diğeri de eve sonradan eklenmiş mutfak tarafından olan yukarı kapı. Aşağı kapıyı hayvanları beslemeye veya bahçeye çıkarken dedem veya anneannem kullanırdı. Bizler alt kata inmeye korkardık. Alt katta iki büyük mekan bulunurdu. Merdivenden inince sağda olan mekanda kışlık yakacaklarımız ve birde kuyu bulunurdu, karşı odada ise toprağa gömülü peynirler ve yazın bahçeden topladığımız kışlık meyvelerimiz bulunurdu ve biz buraya neden olduğunu bilmiyorum ama mağaza derdik. Soğuk olan bu bölümler çocuk aklımızla bize korkunç gelirdi ve genellikle alt kata büyükler inerdi. Selamlığın bahçesindeki taşlık avluda güzel çeşmenin yanı sıra çevresini bir insanın kucaklayamayacağı kadar geniş gövdeli bir kiraz ve dallarından cevizi eğilerek topladığımız bir ceviz ağacımız vardı. Kirazın dallarında kurulu bir salıncak bulunur kiracıların çocukları ve bizler sallanırdık. Salıncaktaki en çarpıcı anekdot ise; yazın sofada otururken bakarsınız birden aşağı kapı vurulur ve tiz bir ses yükselir “Ünnü dede gel beni salla” bu genelde kiracıların çocuklarıdır. Dedemin keyfi yerindeyse iner ama işi varsa okkalı bir küfür sallardı.

Bizler hemen daima yukarı kapıyı kullanırdık. Kapıdan girdiğinizde karşınıza mutfak kapısı ve taşlık kapısı çıkar. Mutfağa girdiğinizde soldaki lavabo yazın serinlediğimiz

kışınsa donarak iş yaptığımız taştan ve zor kapanan musluğuyla vazgeçilmezimizdi. Günlük yemekler kapının arkasında 3 gözlü ocakta pişirilirken, sac ve güveç karşı ocağın içinde yapılırdı. Tüplü ocak olmadığı zamanlarda ise yemek ocakta yakılan ateşte pişirilirdi.

Eve girişte taşlık denen yerleri iri mermerimsi taşlarla döşeli boş ve geniş bir geçiş odasından geçer ve sofaya gelirdik. Taşlığın iki yanında derin lavabolar vardı buradan su alırdık. Bu taşlık yıkanıp temizlenmeden hiçbirimiz gezmeye (en önemlisi de sinema) gidemezdik. Bu işten nasibini en çok küçük teyzem Fitnat alırdı.

Altı kapının açıldığı Sofa yazları misafirlerin ağırlandığı ama yaz kış her zaman temiz ve düzenli tutulması zorunlu bir mekandı. Düzeltildiğinde de bozulması kesinlikle yasaktı. Sofanın zeminini taban halısı denen tahminen 6 metrekarelik halılardan 6 tanesi ile kaplardık. Tavanına gelince konak adını Yaz Odası, Kış Odası ve Sofa'nın tavanlarındaki muhteşem ahşap işçiliğinin aralarında yer alan üzeri mavi boncuklarla işli kırmızı atlastan almıştı. Anneannem evi ilk gördüğünde "Allahım bu evi bana ver neremi istiyorsan sana göstereyim" demiş. Anlaşılan Allah onu duydu ve erkenden 64 yaşında huzuruna çağırırdı.

Yazları kullanılsın kullanılmasın oturma odası (kış odası) ile birlikte sofanın makatlarının indirilip düzeltilmesi şarttı ve bu işi de genellikle küçük teyzem (6 numara) yapardı. Annemler 5 kız 2 oğlan 7 kardeştirler. Kızlardan en büyüğü Merkez Bankasından emekli (annem Nigar), ikisi ev hanımı (Canan, Sabiha), ikisi öğretmen (Serpil, Fitnat), erkeklerden biri (Ruhi) doktor diğeri (Selim) İsveç'te lokanta işletmecisidir. Bizler anneannemle yaşarken evde bekar olan küçük teyzem vardı ve her iş ondan sorulurdu. Oda evi dağıttığımızda bizleri terlikle kovalamakta çok yetenekliydi.

Sofaya açılan kapılardan 4'ü oda 1'i tuvalet, diğeri de kilerdi. Odaların hepsinde sedir ve yüklüklü dolap bulunurdu. Sofaya inildiğinde sağda ilk kapı bal odasıydı. Dedemin arıları kışın soğukunda bu odaya alınırlardı. Odanın içinde dolabın kapaklarından en sonuncusunun içi banyo idi ama çocuklar üşür diye hiç orada yıkanmazdı. Bizleri çoğunlukla hamama götürürler ya da kış odasında leğende yıkarlardı.

Sağdan ikinci kapı iki bölmeden oluşan tuvaletti. Hiçbir ısıtma sistemi olmağı için kışın tuvalete gitmeyi hayal edebilirsiniz! Ayrıca alttan vantilatör varmış gibi hava üflendiğini düşünün. Biz tuvalete giderken bir değil birkaç kez düşünürdük.

Sağdaki son kapı yaz odasıydı. Odada göze çarpan yeşil perdelerini en son anneannem özenerek seçmişti şimdi benim Sıcak Çermikteki evimin pencerelerinde takılı. O odanın kapısına girmeden solda duvarda asılı duran aynanın üzerinde yeşil bir örtü

altında da büyük dayım Ruhi'nin karakalem portresi asılı idi. Bu takım da bende. Bu oda anneannemin kıymetli yemek takımlarını saklamaktan başka yazın gelen misafirlerin yatırılmasında kullanılırdı. Ayrıca yazları küçük teyzemin de yatak odasıydı. Çünkü hatırladığım kadarıyla sobası yoktu.

Sağdaki kapılara geldiğimizde ilk kapı kış odasıdır. Evdeki en teşkilatlı oda burasıdır. Yaz-kış aktif olarak kullanılırdı bizlerin yaşam odasıydı. Yüklüğün bir kapısının içinde mutfak gereçleri bulunurdu. Ortada yılda sadece iki ay kaldırılan ama genellikle kurulu olan kuzineli soba temel ısınma teşkilatıydı. Karşıda sedir (makat), kapı girişinde duvara dayalı masa ve yanında çift kişilik bir somya bulunurdu. Ortadaki boşluğa geceleri kişi sayısına göre yatak serilir ve sabah ilk iş toplanırdı. Yemekler de ortaya açılan yer sofrasında yenilirdi. Bizim küçüklüğümüzde ramazan kışa gelirdi. Sahurda anneannemin odada yaptığı pişinin kokusuyla uyanmak kadar güzel bir şey yoktu. Birde uzun kış gecelerinde kuzinede pişen patatesleri ve dedemin mağazadan çıkardığı soğuk elmaları yemek ziyadesiyle zevkli idi. Kuzinede pişen ayvaların önce kokusu sonrada kaşıkla ayva yemenin tadı bilmiyorum başka nede var. Uzun kış gecelerinde misafirlikler sık olurdu biz kapı komşularımız Kayserililer dediğimiz Erciyes'ler, amcazadeler olan Süray'lar ve dedemin abisi Talat Koç'larla sık görüşürdük. Nedenini tam bilmiyorum ama komşumuz Zuhale ablaya hepimiz "aydede" derdik. Ay gibi aydınlık yüzü vardı belki ondandır. Komşu kızlarımız Mehtap ve Mediha, Ziya, Muammer, Mehmet hep birlikte oynadığımız arkadaşlarımızdı. Geceleri Tatlı emmilere gitmişsek hikayeler anlatılır tombalalar oynanırdı (şimdilerde sadece yılbaşı oyunu). Ama misafir bizde ise ortaya getirilen bakır leğen benzeri bir tepsinin içinde telteli yapılırdı. Telteli şeker ve unla tepsinin içinde çevrile çevrile, çekerek yapılan pişmaniyenin ev versiyonu idi. Şimdi devlet hastanesinin bulunduğu tepe bomboştu ve bizler kış geceleri ayışığının gündüz gibi aydınlattığı tepede karın üzerinde oyunlar oynardık, yıldızlar bize neredeyse yakalayacağımız kadar yakındı. Sabah olduğunda ise gece kar yağmışsa anneannem Selim dayımı erkenden kaldırır ve bizim için evin yanındaki okul yolunu açtırırdı. Okula gitmek için evin bulunduğu tepeden iner ilçenin içinden geçip okul yokuşunu tırmanırırdık. Eve dönüş ise daha zevkli idi çünkü okul yokuşunu çantamızın üzerine oturup kızak gibi kullanarak inerdik. Bazen de bizi o yokuştan odun çekilen kızaklar indirirdi. Kışları o kadar soğuk olurdu ki yüzümüzü bile odanın içinde musluklu bir kazanda yıkardık. Ne zaman ki o kazan kalkar yazın geldiğini o zaman anlardık.

Kış odasının hemen yanında kiler vardı. Un, şeker, reçel, salmura peynir, turşu, salça gibi yiyecekler burada bulunurdu ve bu odada yoğun bir fareyle mücadele vardı. Bilimum tuzaklar bulunurdu. Kilerde mutlaka bahçenin mis kokulu güllerinden yapılmış gül reçeli, gene bahçe vişnelerinden yapılmış vişne reçeli, vişne şurubu ve vişne kurusu bulunurdu. Bahçedeki aşu vişneleri yenir “piç vişne” dediğimiz aşısız ekşi vişneler ise reçel ve şurup yapımında kullanılır veya kurutulurdu. Peynirler ise ineklerimiz olduğu zamanlar evde yapılırdı. Daha sonraları ise Perşembe Pazarından alınan taze peynirlerden basılmaya başlandı.

Kilerden sonraki kapı misafir odasınındı. Ortasında bir odun sobası bulunur yatılı misafir olduğunda oda ısıtılırdı. Evin her odasında son derece iyi işçilikli dolaplar bulunurdu. Yaz odası ve misafir odasında ise bu dolapların ortalarını şerbetlikler süslerdi. Ayrıca bu iki odanın dolaplarında kıymetli saten yorganlar bulunurdu. Yazın sessizlik istediğimizde bu iki odadan birine çekilirdik.

Evdeki en zor iş tavanlardaki örümcekleri almaktı. Çünkü evin duvarlarının yüksekliği 5 metre idi. Yazları evin içine devasa merdivenler kurulup duvarlara kireç yapılırdı. Genellikle de anneannem yapardı. Örümcek alma işi ise tam bir komedydi. 5 metrelik bir sopenin ucuna dedemin eski pantolonlarından biri bağlanır ve bu muhteşem aparatla tüm örümcekler toplanırdı. Birde tahtaların fırçalanma seremonileri var ki evlere şenlik. Her tahta fırçalanmak zorundadır. Dolap içleri, yüklükler öyle uzanarak silinecek gibi değildir. Bir seferinde gene anneannem rahmetli leğenle birlikte dolap içine girip silerken su dolu leğeniyle birlikte dolaptan dışarı düşmüştü.

Tabii birde camlar var. Camlar yukarı doğru kaydırılırdı ve silmesi çok zordu. Eli küçük olan bu işle görevlendirilirdi.

Yazları 16 kuzenden bir kısmı burada olsa da 3. sınıfa giderken bütün kış sadece kardeşim Ömer ve teyzemin kızı Selvin’le birlikteydik. Kış odasında bütün bir kış tam hatırlayamıyorum ama ya büyükçe bir yatakta ya da iki tane yan yana tek kişilik yatakta 3 kişi yattık. Tabii 3 kişi aynı yatakta olunca geceleri kiminin bacağı çarpan kimi olur olmaz sarılır uyanırsınız ve her uyandığımızda da gaz lambası ışığında dantel ya da örgü ören anneannemi görürdük. Sabah olduğunda ise onu gene yatakta göremezdik çoktan kalkıp bahçeyi sulamış ve kahvaltıyı hazırlamıştır. Anneannem çok çalışkan bir kadın olmasına rağmen bulaşık yıkamayı sevmezdi ve mahallede ki Zöhre abla gelip bulaşıklarımızı yıkardı. Zöhre ablanın kocası Abbas emmi tepedeki abidenin önünden ramazanda iftar topunu atardı, kızı Habibe ise bizim en sevdiğimiz kişilerden biriydi.

Yukarı kapıdan çıktığımızda solda yukarı bahçenin girişinde bize göre sıradan ama şimdi baktığımızda mermer bir çeşme bulunurdu. Hemen bütün mahalle bu çeşmeden su alırdı. Çeşmenin yanındaki boşlukta çamaşır makinesi alınmadan önce anneannem mermer taşın üzerinde tokaçla çamaşır yıkardı ve mahalle uyanmadan beyazlar yıkanıp asılırdı. Buranın üzerindeki kademedede ise ilkbahardan itibaren dedemin arıları konuşlanırlardı. Yukarı bahçenin güzel meyveleri sadece mahallenin değil tüm Akdağ'ın gözdesi idi. Bahçemizde narenciye hariç tüm meyve ağaçları bulunurdu. Elma, armutun her türü (yazlık, kışlık, Göksulu, hoşafılık), ayva, ceviz, aluç, fındık, kuşburnu, küpeli erik, camız erik ve can eriği ve belki de hatırlayamadığım pek çok meyve vardı. Ancak can erik bizim için en önemlisidir. Anneannemin mezar taşına çocukları Can Anamız yazdırdılar ve biz bir gün gittiğimizde anneannemin mezarında bahçemizdeki can erikten bir ağacın büyüdüğünü gördük. Sorduğumuzda bizlerden kimsenin ekmediğini öğrendik!

Bahçemizdeki ağaçlar sadece çeşit olarak değil, adet olarak da çoktu. Bir gün Şahnaderesinden dönen küçük teyzemin canı vişne istemiş. Oda bir karar almış ve “bahçedeki her vişne ağacından 5 tane yiyeceğim” demiş ve başlamış yemeye. Ne kadar yediğini siz düşünün daha eve çıkmadan bacakları dışarı atmış.

Bahçenin ortasında bulunan mermerimsi taştan havuza oturan aslan heykelinin ağzından su akardı. Ama çeşmelerin en muhteşemi alt avluda selamlık bahçesindeki işlemeli çeşme idi. Yazları bahçedeki havuzda deniz yatağı ile oynardık. Ama bu deniz yatağı bildiğiniz deniz yatağı değildi. Dedemin uzun patiska donlarından birini alıp belini ve paçasını sıkıca bağlardık sonrada üfleye üfleye şişirirdik. İşte size deniz yatağı. Düşünüyorum da bizden en çok dedemin donları çekmiş.

İlçeye gelen mülki erkan mutlaka Azime hanımın sofrasında ağırlanırdı. Kaymakam, kaymakam hanımları anneannemin su böreğini yemek için sık sık uğrarlardı. Mevsim yazsa yukarı bahçede kurulmuş üzeri kilimli tahta divanların üzerinde tereyağ, bal ve özellikle anneannemin katmeriyle başlayan ikramlar lezzetli yemeklerle devam ederdi. Bahçenin meyveleri hep ortada olurdu. Börekler, zeytinyağlı sarmalar özellikle de lahana, pişiler, pastırmalı madımak, kışın hindili pilav, muhteşem çorbasıyla arabaşı anımsadığım en hatırı sayılır yemeklerse de anneannemden bana kalan en büyük lezzet yumurtalı biberdir. Tabii yemeklerin assolisti olarak yemek üstüne yenilen meşhur yumurta tatlısını da unutmamak gerek. Bu tatlı bir tepsiye 40 yumurta kullanılarak özellikle fırıncı İsmail amcamın yaptığı Akdağ'a özel nefis bir lezzettir. Önemli günlerde ve önemli misafirlerde Perşembe pazarından alınan yumurtalarla özel olarak yaptırılırdı. İlçeye gelen mülki

erkandan başka bayramlarda ziyarete gelenler yemek yemeden gönderilmezlerdi. Koca evde getir götür, sofraya kur kaldır az yorulmazdık.

İlçe demişken; Akdağ 'la ilgili hatırladığım en garip olay elektrik! Evet elektrik gündüzleri 12-14 arasında 2 saat ve akşam 18'den sonra gelirdi. Evlerde aydınlatma genellikle gaz lambalarıyla idi. Ben küçükmüşüm ama anlatıldığı kadarıyla konağın ilk elektrik sistemini babam Mehmet Vidinli çekmiş. Önceleri önemli yaşam noktalarında olan elektirik sonra tüm eve yaygınlaştırılmış. Elektriğin geleceği saatler tüm hayatımızı düzenlerdi. İlçeye film gelmişse yetişmek için koşarak giderdik saat 12 de. Eğer sinema yoksa derhal pikabı açıp Ajda Pekkan, Alpay ve Nuri Sesigüzel dinlerdik. İlçede ilk pikap Seniha Süraylar'da ve bizim evimizde vardı. Akşam 18'den sonra gelen elektrik ise gecede en az 7-8 kez kesilirdi.

İlçede alışveriş demek bizim için eşekçi Kadirdi. Nasıl becerirdi bilmiyorum ama adamda yok yoktu. Ve tabii ki Perşembe pazarı: Pazarla ilgili en stresli şey bahçenin armutlarını satmaktı. Bahçeyle ilgili önemli bir görevimizde bahçedeki meyveleri taşıyan çocuklara karşı korumaktı. Aşağı cevizi taşıyanları taşla uzaklaştırmak aslında ne kadar da tehlikeliymiş.

Konakta kimlerin yaşadığına gelince: kimler yaşamadı ki Rıfat ve Azime Koç yukarı hamamın oradaki evlerinden 7 çocukları ile göçüp gelmişler Atlaslı Konağa. Rıfat amcasına emmi diyemeyip "ünnü" demiş Talat dedemizin (annemin amcası) oğlu Fevzi Koç. Bir arada büyüdükleri için ondan duyan kendi çocukları da babalarına "ünnü" amcalarına "baba" demişler. Onun için bizlerin hep üç dedesi oldu (Bir de babalarımızın babası). Sözün kısası ünnü dede ilk kızına annesinin adını verdi Nigar sonra sırasıyla Canan, Sabiha, Serpil, Ruhi, Fitnat ve Selim dünyaya geldiler.

Bizim konağın karşı tepesinde de Talat Dedenin konağı vardı. Tabii o zamanlar telefon yok ve Talat dedem ne zaman Akdağ'ın meşhur yumurtalı pidesinden yaptırsa tepeden tepeye bağırırdı "Selim, Fitnat kahvaltıya gelin" diye. Bizler gitmeden de sofraya oturmazdı. Şehrin ortasından geçen öz dediğimiz berrak sulu ırmağın üstündeki köprüden geçer giderdik. Dönerken de özden beyaz çakmak taşlarından toplar yukarı kapının önündeki taşlıkta 5 taş oynardık. Oyunlarımızda pek arkadaş seçmez herkesle oynardık. Ve bir gün bitlendiğimiz büyükler tarafından fark edildi. Selvin ve ben kurtulmak için bize yapılan tüm işkencelere sessizce katlandık. Kafamıza gazyağı döküp sardılar, sayısını hatırlamadığım kadar yıkadılar, sonra kucaklarına yatırıp saçlarımızdan bit kırdılar. Ama kardeşim Ömer bizden bir yaş küçük olmasına rağmen bu durumu karlı bir yatırıma

çevirmeyi bildi. Kafasından kırılacak bit başına 5 kuruş alarak bayağı bir birikim sağladı. Evdekiler onun bitlerini temizlemek için hem yalvarıp hem de üste para verdiler.

Talat dedenin konağıyla ilgili en önemli anımız ise bahçesindeki nefis vişnelerdi. İsmet yenge teyzemin kızı Selvin'le bize vişneleri toplatırken ağzımıza sakız verirdi vişne yemeyelim diye. Ama biz ağaca çıkınca sakızı elimize yapıştırır, patlayana kadar vişne yer inerken tekrar sakızı ağzımıza alırdık.

Kime sorarsanız sorun herkesin çocukluğu çok mutlu ve keyiflidir. Ama bizimki hem çocukluğumuzda güzeldi hem de geriye dönüp baktığımızda gerçekten ne kadar da keyifliymişiz dediğimiz bir yaşantı sürmüştük.

güney cephe görünüşü

güney cephe görünüşü

dış cephe görünüşü

güney cephe çeşme görünüşü

Şekil 11. Rıfat Koç konağı dış cephe görünüşleri

Şekil 11'in devamı

2.5. Ozanlar Konağı

Korkmaz sokak ve Başçavuş sokakları kesişme alanında yer alan bina halen varisleri tarafından konut olarak kullanılmaktadır. Bina Yozgat'ta Geç Osmanlı Döneminin nadide

örneklerindedir. Batı tarafta yer alan bahçe kapısı üzerinde ki kitabede 1317 / ١٣١٧ tarihi (M.1901 veya 1899) dikkat çekmektedir.

Geniş bir bahçe içerisinde yer alan ve biri batı diğeri güney olmak üzere iki bahçe kapısı vardır. Yapının ön cephesi bahçeye arka cephesi sokağa bakmaktadır. Orta sofalı plan tipine sahip olan konak, bodrum kat hariç iki katlı olarak, ahşap çerçeveler arası bazen kerpiç bazen de helik taş dolgudur. Üzeri kırıktık sıva ile sıvanmıştır. Bodrum kat kesme taştan yapılmıştır. Birinci ve ikinci kat ön cephede balkon bulunmaktadır. Daha sonradan sofanın içeri alınmasıyla oluşturulan balkon ikinci katta üçgen alınlı cephe tamamlanmıştır. Çatı söveleri ahşap kaplamalıdır. Pencereler ahşap, yuvarlak kemerlidir. Tavanları ahşap oymalıdır. Orijinalliği bozulmamıştır. Çatı saçakları ahşap tahta döşemlidir. Evin girişi güney cephededir. Batı cephesine sonradan birinci kata çıkmak için ikinci bir giriş yapılmıştır. Hacı Ozan Konağı zaman içerisinde değişikliğe uğrayan bölümlere sahip olsa da çok iyi korunmuş, ender süsleme elemanlarına sahiptir.

RÖPÖRTAJ NO: R4	
Yapının Adresi	: Aşağı Nohutlu mah. Korkmaz sok. Yanan Hamam arkası No:23, Yozgat
Konağın Yapım Yılı	: 1899
Röpörtaj Tarihi	: 1 Nisan 2010
Röpörtaj Yapılan Aile	: İkbal Ozan (90 yaşında)
Ailelerin Konakta Yaşadıkları Dönem	: 1950 yılından bugüne kadar konakta yaşıyorlar.

Şekil 12. Ozanlar Konağı kimlik bilgileri

Hacı Ozan, 2 eşi ve 7 çocuğuyla birlikte bu konakta yaşamış. Hacı Ozan Konağı olarak bilinen konakta şu an Hacı Ozan'ın eşleri İkbal Ozan ve Fatma Ozan yaşamaktadır. İkbal Ozan 90 yaşında, Fatma Ozan ise 75 yaşındadır. Hacı Ozan 2000 yılında ölünce onlar da konaktan ayrılmamışlar. İkbal Hanım o dönemdeki yaşantılarını ve konağı şöyle anlatıyor:

Şekil 13. İkbal Ozan

Eşim kayınpederimle beraber Sarıkaya'da ki Roma Hamamının yanındaki kaplıcaı uzun yıllar çalıştırdı. Daha sonra Yozgat'a geldiğimizde lokanta çalıştırmaya başladı. Lokantamızı ve eşimi herkes çok iyi bilir. Eşim ve ben doğma büyüme Yozgatlıyız. 1950 yılından bu yana burada yaşıyoruz. 50 yıldır bu konakta yaşıyoruz. Burayı almadan önce Kayınpederimle yakında bir konakta 2 yıl oturduk. Burayı aldığımızda yeni gelindim. Eşim Kayserili Hafız Efendiden almıştı. Aldığımızda çok eski ve haraptı. Büyük Camii'nin yanında halı dükkânları vardı, halı satarlardı. Hafız Efendi burayı kendi tamir ettirdi, burayı tamir ettirdiği zamanı da hatırlarım. O zaman Akdağmadeninden ağaç getirdiler, onarımını Türkler yaptı. Çok iyi hatırlıyorum, Hafız Efendi konağı ihaleye çıkarttığında o zamanın parasıyla 41 bin liraya açık artırmayla fazla para vererek aldık. Eşim Hacı Ozan'a "bu kadar para verilir mi?" diye gülmüşlerdi. Gözü kara bir adamdı.

Benim elimden her iş gelirdi yavrum, eşim de akıllı olduğumu söylerdi. Hesabı kafadan yapardım. Konağın bütün alışverişi, çocukların kıyafetleri ve her şeyle ben

ilgilenirdim. Eşim parayı verirdi. Kime ne alınacak, nereye ne verilecek, hep benim kafamdan geçerdi.

Şekil 14. İkbal Ozan ve torunu

O zamanlar Yozgat daha güzeldi, böyle değildi. Son 40 yılda böyle oldu. Yanımızdaki konaklar birer birer apartman oldu. Buraları görünce ürperiyorum. Bizim bu mahalledeki konaklar güzel olduğu için İstanbulluoğlu Mahallesi derlerdi. Etrafımızda bizim konaktan daha güzel konaklar vardı. Hepsini yakıp yıkıp apartman yaptılar. Yozgatın eski hali çok güzeldi. Şimdi etrafımız hep apartman oldu. Burada bütün konaklar çamlığa bakardı. Bizim buralar da yukarı tepeler de çamlıktı. Evler havadardı. Çamları kesip şu apartmanları yaptılar. Evlerin önünden dereler geçerdi. Kışın buralarda kar çok yağardı, yazın da o derelerden gelen su sesleri çok güzeldi. Yozgat'ı mahvettiler. Yozgat'taki en son ev şimdiki Yimpaş'ın bulunduğu yerdeydi. Babamların evi, Yozgat Öğretmenevi'nin yerindeydi. O evin yanında dereler çağlayarak akardı. Bütün dereleri de kuruttular. Ankara yolundaki Emniyet'in yanından Büyükdere geçerdi. Su seslerinden durulmazdı. Sucu Dursun Dede bizim burada kuyu olmadığı için, sürekli eşeklerle konağa para karşılığında su çekerdi.

Evin ilk rengi beyazdı. İçeriye hiç bozmadık tavanları her şeyi orijinal bıraktık. Eve geldiklerinde hayran kalıyorlar. Sadece burayı (Sofayı) içeriye aldık orayı da balkon yaptık. Eşim tavan bölünüyor diye çok istemedi ama çamaşır asmak için iyi oluyordu. Orijinal tavanın birazı da dışarıda kaldı. Yinede çok sağlamış ki yıllardır bir şey olmadı.

Her hafta amlıĝa gezmeye giderdik. Kayınbabamı da yaylıyla götürürdük. Yaylı 4 tekerli, üstü kapalı, camlı, bir atın çektiĝi faytona benzer bir araba idi. Daha sonraları fayton, minibüs, taksi çıktı. İnsanlar bu araçlarla amlıĝa gitmeye başladılar.

Konaĝı aldığımız sıralarda çok bakım yaptık. Şimdi yine dökülüyor, bakımsızlaştı. Bizde başka yerde yaşayamıyoruz. Ortaĝımla ikimiz burada üst katta, alt katta ise kızım oturuyor. Etrafta bizim konaktan başka konak kalmadı. Oysaki 40 odalı büyük konaklar vardı. Avukat Hüsnü Cengiz'in ve Naci Başar'ın evleri kaldı. Zamanında paylaşmışlar ve yarısını o almış, yarısını da diğeri. Karşımızda da yanan hamam kaldı.

Ankara yolunun altındaki evlerde Ermeniler otururdu. Ankara yolunun Anadolu lisesinin, Kara Fatma çeşmenin üst tarafları, esas Ermeni mahallesiydi. Daha sonra istedikleri yerde oturdular. Hiç ayırımız gayrımız olmazdı; içli dışlı yaşadık.

Yukarıda 2 oda, mutfak, tuvalet, banyo, sandık odası, birde sonradan giriş yaptığımız oda var. Bu sofayı küçültüp balkon yaptık. (1. katın doğusundaki odanın sedirleri orijinaldi) Alt katla üst kat aynı.

Şu karşıdaki odanın köşe sedirlerini size göstereyim. Evi aldığımızda ahşap iskeletli, iki tane köşe sedir buradaydı. Elimden terzilik de geldiği için bunların üzerine de örtü dikmişim. Avizeler ayarlanabilir orijinaldi. Yukarıdan kanca takılıp aşağıya doğru indirilip kaldırılıyordu. İçine beziryağı kandiller vardı.

Bu oda benim odam (1. katın güney batısındaki oda). Bu dolapların içinde gusülhane vardı. Evi aldığımızda burada yıkanırđık. Karşıdaki odada, alt kattaki odada da var. Dolaplara yatağımız yorganımızı koyardık. Buranın böyle camlı dolabı vardı. Bu ev yazın serin kışın sıcak olur. Kışın bu dolaplarda yiyeceklerimizi saklardık. Bu dolapların hepsi aynı değil. Buralarda gizli bölmeler var. Üstten açar gizli saklayacağımızı oraya saklar anahtarı da alırdık (dolaplardaki bölme kalınlıkları da farklı farklıdır).Yiyeceğin kıt olduğu dönemleri biliriz. Tedarikli olmamız gerekirdi. Dolapların özel bölmeleri, kiliti yerleri vardı. Gusulhanelerde dalapların içindeydi. Suyu burada sobaların üstünde ısıtıp içeriye alıp gusülhanede banyomuzu yapardık. Sonradan merdivenin yerini kapatıp, orayı sandık odası yaptık. Merdiven buradan aşağıya inerdi. Orayı kapatarak banyo ve mutfak yaptık. 7 çocuğu orada yıkarđım. Eşim çok titizdi. Temizliği kendim yapmazdım. Kadınlar gelir yapardı. Lokantamız olduğu için yemekte pek yapmazdık. Rahmetli misafiri çok severdi. Buraya gelen Mebusları ağırlardık.

Ramazanda, bayramlarda yemek yapmaya 15 gün önceden başlardık. Tatlıdan başlardım, tepsilerle baklava, su böreği yapardım. Yayla çorbası, bulamaç, mantı suluköfte.

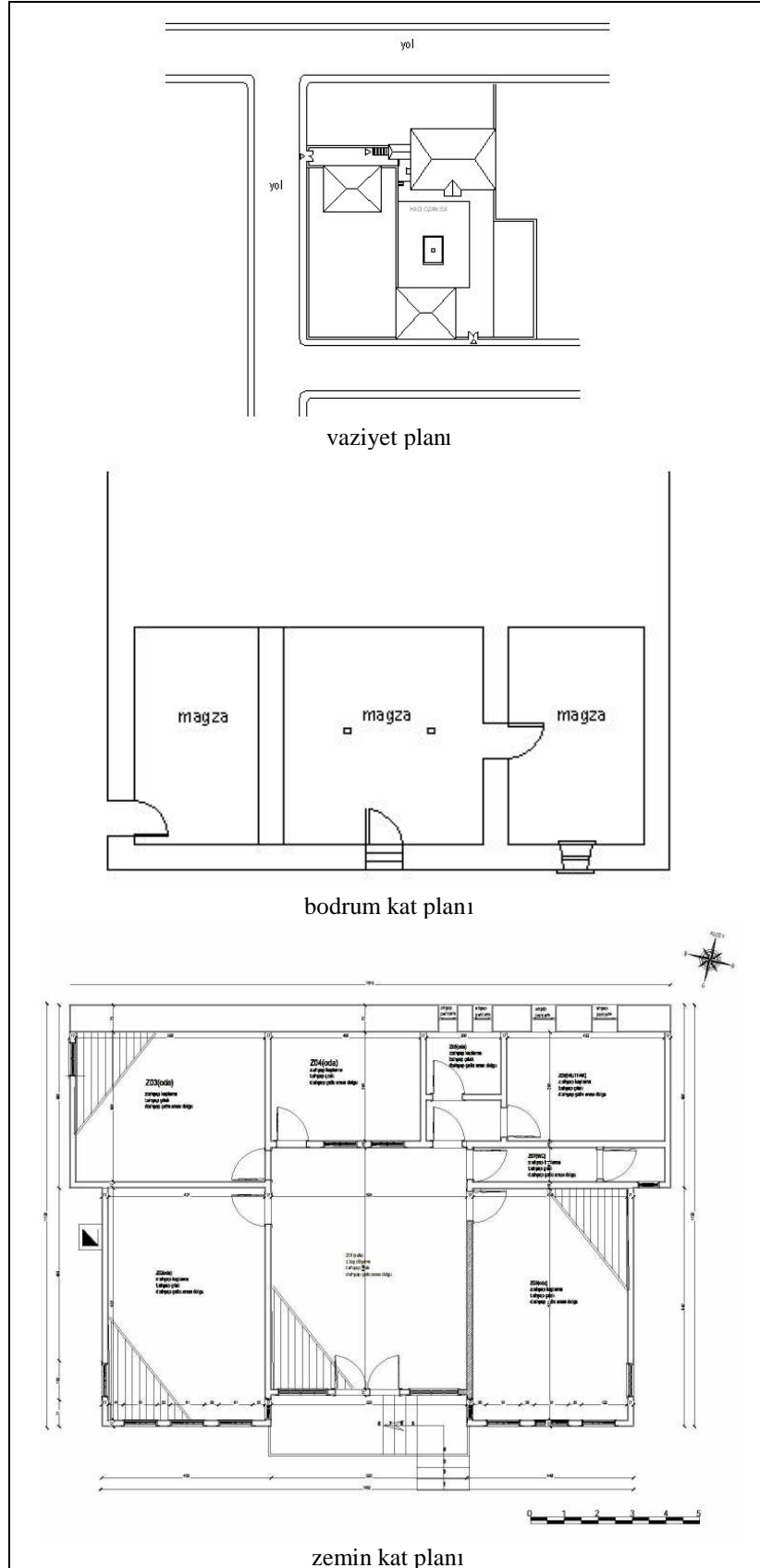
Eşim bayram namazına gittiğine ben de bayram masasını kurardım. Bayram sofrası öğlene kadar kalır ve tüm misafirler yerdi. Bayramda bütün kapılarımız açık olurdu. Kapıları kapatmak ayıptı. Ramazan da sahurda bazlama yapardım. Gaz ocaklı çanaklar olurdu taş ocak gibi onda yapardım. Çanak ocaklar, güveç çanağından daha büyüktür ısınınca tandır görevi yapardı. Güzel ekmek pişirirdik.

Kışın arabaşı, telteli un kavururduk. Şekerle ağda yaparlardı. Ağda unun içinde çevire çevire teltel olurdu. Adıda ordan gelmektedir. Şimdi Pişmaniye diyorlar. (bugünkü pişmaniyenin ana vatanı).Yazın ise madımak, efelek dolması.

Tol çarşısındaki lokantamızın karşısında üzüm pazarı vardı. Üzüm pazarına kağnılarla üzüm, kayısı getirirlerdi. Yozgat'ın kaysısı Malatya kaysısından ünlüydü. Üzüm pazarı ve Tol çarşı, Yozgat'ın açık çarşısıydı. İstanbul'daki Mısır çarşısı gibiydi.

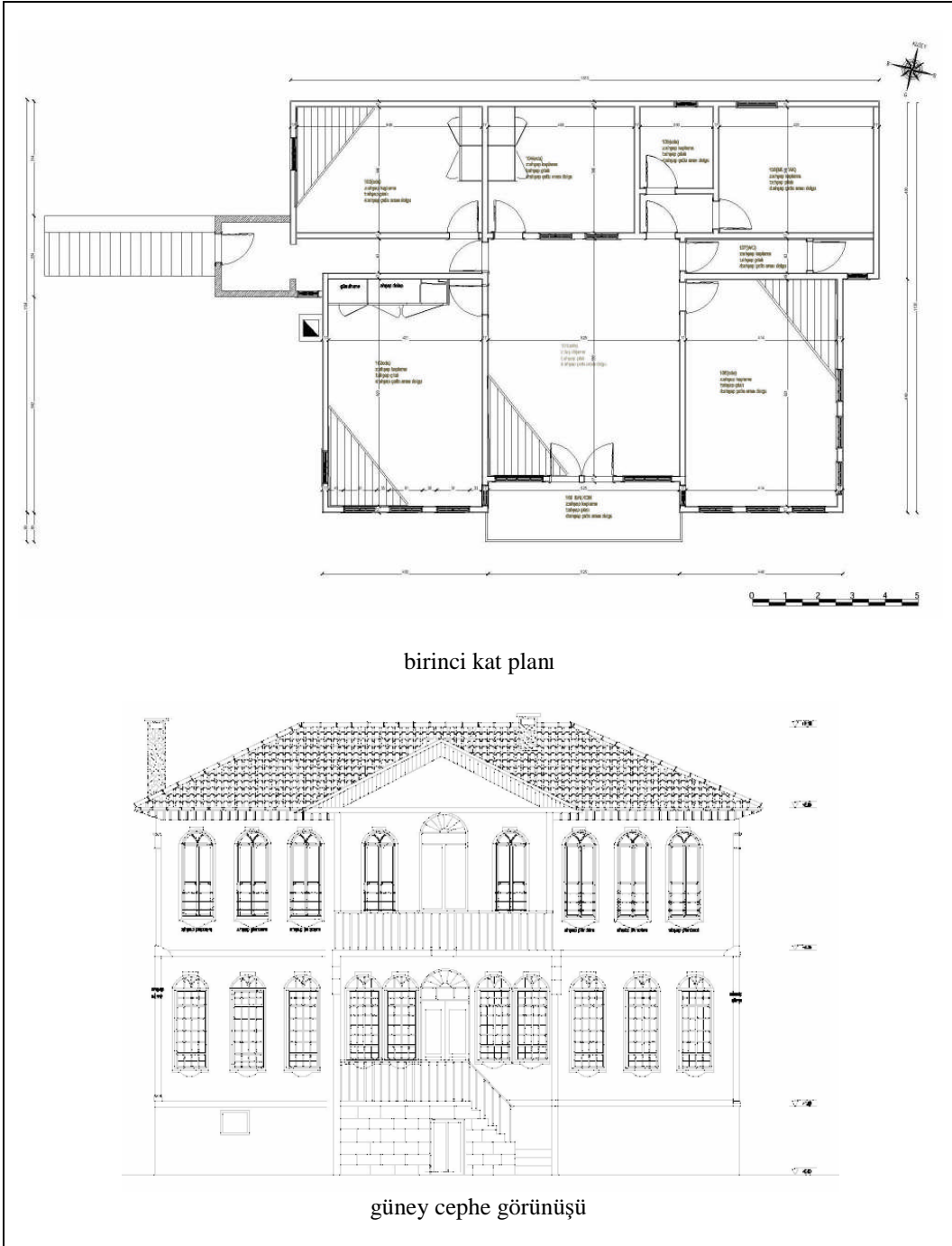
Eşim gazetecilik de yapardı. İlkokul mezunuydu. Okumayı çok severdi Hürriyet, Tercüman, Cumhuriyet, Milliyet gazetelerinde köşe yazarlığı da yapmıştı. Adnan Menderes'in asılmasıyla gazeteciliği bıraktı. İmralı adasına kadar gitti. Adnan Menderes'in asılmasına karşı çıktı. Bülent Ecevit ve diğer bürokratlarla samimi görüşürdü. Mebuslar misafirimiz olurdu. Bürokratlarla arasının iyi olmasından dolayı, eve iş istemek için sabahtan gelirlerdi.

İşlerinin yoğunluğuna rağmen iş çıkışı gelir, bahçedeki gülleriyle ilgilenirdi. En büyük hobisi bahçeydi. Bahçedeki güller iyi bakıldığı için büyüyüp artık ağaç olmuştu. Annem, o zamanda da mahalle fırınlarında ekmek yapardı.

Şekil 15. Ozanlar Konağı kat planları kesit ve görüntüleri

Şekil 15'in devamı

Şekil 16. Ozan konağı cephe ve iç mekan görünüşleri

Şekil 16'nın devamı

ahşap şerbetlik detayı görünüşü

dolap detayı görünüşü

kapı kilit detayı

kapı kilit detayı 2

dolap içi gusulhane görünüşü

dolap kullanım alanları

Şekil 16'nın devamı

1.kat sofadan kapı detayı görünüşü1

1.kat sofadan kapı detayı görünüşü

tavan detayı görünüşü

1.kat sofa tavan detayı

1.kat misafir yatak odası dolap yan görünüşü

1.kat misafir yatak odası dolap detayı görünüşü

Şekil 16'nın devamı

2.6. Yeşilkaya Konağı

Yozgat ili Merkez İstanbulluoğlu mahallesi, Fatih Camii karşısında yer alan Yeşilkaya konağı, Geç Osmanlı Dönemi sivil mimari örneklerindedir. Konak Fatih Camii ve Başçavuş Camii sokaklarının kesişme noktasında, Muteber Divanlıoğlu konağı ve Koldemir konağıyla aynı sokakta yer alır. Konak eğimli bir arazide üç katlı olarak inşa edilmiştir. Güney, doğu ve batı cepheleri yol'a, kuzey cephesi bahçeye bakar. Güney ve doğu yol cephelerinden konağa iki ayrı giriş bulunmaktadır. Doğu bahçe kapısı ahşaptır. Güney cephe kapısı Divanlıoğlu konağıyla karşı karıyadır. Kapı üzeri alaturka kiremit örtülüdür. Batı tarafında taş çerçeveli, düz kemerli, ahşap kanatlı bir giriş kısmı vardır. Üç katlı olan konak, bodrum, zemin ve birinci kattan oluşmaktadır. Bodrum kat taş, alt ve üst kat ahşap çerçeveler arası helik taş dolgu olarak inşa edilmiştir. Birinci ve ikinci kat yükseklikleri ve duvar köşeleri ahşap silmelidir. Bodrum katta mahsen, zemin katta da sofa etrafında üç oda ve mutfak yer almaktadır. Birinci kat zemin kat planı aynıdır. Çatı

alaturka kiremit örtülüdür. Kuzey cephesi ikinci katta iki cumbalı olup, cumbalar ahşap konsollar üzerine bindirilmiştir. Duvar yüzeyleri tatlı kireç sıvalıdır.

RÖPÖRTAJ NO: R5	
Yapının Adresi	: Fatih camii karşısı, Yozgat
Konağın Yapım Yılı	: XIX. y.y
Röpörtaj Tarihi	: 8 Şubat 2010
Röpörtaj Yapılan Aile	: Hacer Yeşilkaya (67 yaşında)
Ailelerin Konakta Yaşadıkları Dönem	: 1967 yılından bugüne kadar konakta yaşıyorlar.

Şekil 17. Yeşilkaya konağı kimlik bilgileri

Konağın yeni sahiplerinden Hasan Hüseyin ve Satılmış Yeşilkaya 1967’de bu konağı satın almışlar. Hasan Hüseyin ve Satılmış Yeşilkaya ikiz oldukları için konağın ismi İkizler Konağı diye de anılmaktadır. İkiz kardeşlerin ölümüyle konakta yeni bir yaşam başlamıştır. Yıllarca iki kardeş, altı üstü aileleriyle beraber bu konakta yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Kardeşlerin ölümünden sonra Hasan Beyin eşi Hacer Hanım ve çocukları, bu konakta yaşamlarına devam etmiştir. Halen Hacer Hanım, 2 kızıyla birlikte bu konakta yaşamlarını sürdürmektedirler. Ekonomik durumlarının yetersizliğinden dolayı bu eski konakta oturmak zorunda kalmışlardır. Bodrum ve 2 kattan oluşan konağın 200 yıllık olduğu bilinmektedir. Fatih Camii ile karşı karşıyadır. Üst sokakta Divanlıoğlu Konağı,

biraz yukarısında da Mehmet Koldemir'in evi bulunmaktadır. Konağın Çapanoğlu Camii ile aynı tarihlerde yapıldığı söylenmektedir. Hacer Hanım, konak ve konaktaki yaşantısını şöyle anlatıyor.

1967'den beri bu konakta oturuyoruz. Eşim 20 yıl önce 57 yaşında iken öldü. Otobüslerimiz vardı. O'nun ölümünden sonra 2 kızım ve oğlumla burada yaşamaya devam ettik. Şimdi 2 kızımınla burada oturuyoruz. Diğer çocuklar evlendiler. Uzun yıllar kaynımla altı üstlü oturduk. Hasan Hüseyin ve Satılmış Yeşilkaya ikiz oldukları için konağın ismi İkizler Konağı olarak biliniyor. Leblebici Ethem'den satın aldık. Leblebici Ethem de eczacı bir beyden satın almış. Daha önceden Papazın Konağı olarak anılırdı. Leblebici Ethem aldığı evi tamir ettirmiş. Bütün duvarları, çatıyı hep yıkıp onarmış. Kıtık sıva ile sıvamış. Üste kaynım, altta biz otururduk. 5 çocuk benim, 4 çocukda kaynımda var ve bu evde beraber yaşadık. Ev çok bakımsız olduğu için kaynımlar taşındı. 1943 doğumluyum, 23 yaşında bu eve gelin geldim. Biz bahçedeki girişi kullandık, kaynım Muteberoğlu (Divanlıoğlu) konağına açılan sokaktan giriş yaparlardı. Evin altıyla üstünün planları aynıydı. Yukarıda bir aile alt katta bir aile rahat yaşardı. Hem alt katta hem de üst katta mutfak var. Tuvaleti ve dolapların içinde banyoları var. O zamanlar banyoya gusülhane derlermiş. Bu katta 3 oda, mutfak, merdiven, wc var. Üst kata şu odadan yukarıya merdiven ve dışarıdan bu odaya da bir giriş var. Bu odanın içinde sofanın sağındaki odada dolap var. Biz bu odayı, yatak odası olarak kullanırdık.

Sobayı kurarak ısınırdık. Sobanın üstünde suyu ısıtıp gusülhane de banyo yapardık. Kapısı açık olur buhar olmazdı. Sonradan yaptığımız banyomuz da oldukça büyük. Burası aynı zamanda geniş olduğu için şimdilerde klozet ilave ettik. Buradan 2 odaya kapı açılırdı. Mutfaktan da kapı açtık. Tuvaleti banyoyu hem buradan hem de mutfaktan kullanırdık. Alt katta bazı odalarda gömme dolap ve şerbetlik vardı. Dipteki odamızın dolapları daha da güzeldir. Bütün odaların tabanları ve tavanları ahşaptır. Bu dolapların içi bölüm bölümdür.

Yozgat'ta yaşayan yerlilerin birer bağı olurdu. Bağdan getirdikleri armutları, kaysıları, ayvaları, cevizleri burada saklardı. Bizim bağımız yoktu. O yüzden biz buralara yatak yorgan koyardık. Dolapların üstüne de serelermiş. Dolapların üstüne çıkıp temizlerdim. Biz yüklük olarak kullandık. Bu odayı (sofanın solundaki) misafir odası olarak kullanırdık. Misafir geldiğinde, erkekler bir odada bayanlar bir odada otururlardı. Mutfağımızda asma tandır (içi oyuklu tandır) var. O zaman ekmek (Sepet ekmeği) yaparlarmış. Büyük ocak o zamandan kalma. Ocak, hem tandır, hem de yemek yapmak

için kullanılırdı. Meşe odunu yakarlarmış. Odunlarını da buradaki bölmelerde saklarmış. Ocak çok amaçlıymış. Yemeği pişirme ve dinlendirme bölümleri her şeyi eskisi gibi duruyor. Ocağın bölümleri, yemeği demlendirilme bölümleri, var. Demek ki meşe kömürü yakarlarmış. Üsteki ocağa meşe kömürü atıp yemeği kısık ateşe alarak demlendirirlermiş. Bu ocağı biz hiç kullanmadık. Bacası hala çalışıyor. Tandır hala çalışır vaziyette. Mutfağın üstündeki bu dolaplar da kap-kacaklarımızı koyardık. Bu raflar diğer odada dolap, mutfakta böyle açık yüksek raf yapmışlar. Raflara eskiden büyük kazanları, mutfak eşyalarını, bağ kazanlarını, ocakların yanına ise meşe odunlarını koyarlarmış. Yukarıdaki mutfakta da asma tandır var. Dolapların yan taraflarında meşe odunlarını koymak için yerler var. Bu kapıları biz bu renge boyadık. Bu merdivene, hem dışarıdan, hem de içeriden girişi var. Eskiden burada yaşayanlar bu girişle yan yoldaki girişi farklı kullanmışlar. İki ailenin yaşaması için ayrı ayrı girişler yapılmış. Bu merdiven çift kolluydu biz daha sonra alt katla üst katı kapattık. Önceden at arabası, yaylıyla köyden bağdan bahçeden getirdikleri çuvalarla unu, bulguru, buğdayı vb. yiyecekleri taşıyabilmek için büyük bahçe kapısını kullanırlarmış. Mahzenleri depo olarak kullanırlarmış. O yüzden bahçe kapısının girişi çatal kapı daha büyük. Arka giriş daha dar. Fazlalık yiyecekleri mahzende saklardık. Yıllar sonra eski yaşayanlar burayı ziyaret ettiklerinde mahzen de bölme bölme dolapların olduğunu anlatmışlardı. Dedelerinin şarap mahzenlerinin olduğunu söylemişlerdi. Merdivenin altından alta mağazaya inen merdiven vardı. Biz kullanmadığımız için kapattık. Dışarıdaki merdiven iki kolluydu. Biz çocuklar düşmesin diye diğer kolunu kapattık. Merdivenin iki kollu yapılması bay ve bayan misafirlerin ayrı ayrı rahatça inebilmesi içindir. Çatal kapının aynısı burada da vardır. Burda yaşayan yaşlı insanlardan duyduğum kadarıyla bahçenin çok geniş olduğundan bahsetmişlerdi. Bahçe bu kadar dar değilmiş. Bahçede de tuvalet vardı.

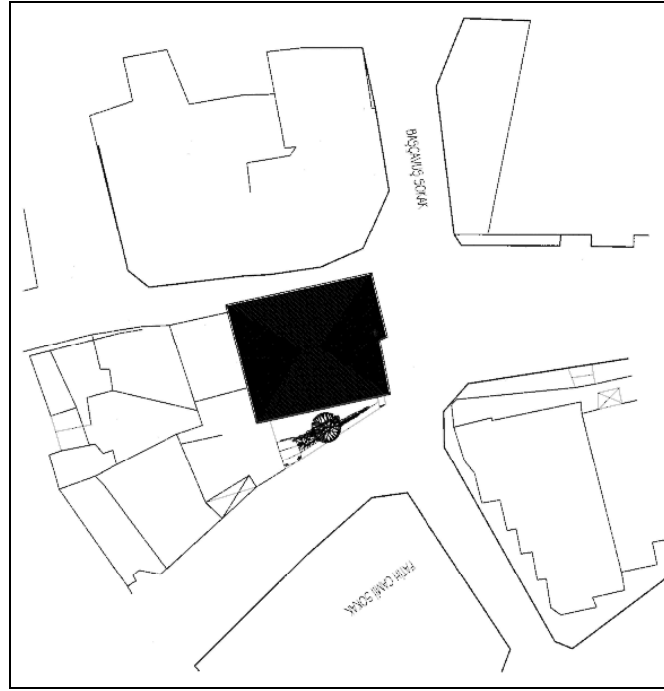
Üst katla alt katın yükseklikleri birbirinden farklı. Alt katın yüksekliği daha düşük, üst katın yüksekliği daha yüksek. Kışın alt kat daha sıcak olur üst kat daha serin. Üst katta ve alt katta sedirler vardı. Bodrum da 3 mahzen var. Mahzenin duvarları taş kemerli alt ve üst kat dolma duvardan inşa edilmiştir. Üstüne de kırıktık sıva ile sıva yapmışlar.

Biz mahzene dışarıdan açılan pencerelerden kışlık kömürümüzü atardık. Bu yola bakan taş duvarlar daha kalındır. Bizim konağın diğer konaklardan daha güzel olduğunu söylüyorlar. Çok eski konaklardanmış. Bu konağın altındaki mahzenden Fatih Camii'sine geçit olduğu söylenirdi. Neden yapmışlar bilmiyorum. Bu geçidin buradaki evlerle bağlantılı olduğu söylenirdi. Ben tam olarak yerini bilmiyorum. Ermeniler o zaman

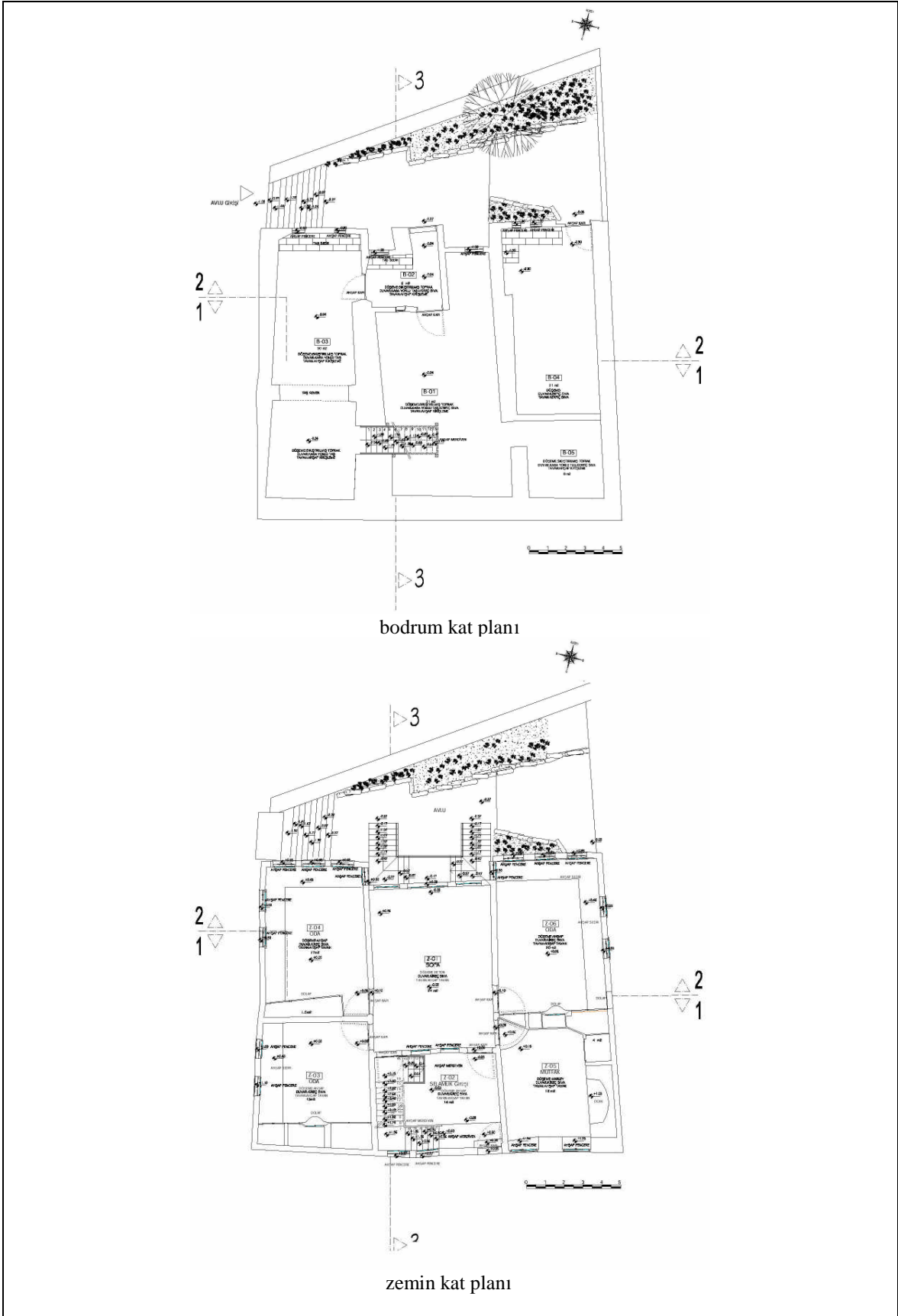
korunmak için geçit yaparlarmış. Bütün konakların altında şebekesi varmış. Fatih Camii'nin altından bütün evlere bağlantı olduğu söylenirdi. Bu geçitlerden diğer konakların altına rahatça geçiş yapılılabilmemiş.

Bizim buradan bir öz akardı. 10 yıl kadar önce kapattılar. Yol da çok dolduruldu. şu karşıdaki evlerde zün üstüne yapıldı. Bizim konak asırlardır ayakta karşıdaki bina 10-15 yıl olmasına rağmen çatladı.

Dışarıdaki  odanın bacası da orijinaldir. Pğrekte yapılmış üstünü kitik sıva ile sıvamışlar. Bütün odalara soba kurulurdu. Misafirlerimiz yakın aileden ise aile ile birlikte, yabancı ise farklı odalara alınarak ağırlanırdı. Konağımız çok eski bakım yapılması için bekliyoruz. Böyle kocaman bir konağın bahçesi de bu kadar kk olmasa gerekiyor. Kocaman bir bahçesinin olduğunu yaşlılar söylerdi.

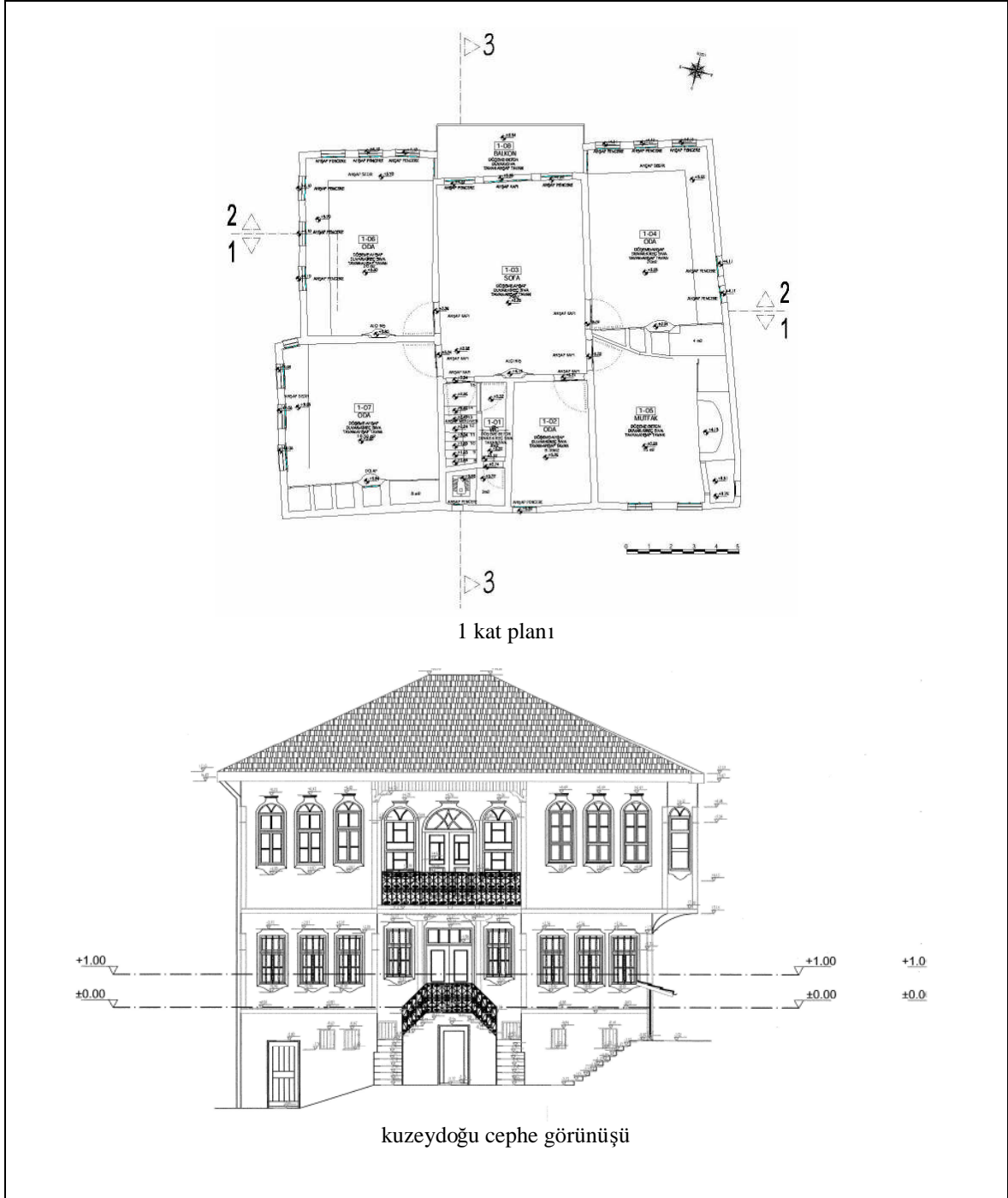
şekil 18. Yeşilkaya konağı vaziyet planı (Tayekder)

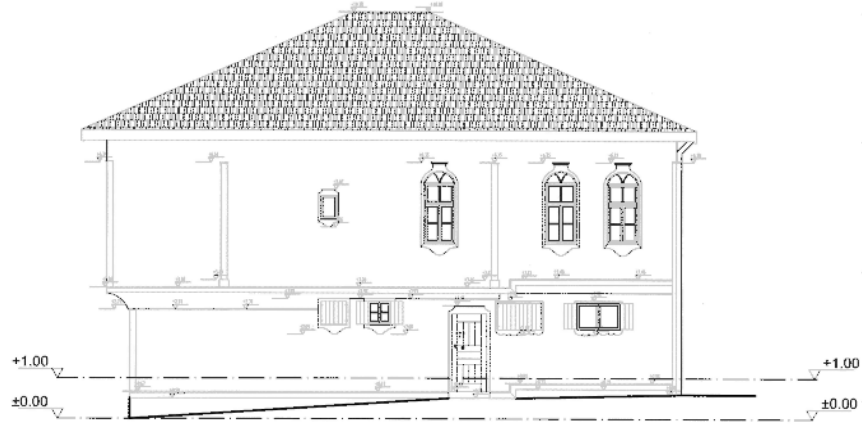
Şekil 19. Yeşilkaya konağı kat planları kesit görünüşleri

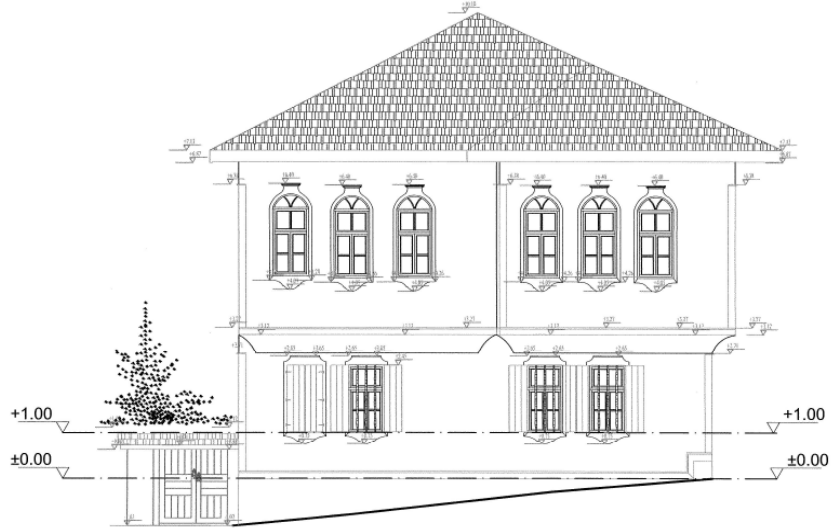
Şekil 19'un devamı

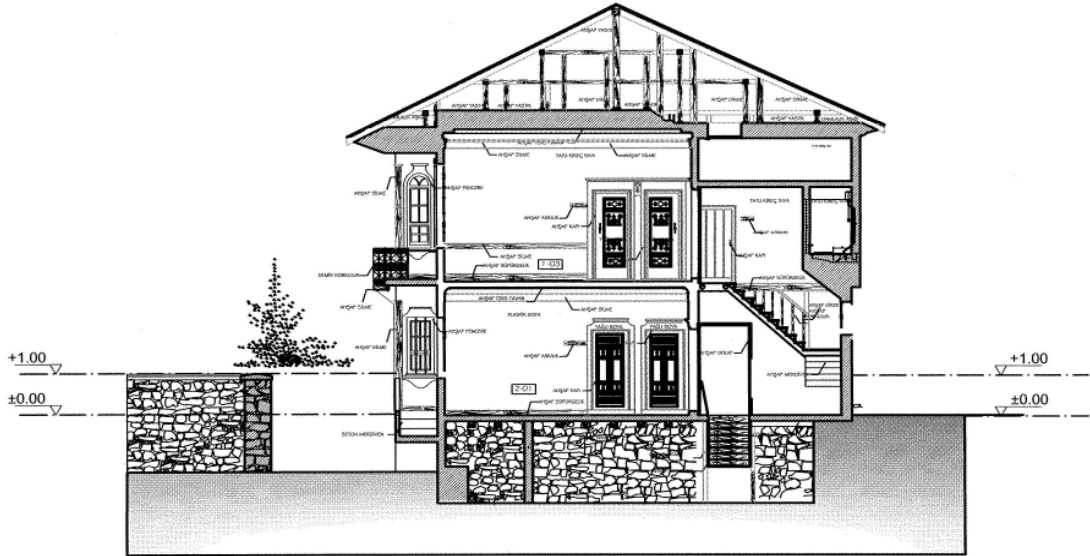
Şekil 19'un devamı

güneybatı cephe görünüşü

kuzeybatı cephe görünüşü

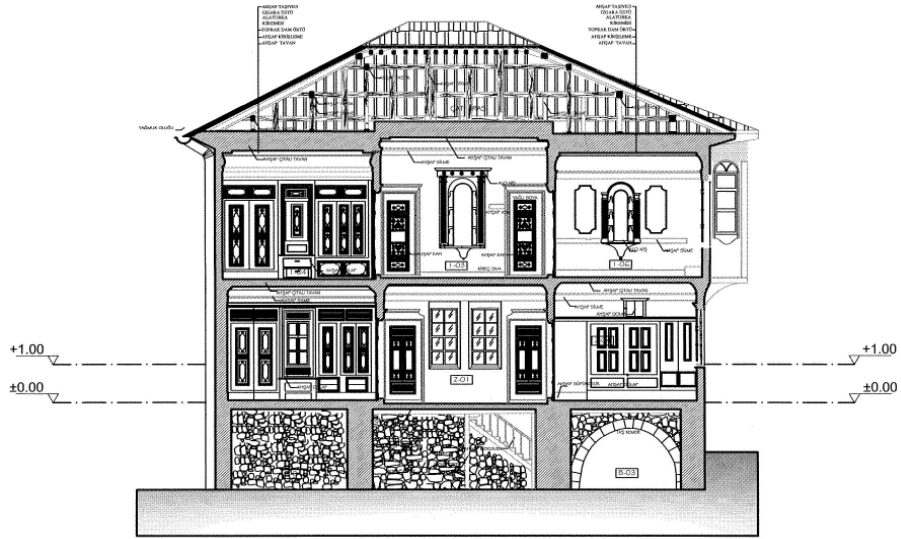

3-3 kesiti

Şekil 19'un devamı

2-2 kesiti

1-1 kesiti

Şekil 20. Yeşilkaya konağı cephe ve iç mekan görüntüleri

Şekil 20' nin devamı

zemin kat sofada kullanılan vitrin

zemin kat güneydoğu odası dolap görünüşü

zemin kat mutfak gusulhanenin mutfak ve odadan kullanımı

zemin kat güneybatı odası gusulhane görünüşü

zemin kat güneydoğu odası dolap görünüşü 2

kuzeybatı odası dolap ve şerbetlik görünüşü

Şekil 20'nin devamı

zemin kat güneybatı odası tavan görünüşü

zemin kat güneybatı odası ahşap şerbetlik görünüşü

zemin kat mutfak asma tandır görünüşü 1

zemin kat mutfak gusulhanenin mutfak ve odadan kullanımı

1.kat mutfak taş ocak görünüşü

1. kat sofanın görünüşü

Şekil 20'nin devamı

Şekil 20'nin devamı

2.7. Nizamoğlu Konağı

Vasilika ve Joannaliden hazineye kalan Hicri 1292/ Miladi 1875'de Abdullah Kızı Fatma Hanım'a O'ndan da Nizamzade Ali Efendi'ye geçen bu yapı, 1871'den önce yapılmış olduğu tahmin edilmektedir. Bugün müze olarak kullanılan yapı kırma çatılı, iki katlı, meyilli bir araziye oturan, doğu yüzü sokağa bakan, etrafı ufak bir bahçeye çevrili bir konuttur. Kuzey ve güney cepheden iki ayrı girişi bulunmaktadır. Doğu cephesi caddeye diğer cepheleri bahçeye bakmaktadır. Bugün giriş kapısı olarak güney cephedeki kapı kullanılmaktadır Kuzeyde çift kanatlı büyük kemerli bir kapı güneyde ise kuzey kapısından daha küçük bir kapı yer almaktadır. Zemin kat 'u' planlı sofa etrafında sıralanan depo ve servis odalarından bulunmaktadır. U'nun yatay kolu kareye yakın dikdörtgen şeklindedir. Kuzeyde bahçeye çıkış kapısı ile doğu ve batı da; güney-kuzey doğrultusunda dikdörtgen planlı düz tavanlı odalar yer alır. Girişin tam karşısında bir kiler, sofanın dikey kolları üzerinde ise ikişer oda bulunmaktadır. Bu odaların arasında dikdörtgen koridorlar görülür. Bu koridorların batı kanattakine üst kata çıkış merdiveni yerleştirilmiştir. Merdivenin kuzeyindeki oda fırını olan mutfak şeklinde kullanılmaktadır. Üst kat alt katın planları aynıdır. Farklı yanı odalar, daha büyük ve süslü, sofanın geniş ve eyvanlı olmasıdır. Bir sofa etrafına "U" şeklinde odalar sıralanmıştır. Sofanın güneyinde önü balkonlu bir eyvan bulunmaktadır. Odaların ön kısmını, sofa zemininden 1 m. kadar yüksek bir galeri çevreler. Galerilerin ön kısmı birbirlerine bağdadi kemerlerle bağlanmış 10 ince ağaç sütun ve araları parmakla örülmüştür. Sofaya kuzey cephe ekseninde yer alan

yuvarlak kemerli bir kapıdan girilmektedir. Eyvanın iki yanındaki güneydoğu ve güneybatı köşe odaları özenle süslenmiştir. Bunlar gerçek ahşap işçiliğinin, gerekse geç devir duvar resimlerinin çok değişik birer örneğini sunar. Bu odaların tavanları oyma, çakma ve applike tekniği ile yapılmış süslemelerle kaplıdır. Göbek kompozisyonu ortasında baş aşağı sarkan çeşitli kıvrım ve çiçeklerden oluşan ajurlu bir sarkıt süsleme vardır. Bu sarkıtın dışa doğru güneş ışını gibi, kıvrımlı dal ve çiçeklerden oluşan uzantısı vardır. Tavanın içbükey kuşağında figürlü manzaralar gözükür. Kuru fresko tekniği ile yapılan bu resimler çok renkli bir anlayışla ele alınmıştır. Konu zenginliği göze çarpar.

Tüm bu resimler birbirinin devamı gibidir. Güneybatı oda tavan eteğinde savaş sahnesi, Hz. Süleyman'ın adaleti atlı tablonun kenarında 1871 tarihi, Yozgat yangını, güneydoğu odada; av sahneleri yer alır. Kuzeybatı oda mutfak olarak düzenlenmiştir. Çeşme ve fırını vardır. Kıırma çatılı iki katlı konağın bodrum katıda bulunmaktadır. Bodrum katı sarı kesme taştan yapılmış zemin kat ve birinci kat ahşap çatlı arası helik dolgu, üzeri kırıktık sıva ile sıvanmıştır. Konağın güney tarafta geniş kuzey tarafta ise daha dar bir bahçesi vardır. Kuzeydeki bahçeye yuvarlak kemerli bir kapıdan girilir. Nizamoğlu Konağı resimleri üslup bakımından çok ileri bir teknik gösterir. Ayrıca resimlerde oldukça başarılı bir perspektif anlayışı, yer yer gölge ışık oyunları, renk tonlamaları ile batılı resim geleneğine bağlı olmakla birlikte çocuksu işleyişleri bakımından da “naif” karakter taşımaktadır.

Konak şimdi Arkeoloji ve Etnografya Müzesi olarak kullanılmaktadır. 1985 yılında ziyarete açılan müze halkımızın hizmetine devam etmektedir. (Cansız,2000).

RÖPÖRTAJ NO: R6	
Yapının Adresi	: Emniyet cad. Arkeoloji müzesi, Yozgat
Konağın Yapım Yılı	: 1871
Röpörtaj Tarihi	: 20 Nisan 2010
Röpörtaj Yapılan Aile	: Ali Nizamoğlu (Nizamoğlunun Torunu, 59 yaşında)
Ailelerin Konakta Yaşadıkları Dönem	: 1951 -1967

Şekil 21. Nizamoğlu konağı kimlik bilgileri

Konağın uzun süredir müze olarak kullanılmasından dolayı konağın maliklerine ulaşmak çok zor olmuştur. Abdullah Nizamoğlunun torunlarından Ali Nizamoğluyla yaptığımız röportajda konaktaki yaşamlarını 20 Nisan 2010 tarihinde şöyle anlattılar:

1951 Ankara doğumluyum, Çankaya’da ikamet etmekteyim, diş hekimiyim.

Şu an müze olan Nizamoğlu Konağı’nda 16 yıl yaşadım. Babam Fuat Nizamoğlu’nun milletvekili olması sebebiyle 1950 yılında Ankara’ya geldik. Tüm eğitimimi Ankara’da tamamladım.

Konakta Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında kalırdık. Konakta büyükbabam, büyükannem, babam, annem, amcam ve aileleri ile yaşadık. Konağın yapım yılınının 1872 olduğunu anımsıyorum. İlk sahibinin ise Pandelli isimli bir Rum olduğu söylenir. Dedem ondan satın almış. Duvar resimlerinin günümüze kadar muhafaza edilmesi yapının önemini arttırmaktadır.

Konağın üst katında geniş bir antre salonu taş kaplı zeminle sağında ve solunda odalar bulunuyordu.

Karşı köşedeki oda sağda misafir kabul solda ise misafir yemekli davet odası olarak kullanılırdı. Her iki odanın arasındaki sofada yazın çamlığa karşı pencereler açılır, yemek yenirdi. Sol köşe odanın yanındaki odada yüklüğün içinde gusülhane vardı.

Konak kışın zor ısınırdı, büyük kütük odunlar ve maltız kömürlü mangallar vardı. Mangallar 2 odada bulunurdu. Yola bakan sol odada divanda oturularak gelen giden görünürdü. Haremlik selamlık yoktu, uygulanmazdı.

Misafirler sol köşe odada ağırlanırdı. İstanbul'dan misafirlerimiz gelirdi. 1942 yılında 2. Dünya Savaşı'nda Bayazıt Ailesi (sonradan akraba olduk) on ferdiyle ayrıca Yahudi asıllı Alman ailelerinin de konakta iki ay misafir edildiklerini annem ve babam bize anlatırdı.

İki bayan ve bir erkek hizmetli konağın arkasındaki evde otururdu (arsa ve ev 2009 yılında müzeye bağlandı).

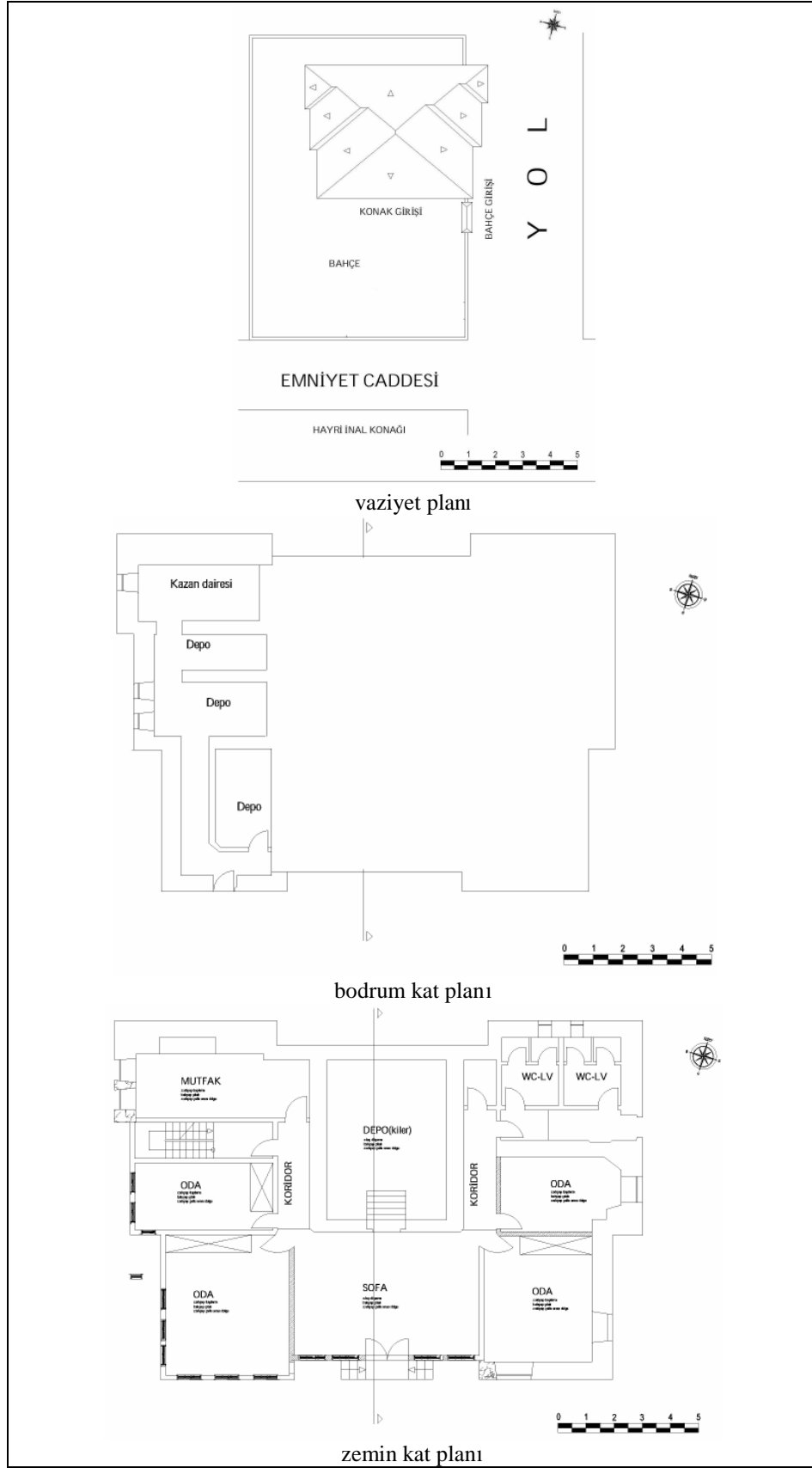
Yazın kış için yağ, peynir, sucuk, pastırma, kurutulmuş sebze, pestil, çalma, reçel ve pekmez alt kattaki kiler odasında saklanırdı. Mutfakta büyük bir taş ocak, şömine vardı.

Konakta ud vardı. Babaannemin akrabası bir bayan çalarmış. Meşhur sanatçı Sadettin Kaynak babaannemin akrabasıydı. Babaannem aslen Batumlu, babası Defter-i Hakaniymiş. Kendisi eğitimliydi.

Konak Kurtuluş Savaşında Doğu Anadolu'ya geçiş güzergahının da olması sebebi ile Atatürk'ün silah arkadaşlarına ev sahipliği yapmıştır. Dedemiz Ali Nizamoğlu Kurtuluş savaşında cephanenin İnebolu'dan Anadolu'ya taşınmasında önemli görevlerde bulunmuştur. Bu hizmetlerinin karşılığında İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmiştir.

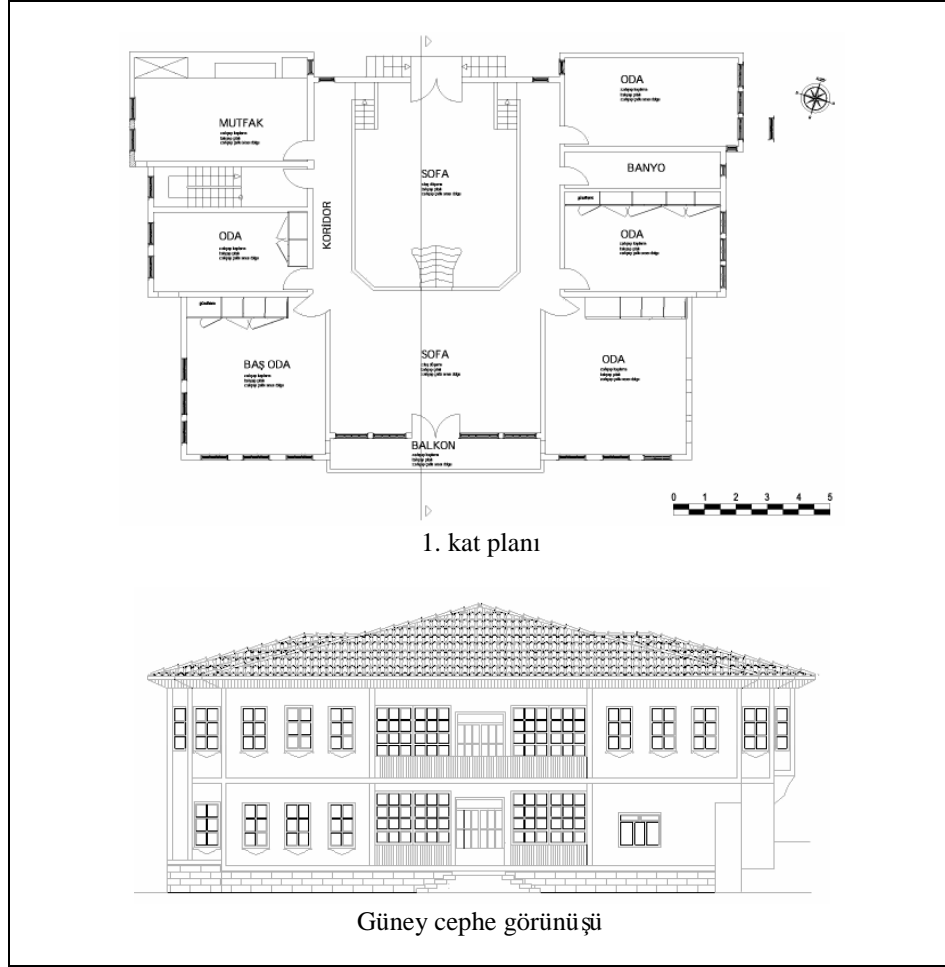
1956 yılında ağabeyim ile sünnet düğünümüz konakta yapılmıştır. Ankara'dan caz ve kukla geldiğini hatırlıyorum.

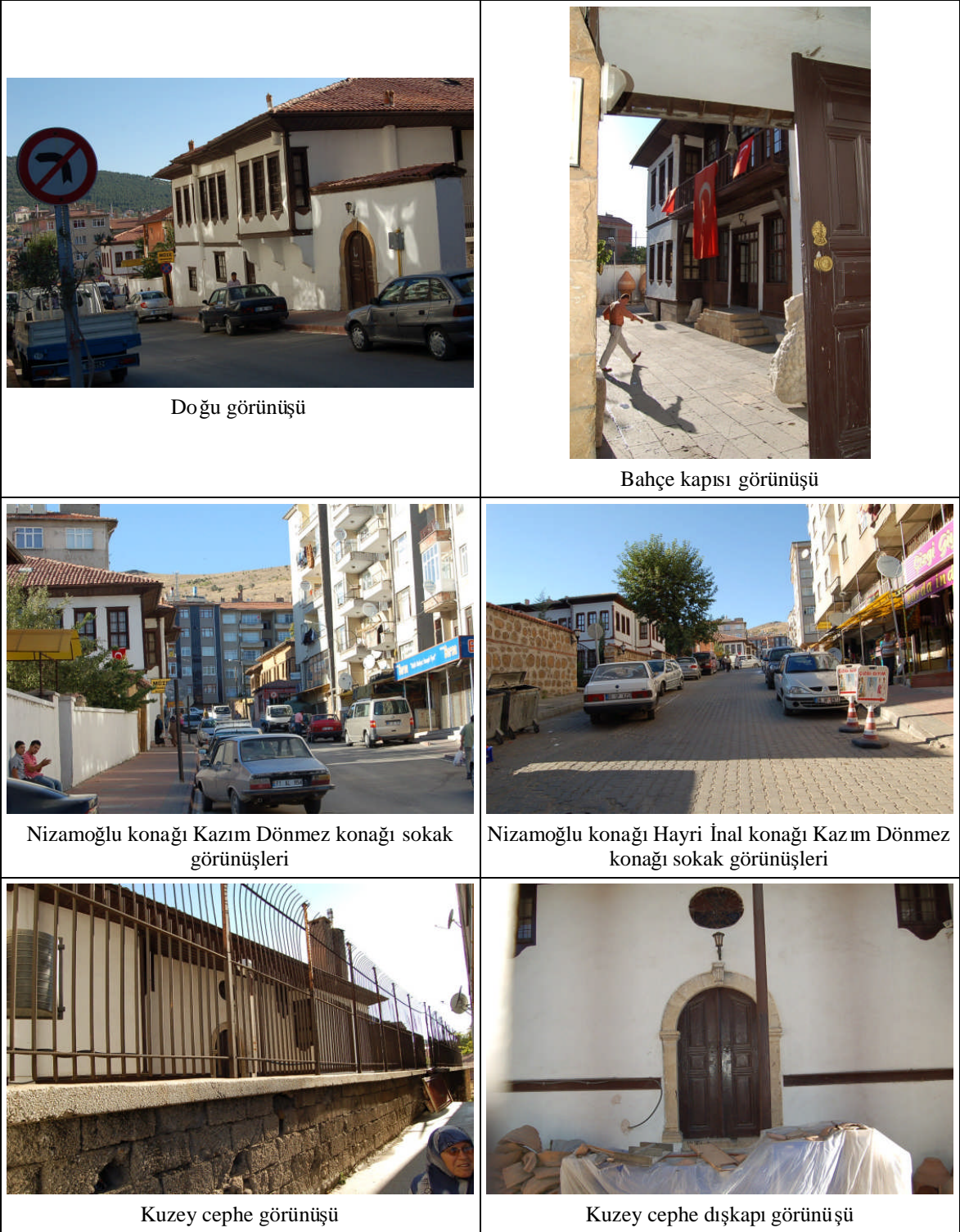
Şu anda Nizamoğlu ailesinden halamın büyük kızı Behçet hastalığının tedavisinde önemli katkıları olan dermatolog Profesör Doktor Aysel Gürler'dir, kardeşi doktor, bir diğer kardeşi ise fabrikatör ve sanayicidir. Amcamın büyük oğlu İstanbul'da yaşamaktadır emekli holding CEO'sudur, sanayici ve otel sahibidir. Amcamın diğer oğlu ise otel sahibi, sanayici ve iş adamıdır. Ablam İstanbul'da yaşamaktadır. Ağabeyim Ankara'da ticaret ile ilgilenmektedir, iş adamıdır.

Şekil 22. Nizamoglu konağı kat planları ve görünüşleri

Şekil 22'nin devamı

Şekil 23. Nizamoğlu konağı cephe ve iç mekan görünüşleri

Şekil 23'ün devamı

güney cephe görünüşü

emniyet caddesi güneydoğu görünüşü

nizamoğlu güneybatı cephe görünüşü

pencere görünüşü

zemin kat sofa ve kiler girişi görünüşü

zemin kat sofa görünüşü

Şekil 23'ün devamı

kilerin bugünkü kullanımı (konferans salonu)

zemin kat güney batı odası bugünkü kullanımı

zemin kat kuzey cephe oda görünüşü

1.kat sofa ve oda görünüşü sofa ve oda görünüşü

1.kat sofa ve kuzey giriş kapısı görünüşü

1.kat sofada sergilenen at arabası ve kuzey giriş kapısı

tavan silmelerindeki resim detayı 1

1.kat sofada tavan silmelerindeki resimler

Şekil 23'ün devamı

tavan silmelerindeki resim detayı 2

1.kat Güney batı odadan görünüş 1

1.kat Güney batı odadan görünüş 2

1.kat güneydoğu odadan görünüş

1.kat güneydoğu odadan piyano ve koltuk görünüşü

1.kat güneydoğu odanın tavan görünüşü 1

1.kat kuzey cephe gelin odası görünüşü 3

1.kat kuzey cephe gelin odası görünüşü 2

Şekil 23'ün devamı

1.kat güneydoğu odanın tavan ve oda görünüşü

merdiven görünüşü

sergilenen kömürlü ütü

1.kat kuzey cephe gelin odası görünüşü 4

kuzey cepheden iniş merdiveni

sergilenen mangal

Şekil 23'ün devamı

1. kat güneybatı oda görünüşü

1.kat mutfak ocak görünüşü

1.kat mutfak ocak yanındaki niş ve sokak bağlantısı

1.kat mutfak dolap ve mutfakta kullanılan eşyalar 1

1.kat mutfak dolap ve mutfakta kullanılan eşyalar 2

1.kat mutfak dolap ve mutfakta kullanılan eşyalar 3

2.8. Kazım Dönmez Konağı

İstanbulloğlu mahallesi'ndeki Hacı Kazım Dönmez Evi, 2 katlı dikdörtgen planlı, kırma çatılı bir ev olup, duvarlarında sıra halindeki pencereleri ile dikkati çekmektedir. Evin üst katında kubbeli bir sofa bulunmaktadır. Bodrum katta depolar, zemin katta, sofa, odalar, mutfak, üst katta sofanın etrafında odalar yer almaktadır. Bu sofanın kuzey tarafı kubbe, güney tarafı da düz bir tavanla örtülmüştür. Bu sofanın etrafında sıralanan odalarda bezeme unsurları görülmektedir. Konağın bodrum ve üst katı kesme taştan yapılmıştır. Bu evin XIX. yüzyılda Çömlekçioğlu Mihail tarafından yapıldığı sanılmaktadır.

RÖPÖRTAJ NO: R7	
Yapının Adresi	: Sungurlu sok. Hatuşaş Yokuşu /Yozgat
Konağın Yapım Yılı	: XIX. y.y
Röpörtaj Tarihi	: 7 Mayıs 2010
Röpörtaj Yapılan Aile	: Mehmet Dönmez
Ailelerin Konakta Yaşadıkları Dönem	: 50 yıldır konakta yaşıyorlar

Şekil 24. Kazım Dönmez konağı kimlik bilgileri

Kazım Dönmez 1901 yılında Yozgat'ta doğdu. 1933 yılında bu konağı satın almış, ölünceye kadar konakta ailesiyle yaşamışlar. Oğlu Mehmet Dönmez 6 kardeşiyle bu evde doğup büyümüşler. Şu an 50 yaşında olan Mehmet Bey İl Özel İdaresinde çalışmaktadır ve ailesi ile halen bu konakta yaşamlarını sürdürmektedirler. Yozgat ta özel bir yeri olan konağın taş konak olmasıyla da farklı bir özelliği vardır. Konak dikdörtgen planlı olup orta sofalı bir plana sahiptir. Sofanın etrafında 4 oda bulunmaktadır. Sofanın üstünde kubbe vardır. Yozgat'ta ki günümüze kadar kalan konaklardan farklı olarak, taş yapılı ve kubbelidir. Kubbe ahşap kaplama olup, daha sonra boyanarak özelliği kaybedilmiştir. Konağı, Mehmet Dönmez ve eşi şöyle anlatıyorlar:

Babam, o dönemde manifaturacılık yapardı. Belediyenin eski azalarındandı. Köse Yusuf Köyünden Topaçlı'nın Hacın Konağı olarak bilinen konağı 1933 yılında babam satın almış.

Bu evin özelliğini size anlatayım. Kışın aşağıda, yazın yukarıda otururduk. Kışlık odaların camları tek camlı duvarları daha kalındı. Fazla pencere olmazdı. Kışın odalarda kok kömürü mangallar yanardı. Mahzen çok büyük ve pencereleri oldukça küçüktü. Yazlık odaların pencereleri fazlaydı bu odalar alttaki odalardan daha yüksekti. Alt kat mahzenin pencereleri küçük duvarları kalın taş duvardı. Üst katın pencereleri yüksek ve fazlaydı. Yazın yukarısı serin olduğu için üst katı, kışın alt katı kullanırdık. İç duvarlarda kesme taştan yapılmıştır.

Babam 3 evli olduğu için kalabalık bir aile idik. Babam konak büyük olunca köyden besleme getirip büyütüp, evlenme çağı gelince de evlendirirlermiş. Onlar evde annemin her işine yardım ederlerdi. Milletvekillerinin seçim zamanında gelip evimizde kaldığı, hatta İsmet Kapusuz'un milletvekilliği döneminde ailece gelip kaldıklarını hatırlarım. Bir odayı onlara verirdik içinde gusülhanesi her şeyi vardı. Oda da her şey vardı. Odalar sedirli bir aile bir odada rahatça yaşayabilirdi.

Babam çok otoriter olduğu için, O'nun odasına izinsiz kimse giremezdi. Kuzey batıdaki oda onundu. Eşleri de izin almadan giremezdi. Yemeği odaya gelir tek başına yer, daha sonra başka bir odaya bizlere sofraya kurulur biz de orada yerdik. Genelde yer sofrasında yerdik.

Evin bütün odalarında makatlar vardı. Daha sonra biz hepsini kaldırıp koltuk kanepeler aldık. Onların rahatlığı bunlarda yok. Bu kilerli mutfakta, bütün yiyecekler çanaklarda saklanırdı. Büyük küplerin içinde turşu, pekmez, üzümden çalmalar, peynir, et kavurmaları (o dönemde buzdolabı olmadığı için küplerde kavurmalar) saklanırdı. Koyunlar çok

olurdu. Eti inek yağıyla kavurup teker yapıp duvara asarlardı. İhtiyaçları olduğu kadarıyla alıp kış boyunca kullanırdık. Çökeleği toprağa basarlardı. Balı saklamak için özel içi ziftli bal küpleri olurdu. Bakır helkelerde suları koyardık. Ağızlarını kapatırdık. Tavuklar mevsimine göre gelirdi. Hayvanları hemen kesip yemezdik. Kesmeden birkaç gün önce çayır çimende otlatıp ondan sonra kesilirdi. Eskiler yemek yerken bile farklı bir özen gösterirlermiş. 1800-1900 yılları, Yozgat'ın kuruluşu. Yozgat'ın kalburüstü aileleri İstanbulluoğlu mahallesinde otururlardı. Burada oturanlar medrese mezunu oldukları için, eğitim seviyeleri de yüksekti. O zamanın ünlü medreselerinden Divanlı Medresesi bu civarda önemli bir medrese imiş. Ankara yolunun alt taraflarında Ermeni ustaları oturmuş.

Mutfaktaki ocağımızda meşe kömürüyle bir tarafta çamaşır yıkar, diğer tarafta yemek yapardık. Mutfakta özel kap-kaçağımız vardı. İbriklerimiz kalaylı, kap-kaçaklarımız, yemek sinileri, hepsi farklı farklıydı. Meydan sinisini sadece yemek yemek için kullanırdık. Baklava ve diğer sinileriniz ayrıydı. Mangal yakmak için üfürmelikler, yün eğirecekleri gibi özel aletler vardı.

Misafirlerimiz akşam pek gelmezdi. Babam çok titiz olduğu için gündüz gelirlerdi. Biz alt katta isek misafirler üst kata, üst katta isek alt kata alınırdı. Misafiriğe gelenler, kapıdan önce erkekler, sonra kadın ve çocuklar girerdi. Bu, o zamanın saygı kurallarıydı. Şimdi tam tersi oldu. Yakın akrabalarımız geldiğinde onları da müsait odalarda yatırırdık.

Halılar odalara göre özel yapılırdı. Eski yün halılar odaların boyutuna göre yapılıp renkleri de çok güzel olurdu.

Aşağıda ekmek yaparlardı. Yufkalar açılır tandırda pişirilir ve uzunca bir süre yenilirdi. Yufka yapmak için mahalleden ve köyden 5-6 kişi gelirdi. Sabaha kadar tandırlı ocakta yufka yaparlardı.

Kışlık meyveleri dolapların üstüne sererdik. Sokakta meyve çok olduğu için ağaçlara çıkar meyve toplar, ağaçlardan atlardık. Sokaktaki gazelleri toplardık. 16-17 yaşlarında kızlı erkekli oyunlar oynardık.

Bahçemizde havuzumuz, taş çeşmemiz vardı. Çeşmenin suyu çamlıktan gelirdi. Çatı oluklarımız çok farklıydı.

Kazım Dönmez konağı, Nizamoğlu, Hayri İnal,
Hüsni Cengiz evi sokak görüntüleri

batı görünüşü

kuzeybatı görünüşü

güney görünüşü

kuzey cephe giriş kapısı

doğu cephe görünüşü

kuzeycephe merdiven ve giriş eyvanı

baca detayı görünümü

Şekil 25. Kazım Dönmez konağı cephe ve iç mekan görüntüleri

Şekil 25'in devamı

duvar görünüşü

evin dış görünüşü

batı cephe görünüşü

emniyet cad. görünüşü

tavan görünüşü

tavan görünüşü

zeminkat sofa görünüşü

kapı görünüşü

Şekil 25'in devamı

2.9. Ömer DüNDAR Evi

Ömer DüNDAR'a ait ev Yozgat İli, Merkez İlçesi, Yukarı Çatak mahallesi, Pafta:5 ,Ada: 180, Parsel: 6 bulunmaktadır. Bahçe içinde üç katlı olarak inşa edilen yapı; bodrum, zemin ve birinci kattan oluşmaktadır. Binaya dışarıdan iki farklı giriş kapısı bulunmaktadır. Doğu cephesinden evin birinci katına ayrı giriş bulunmaktadır. Bodruma, zemin kat merdiven altından girilmektedir.

Zemin katta güney cephenin orta kısmı ise içeriye çekilerek bir giriş eyvanı oluşturulmuştur. Burada yer alan giriş dikdörtgen planlı bir sofaya açılmaktadır. Sofadan 3 oda ve mutfığa ulaşılmaktadır. Sofanın batısında yer alan odanın içerisinde ahşap bir dolap, doğusunda kalan odanın içinde dolap içinde banyo bulunmaktadır. Bütün odaların tavanı ahşap kaplamadır. Sofanın kuzeyinde yer alan kapı merdiven altında kalan depoya

açılmaktadır. Bu merdiven daha önce evin zemin ve üst katını birbirine bağlamakta iken sonradan yapılan değişikliklerle ilişkisi kesilmiştir.

RÖPÖRTAJ NO: R8	
Yapımın Adresi	: Yukarı Çatak mah. No: /Yozgat
Konağın Yapım Yılı	: -
Röpörtaj Tarihi	: 7 Mayıs 2010
Röpörtaj Yapılan Aile	: Ömer DüNDAR
Ailelerin Konakta Yaşadıkları Dönem	: 1967 'den bugün'e kadar konakta yaşıyorlar.

Şekil 26. Ömer DüNDAR evi kimlik bilgileri

Ömer DüNDAR, 1931 yılında Yozgat'ta doğdu. Uzun yıllar tapuda çalışıp emekli oldu. Babasının bu evi almasıyla uzunca bir süre yaşamlarını burada sürdürmüşler. 34 yaşında yaşamaya başladıkları bu evin güzel anılarını hatırlıyor. Şu an evde küçük oğlu ailesiyle beraber yaşıyor. Çocukluğunun bu evde geçtiğini ve beyaz saray olarak hatırladığı bu evi, evdeki yaşantılarını, mekanlarını ve kullanım şekillerini şöyle anlatıyor:

Bu evi babam Divanlıoğlu, Besim Efendinden 1967 yılında satın aldı. Divanlıoğlu Besim Efendi mahkeme başkatibiymiş. Yozgat'ın eski asilzadelerindenmiş. Eskişehir'e giderken bu evlerini satışı çıkarmış babam da Besim Efendi'den 14 500 liraya satın almış. Besim Efendi aynı zamanda babamın okul arkadaşımış. Babam da Tekel müdürüydü.

Babam bu evi güneşe karşı tam bir Müslüman evi diye satın almış. Aldığımızda ev çok haraptı. 100 yıllık bir evmiş. Evi aldığımızda çok tamir ettirdik. Eski pazarda Divanlızade Nafiz Hamdi Efendi'nin 40 odalı güzel bir konağı vardı. 2 katlı kocaman ahşap bir ev. Biz burayı tamir ettirdiğimizde onun konağını da yıkıyorlardı. Bizim ustada titiz çalışan bir Ermeni ustası olduğu için, konak yıkılırken ustanın haberi olmuş. Usta: "o konağın ağaçlarının sağlam olduğunu, burada o direkleri kullanırsak daha sağlam olacağımı" söyledi. Yıkılan konağın bütün ağaçlarını 22 liraya fırıncıya satılırken bizde 29 tane direk alıp burada kullandık. Direkleri aldık ki (Akdağmadeni'nin den geldiği için) çok sağlam çivi geçmiyor. Yolun ortasında selamlığımız vardı yol açılırken selamlıkta yıkılmış. Selamlık buradan kalan malzemeye yapılmış.

Evimiz bodrum, zemin, 1 kattan oluşuyor. Evin tavanlarını dolaplarını yeniden yaptırıldı. Babalı oğullu 5 kişi oturuyorduk. Babamla beraber 25 sene burada oturduk. Biz alt katta, babam üst katta oturuyordu. Yukarının giriş kapısını sonradan açtık. Çocuklar büyüyünce biz alt kata taşındık. Yemeği hep burada beraber yedik. Ben şimdi yaşlı olmasaydım müstakil evde otururdum. Müstakil ev, ahşap ev pırıl pırıl eksigi de olmayınca en iyi ev. Bacaları babamla biz açtık. Baca yoktu. Yüklüğün yanında tandırlık gibi bir şey vardı. Oradan bütün kat rahat ısınyordu. Ocakta eski ocaklar var ya ondan. Daha sonra biz onu kaldırdık. Aşağıdaki şömineyi de kaldırdık.

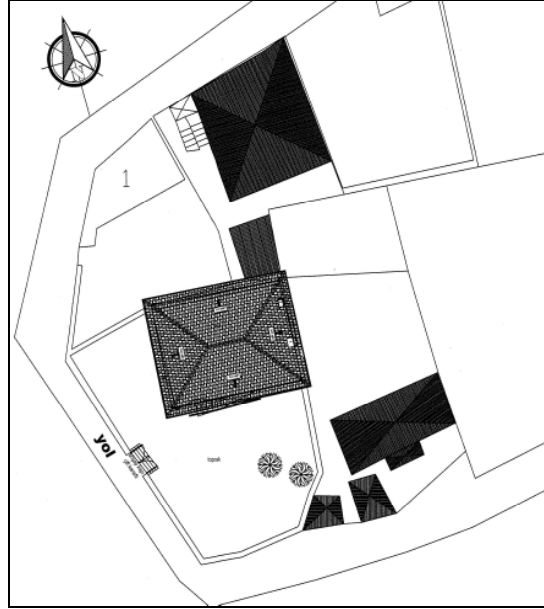
Evin sıvaları kitik sıva, alçının içine keteni satırla doğrayıp macun haline getirirdik. Onunla sıvardık. 45 yıldır bu içerinin sıvasına bir şey olmadı, dışarının sıvasında ise biraz yumuşama oldu. Ev ravist sistemine göre yapılmış. O araları taşlı , çamurla sıvalı, üstüne de beton çimento ile sıvayıp sağlam yaptık. Dışarıyı da beyaza boyayıp, Beyaz Saray diye heveslendik.

Evin alt kat üst kat birbirine merdivenle bağlıydı. Biz bu merdiveni kapattık. Altı ayrı üstü ayrı kullanabiliyoruz. Bu üsteki oda bizim yatak odasıydı. İçinde yüklüğü banyosu vardı. Yüklüğün yanında tandırlık gibi ocak vardı. Oradan ev kolay ısınyordu. Bodrum katın tavanı düşüktü, zemini çürük kisti, zemini eşerek tavanı biraz yükselttim.

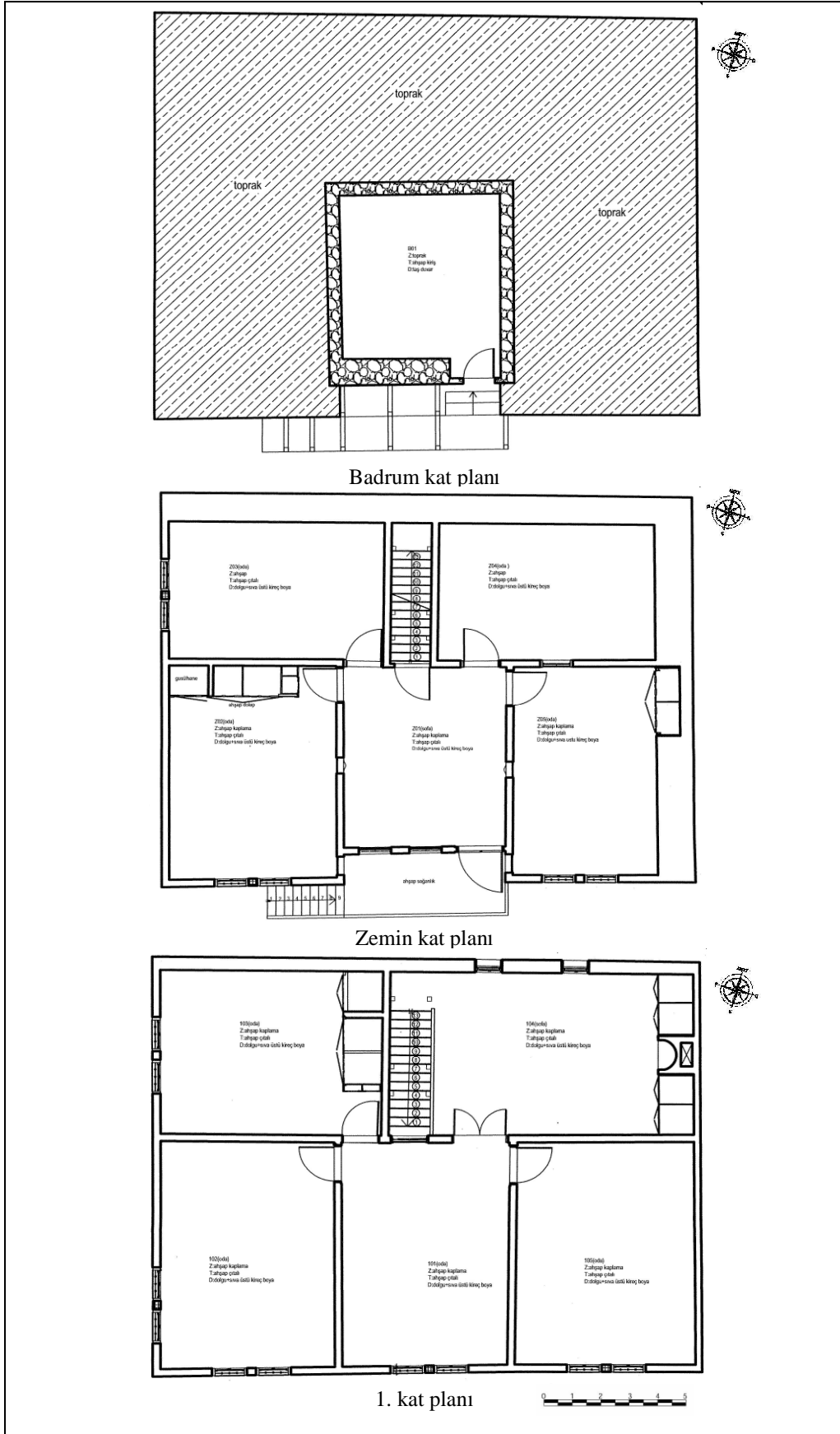
Giriş katındaki merdivenin yerini değiştirdik. Tandırlık var ya üstede aynıydı. Ev o zaman daha sıcak oluyordu. Biz pek kullanmadık. Dolapları da yükük olarak kullanıyorduk. Dolapların içlerinde gusülhane vardı. Banyomuzu burada yapardık. Daha sonra mutfığı bölüp banyo yaptık. Giriş kat odalarda sofaya bakan iki tane küçük pencerelerden girişi rahat görebiliyorduk. Mutfaktan açılan pencere odaya bakıyor. Kat yükseklikleri çok yüksektir. Dolapların içinde gusülhane var. 2 odadan da gusülhane olarak

kullanılıyordu. Bütün odaların tavanları ve tabanları ahşap. Mutfaktan bu odaya pencere var, neden yapmışlar bilmiyorum. Herhalde içeriki odadan denetlemek için yapılmış olmalıdır. Bütün evlerin tuvaleti dışarıdaydı. Bahçemizin içinde bu evden artan malzemelerle selamlık yaptık. Daha sonra yol geçince bu selamlık ve kuyumuz yolda kaldı. Tuvaletimiz bahçedeydi. Bizim bahçede kuyumuz yoktu, sonradan yaptığımız havuz vardı.

Evin orta tarafında tandırılık vardı (mutfakta). Evin ortasındaki tandırılıkta mahalleden gelen komşular, gece gündüz ekmek yaparlardı. Komşuluk ilişkilerinde kaçma ve göçme yoktu, komşular gelir yufkalarını yaparlardı. O zaman mahallenin bütün düğünleri de bizim evde olurdu. Bahçemizde çok büyüktü.

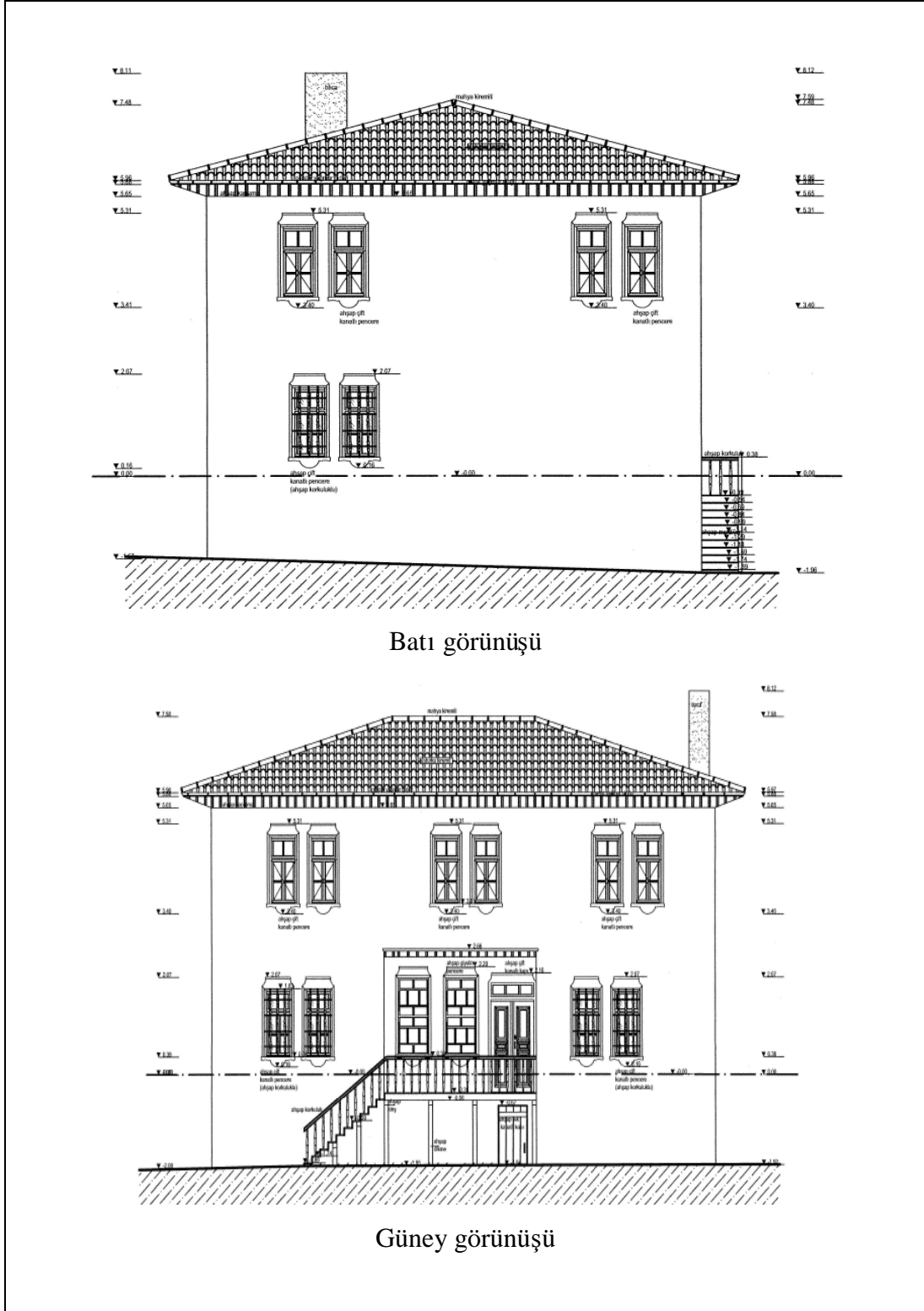

Şekil 27. Ömer Dünder evi vaziyet planı

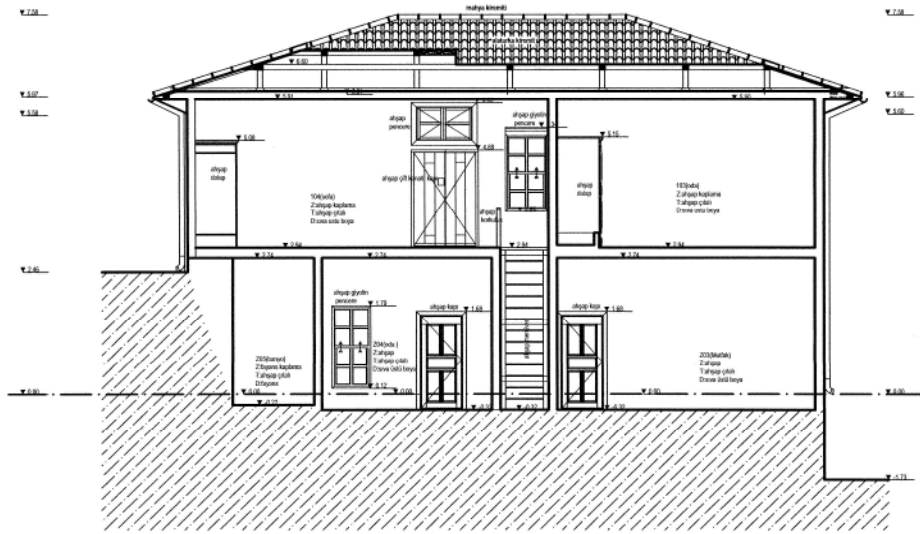

Şekil 28. Ömer Dündar evi kat planları kesit ve görünüşleri

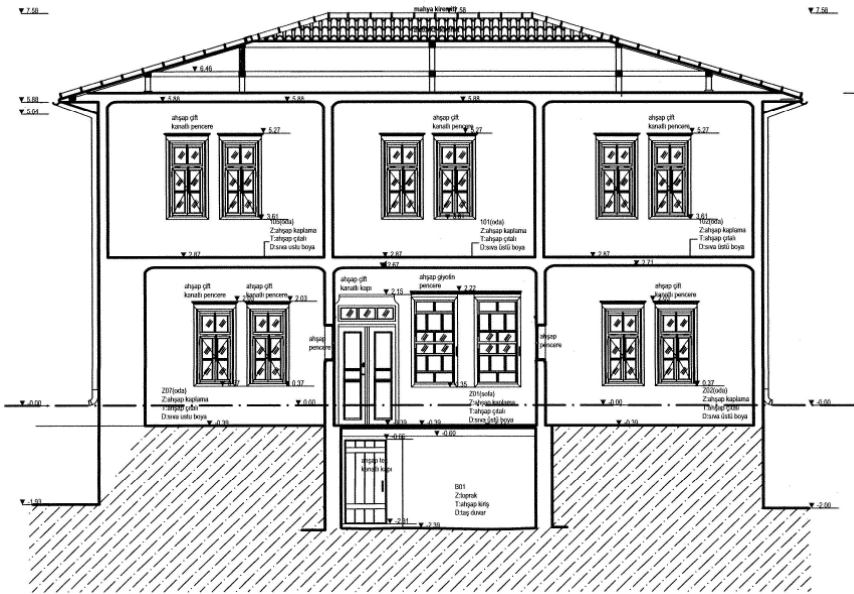
Şekil 28'in devamı

Şekil 28'in devamı

AA kesiti

BB kesiti

Şekil 29. Ömer Dünder evi cephe ve iç mekan görünüşleri

Şekil 29'un devamı

1.kat sofa kapı ve pencere detayları2

1.kat kapı detayları

1.kat dolap detayları

zemin kat gusulhane detayları

zemin kat dolap detayları

zemin kat sofa görünüşü

2.10. Koldemir Konağı

Yozgat'ın İstanbulluoğlu Mahallesi, Başavuş Cami sokakta no:10 da bulunmakta olup, Yeşilkaya Konağı ile Muteber Divanlıoğlu Konağı ile aynı sokaktadır. İki katlı bir konaktır. Güney cephesi çift cumbalı olup cumbalar üçer adet ahşap konsol üzerine oturmaktadır. Güney cephe ikinci kat birinci kat üzerine boydan boya çıkmalı olarak inşa edilmiştir. Orta kısmında üçer adet ahşap çerçevesi yuvarlak kemerli pencereler yer almaktadır. Pencereler ahşap kepenklidir. Duvar yüzeyleri tatlı kireç sıvalıdır. Çatısı alaturka kiremit örtülü olup, çatı saçakları ahşap kaplamadır.

Ahşap direkler arası taş, tuğla ve kerpiç dolgu kullanılarak inşa edilmiş. Önden iki arka cepheden tek katlı bir evdir. Arka cephenin birinci katı altı adet Kayseri taşı konsolla desteklenmiş çıkma biçimindedir. Kat hizasını belirleyen silmeler ahşap olup, evin çıkmaları beraber bütün köşelerinde kullanılmıştır.

Evin güney cephesi sokağa, kuzey batı ve doğu cepheleri bahçeye bakmaktadır. Güney ve kuzey cepheleri bol pencereleri olup, çıkma durumunda ki duvarlarla ahşap panjurlu pencereleri vardır. Güney cephesindeki zemin katta sadece kullanım alanlarının ahşap penceresi bulunur. Ahşap kasalı ve beşik kemerlidir. Beşik kenar üstte alınlık oluşturulmuştur. Pencere dikdörtgen biçiminde bölünmüş ve beşik kenar arasında kalan kısım üç eşit parçaya ayrılarak oldukça hareketli bir yapı özelliği göstermektedir.

Evin sokağa açılan iki kapısı bulunur. Bunlardan biri ahşap çatal kapı denilen çift kanatlı kapı, diğeri ise sonradan demir kapı takılan tek kanatlı kapıdır.

Bahçe içerisindeki evin asıl giriş kapısı kuzey cephesinde olup küçük bir taşlıktan geçilerek girilir. Zemin kat, giriş kapı simetriği olup fazla süsleme unsuru bulunmamaktadır. Bu kata sonradan (banyo, tuvalet) kullanılan alanları eklenmiştir.

Giriş kata, zemin kat sofadan çift yataylı ahşap trabzanlı bir merdivenle çıkılır. Giriş katta arkada bulunan sofa, kuzey cephesinde ise dikdörtgen görünümlüdür. Sofaya açılan dört kullanım alanının kapısı 120'lik açı yaparak köşelere yerleştirilmiştir.

Güney batı tavanında yoğun olmak üzere sofa ve diğer oda tavanlarında uzun ahşap parçalarla düzenleme yapılmıştır. Evin süsleme alanları bu görünümle ilgi çekmektedir.

Tavan ve kapı süslemeleri ahşap geometrik ve bitkisel bezemelidir. Diğer süsleme unsuru ise sofada bulunan alçıdan kabartma tekniğiyle yapılmış şerbetliklerdir.

Çok pencereli mekanları ve aydınlık orta sofalı plan tipinin hakim olduğu ev süsleme elemanları yönünde dönemin özelliklerini göstermektedir.

RÖPÖRTAJ NO: R9	
Yapının Adresi	: İstanbulluoğlu Mahallesi, Başçavuş Camii sokak No:10, Yozgat
Konağın Yapım Yılı	: 1883
Röportaj Tarihi	: 10 Nisan 2010
Röportaj Yapılan Aile	: Mehmet Koldemir
Ailelerin Konakta Yaşadıkları Dönem	: 1947-1989

Şekil 30. Koldemir konağı kimlim bilgileri

10 Nisan 2010 tarihinde Mehmet Koldemir ile yaptığımız röportaj da konaktaki yaşantılarını ve konağı şöyle anlattılar:

1947 yılından beri konakta yaşamaktayız. Babam, konağı emekli bir öğretmenden satın aldığını anlatırdı. Onun da Ermeni asıllı bir ayakkabıcıdan satın aldığını söylerdi. 1950 yılında konakta dünyaya geldim. Burada babam, annem, abim, ablam ve ben beraber yaşadık. Annemin erken ölümü nedeniyle bizler küçük yaşta tek başımıza yaşamaya başladık. Ablam bizden 13 yaş büyük olduğu için bizlere çok yardımcı oldu. Abim evleninceye kadar biz üst katta, evlendikten sonra babamla ben alt katta girişteki odada yaşadık. Abim de evlenince üst katta yaşamlarını devam ettirdiler. Ben de evlenince aile kalabalıklaştı. 1989 yılında emniyetin yanından ev olarak taşındık. 20 yıldır da konak boş, kiraya da vermedik.

Konağımızın çok güzel olduğunu, orijinal haliyle kaldığını söylüyorlar. Konak ufak tefek tamiratlarıyla bugüne geldi. Yazları sıkça çatıyı aktarırdık. Konağın koruma altında olmasından dolayı herhangi bir tadilat yapamadık. Fakat bakılmadıkça da konak yıkılma konumuna geldi. Şu an içinde durmak bile çok tehlikeli. Yozgat konakları, çok güzeldi. Eski Pazarda büyük konaklar vardı. İstanbulluoğlu mahallesindekinden daha büyük konaklar vardı. Ali Hamamcıoğlu'nun 40-50 odalı konağı vardı. Bizim konak onların yanında ufacık kalırdı. Şu an elle gösterilir 20-30 korumaya değer ev kaldı. Fakat devletin bu konaklara sahip çıkmaması konakları yıkım aşamasına getirmiştir. Kendiliğinden zamana dayanamayıp yıkılmaktadırlar. Biz şu an eve girmeye korkuyoruz. Sizin için uzun bir aradan sonra eve geldik. Restorasyonu yapılacak diye bekliyoruz. Evin içini gördüğünüz kapılar, tavanlar, dolaplar, şerbetlikler hepsi orijinal olarak duruyor.

Bahçe içerisindeki evin asıl giriş kapısı kuzey cephesinde olup küçük bir taşlıktan geçilerek girilir. Diğer kapımızda güneyde büyük bir çatal kapı vardı. Kuzeyde büyükçe bir bahçemiz vardı. İhlamur ağaçları, kayısı ağaçları çok güzeldi. Konağın hem kuzeyden hem de güneyden kapıları vardı.

1963-1965 yıllarında belediye başkanı Salim Korkmaz'dı. Caddeyi genişletmek için bizim bahçenin büyük bir kısmı yola gitti. O zamanlar yolun genişliği at arabasının geçeceği kadardı. Yola gitmeseydi bahçemiz çok genişti.

Konağın bahçesinde büyük bir çeşme vardı. Mahalle çeşmeleri gibi. Başka bir evde yoktu. Suyun aktığı yerde biri ufak diğeri büyük lüle vardı. Bizim eve akardı. Babam daha sonra Başçavuş Cami'ye akıttı.

Fatih Cami'nin önünde öz vardı. Anadolu Lisesi'ne kadar devam ederdi. Ankara yolu tek yoldu. Oradan Öğretmenler Okulundan, eski Hapishanenin oradan devam ederdi. Stadyumun oradan da öz giderdi.

Bir asıra yakındır Yozgat'ta kasaplık yapıyoruz. İşlerin yoğunluğundan evle de fazla ilgilenemedik. Bizim bu konakta bodrum yoktu, o yüzden kışlık yiyeceklerimizi kiler dediğimiz odada saklardık. Kışın hasırların üzerine ayva, armut, üzüm, ceviz koyardık. Kiler soğuk olduğu için balı, pekmezi, çalmayı, turşularımızı, kuru baklagilleri burada saklardık. Soğanı sarımsağımızı büyük cereklere asardık. Oradan alıp kullanırdık. O zamanlar kışlık sebze yoktu. Yazdan her şeyimizi hazırlar kışında kullanırdık. Konağımızı gördünüz iki katlı, bodrumu yok. Mutfaktaki ocağımızın aynısı yukarıda da vardı. İki mutfakta da yemek yapılırdı. Alt kattaki ocağımız biz aldığımız zaman yıkılmıştı.

Bizim ev diğerlerine pek benzemiyor. Bu ev oksijen doluydu. Havalandırma, aşağıda bulunan kış odasında ki dolapların içinde gusülhanenin dışarıya açılan pencereyle havalanırdı. Yukarıdaki büyük odada da gusülhane vardı. Oda geniş olduğu için rahat havalanırdı. Büyük odanın dolapları içleri bölüm bölümdü.

Kilerden Fatih Cami'ye inen bir geçitin olduğunu söylerlerdi. Fakat yerini ben tam olarak bilmiyorum. Ev nefes alırdı. Baş oda en önemli odaydı. O odanın tavanları dolapları çok orijinal. Üst kat alt kata bakarak daha detaylı işçiliği var. Merdivenden yukarı çıktığımızda sofada ki tavanlar dolaplar çok güzel. Alt katta girişte pabuçluktan içeriye girdiğinizde sağ taraftaki küçük odada biz yaşardık. Onun yanında küçük odunluk kilerlik dediğimiz yerde tuvalet vardı. Biz oradaki tuvaleti pek kullanmadık. Daha çok dışarıdaki tuvaleti kullandık. Onun yanındaki oda mutfaktı. Merdivenin altındaki dolaplarda meşe odunlarını saklardık. Dolaplarının yanında meşe odunları koymak için yerler olurdu.

Bizim kaldığımız odaların duvarları yukarıdaki odalardan daha kalındı. Alt kat taş duvar, üst kat ahşaptı. Alt kat hep sıcak olurdu. Mutfağın, kilerin, odunluğun, bir de bizim kaldığımız odanın duvarları taşı. Güney ve doğudaki duvarlar kalındı. Herhalde burası sokağa baktığı için, yola gelen odaların duvarları kalındı. Yoldaki titreşimlerden etkilendiği için mi, yoksa yukarıdaki çıkmaları taşıması için mi, sağlamlık için mi, yalıtım amaçlı mı, sıcak olsun diye mi kalın yapılmış bilemiyorum. Sadece yola bakan duvarlarla doğu duvarı bu şekilde yapılmış. Üst katta merdivenden çıktığımızda karşıda sofa, sofanın sağında solunda iki tane büyük oda, mutfak ve yüklük odası var. Yukarı çıkan merdivenin yanındaki oda yüklük odasıydı. Yüklük odasındaki dolaplarda yatak yorgan konulurdu. Çocuklarında oyun alanıydı. Bu dolapların kenarlarından yukarıya çıkıp oyunlar oynarlardı.

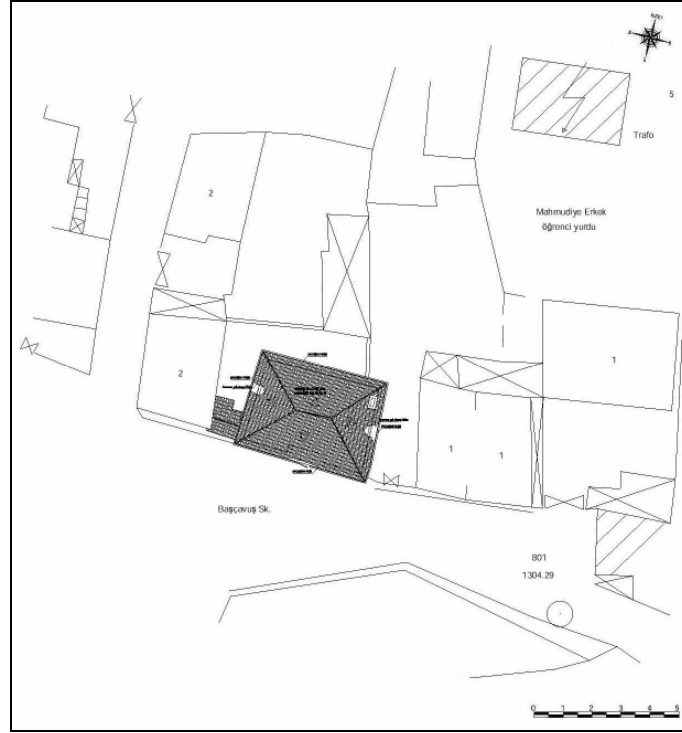
Çocuklar kalabalık olduğu için yer yataklarımız olurdu. Odaların hepsine soba kurulurdu. Meşe kömürüyle yanan mangallar vardı.

Yukarıdaki odaların pencerelerinde yarım U şeklinde kapaklar vardı. İçeriden kapatılırdı. Demir kol çekilerek kapatılırdı. Kışları ağır geçtiği için akşam olunca kapatırdık.

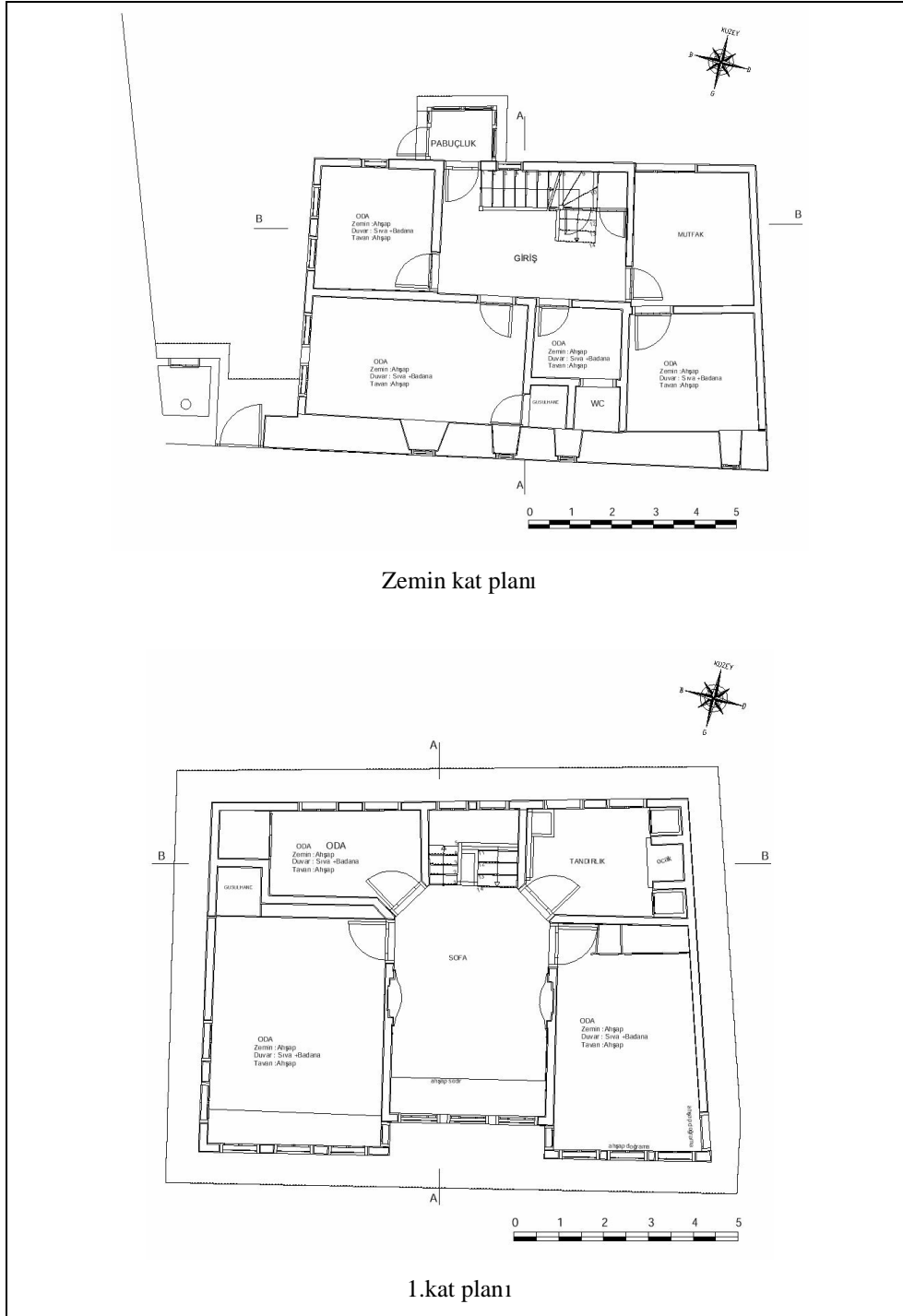
Odaların çoğunda makat vardı. O zamanlar mobilya nerde. Bugünle kıyasladığımda makatlarda oturmak daha güzeldi. Kalabalık misafirde hiç bunalmazdık. Misafirler genelde akrabaları. Erkekler bir oda da kadınlar bir oda da otururlardı. Erkekleri yukarıdaki büyük odada, bayanları da aşağıdaki odada ağırlardık.

Özel günlerde arabaşı, testi kebabı yapardık. Cerez yerine hedik, kavurga, çörek, kete yapardık.

Çatının bu kadar uzun süre dayanmasının nedeni içine yalıtım yaptık. Pişirik tarzında yalıtım yaptık. Saraydan kullanılmamış 150 kg kâğıt alıp sererek pişirik yaptım. Pişirik toprağı kâğıdın üzerine serdik. Uzun yıllar çatıyı böyle koruduk.

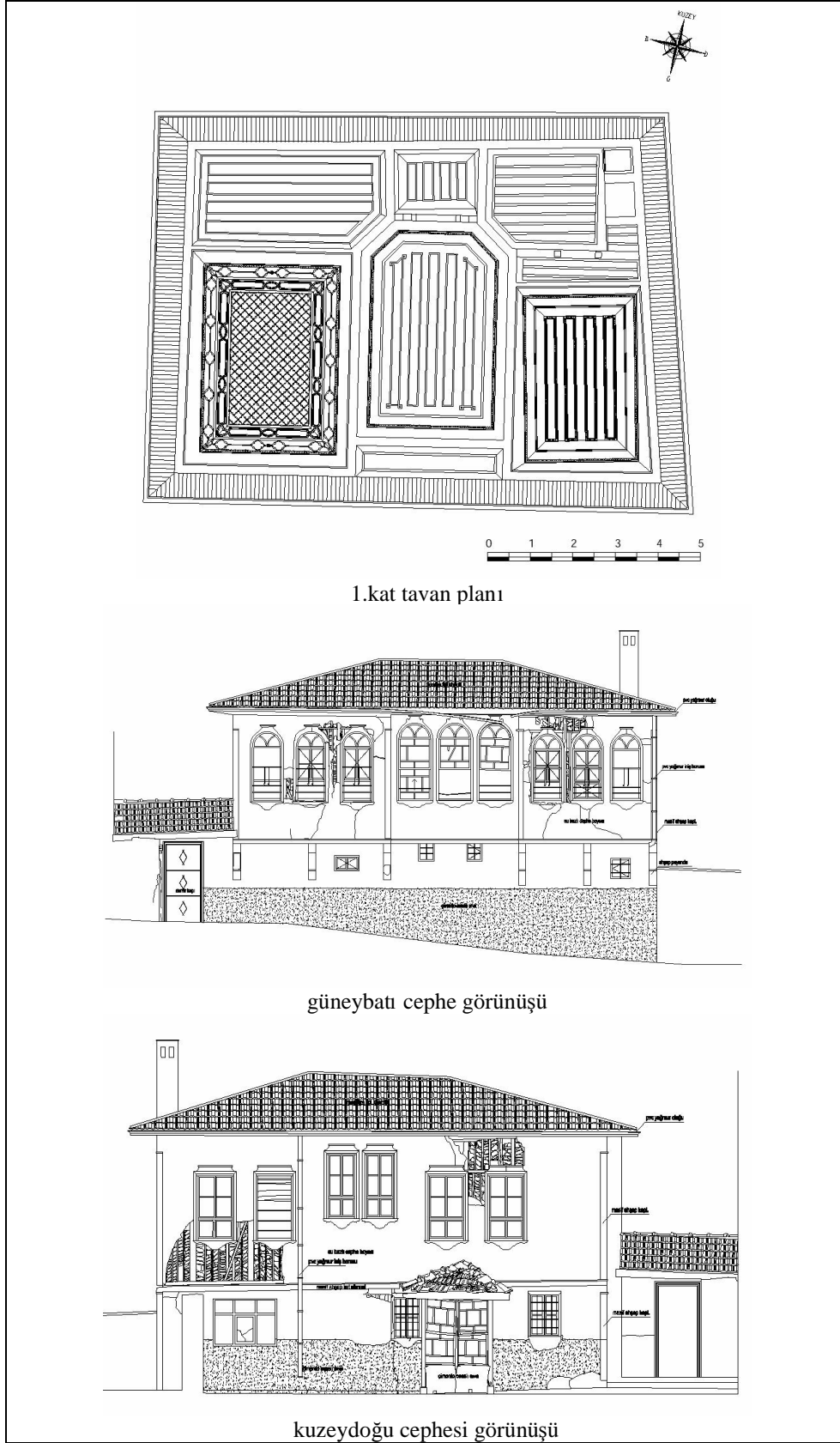

Şekil 31. Koldemir konağı vaziyet planı (Tayekder)

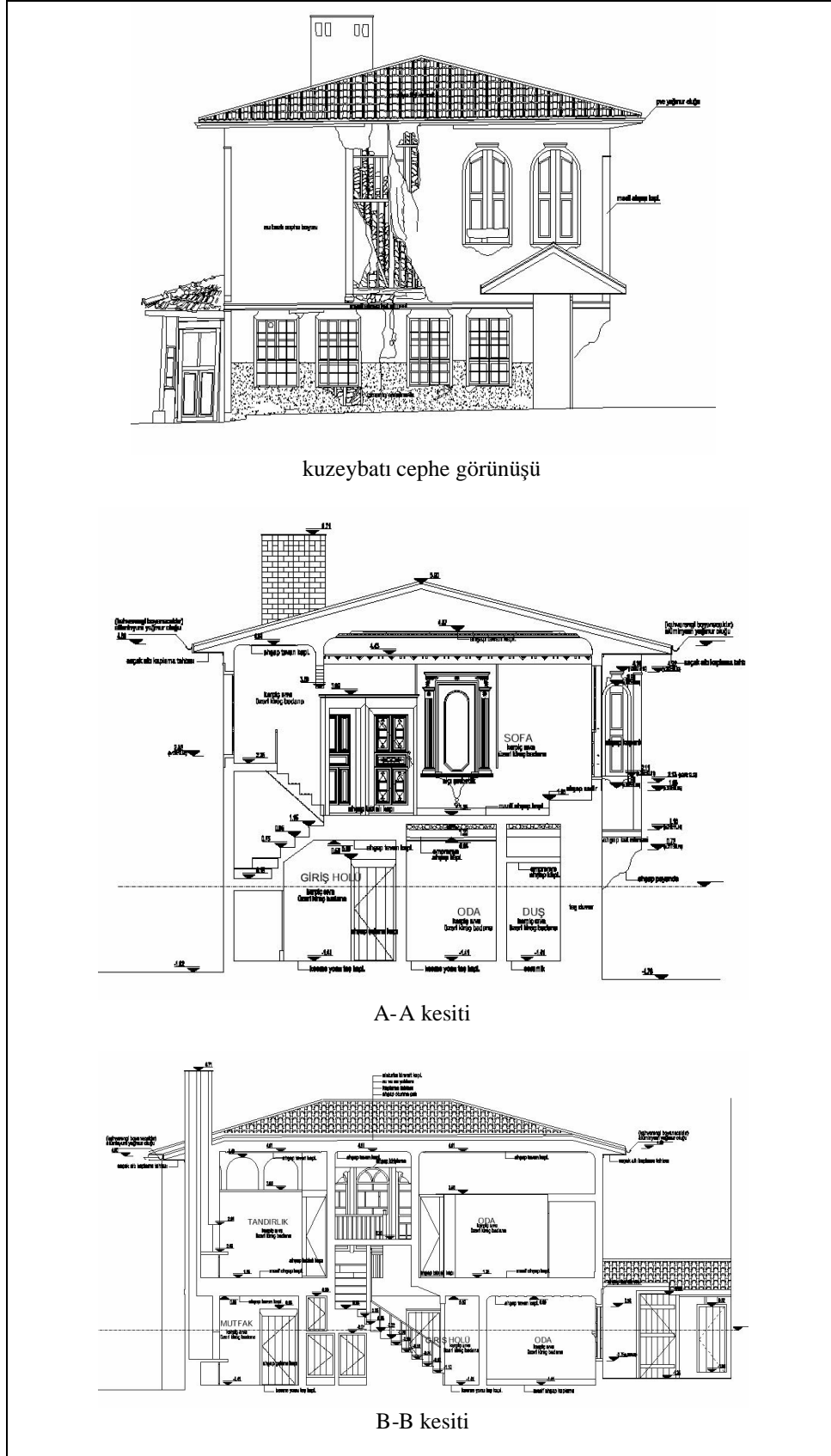
Şekil 32. Koldemir konağı kat planları kesit ve görünüşleri

Şekil 32'nin devamı

Şekil 32'nin devamı

Şekil 33. Koldemir konağı cephe ve iç mekan görünüşleri

Şekil 33'ün devamı

Şekil 33'ün devamı

Şekil 33'ün devamı

Şekil 33'ün devamı

2.11. Eryaşarlar Konağı

Konağın 2006 yılında yanmasından dolayı konakta detaylı bir araştırma yapılamamıştır. Eski resimler ve konak sahipleriyle yapılan röportajlar dikkate alınmıştır.

Eryaşarlar Konağının dört tarafı bahçe ile çevrilidir. Ön ve arka bahçe kapıları sokağa açılmakta, yan cepheler ise, komşu ihata duvarları ile sınırlıdır. Binada arazi konumundan dolayı ön cephesi ile arka cephesi arasında kot farklılığı görülür. Ön cephe kotunun daha yüksek olması buradan zemin ve bir kat görünümünü yaratmaktadır. Arka cephesi ile “mağza” olarak tabir edilen bodrum (zemin kat) üzerinde iki katlı konak görünümündedir.

Genel görünüm olarak bodrum katı (mağza) sarı Kayseri kesme taşından yapılmıştır. Üstündeki iki kat ise, ahşap arası taş ve tuğla dolgulu, üzeri sıva kaplanmalıdır. Çatısı kırma saçağı enli saçak durumundadır. Konağın güneydoğu ve güneybatı odaları çıkma durumundadır.

Mağzanın kuzey cephesinden beş dilim kemerli üzeri düz demir kapılı bir girişi bulunmaktadır. Hemen yanında düz kemerli iki penceresi vardır. Pencerenin hemen dibinden beş merdivenle, arka taşlık bölümüne çıkılır. Konağın doğu ve batı cephelerinin zemin ve giriş katı penceresiz ikinci kat doğu ve batı cephelerinin zemin ve giriş katı

penceresiz ikinci kat doğu ve batı cephelerinin kuzeybatı ve kuzeydoğu odalarında birer giyotin tipi penceresi bulunur.

Konağın kuzey ve güney cephelerinde zemin kata ait odalarda dörder adet giyotin tipi penceresi vardır. İkinci katın pencerelerini ise ahşap kasalı ve üst sabit alt parçası yukarı sürgülü beşik kemerli dörder penceresi vardır. Pencerelerin üst kemerli bölmesi üç çeşit parçaya bölünmüş ve renkli cam ile bezenmiştir.

Konağa güney cephesinde basık kemerli sarı kesme taşlı “çatal kapı” tabir edilen çift kanatlı ahşap kapıdan girilir. İhata duvarları yüksek bahçe içi “Arnavut Kaldırımına” benzer beyaz taş ile döşenmiştir. Bahçe girişinin hemen sağına kayar durumda evin ön cepheden zemin kat görünümünde olan giriş kapısı bulunur sarı kesme taştan oluşan iki basamak ile düz kemerli iki kanatlı ahşap kapıdan sofaya girilir.

Dikdörtgen planlı sofanın doğu ve batı cephelerinde bir birine simetrik dört odanın sekiz kapısı açılmaktadır. Kapılar aynalı ve tek kanatlı kuruluş gösterir. Kapılar arasında birbirinin simetriği birer “şerbetlik” bulunmaktadır. Sofanın tavan ve tabanı ahşaptır. Tavan kısmı tekne tavan olup, iç bukey tavan kuşaklarının hemen altında ahşap bezemeleri silmeleri vardır. Sofa kapıları arasında alçı süslemeli şerbetlik bulunur.

Tavan yan yana yerleştirilen dikdörtgen çıtaldan meydana gelmiştir. Merkez göbeklidir. Sofanın aydınlatılması güney ve kuzey cepheye bakan dörder pencere ile sağlanmaktadır. Pencere camları dörtgen şeklinde kasnaklarla bölünmüştür. Girişin hemen solunda güney batı “kış odası” bulunur.

Oda girişinin karşısında basık kemerli ocak ve sofadaki şerbetlik benzeri şerbetliği vardır. Odanın kuzey duvarlarını boydan boya kaplayan mıhlama tekniği ile yapılan dolap kapakları olan yüklüğü ve yüklük içinde gusulhane vardır.

Kış odasının hemen yanındaki kapı ikinci kata çıkan merdiven kapısıdır. Üst kata çıkış kapısının hemen yanında süsleme unsurları en zengin olan yan yana iki kapısı ile “baş odası” yer alır. Odanın kuzeye bakan dört penceresi pencere karşısında ortasında ahşap kuşaklı kepenkli ve camlı şekerliği bulunan gömme dolap (yüklüğü) bulunur. Yoğun süsleme özellikleri olan tavan tekne tavan tipinde iç bukey kuşakların alt sınırında ahşap basit süslemeli silmelerle çevrilmiştir. Bu odanın tam karşısında yine çift kapılı yaz odası vardır. Oda kapısının biri iptal edilmiştir. Kapıdan girildiğinde güney cephesinde ‘L’ şeklinde bir yüklüğün olduğu görülür. Aynı zamanda ‘L’ nin kısa kenarının olduğu doğu yönündeki duvarın köşesinde çift kanatlı mıhlama kapıları bulunan “Gusulhanesi” yer alır.

Yaz odasının hemen yanında kiler ve mutfak kapısı yer alır. Kilerin yan çıkmasında doğu cephesine bakan giyotin tipi tek penceresi bulunur. (Bu odanın yiyecek malzemelerinin muhafazasında kullanıldığı öğrenilmiştir.) Kilerin ara kapısından mutfağa inilir. Mutfağın ayrıca bir kapısı sofaya açılmaktadır.

Sofadan sol taraftaki ikinci kapıdan ahşap çift trabzanlı merdivenle ikinci kata çıkılır. İkinci kat birinci katın simetriği olup tek değişiklik mutfağın bölünerek mutfak ve banyo durumuna dönüştürülmesidir.

Birinci katın simetriği olan ikinci kat sofada kapılar arasındaki şerbetliliklerin bezemeleri daha zengindir. Sofaya açılan dört odadan Kuzeybatı cephesindeki “baş oda” hariç diğer elemanlar birinci katın aynı özelliklerini taşımaktadır.”Baş oda” da süsleme unsurları yoğun bezemeli tavan güney cephesindeki yüklüğün mihmama dolap kapaklarında bulunur. Yüklük fonksiyonel olup içinde “gusülhanesi” bulunur. Konaktaki alçı süslemeler şerbetliklerde görülür (Yüksel, 1994).

RÖPÖRTAJ NO:10	
Yapının Adresi	: Top. Mah. Hastanesi Cad. Kürkcü Sok. No.112.Yozgat
Konağın Yapım Yılı	: 1854
Röpörtaj Tarihi	: 20 Mayıs 2010
Röpörtaj Yapılan Aile	: Okhan Eryaşar
Ailelerin Konakta Yaşadıkları Dönem	: 1962-1988

Şekil 34. Eryaşarlar konağı kimlik bilgileri

Okhan Eryaşar ile yapılan röportajda konağı ve konaktaki yaşantılarını şöyle anlattılar:

2006 yılında konağımızın yanması nedeniyle birçok bilgi ve belgede konakla beraber yandı. Sadece konakla ilgili az bir resim ve kimsede olmayan anılarımız kaldı.

Eski pazarda özel bir yeri olan konağımızın Hacı Mehmet Efendi tarafından 1854 yılında yapıldığı büyüklerimiz tarafından söylenirdi. Konağın yer seçiminde dönemin yaygın hastalığı verem etkili olmuştur. Çamlığa yakın ve çam havasının hastalığa fayda sağlayacağı düşünülerek Eskipazar mahallesinin seçildiği söylenilirdi.

Konağımız üç katlıydı. Bodrum, zemin ve birinci kat. Bodrum katta odunluk, kömürlük, erzak odaları, mahzen vardı. İçeriden üst kata merdivenle bağlanırdı. Mahsene dışarıdan iki ayrı giriş vardı.

Mahsenin tavanları yuvarlama (ardıç) ağacından yapılmıştı. Mahsenden üst kata bağlanan merdivenin yanında itinayla yapılmış ağaç dolaplar vardı. Bu dolaplarda uzun süre kış ve zaruretin getirdiği durumlar için un, şeker saklanırdı. Dolap olmayan az bir bölümde saman, kül türü malzemenin serildiği yerde yumurta, kavun, saklanırdı. Ambarı olanlar da yumurta ve kavunu uzun süre buğdayın içinde saklardı.

İkinci katta büyük bir sofa, karşılıklı odaları vardı. Kilerin kapısı çift kanatlıydı; İki kanatlı ahşap açılabilir durumda büyük kilitli işlemeli kapılarımız vardı. Giriş kapısının iki yanında sofanın sağlı sollu sedir, sedirin üstünde; halı desenli kabartmalı içi sertliği sağlaması için otlarla beslenen süslü sedir yastıkları vardı. Oturma kısmı da aynı halı desenliydi. Bu sedirlerin altında, odun ve sobaları yakmak(çabuk tutuşturmak) için ince ince kıyılmış çırallar bulunurdu. Pencere ortadan sürgülü yukarı ve aşağıya hareket eden, üst kemer kısmı değişik renklerden oluşan camlardan yapılmıştı. Perdelerin hepsi el işlemesiydi. Sofa tavanının kenar kısımları el işlemeli tavan motifleri ve ortada tavan göbeği bulunurdu. Burada aydınlatmada kullanılan gazlambasının konulduğu zincirli, ortasında özel ağır döküm aşağı yukarı hareketini sağlayan tokmağı olan, görüntüyü güzelleştiren porselen (beyaz) cam kısmı olan avize vardı. Tavanlar çok yüksekti, avizenin zincirine o yüzden zor ulaşırdık.

Sofanın tam ortasına denk gelen karşılıklı şerbetliklerimiz vardı. Evin orjinal antika eşyaları burada segilenirdi. Salonun en müsait duvarında yıldız işlemeli devasa aynamız vardı. Yerler kilimle kaplıydı. Ayrıca 1800'lü yıllarda yapılmış saatbaşı değişik melodiler çalan duvar saatimiz vardı.

Güneye bakan iki odamız vardı, güneybatı bölümündeki oda kışlık odaydı, içinde ocak, gusulhane vardı. Pencerenin önü sedirdi. Sedirin altında küçük kapağı olan odunluk mevcuttu. Ocağın sağ tarafında gusulhane solunda yerden yarım metre yukarıdan başlayan ahşap oymalı dolaplar, ocağın tam üstünde lambalık, mini şerbetlik simetiriğinde de lambalık vardı. Güneşi tam aldığı için bu odanın ısısı yüksek olurdu. Odalar genelde sedirliydi. Dolapların çok özel ahşap işçiliği vardı. Dolapları yüklük olarak kullanırdık. Yazlık odanın tavan işlemesi hat safadaydı. Tam ortada üzüm deseni ve onu tamamlayan yan desenler eşlik ederdi.

Evin kuzeyi Yozgat manzaralıydı. Kuzeybatı ortada sofa, kuzeydoğuda iki odası vardı. Kuzeydoğuya bakan odanın yanısı yüklük dolap ve şerbetlikti. Yüklükte yer yatakları ve yorganların katlanıp konduğu çift kapılı büyük dolaplardı. Şerbetlik camlı olduğundan değerli güzel eşyalar konulurdu. Kapıların kilit sistemi döküm anahtardı. Yaşlıların yazın daha serin olduğu için tercih ettikleri odaydı. Bu odanın dolapları da ağır ahşap işçilikliydi ocak ve gusulhanesi daha büyüktü.

Kuzeybatıya bakan odamız yazlık odaydı. Odanın tavan işlemeciliği hat safhadaydı. göbek kısmında üzüm desenli motifleri vardı.

Isınma mangal ve kok kömürüyle sağlanırdı. Odanın evin bahçesine bakmasından ve şehri görmesinden dolayı özel konumu vardı.

Sofanın orta kısmındaki odada pencere çok küçüktü. Işığın az girmesi tasarlanmış. Burası yiyeceklerin tamamının istiflendiği bölümdü. Kapalı bölmeli dolabı, diğer duvarda da raflar vardı. Odanın ışık alan zemini 4m2 'di. Burada dev küpler içinde kış boyunca yetecek turşular kurulur, pekmezler, peynirler saklanırdı. Duvarlarında İskilip soğanların asıldığı, zeminin bir kısmı ağaç, diğer kısımda serin olsun diye taş kaplamaydı. Ağaç bölümünlü zeminde üzüm serilirdi; ışık almasın diye üstü örtülürdü.

Ahşap merdivenle yukarı çıktığımızda merdivenin kapaklı bir dolabı vardı. Merdivenin başladığı kapının üstünde gizli kapaklı bölme vardı. Buraya erzak konulmazdı.

Güneydoğuya bakan giriş odasında iç kapı ile kilere açılmasından dolayı mutfak olarak kullanırdık. Ocağın yanında bulaşıkların yıkandığı taş zeminli bir dolap vardı. Kap kaçaklar diğer dolapta saklanırdı. Kilerde un, şeker çuvallarla saklanırdı. Evde kap kakaların bakır ağırlıklı olmasından dolayı hersene zehirlenmeye karşı kalaylanırdı.

Üst kat sofada güneye bakan kısmında, özel yükselteli sedirimiz vardı. Düğünlerde gelin damadın durduğu, çalgıların çalındığı bir bölümdü. İşlemeli parmaklıkları vardı. Bunun altında odunluk olarak kullanırdık. Selamlıkta denilirdi.

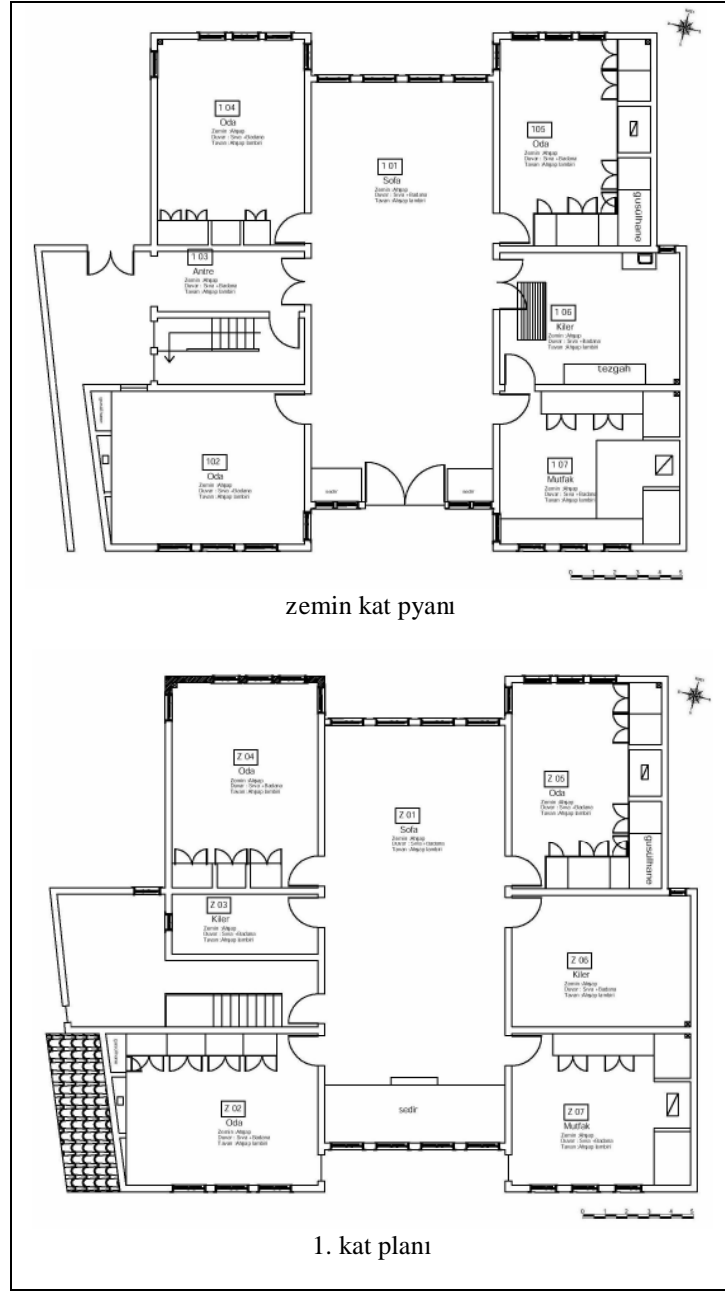
Misafirlere de genelde yazlık odalar tahsis edilirdi. En esaslı oda onlara ayrılırdı. Evimizin önünde misafirler için ahır; buralarda atlarını koyarlar ihtiyaçlarını giderirlerdi. Konağın yan tarafında selamlık olarak kullandığımız yer vardı. Misafirlerin yakınlık derecesine göre, uzaktan gelen misafirler kalırdı. Yirmidört saat aşın kaynadığı, konaklamamın yapıldığı söylenirdi.

Bu evde dört kuşak yaşamış en sonda bizler 1962 yılında konakta doğup, 1988 yılında da ayrıldık. O zamanlar evde; babannem 90 yaşında, annem, babam, üç kardeş yaşadık.

Bahçemiz iki bölümden oluşurdu. Giriş güneydendi. Duvarları sarı kesme taştan yapılmıştı. Bahçedeki çeşmemizin suyu çamlıktan gelirdi. Bahçede tamamı asma sarmaşıklarla kaplı birde ocağımız vardı. Dış kapının zilide orjinal kurmalı elektrikle çalışmayan bir sistemdi.

Arka bahçemiz daha büyüktü içinde vişne, ayva, elma, armut, dut gibi meyve ağaçları vardı. Ayrıca iki tanede tandırlığımız vardı; biri açıkta biri evden bağımsız kapalı tandır idi. Tandırlığın iki tarafında dolapların yüklüğün bulunduğu, çuvallarla unların konulduğu, sonbaharda gazellerin (yaprakların) toplandığı bölümler vardı.

Evin tam önünde sarı taştan yapılmış havuz vardı. Suyu çamlıktan gelirdi. Özel yılan desenli oluktan akardı. Havuzun suyunu bahçe sulamada, yün, yatak, çul yıkamada kullanırdık.

Şekil 35. Eryaşarlar konağı kat planları

Şekil 36. Eryaşarlar konağı cephe ve iç mekan görünüşleri

3. BULGULAR

Röportajlardan elde edilen bulgular konutun, fiziksel özellikleri dışında sosyo-kültürel bir varlık olarak Yozgat'da bu konutların nasıl yorumlanıp anlamlandırıldığını ele veriyordu. Bunları değişik başlıklar altında toplamak olanaklı oldu. Böylece konutun çeşitli iç ve dış mekanlarının kullanılma biçimleri ve o dönem için taşıdığı anlam deşifre edilmeye uygun bir yapı kazandı. Fiziksel, sosyal ve sosyal-fiziksel gibi alt başlıklarda kullanıcıların görüşleri taranarak ayıklandı. Bunlar aşağıdaki gibi değerli anlamsal düzeylere yayıldı:

- Yiyecek Temini ve Geleneksel Yozgat Mutfağı
- Mutfak ve Bakım İşlevleri
- Mutfak-Kiler-Mahzen-Mağaza-Ofis Farkları
- Dolaplar ve Rafların İşlevleri
- Baş Oda-Ramazanlık
- Misafir Ağırılama
- Aile Bağları
- Yatak Odaları ve Odalar
- Hizmetlilerin Barınması
- Giriş Kapıları-Merdivenler
- Bahçelerin tasarımı ve kullanımı
- Evin Isıtılması ve Havalandırılması

Sözlü tarih temini konusunda bilgisine başvuru katılımcılar ayrıca sürdürülebilirlik, restorasyon kalitesi konusunda görüş sahibiydiler; bu konuları eleştiriyor, eskiye derin bir özlemle geçmişi aktarıyor ve bu arada etnik gruplarla ilişkiler konusunda görüş ima ediyorlardı. Bu noktaları çeşitli katılımcılarda örtüşme ağırlıklı bir biçimde topladık.

3.1. Yiyecek Temini ve Geleneksel Yozgat Mutfağı

“Çiftliklerimiz çok fazla olmasına rağmen, burada da hayvanlarımız, ahırlarımız, tavuklarımız vardı. Günlük süt tüketimimizi ve diğer yiyecek ihtiyacımızı buradan

karşılardık” (R.2). “Her evin bahçesin de bir inek olurdu. Süt satın alınmazdı. Yoğurt, süt, peynir, bal, tereyağı, yumurta hepsi doğaldı. Fazlaları mağazada saklanır, kış boyunca kullanılırdı.”(R.9).

“Bütün yiyeceklerimiz bahçede yetişirdi. Yazın her şey taptaze bahçeden kışında mahzenlerde depolanarak yenirdi. Mahzen güneş görmediği için, oraya ne koyarsan koyun 1 yıl dururdu. Buzdolabı gibi korurdu. Sebzeleri, meyveleri, turşunu, ekmeğini, tereyağını, pekmez çalmasını aklınıza ne gelirse kışlık erzaklar aşağıda saklanırdı. 2-3 koyun kesilir, kavurma yapıp büyük çanaklara basılır, kullandıkça alırlardı. Her şey doğaldı.” (R.7)

“Kağnıyla gelen erzaklar, o geniş çatal kapıdan içeriye girip mahzene konulurdu.”(R.1).“Giriş kattaki ambara buğday konulurdu. Dedem 300-400 çinik buğdayı ambara koyardı, ihtiyaçtı, misafir esik olmazdı, en az 200 çuval un hazır olurdu. Un bitince tekrar buğdaylar öğütülüp un yapılırdı. Buğdaylar eski su değirmenlerinde öğütülürdü. Un çuvallarının üzerinde, İnkaların giydikleri elbiselere benzer desenleri vardı, çuvalların üzerindeki renkler özeldi. Her mahallede 1-2 fırın olur, sele basması ekmekler yapılırdı. 15 gün dayanırdı. Eski sepetleri bilirsiniz onların altıyla hamura desen yapılır pişirilirdi. Pideden çok büyüktü. Kepekli, çavdarlı, esmer bir ekmektir. Büyük hamur testileriyle hamur yapılırdı. (Testi:Büyük hamur leğenleri) Onlarda yoğrulur, hamal gelir, mahalle fırınına götürürdü. Az da olsa biz kaldıramazdık, çok ağırdı. Çuval çuval unla yufka yapılırdı. Yufka 8-9 ay rahat saklanırdı. Peksimet, içine pekmez, tereyağı konularak yapılan ekmektir. Annemler çok yapardı. Ekonomik durumu iyi olmayanlar da francala yerlerdi şimdiki somun ekmek. Kete yaparlardı. Tatlı maya ve tuzsuz yağla kararlar, sütle yoğururlardı.Arabaşları, testi kebabları, cevizli baklavalara, madımak, mantı, etli ayva, hardal, efelek başyemeklerimizdi. Telteli de bizim için özel bir tatlıydı. Özel günlerde arabaşı, testi kebabı yapardık. Cerez yerine hedik, kavurga, çörek, kete yapardık.”(R.1).

3.2. Mutfak ve Bakım İşlevleri

“Mutfaktaki ocağımızı gördünüz değil mi? Kuzineli sobalarımız vardı. O ocak da bölüm bölümdü. Yemeği meşe ateşinde pişirip daha sonra dinlendirmek için yan tarafta kısık közlü ocaklara alırlardı. Herhalde yemeği dinlendirme bölümleri idi” (R.2)

“Mutfağımızda asma tandır (içi oyuklu tandır) var. O zaman ekmek (Sepet ekmeği) yaparlarmış. Büyük ocak o zamandan kalma. Ocak, hem tandır, hem de yemek yapmak için kullanılırdı. Meşe odunu yakarlarmış. Odunlarını da buradaki bölmelerde saklarmış.

Ocak çok amaçlıymış. Yemeği pişirme ve dinlendirme bölümleri her şeyi eskisi gibi duruyor.”(R.5).

“Mutfakta büyük bir taş ocak, şömine vardı.” (R..3).

“Bu kilerli mutfakta, bütün yiyecekler çanaklarda saklanırdı. Büyük küplerin içinde turşu, pekmez, üzümünden çalmalar, peynir, et kavurmaları (o dönemde buzdolabı olmadığı için küplerde kavurmalar) saklanırdı.” (R.4).

“Çökeleği toprağa basarlardı. Balı saklamak için özel içi ziftli bal küpleri olurdu. Bakır helkelerde suları koyardık. Ağızlarını kapatırdık.” (R..7).

“Mutfaktaki ocağımızda meşe kömürüyle bir tarafta çamaşır yıkar, diğer tarafta yemek yapardık. Mutfakta özel kap-kaçağımız vardı. İbriklerimiz kalaylı, kap-kaçaklarımız, yemek sinileri, hepsi farklı farklıydı. Meydan sinisini sadece yemek yemek için kullanırdık. Baklava ve diğer sinileriniz ayrıydı. Mangal yakmak için üfürmelikler, yün eğirecekleri gibi özel aletler vardı”(R.7).

“Mutfağımızdaki ocak, ocağın yan tarafından mahzene (mağazaya) inen merdiven vardı. Mağazaya inen merdiveni restorasyondan sonra kapatmışlar. Hamamın içinde havuzu , mahzene inen merdiven vardı. Hepsi kaybolmuş. Şu an hiç biri yok. Bodrumda 4 tane kare şeklinde mahzen vardı. Mutfak dolabının arkasından dar bir merdivenle mahzene inerdik. Mutfaktaki ocakta yemek yapılır, ekmeği pişirirlerdi. Bacasını da kapatmışlar.” (R.1).

“Mutfaktan aşağıya inen merdiven aşağıda üç mahzene inerdi. Merdivenin yanındaki dolaplara kışlık kullanacağımız çanaklar, küplerde yiyecekler konulurdu. Günlük kullanılan yiyecekler buradaki dolaplarda, küplerde olurdu. Diğerlerini mağazada saklardık. Zonguldak kömürüyle yanan 8-10 tane mandız ocaklarımız vardı. Yemekleri çoğunlukla orada pişirirlerdi.”(R.1).

“Mutfaktaki ocağımızın aynısı yukarıda da vardı. İki mutfakta da yemek yapılırdı. Alt kattaki ocağımız biz aldığımız zaman yıkılmıştı.” (R.9).

“Çamaşırılar mandızda 3 gün boyunca yıkanırdu. Çivit katarak bahçede balkonda yıkarlardı. Bizde sıcak suları taşıdık.”(R.1).

3.3. Mutfak-Kiler-Mağaza-Ofis Farkları

“Kiler dediğimiz yer bizim ofisti. Bütün yiyeceklerimiz mahzenlerde mağazalarda saklanırdı. Mahzenler taş duvar olduğu için daha soğuktu. Bodrum katta mahzenlerimiz

vardı. Daha sık kullandığımız yiyecekleri ve kap-kacaklarımızı ofiste sakladık. O kadar sık kap-kacaklarımız vardı ki. Ofisten mahzene inen bir merdiven vardı” (R.2)

“Bizim bu konakta bodrum yoktu, o yüzden kışlık yiyeceklerimizi kiler dediğimiz odada sakladık. Kışın hasırların üzerine ayva, armut, üzüm, ceviz koyardık. Kiler soğuk olduğu için balı, pekmezi, çalmayı, turşularımızı, kuru baklagilleri burada sakladık. Soğanı sarımsağımızı büyük cereklere asardık. Oradan alıp kullanırdık. O zamanlar kışlık sebze yoktu. Yazdan her şeyimizi hazırlar kışında kullanırdık.” (R.9.)

Merdivenden inince sağda olan mekanda kışlık yakacaklarımız ve birde kuyu bulunurdu, karşı odada ise toprağa gömülü peynirler ve yazın bahçeden topladığımız kışlık meyvelerimiz bulunurdu ve biz buraya neden olduğunu bilmiyorum ama mağaza derdik. Soğuk olan bu bölümler çocuk aklımızla bize korkunç gelirdi ve genellikle alt kata büyükler inerdi.(R.3)

Kış odasının hemen yanında kiler vardı. Un, şeker, reçel, salmura peynir, turşu, salça gibi yiyecekler burada bulunurdu ve bu odada yoğun bir fareyle mücadele vardı. Bilimum tuzaklar bulunurdu. Kilerde mutlaka bahçenin mis kokulu güllerinden yapılmış gül reçeli, gene bahçe vişnelerinden yapılmış vişne reçeli, vişne şurubu ve vişne kuru bulunurdu. Bahçedeki aşı vişneleri yenir “piç vişne” dediğimiz aşısız ekşi vişneler ise reçel ve şurup yapımında kullanılır veya kurutulurdu. Peynirler ise ineklerimiz olduğu zamanlar evde yapılırdı. Daha sonraları ise Perşembe Pazarından alınan taze peynirlerden basılmaya başlandı.(R.3)

3.4. Dolaplar ve Rafların İşlevleri

“Bu raflar diğer odada dolap, mutfakta böyle açık yüksek raf yapmışlar. Raflara eskiden büyük kazanları, mutfak eşyalarını, bağ kazanlarını, ocaklara ise meşe odunlarını koyarlarmış. Yukarıdaki mutfakta da asma tandır var. Dolapların yan taraflarında meşe odunlarını koymak için yerler var. Bu kapıları biz bu renge boyadık.” (R.5).

“Merdivenin altındaki dolaplarda meşe odunlarını sakladık. Dolaplarının yanında meşe odunları koymak için yerler olurdu.” (R.9)

“Bu oda benim odam (1. katın güney batısındaki oda). Bu dolapların içinde gusülhane vardı. Evi aldığımızda burada yıkanırđık. Karşındaki odada, alt kattaki odada da var. Dolaplara yatağımızı yorganımızı koyardık. Buranın böyle camlı dolabı vardı. Bu ev yazın serin kışın sıcak olur. Kışın bu dolaplarda yiyeceklerimizi sakladık. Bu dolapların

hepsi aynı değil. Buralarda gizli bölmeler var. Üstten açar gizli saklayacağımızı oraya saklar anahtarları da alırdık (dolaplardaki bölme kalınlıkları da farklı farklıdır). Suyu burada sobaların üstünde ısıtıp içeriye alıp gusülhanede banyomuzu yapardık. Sonradan merdivenin yerini kapatıp, orayı sandık odası yaptık. Merdiven buradan aşağıya inerdi. Orayı kapatarak banyo ve mutfak yaptık. 7 çocuğu orada yıkardım.” (R.4)

“Yıllar sonra eski yaşayanlar burayı ziyaret ettiklerinde mahzen de bölme bölme dolapların olduğunu anlatmışlardı. Dedelerinin şarap mahzenlerinin olduğunu söylemişlerdi. Merdivenin altından alta mağazaya inen merdiven vardı. Biz kullanmadığımız için kapattık.” (R.5).

“Bu dolapların içinde çok güzel anılarım var. Çocukken bu dolapların içinde çok oynardım. Annem yatak yorganlarını buraya koyardı, bizde O’na yardım ederdik. Bir gün bu dolaplarda yatak yorganları yerleştirirken, dolabın üst tavanına kafam değdi. Bir de baktık ki dolabın tavanı yukarıya doğru açılıyor. Yukarıya baktığımızda dolapta gizli bölmelerin olduğu bir sığınak gibi devam ettiğini gördüm. Dolabın içinde 10 kişinin saklanacağı geniş bir alan vardı. Fakat burayı neden yaptıklarını tam olarak bilemiyorum. Restorasyondan sonra biraz değişmiş. Dolapların içi kilim, sedef takunyalar, nalınlarla doluydu. Dolapların içine lavanta koyarlardı ki güzel koksun diye.”(R.1).

3.5. Baş Oda-Ramazanlık

“Baş oda en önemli odaydı. O odanın tavanları dolapları çok orijinal. Üst kat alt kata bakarak daha detaylı işçiliği var” (R.6).

“Babam çok moderndi, hem de dinini severdi. İçerisi bizim kışlık misafir odasıydı. Biz oraya Ramazanlık oda (Baş Oda) da derdik. Ramazanlar bizim için çok özeldi. Babam çok cömertti, fakirleri korur gözetirdi. Ramazanda her gün bu masada bir gün fakirlere, bir gün zenginlere yemek yedirirdi. Buradaki memleketin eşrafından kırk elli kişi gelir, babam da hoca tutar, birlikte namaz kılarlardı. Ama her gün yemek yenir, dışarıdan gelenlere ziyafet çekilirdi.” (R2). “Yukarıda başoda dediğimiz yer babaannenim yatak odasıydı. Sedirin yanında pirinç bir karyolası vardı, karyolanın yatağı o kadar ağırdı ki kaldırmak için çok uğraşırdık.”(R.1).

3.6. Misafir Ağrlama

“Misafirler genelde akrabalarıdır. Erkekler bir oda da kadınlar bir oda da otururlardı. Erkekleri yukarıdaki büyük odada, bayanları da aşağıdaki odada ağırlardık.”(R.6).

“Misafir geldiğinde, erkekler bir odada bayanlar bir odada otururlardı”. (R.2.)

“(Misafirler)Genelde kışın alt katta, yazın da üst katta ağırlanırdı”(R.1).

“Misafirlerimiz akşam pek gelmezdi. Babam çok titiz olduğu için gündüz gelirlerdi. Biz alt katta isek misafirler üst kata, üst katta isek alt kata almırdı. Misafirliğe gelenler, kapıdan önce erkekler, sonra kadın ve çocuklar girerdi. Bu, o zamanın saygı kurallarıydı. Şimdi tam tersi oldu. Yakın akrabalarımız geldiğinde onları da müsait odalarda yatırırđık”(R.7)

“Yazın misafirleri üst katta ağırlarken merdivenin yanındaki servis odasından diğer odaya geçiş vardır. Hizmetlilerin rahat servis yapabilmeleri için kullanırdık. Yukarıdaki salonda yaz günleri yemek yerdik. Burası da bizim servis odamızdı. Balkonumuz, şu merdivenlerimiz ve pencere daha genişti. Aşçılarımızın yemek yaparken kolçak taktıklarını, servis yaparken kıyafetlerini değıştirdiklerini, yemek servisine de çok özindiklerini bilirim.”.(R.2).

“Konağın üst katında geniş bir antre salonu taş kaplı zeminle sağında ve solunda odalar bulunuyordu. Karşı köşedeki oda sağda misafir kabul solda ise misafir yemekli davet odası olarak kullanılırdı. Her iki odanın arasındaki sofada yazın çamlığa karşı pencereler açılır, yemek yenirdi.” (R.6).

“Misafirler sol köşe odada ağırlanırdı. İstanbul’dan misafirlerimiz gelirdi. 1942 yılında 2. Dünya Savaşı’nda Bayazıt Ailesi (sonradan akraba olduk) on ferdiyle ayrıca Yahudi asıllı Alman ailelerinin de konakta iki ay misafir edildiklerini annem ve babam bize anlatırdı.” (R.6)

“Milletvekillerinin seçim zamanında gelip evimizde kaldığı, hatta İsmet Kapusuz’un milletvekilliği döneminde ailece gelip kaldıklarını hatırlarım. Bir odayı onlara verirdik içinde gusülhanesi her şeyi vardı. Oda da her şey vardı. Odalar sedirli bir aile bir odada rahatça yaşayabilirdi.” (R.7).

“O zamanlar komşuluk ilişkileri süperdi, paylaşım, ikram, izzet çok önemliydi. Hesap kitap olmazdı. “Bir maruzatınız yoksa, dedemler size gelecek” diye sorardı. Genelde kişiler lakaplarıyla anılırdı. Hep o dönemin asilzadeleri, İstanbulluoğlu mahallasinde yaşarlarmış.

Büyük bir kuvvetle telteli çevrilir, telteliyi kuvvetli olan erkekler daha iyi çevirirlerdi. Arabaşıları yapılır. Arabaşı hindinin göğüs etinden yapılır, acılı bir çorba, bunun yanında, baklava dilimi şeklinde kesilmiş özel hamuruyla beraber yenir.

Arabaşı, telteli toplantılarında 40-50 kişiyle başlar, sohbet meclisleri, sanat müziği fasıllarıyla devam ederdi. Kanunlar, kemanlar çalınırdı. Sadece anıları kaldı. Bizim evde de sanat müziğinin yeri özeldi. Olmasa olmazlardandı.

Ankara dan gelen akrabalar, konuklar düşünün, hepsine yukarda ki sofada T şeklinde masa kurulur yemekler verilirdi. Arabaşı geceleri, testi kebabları, kazanlarla pişirilirdi. O yüzden mutfakta 8-9 tane özel mandızlarımız olurdu”.(R.1)

3.7. Aile Bağları

“Konakta çok kalabalık bir yaşantımız vardı. Dedem Yusuf Karşıoğlu'nun babaannesi, dip dedelerimiz aşağıda yaşarlarmış. Babaannem ölünceye kadar da burada kaldı. 90 yaşında öldü. Babaannelerimizi, dedemin babasını, annesini de hatırlarım. Hepsi aşağıda yaşarlardı. Hepsi de 90 yaşının üzerinde öldüler” (R.1).

“Yukarıda baş oda dediğimiz yer babaannenim yatak odasıydı. Sedirin yanında pirinç bir karyolası vardı, karyolanın yatağı o kadar ağırdı ki kaldırmak için çok uğraşırdık.”(R.1).

“Köşe oda dedemin çalışma odasıydı. Çalışma odasındaki dolabı çektiğimiz zaman çalışma masası oluyordu. Ön tarafında dedem arka tarafında da ben çalışırdım. Üzerine Erzurum işlemesi bir örtü atardık. Eskiden hastalandığım zaman ucu dutlu perdeler olurdu. Onunla oynardım, o dutlu perdeler bana hastalandığım günleri hatırlatıyor.”

3.8. Yatak Odaları ve Odalar

“Üst katta merdivenden çıktığınızda karşıda sofa, sofanın sağında solunda iki tane büyük oda, mutfak ve yüklük odası var. Yukarı çıkan merdivenin yanındaki oda yüklük odasıydı. Yüklük odasındaki dolaplarda yatak yorgan konulurdu. Çocuklarında oyun alanıydı. Bu dolapların kenarlarından yukarıya çıkıp oyunlar oynarlardı.”(R.9).

“Şu sağdaki oda annemlerin yatak odasıydı. Odanın içerisinden içerki odaya bir kapı açılmıştır. Gördünüz mü? Orada Hayri abim ve süt annesi kalırmış. Sonradan kendi odalarından kapı açtırmışlar. Geceleri annem kalkıp abimi kontrol edermiş.(R.2).

“Ağabeylerimin odası yukarıdaydı. Yazın üst katta kışın alt katta yatarız. Alt kat kışın daha sıcak olurdu. Bu evin uykusuna doyum olmazdı.” (R.2).

“Yola bakan sol odada divanda oturularak gelen giden görünürdü. Haremlik selamlık yoktu, uygulanmazdı.” (R.6).

“Merdivenden yukarı çıktığımızda sofada ki tavanlar dolaplar çok güzel. Alt katta girişte pabuçluktan içeriye girdiğinizde sağ taraftaki küçük odada biz yaşırdık. Onun yanında küçük odunluk kilerlik dediğimiz yerde tuvalet vardı. Biz oradaki tuvaleti pek kullanmadık. Daha çok dışarıdaki tuvaleti kullandık. Onun yanındaki oda mutfaktı.” (R.9).

“Bütün odalarda sedir vardı. Oturması çok rahat oluyordu. Tavanlar ceviz ağacından yapılmıştı. Biz doğal olarak kullandık. Şimdi vernik vurmuşlar, boya katmışlar. Eski hali çok güzel, doğaldı. Pencereler sedir yüksekliğindeydi. Bu kadar düşük değildi. Restorasyonda düşürmüşler. Alt kattaki pencerelere toplu derlerdi. Toplu denilen pencere önü demirli ve ızgaralıydı. Alt kat pencerelerine toplu, üst kattaki pencerelere cumbalı denilirdi. Restorasyondan sonra yine çürümeler oldu. Bizim zamanımız da çok fazla tamir etmedik. Sadece çatısını aktarırdık, onun dışında tamir hiç olmazdı. Kışın aşağıda yazın yukarıda otururduk. Yukarıda 5 oda, dedemin çalışma odası ve merdiveni. Alt katta mutfak, hamam, tuvalet, 3 oda vardı. Alt katta bir odada ve üst katta 2 odada dolaplar vardı.”(R.1).

“Odaların kapı kilitleri çok farklıydı odaların kapıları sadece içeriden kapatılır, kilitlenirdi.”(R.1).

“Odalardaki sedirler çok orijinaldi. Arkası yeşil hayvan figürleriyle yapılmış bir oturma sedirimiz vardı, çok güzeldi, pencereler bu kadar yüksek değildi. Restorasyondan sonra çok düşürmüşler. O eski sandalyeler koltuklar katlanırdı. Mobilyalar çok özeldi. Dedemin çalışma masası, dolabı çok farklıydı.3 katlı şerbetliğimiz vardı. Şerbetlikle ilgili Aslan abimin güzel anıları vardı. Genellikle şerbetlikte çikolatalarımız dururdu. Şerbetlikten çok çikolata çalardım, o yüzden iyi hatırlıyorum.”(R.1).

“Evin bütün odalarında makatlar vardı. Daha sonra biz hepsini kaldırıp koltuk kanepeler aldık. Onların rahatlığı bunlarda yok.”(R.7).

“Odaların çoğunda makat vardı. O zamanlar mobilya nerde. Bugünle kıyasladığımda makatlarda oturmak daha güzeldi. Kalabalık misafirde hiç bunalmazdık” (R.7).

“Halılar odalara göre özel yapılırdı. Eski yün halılar odaların boyutuna göre yapılırlar renkleri de çok güzel olurdu.” (R.7).

3.9. Hizmetlilerin Barınması

“Konağın dışında çalışanlara ait odalar vardı. Çalışanlar konakta kalmazdı. Yemeklerini de burada yemezlerdi. Evde çalışanlar da içeride ayrı masada yemeklerini yerlerdi.”(R.2)

“İki bayan ve bir erkek hizmetli konağın arkasındaki evde otururdu (arsa ve ev 2009 yılında müzeye bağışlandı).” (R.6).

“Babam 3 evli olduğu için kalabalık bir aile idik. Babam konak büyük olunca köyden besleme getirip büyütüp, evlenme çağı gelince de evlendirirlermiş. Onlar evde annemin her işine yardım ederlerdi.” (R.7).

“Misafir eksik olmazdı. Yazın 30-40 kişi, bazen de 50-60 kişiyi bulurdu. Evimizde bizimle yaşayan bacılar vardı. Onlarda ev işlerinde anneme çok yardımcı olurlardı. Bacılar köyden gelirlerdi. Bizimle evleninceye kadar yaşar, anneme ve büyüklerimize ev işlerinde yardımcı olurlardı. Bizlerle ilgilenirlerdi, ailenin birer ferdi gibi yaşarlardı. Ayrı bir tutum yoktu. 4-5 tanesi gelin olup gittiler. Büyüklerimizle aynı odada yatıp kalkarlardı. Bizimle sadece Ahraz bacı kaldı. O da 90 yaşında öldü.”(R.1).

3.10. Giriş Kapıları-Merdivenler

“Bu merdivene, hem dışarıdan, hem de içeriden girişi var. Eskiden burada yaşayanlar bu girişle yan yoldaki girişi farklı kullanmışlar. İki ailenin yaşaması için ayrı ayrı girişler yapılmış. Bu merdiven çift kolluydu biz daha sonra alt katla üst katı kapattık. Önceden at arabası, yaylıyla köyden bağdan bahçeden getirdikleri çuvallarla unu, bulguru, buğdayı vb. yiyecekleri taşıyabilmek için büyük bahçe kapısını kullanırlarmış. Mahzenleri depo olarak kullanırlarmış. O yüzden bahçe kapısının girişi çatal kapı daha büyük. Arka giriş daha dar.”(R.5.)

“Bahçe içerisindeki evin asıl giriş kapısı kuzey cephesinde olup küçük bir taşlıktan geçilerek girilir. Diğer kapımızda güneyde büyük bir çatal kapı vardı. Kuzeyde büyükçe bir

bahçemiz vardı. İhlamur ağaçları, kayısı ağaçları çok güzeldi. Konağın hem kuzeyden hem de güneyden kapıları vardı.” (R.1).

“Dışarıdaki merdiven iki kolluydu. Biz çocuklar düşmesin diye diğer kolunu kapattık. Merdivenin iki kollu yapılması bay ve bayan misafirlerin ayrı ayrı rahatça inebilmesi içindir.”(R.5)

3.11. Bahçeler

“Böyle kocaman bir konağın bahçesi de bu kadar küçük olmasa gerekiyor. Kocaman bir bahçesinin olduğunu yaşlılar söylerdi.” (R.5).

“1963-1965 yıllarında belediye başkanı Salim Korkmaz’dı. Caddeyi genişletmek için bizim bahçenin büyük bir kısmı yola gitti. O zamanlar yolun genişliği at arabasının geçeceği kadardı. Yola gitmeseydi bahçemiz çok genişti.” (R.9).

“Kocaman bir bahçemiz vardı. Dedem bahçenin önü kapanmasın diye önümüzdeki bahçeyi de satın almış. Bahçede çok güzel ihlamur ağaçlarımız vardı. Yazın mis gibi kokular gelirdi. Bahçede 3 tane de su kuyusu vardı. Gelgeç kuyulardı. Kullandığımız su hiç bitmezdi. Kaynak suyunu düşünün onun gibi.”(R.1)

“Konağın bahçesinde büyük bir çeşme vardı. Mahalle çeşmeleri gibi. Başka bir evde yoktu. Suyun aktığı yerde biri ufak diğeri büyük lüle vardı. Bizim eve akardı. Babam daha sonra Başçavuş Cami’ye akıttı.(R.9).“Bahçemizde havuzumuz, taş çeşmemiz vardı. Çeşmenin suyu çamlıktan gelirdi. Çatı oluklarımız çok farklıydı.”(R.7). “Bahçede tuvalet vardı.” (R.2).

3.12. Evin Isıtılması ve Havalandırılması

“Ev nefes alırdı”(R.1). “Bu evin özelliğini size anlatayım. Kışın aşağıda, yazın yukarıda otururduk. Kışlık odaların camları tek camlı duvarları daha kalındı. Fazla pencere olmazdı. Kışın odalarda kok kömürü mangallar yanardı. Mahzen çok büyük ve pencereleri oldukça küçüktü. Yazlık odaların pencereleri fazlaydı bu odalar alttaki odalardan daha yüksekti. Alt kat mahzenin pencereleri küçük duvarları kalın taş duvardı. Üst katın pencereleri yüksek ve fazlaydı. Yazın yukarısı serin olduğu için üst katı, kışın alt katı kullanırdık. İç duvarlarda kesme taştan yapılmıştır.” (R.7).

“Evimiz pek soğumazdı. Babamın anlatmasına göre, bu taş ocaktan çıkan ateşle taş ocağın etrafındaki odaların duvarların arasında bir ısıtma sistemi varmış. O, bu sistem sayesinde ocağın yakınındaki odaların daha sıcak olduğundan bahsederdi. Odalarda kış günlerinde mangallar yanardı. O yüzden pek soğuk olamazdı”(R.2).

“Üst katla alt katın yükseklikleri birbirinden farklı. Alt katın yüksekliği daha düşük, üst katın yüksekliği daha yüksek. Kışın alt kat daha sıcak olur üst kat daha serin.” (R.5)

“Bizim kaldığımız odaların duvarları yukarıdaki odalardan daha kalındı. Alt kat taş duvar, üst kat ahşaptı. Alt kat hep sıcak olurdu. Mutfağın, kilerin, odunluğun, bir de bizim kaldığımız odanın duvarları taşıdı. Güney ve doğudaki duvarlar kalındı. Herhalde burası sokağa baktığı için, yola gelen odaların duvarları kalındı. Yoldaki titreşimlerden etkilendiği için mi, yoksa yukarıdaki çıkmaları taşıması için mi, sağlamlık için mi, yalıtım amaçlı mı, sıcak olsun diye mi kalın yapılmış bilemiyorum. Sadece yola bakan duvarlarla doğru duvarı bu şekilde yapılmış”(R.9).

“Konak kışın zor ısınır, büyük kütük odunlar ve maltız kömürlü mangallar vardı. Mangallar 2 odada bulunurdu.” (R.3). “Yukarıdaki odaların pencerelerinde yarım U şeklinde kapaklar vardı. İçeriden kapatılırdı. Demir kol çekilerek kapatılırdı. Kışları ağır geçtiği için akşam olunca kapatırdık”(R.9).

“Bu ev oksijen doluydu. Hava, aşağıda bulunan kış odasında ki dolapların içinde gusülhanenin dışarıya açılan pencereyle havalanırdı.” (R.9).

3.13. Sürdürülebilirlik

“Aldığımızda ev çok haraptı. 100 yıllık bir evmiş. Evi aldığımızda çok tamir ettirdik. Eski pazarda Divanlızade Nafiz Hamdi Efendi'nin 40 odalı güzel bir konağı vardı. 2 katlı kocaman ahşap bir ev. Biz burayı tamir ettirdiğimizde onun konağını da yıkıyorlardı. Bizim ustada titiz çalışan bir Ermeni ustası olduğu için, konak yıkılırken ustanın haberi olmuş. Usta: “o konağın ağaçlarının sağlam olduğunu, burada o direkleri kullanırsak daha sağlam olacağını” söyledi. Yıkılan konağın bütün ağaçlarını 22 liraya fırıncıya satılırken bizde 29 tane direk alıp burada kullandık. Direkleri aldık ki (Akdağmadeni'nin den geldiği için) çok sağlam çivi geçmiyor. Yolun ortasında selamlığımız vardı yol açılırken selamlıkta yıkılmış. Selamlık buradan kalan malzemeyle yapılmış.” (R8).

“Çatının bu kadar uzun süre dayanmasının nedeni içine yalıtım yaptık. Pişirik tarzında yalıtım yaptık. Saraydan kullanılmamış 150 kg kâğıt alıp sererek pişirik yaptım. Pişirik toprağı kâğıdın üzerine serdik. Uzun yıllar böyle koruduk.”(R.9).

3.14. Özlem ve Eleştiri

“Yol bu kadar geniş değilken, bütün sokak konaklarla doluydu.” (R.1).

“O zamanlar Yozgat daha güzeldi, böyle değildi. Son 40 yılda böyle oldu. Yanımızdaki konaklar birer birer apartman oldu. Buraları görünce ürperiyorum. Bizim bu mahalledeki konaklar güzel olduğu için İstanbulluoğlu Mahallesi derlerdi. Etrafımızda bizim konaktan daha güzel konaklar vardı. Hepsini yakıp yıkıp apartman yaptılar. Yozgatın eski hali çok güzeldi. Şimdi etrafımız hep apartman oldu. Burada bütün konaklar çamlığa bakardı. Bizim buralar da yukarı tepeler de çamlıktı. Evler havadardı. Çamları kesip şu apartmanları yaptılar. Evlerin önünden dereler geçirdi. Kışın buralarda kar çok yağardı, yazın da o derelerden gelen su sesleri çok güzeldi. Yozgat’ı mahvettiler” (R.4)
 “Bu konaklardaki yaşam kültürü beraberlikti. Beraber olunca mutlu olabiliyordunuz. Şimdiki bu kültürle pek bağdaşmıyor.” (R.1).

“Yaz aylarında her evden, hammelleri kokusuyla Türk Sanat Müziği ve kanun sesleri gelirdi. Musiki sesleri bizi mest ederdi. Hafta sonları oturmaya gittiğimizde sohbetin arkasından müzik ziyafeti çekilirdi. Evlerde kanun ud, tambur, piyano çalınırdı. Karşıda bir konak vardı, akşamları keman, kanun çalınırdı” (R.1).

“Yozgat’ta ki konakları görseydiniz, Safranbolu da ki, Beypazarı’nda ki konaklarla kıyaslayamazdınız. Yozgat açık hava müzesiymiş. Fakat, bine yakın konak ve şehir yakılıp yıkılmış, sel baskınları ve Çerkez Ethem’in istilasıyla şehir yerle bir olmuş. Geriye kalan konaklarda korunamayıp yakılıp yıkılmış”.(R.1).

“Konağımızın çok güzel olduğunu, orijinal haliyle kaldığını söylüyorlar. Konak ufak tefek tamiratlarıyla bugüne geldi. Yazları sıkça çatıyı aktarırdık. Konağın koruma altında olmasından dolayı herhangi bir tadilat yapamadık. Fakat bakılmadıkça da konak yıkılma konumuna geldi. Şu an içinde durmak bile çok tehlikeli. Yozgat konakları, çok güzeldi. Eski Pazarda büyük konaklar vardı. İstanbulluoğlu mahallesindekinden daha büyük konaklar vardı. Ali Hamamcıoğlu’nun 40-50 odalı konağı vardı. Bizim konak onların yanında ufacık kalırdı. Şu an elle gösterilir 20-30 korumaya değer ev kaldı. Fakat devletin

bu konaklara sahip çıkmaması konakları yıkım aşamasına getirmiştir. Kendiliğinden zamana dayanamayıp yıkılmaktadırlar.” (R.9).

3.15. Konak Sahiplerinin Restorasyonlar Hakkındaki Görüşleri

“Evin ilk rengi beyazdı. İçeriye hiç bozmadık tavanları her şeyi orijinal bıraktık. Eve geldiklerinde hayran kalıyorlar. Sadece burayı (Sofayı) içeriye aldık orayı da balkon yaptık. Eşim tavan bölünüyor diye çok istemedi ama çamaşır asmak için iyi oluyordu. Orijinal tavanın birazı da dışarıda kaldı.” (R.4).

“Bacaları babamla biz açtık. Baca yoktu. Yüklüğün yanında tandırlık gibi bir şey vardı. Oradan bütün kat rahat ısınyordu. Ocak da eski ocaklar var ya ondan. Daha sonra biz onu kaldırdık. Aşağıdaki şömineyi de kaldırdık.” (R.8).

“Bodrum katın tavanı düşüktü, zemini çürük kisti, zemini eşerek tavanını biraz yükselttim.” (R.8)

“Evin sıvaları kitik sıva, alçının içine keteni satırla doğrayıp macun haline getirirdik. Onunla sıvardık. 45 yıldır bu içerinin sıvasına bir şey olmadı, dışarının sıvasında ise biraz yumuşama oldu. Ev ravist sistemine göre yapılmış. O araları taşlı , çamurla sıvalı, üstüne de beton çimento ile sıvayıp sağlam yaptık. Dışarıyı da beyaza boyayıp, Beyaz Saray diye heveslendik.”(R.8).

“Evin alt kat üst kat birbirine merdivenle bağlıydı. Biz bu merdiveni kapattık. Altı ayrı üstü ayrı kullanabiliyoruz.” (R.5).

“Mutfağımızdaki ocak, ocağın yan tarafından mahzene (mağazaya) inen merdiven vardı. Mağazaya inen merdiveni restorasyondan sonra kapatmışlar. Hamamın içinde havuzu, mahzene inen merdiven vardı. Hepsi kaybolmuş. Şu an hiç biri yok. Bodrumda 4 tane kare şeklinde mahzen vardı. Mutfak dolabının arkasından dar bir merdivenle mahzene inerdik. Mutfaktaki ocakta yemek yapılır, ekmek pişirirlerdi. Bacasını da kapatmışlar.” (R.1).

“Konakta tavanlar orijinal kalmış, onun dışında kapılar, pencereler, yer döşemeleri de hep değişmiş. Avizeler çok güzeldi, içine koyduğumuz özel bezir yağı vardı”(R.1).

“Gayrimüslim konağı olduğu için altta, üstte, bahçede, toplam 3 tane tuvalet vardı. Alçıdan çift taraflı şerbetliğimiz, aşağıda 3 kurnalı hamamımız vardı. 2 m. boyunda bakır kazanı, 3 kurnası birde havuzu vardı. Sıcaktan içeride durulmazdı. Hiçbiri kalmamış” (R.1)

“Mahzenlerde hala rutubet var. Rutubetin nedenini bulamazlar. Çünkü bahçede 4-5 kuyu vardı. Kapatılan kuyuların yerlerini herkes bilmiyor. O kuyuları kapatınca kuyuların suları da eve basınç yapıp, bodrumda rutubet yapardı. Hala devam ediyor. Kuyuların yerlerini bilmedikleri için sürekli kuyulardaki sular basınç yapıyor. Dolayısıyla bu mahzenler, o yüzden sürekli rutubetli.”

3.16. Konak Sahiplerinin Etnik Gruplarla İlgili Yorumları

“Ankara yolunun altındaki evlerde Ermeniler otururdu. Ankara yolunun Anadolu lisesinin, Kara Fatma çeşmesinin üst tarafları, esas Ermeni mahallesiydi. Daha sonra istedikleri yerde oturdular. Hiç ayırımız gayrimiz olmazdı. İçli dışlı yaşadık.” (R.4).

“Konakta Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında kalırdık. Konakta büyükbabam, büyükannem, babam, annem, amcam ve aileleri ile yaşadık. Konağın yapım yılının 1872 olduğunu anımsıyorum. İlk sahibinin ise Pandelli isimli bir Rum olduğu söylenir. Dedem ondan satın almış. Duvar resmlerin günümüze kadar muhafaza edilmesi yapının önemini arttırmaktadır” (R.6).

“Belediye binasıyla, Bayındırlık binası arasındaki alan da, Çapanoğlu'nun görkemli sarayı varmış. Saraydan, Büyük Camii'ye geçmek için büyük bir tünel açılmış. Direkt caminin içine geçilirmiş. Yozgat'ın nüfusu o dönemde, 1915'de 13 000, 1900'de 40 000 imiş.

Gayrimüslimlerin, Eski Fatih Camii, Tol Çarşısı (Arasta) dan, Trafo Merkezinden 3 noktadan Büyük Camii'ye ulaşan tüneller açtıkları, bu tünellerle büyük bir isyan yapmayı planladıkları erken fark edilmiş ve isyan bastırılmış. Gayrimüslimlerin amaçları, bayram namazında büyük bir baskınla Yozgat ahalisini katlederek, ekonomisini çökertmekmiş. Fakat başarılı olamamışlar.” (R.1).

“Kilerden Fatih Cami'ye inen bir geçitin olduğunu söylerlerdi. Fakat yerini ben tam olarak bilmiyorum.”(R.9).

“1947 yılından beri konakta yaşamaktayız. Babam, konağı emekli bir öğretmenden satın aldığını anlatırdı. Onun da Ermeni asıllı bir ayakkabıcıdan satın aldığını söylerdi.” (R.9).

4. İRDELEME

Konak sahipleriyle yapılan röportajlar ve röleve, restitüsyon, restorasyon projeleri o dönemin yaşam kültürü hakkında bizlere bilgiler vermektedir. Bugüne kadar yapılan çalışmalardan farklı olarak konakların fiziksel kullanımlarının dışında ailelerin yaşam kültürü de bu araştırmada ele alınmış olmaktadır.

Yozgat kentsel yerleşmesindeki nüfus yapısındaki göç olgusu nedeniyle tarihi yapılar terk edilmeye başlanmıştır. Göç olgusu, kırdan Yozgat merkeze, merkezden büyük kentlere doğru kademeli bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu olgu sosyo-ekonomik yapıyı değiştirdiği gibi yapı yaşam kültürünü de olumsuz etkilemiştir (Ergen, Y.B. 1997).

Yapılan araştırmalar sonucunda Yozgatta bir çok konak yıkılmaya yüz tutmuştur. Yanan, yıkılan konaklardan geriye sadece resimler ve kullanıcıların belleklerindeki anıları kalmıştır. Eryaşar ve Tatlıoğlu konağında olduğu gibi...

Bu tez kapsamında konak sahiplerine ulaşılarak, kendi yorumlarıyla konak yaşantılarının anlatılması istenilmiştir. Her konak ve ilgili röportaj, tarihin gizli verilerini bize anlatmaktadır. Fiziksel olarak incelendiğinde konağın yaşam kültürü tam olarak ifade edilememektedir. Oysa yaşanmışlık geçmişteki değerleri ve anlamı açığa çıkarmaktır.

Bir kentsel alanda tarihi kültürel değerleri içeren yapılar tamamen yok olduğunda görsel olarak sunulabilecek bir eser kalmayacağı gibi fotoğrafların da yetersiz kalacağı bilinen bir gerçektir. Bu çalışma açıkça ortaya çıkarmıştır ki;

- Konak sahipleri, yiyecek ve içeceklerini bağ ve bahçelerinden, köylerinden temin etmişler, kışlık yiyeceklerini mağza'da (mahzen); tahıl ve buğdaylarını da ambar adı verdikleri özel depolarda saklamışlardır. Bazı konaklarda ambar; mağza veya zemin katta yer almıştır. Ekmek mahalle fırınlarında veya asma oyuklu tandırlar da pişirilmiştir; yazdan hazırlanan sebze ve meyvelerde bahçelerde kurutulmuştur. Peynir, tereyağ, bal, pastırma, sucuk, turşu, et kavurmaları, mağzada özel büyük küplerin içinde saklanmıştır. Özel günlerde ise arabaşı, testi kebabı, madımak, mantı, etli ayva, tatlılardan ise; telteli, cevizli baklava, cerez olarakta; hedik, kavurga ikram edilmiştir.
- Mutfaklar genellikle konağın büyüklüğüne göre zemin ve birinci katta, küçük olan konaklarda ise sadece zemin katta bulunmaktadır. Mutfakta genellikle asma tandır veya ocak, dolap vardır. Bu ocaklar ısınma, yemek ve ekmek pişirmeye,

su ısıtmaya uygun olarak tasarlanmıştır. Ocakların yemek pişirmek için ayrı, daha kısık ateşte dinlendirebilmek için özel bölümleri vardır. Ocağın altında ve yan tarafında yer alan bölmelerde meşe odunları, üstündeki bölmelerde ise kapkacak konulmuştur. Ayrıca bu taş ocaklardan konakların ısıtılmasında da yararlanılmıştır. Tüm yiyecek ve içecekler mutfakta hazırlanmış, çamaşırlar ise ocakta meşe kömürüyle ısıtılan sularla mutfakta, bahçede veya balkonda yıkanmıştır.

- Mutfak dolapların işlevleri ise; kapaklı dolaplarda kapkacak, erzak, dolap üstü açık raflar da ise; meşe odunları, bağ kazanları, elekler, büyük mutfak eşyaları saklanmıştır.
- Mağza; bodrum katta kalın taş duvarlardan yapılmış, serin, kışlık erzakları saklamaya uygun mekanlar olarak tasarlanmıştır. Konakların birçoğunda mutfaktan mağzaya inen merdivenlerin olduğu, bu mağzalar da kışlık yiyeceklerin büyük küplerde, günlük kullanılan yiyeceklerin de mutfakta veya kilerde depolandığı anlaşılmaktadır. 1800 yıllardaki eski kullanıcıların mağzayı şarap mahzeni olarakta kullandıklarını yeni kullanıcılar tarafından ifade edilmiştir.
- Kiler mutfağa yakın mekanlar olarak tasarlanmış, daha çok günlük kolay ulaşılabilecek yiyecekler saklanmıştır. Bazende merdiven altındaki boşluklar da kiler olarak değerlendirilmiştir. Ofis olarak kullanılan mekan kiler olarak da kullanılmış; özel kapkacakların ve yiyeceklerin saklandığı mekan olarak adlandırılmıştır.
- Dolaplar ve yüklük, odaların vazgeçilmez sabit elemanları olarak tasarlanmış, bazı odaların bir duvarında, bazılarında ise iki duvar boyunca yerleştirilmiştir. Duvar boyunca uzanan dolaplar kapı önlerinde oda içi mahremiyeti sağlamıştır. Dolaplar ceviz ağacından ağır oyma tekniğiyle yapılmış; yüklük gusülhane, erzak saklamak için kullanılmıştır. En az iki oda da gömme dolapların içi gusülhane olarak değerlendirilmiştir. Dolapların yan tarafında alttaki kapaklı bölmelerde meşe odunları saklanmış, üst taraftaki açık raflarda ise ceviz, ayva, elma, armut gibi meyveler serilerek kış boyunca tüketilmiştir. Kullanıcılar dolapların üst kısmında dolap boyunca devam eden özel gizli bölmelerin olduğunu; dolap içindeki raf kalınlıklarının aynı olmadığını, özel gizli eşyalarını dolap içindeki üstten açılan kilitli bölmelerde sakladıklarını ifade etmişlerdir.

- Ramazanlık veya Baş oda, konağın en büyük ve en konumlu odası olarak kullanılmış; bu odaların tavan, döşeme, dolap işçiliği ağır ahşap oyma tekniğiyle yapılmıştır. Oda içerisinde ahşap veya alçıdan yapılmış özel şerbetlikler vardır. Buradaki şerbetlikler, nişler, lambalıklar daha süslü yapılmıştır. Genellikle Başoda üst katta yer almıştır. Misafirlerin ağırlandığı özel oda konumundadır. Konak sahiplerinin ifadelerine göre, Baş Odayı babanne ve dedenin yaşadığı mekan, Ramazanlık Oda olarakta kullanmışlardır.
- Misafirler Ramazanlık veya Baş Odada ağırlandı. Bazı kullanıcılar haremlik selamlığı olan evlerde otururken, bazılarında ise haremlik selamlık uygulanmamıştır. Yemekler haremlik selamlık olmayan konaklarda Ramazanlık Odada, sofada büyük masalarda veya yer sofralarında yenilmiştir. Haremlik selamlık uygulanan konaklarda ise kadın ve erkek ayrı odalarda veya evin yanındaki selamlık da ağırlandı bu evlerde mahremiyete çok önem verilmiştir. Bazı konaklarda sofada hizmetlilerin rahat servis yapabilecekleri servis odaları da vardır. Odalar yatılı misafirlerin bütün ihtiyaçlarını karşıyacakları standartta tasarlanmış, misafirlerin yakınlık derecesine göre alt ve üst katta ağırlandı. Haremlik selamlık bulunan evlerde bay bayan misafirler ayrı mekanlarda ağırlandı; bu ağırlama mahremiyet sınırları içinde yapılmıştır.
- Aile bağlarının konak yaşantısında özel bir yeri vardır. Ataerkil bir aile geleneği sürdürerek, baba ve evli erkek çocukları, büyükler birkaç kuşak birarada yaşamışlardır. Büyüklerin aile içinde özel bir yeri vardır. Yaşamın anlamı birlikteliktir, birlikte olunca mutlu olmuşlardır. Bu nedenle her oda aynı zamanda küçük bir ailenin evi durumundadır.
- Odaların Kullanımı; kullanıcılar, genellikle zemin katı kışlık oturma odaları ve hizmet alanlarının oluşturduğu mekanlar olarak düzenlemişler, üst kattaki odaları yazlık oda olarak kullanmışlardır. Kuzeydeki mekanlar alt katta servis alanları, üst kat güneybatı cephelerdeki odalar Baş Oda, Ramazanlık Oda veya Efendi Odası, Güneydoğu cephelerdeki odalar günlük yaşama alanları olarak değerlendirilmiştir. Odaların herbiri, içinde bulundurdukları ihtiyaç elemanları ile ayrı bir ev gibidirler. Bütün odalarda sedir, gusülhane, yüklük ve dolap elemanlarının hepsine sahiptir. Dolayısıyla her odada gerektiğinde yemek yenilebilir oturulabilir, yatılabilir ve yıkanılabilir. Kışlık ve yazlık odalar ısınma sistemine göre kullanımı değişmiştir. Alt kat kışlık kullanım için, üst kat ise

yazlık kullanıma uygun tasarlanmıştır. Bu yüzden alt kat ile üst katın kat yükseklikleri birbirinden farklı yapılmıştır. Bu nedenle bazı konaklarda yatak odaları kışın alt katta, yazın ise üst katta ki odalar kullanılmıştır. Odalardaki pencerelerin isimleri üst katta, ‘‘cumbalı‘‘ alt katta, ‘‘toplu‘‘ diye adlandırılmıştır. Odalar insan boyutunun ulaşabileceği yükseklikteki pencerelerle aydınlatılmıştır.

- Hizmetliler genellikle konak sahiplerinin köyden getirdikleri akrabalarıdır. Küçük yaşta gelen hizmetlilere bacı denmektedir. Bacılar konağın bir bireyi gibi yaşamış, ayrı bir oda ayrılmamıştır. Bacılar evin bütün işlerinde aile bireyelerine yardımcı olmuşlardır. Bazı konaklarda ise hizmetliler konak dışında ikamet etmişlerdir.
- Konakların genellikle iki ayrı bahçe kapısı vardır. Büyük çatal kapı, kağnılarla gelen erzakların veya yaylıların girmesi için yapılmıştır. Diğer kapı ise aile bireyelerinin kullandığı kapılardır. Ayrıca bazı konaklarda hizmetlilerin kullandıkları kapılarda ayrıdır. İki farklı giriş kapısının olması konağın alt ve üst kat kullanımını rahatlatmıştır. Bu giriş sayesinde alt kat ve üst katta ayrı iki ailenin yaşamasına olanak sağlamıştır. Cümle kapısının üstü kağnıların veya arabaların geçeceği yükseklikte üzeri ahşap sundurma tarzında alaturka kiremit örtülü yapılmıştır.
- Giriş, doğrudan sokağa veya bahçeye açılan evlerin önündeki çift kollu birkaç basamaklı taş merdivenlerle sağlanmıştır. Merdivenler genellikle cümle kapılarına yakın konumda ve çoğunlukla sofada, yapım malzemesi olarak taş ahşap ikisi birarada da kullanılmıştır.
- Bahçeler konağın ayrılmaz bir parçası olarak tasarlanmıştır. Genellikle güney cepheye konumlandırılmış olup, çevresi içerideki mahremiyeti sağlayacak şekilde yüksek taş duvarlarla kuşatılmıştır. Bahçe aile bireyelerinin günlük işlerini rahat yapabilmesi için yüksek duvarlarla sokaktan ayrılmıştır. Bahçelerin içinde her türlü meyve ağaçları, ıhlamur ağaçları, çeşme, ocak, kuyu vardır; çeşme, kuyu, havuz konağın su ihtiyacını karşılamak için yapılmıştır. Ayrıca bazı evlerde de hamam, tuvalet, ahır ve samanlık gibi konağa ait yardımcı mekanlar bahçe düzenlemesi içerisinde yer almıştır.
- Evin Isıtma ve havalandırması; alt katın tavanı ısınma sorunundan dolayı daha alçak, üst kattın tavanı ise yazlık kullanımın daha rahat olması için biraz yüksek yapılmıştır. Bazı konaklarda kışlık odaların tek, yazlık odaların çift penceresi

vardır. Pencereleer genellikle güney cepheye bakacak şekilde yerleştirilmiştir. Kuzey veya hakim rüzgar yönündeki cephelerde güney cephelerine oranla daha az pencere yapılmıştır. Ağır kış şartlarından dolayı pencerelere içeriden kapatılabilen ahşap kepenkler yapılmıştır. Dış kapılarda iç mekanın ısı yalıtımın sağlayabilmek için güney cepheler tercih edilmiş, rüzgarlık görevi gören ikinci bir iç kapıyla sofaya geçilmiştir. Böylece rüzgarlık veya pabuçluk gibi mekanlar oluşturarak konağın ısı kaybı önlenmiştir. Konaklar genellikle meşe kömürlü mangallar yakılarak ısıtılmıştır. Bazı konaklarda ise ocakların duvarları etrafında yapılan ısıtma sistemi sayesinde ısı ocağın etrafındaki odalara petek görevi yaparak dağılmıştır.

- Malzeme olarak; Konaklar genellikle temel ve bodrum kat duvarları 60-100 cm arısında kesme taş, zemin ve birinci kat duvarları ahşap çatki arası kerpiç dolgu üzeri kırık sıvayla sıvanıp tatlı kireçle badana yapılmıştır. Konakların birçoğunda zemin kat kuzeye ve yola bakan duvarlar kalın ve zemin kat boyunca taş duvar olarak yapılmıştır. Bu sayede konaklardaki ısı ve ses yalıtımı da sağlanmıştır. Bazen ocak, dolap ve yüklük gibi elemanların duvar içerisine yerleştirilmesi ve aradaki boşlukların kerpiçle doldurulmasıyla ahşap çatkılı kalın dolma duvarlar oluşmuştur. Bu tür duvarlar genellikle evin dışa sağır yüzünde yalıtım sağlaması için de yapılmıştır.
- Döşemeler alt kat sıkıştırılmış toprak üzerine, üst katlarda ise ahşap strüktür üzerine kaplama yapılarak oluşturulmuştur. Üst kat tabanlarında, genellikle ahşap kirişler üzerine hasır yaygı ve toprak serilerek, kaplama malzemesine zemin teşkil etmiştir. Kaplama malzemesi ise evlerin tamamına yakınında ahşaptır.
- Çatı ahşap konstrüksiyonlu beşik veya kırma çatılıdır ve alaturka kiremit ile kaplanmıştır. Çatı konstrüksiyonu, ahşap boyunun elverişli olduğu mekanlarda, taşıyıcı duvarlara basan kirişlerle sağlanmış; fakat ahşap boyunu aşan mekanlarda ise ahşap ana kirişler(hezenler) yahut ahşap makaslar vasıtası ile ahşap boylarına uygun elde edilen taşıyıcılara ahşap kirişler oturturulmuştur. Ayrıca çatı yalıtımında kil ve keçedende yararlanılmıştır.

▪

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çevre, davranış araştırmalarında geliştirilmiş bir takım yöntemler, davranışın doğrudan gözlenmesini zorunlu kılmaktadır. Yozgat örneğinde; geleneksel ve arkeolojik çevrelerin araştırılmasında davranışın doğrudan gözlenmesi olanaklı değildir. Yozgat sit alanı içerisinde birçoğ konak günümüze kadar korunamamış; yanan yıkılan konaklara ait belgelerde yetersiz ve eksiktir. Yapılan çalışmalarla mevcut kalıntılardan yola çıkarak, günümüze ulaşan korunulabilen konakların röleve ve restitüsyon projeleri çizilerek, yorumlanmıştır. Fakat eskime, çökme, yanlış restorasyonlardan dolayı röleveller bile gerçeğ evi ve nasıl kullanılmış olabileceğini yansıtmamaktadır.

Ne bir fiziksel iz ne de sentaktik analiz teknikleri, gama analizleri gerçeğ yaşamı aktaramaz. Bu konularda en iyisi sözlü tarihe baş vurmaktır. Örneğin bir rölevede oda diye saptanan Şeyin babaanne odası olup olmadığını, çocukların yazın başka kişim başka kattaki bir odada uyuduğunu ve böylece evin iklime göre düzenlenmeye elverişli olduğunu, zemin kat duvarlarının ses ve ısı yalıtımı için kalın yapıldığını, çatı yalıtımında kil ve keçeden yararlanıldığını hangi yöntem ortaya koyabilirdi.

Ülkelerin başat tarihleri arşivlerde saklanmış belgeler üzerinden yapılır. Yaşayan konutlar kendileri belgedir ama yorum siyah-beyaz çizimler ve fotoğraflar üzerinden yapıldığı sürece anlam düzleminde çok Şeyin atlanmış olabileceği açıktır.

Oysa bu tez kapsamında yöntem olarak sečilten sözlü tarih aktarımı evin mekanlarının kullanımı ve anlamları hakkında derin bilgiler vermiştir.

Bu çalışmayla, konak sahiplerinin (tarihin yaşayan belleklerinin) sözlü olarak mimarlık tarihine tanıklık etmeleri istenmiştir. Böylece gelecek kuşaklara yaşadıkları dönemin mimari yapısı, Şehir kültürü, ekonomik yapısı, sosyal hayatı aktarmak olanaklı olmuştur. Kayda geçmemiş, duyulmamış sesler üstüste gelerek mimarlık tarihine katkıda bulunmuşlardır. Yaşamın özü, mekanların anlamsallığı ile örtüşmüştür.

Konut araştırmaları yapılırken geçmişteki tüm insan etkinlikleri, kaybolan değerler dikkate alınarak, anlamlandırılıp bilgi olarak kullanılmaktadır. Günümüzde mimarlık tarihimize ilgili değerli bilgiler kayda alınmadığı için birçoğ bilgi gelişim ve değişimin hızına bağlı olarak ya çabucak uçup gitmekte veya hiç varolmamış gibi hiçbir iz bırakmadan yok olmaktadır. Buna çoğunlukla teknolojik gelişmeler sebep olmaktadır.

Geçmişin her yönüyle anlaşılması için şimdiye ulaşmış belgelerin etkin kullanılmasının yanında bu belgelerin oluşumunda dolaylı veya doğrudan rol alanların hiç ihmal edilmeden tarihi malzemeye dönüştürülmesi gerekmektedir. Yaşayan bu belleklere başvurulmazsa sonsuza dek yok olacaklardır.

Kültürel mirasın korunması amacıyla yürütülen bu çalışmayla, geleneksel Yozgat evlerinde yaşamış ve yaşamakta olan ailelerin sosyal yaşantısına ışık tutulması ile mimari değerlere, yaşam kültürüne, gelenek göreneklerine ilişkin özgün bilgilere ulaşarak, belgelendirilmeye çalışılmış, yok olan yapı kültürümüzün, mimarlık tarihimizin bu kesitini gelecek nesillere kaynak oluşturması amaçlanmıştır.

Sonuç olarak bir kentsel alandaki tarihi kültürel değerleri içeren yapılar tamamen yok olduğunda görsel olarak sunulabilecek bir eser kalmayacağı gibi fotoğraflarında yetersiz kalacağı bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda; sit alanı içindeki yapılar yakın çevreleri ile yeniden düzenlenerek, kamulaştırılıp müze, kültürel özellikli kullanım doğrultusunda koruma imar planına göre işlevlendirilerek, yeni bir yaşam alanı oluşturulup, tamamen yok olma durumunda olan benzer kentsel alanların bu model çalışmasıyla geçmiş ile günümüz arası ilişkilendirme yapılabilir.

Koruma ancak aslına uygun yapılabilirse dönün yaşama tarzının gerçek bir belgesi olabilir. Bu nedenle gerçeği derinlemesine sorgulayan ve bunu yaparken henüz hayatta olan tanıklara başvurmak en etkili yoldur. Bu konuda çalışan araştırmacıların bu adımı atlaması bilgi kaybına neden olur. Önerimiz odur ki bu araştırmada kullanılan model benzeri alanlarda da uygulama bulsun.

6. KAYNAKLAR

- Acun, H., 2005a, Bozok Sancağı (Yozgat İli)'nda Türk Mimarisi, Atatürk Kültür, Dil Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Acun, H., 2005b, Tüm Yönleriyle Çapanoğulları ve Eserleri, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbası, Ankara.
- Atsız, H. N., 1985, Aşıkpaşaoğlu Tarihi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Bayur, Y. H., 1990, Atatürk Hayatı ve Eseri, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.
- Bekleyen, A., 1999, Eski Diyarbakır Evlerinin Sosyal ve Kültürel Açından İncelenmesi, Fiziksel Davranışsal Konular, Doktora Tezi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Bourdieu, P., 1973, "The Berber House, " Rules and Meanings: the Anthropology of Everyday Knowledge, M. Douglas (der.), Harmondsworth, Penguin, 98-110.
- Braudel, E., 1992, Tarih Üzerine Yazılar, Çev: Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Kitabevi, Ankara.
- Burke, P., 1994, Tarih ve Toplumsal Kuram, Çev: Mete Tuncay, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Cansız, İ., 2000, Osmanlı Döneminde Yozgat'ta Sosyal ve Kültürel Hayat, Osmanlı Devleti ve Bozok Sancağı.
- Counce, S., 2001, Sözlü Tarih ve Yerel Tarihçi, Çev: Bilmez Bülent Can, Alper Yalçınkaya, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Cengizkan, A., 2002, Modernin Saati, Boyut, Ankara.
- Clark, A., 1992, Working Life of Women in Seventeenth Century, Routledge, London, Newyork.
- Collingwood, R.G., 1996, Tarih Tasarımı, Çev: Kurtuluş Dinçer, Ankara.
- Danacıoğlu, E., 2001, Geçmişin İzleri, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Dupont, F., 2001, Edebiyatın Yaratılışı, Çev: Necmettin Sevil, Ayrıntı yayın, İstanbul.
- Ergen, Y.B., 1997, "Kentsel Gelişmede Sosyo-Kültürel ve Ekonomik özelliklerin Kentsel Kimliğin Oluşmasına Katkısı, Koruma ve Yenilemenin Rolü Yozgat örneği", 1. Kentsel Koruma Yenileme ve Uygulamalar Kongresi, M.S.Ü. Mimarlık Fakültesi ŞBP Bölümü, İstanbul, 1-13.

- Gür, Ş.Ö., 1993, Konut Sorunu Ders Notları, K.T.Ü. Basımevi, K.T.Ü. Mühendislik Mimarlık Fakültesi Yayını, No: 36, Trabzon, 188.
- Gür, Ş.Ö., 1996, UIA'96 Üzerine Özel Bir Yorum, Yapı Dergisi 178, 79-96.
- Gür, Ş.Ö., 2000, Doğu Karadeniz Örneğinde Konut Kültürü, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Halkın L. E., 1989, Tarih Tenkidinin Unsurları, Çev: Bahaeddin Yediyıldız, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Hicke, C., 1990, "Our Spoken Past: The Meaning of American Women's Oral Histories", Views of Women's Lives in Western Tradition, Der. F. R. Keller. The Edwin Mollen Press, USA.
- IGGERS, G.G., 2000, Yirminci Yüzyılda Tarih Yazımı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Norton, B. ve Berkin E., 1979, Women in American History, UCLA Press, USA.
- Kapusuzoğlu, S. B., 2007, Bozoknağme, Ankara.
- Kapusuzoğlu, S. B., 2009, Yozgat Belediyesi Tarihi, Yozgat.
- Karaören, M., 1992, Endüstrileşme ve Alkentleşme Sürecinde Konut Üretimi, Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Eğitim ve Kültür Derneği Yayınları, İstanbul, 151-152.
- Kütükoğlu, M. S., 1998, Tarih Araştırmalarında Usul, İstanbul.
- Munslow, A., 1997, Deconstructing History, Routhledge, Londra.
- Nefise, Y., 1994, Geç Dönem Tarihi Yozgat Evlerinde Süslemeler, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Nevins, A., 1996, "Oral History: How and Why It was Born", Oral History- An Interdisciplinary Anthology (ed.: David K. Dunaway and Willa K Baum), 2nd Edition, Walnut Creek: Altamira Press, 29 - 38.
- Neyzi, L., 1999, İstanbul'da Hatırlamak ve Unutmak, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Özlem, D., 2001, Tarih Felsefesi, İstanbul.
- Rapoport, A., 1969, House Form and Culture, Englewood Cliffs, N. J., Prentice Hall.
- Solmaz, G., 2001, Tanıkların Diliyle Ermeni Vahşeti- Bir Sözlü Tarih Denemesi, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.

- Starr, L., 1996, "Oral History", Oral History- An Interdisciplinary Anthology (ed.:David K. Dunaway and Willa K Baum), 2nd Edition, Walnut Creek: Altamira Press, 39 - 61.
- Sitton, T, L Mehaffy, O. L. Davis Jr., 1983, Oral History A Guide For Teachers and Others, University of Texas Press, Austin.
- Şahin, Ö., 2004, Geçmiş, Tarih ve Sözlü Tarih, Mülkiye, Muğla Üniversitesi.
- Öztürkmen, A., 1996, "Milli Bayramlar: Şekli ve Hatırası-I", Toplumsal Tarih, 28, 29 – 35.
- Öztürkmen, A., "Yeni Bir Displin Olarak Sözlü Tarih", Toplum ve Bilim, 91, Kış 2001-2002, 115 –121.
- Thompson, P., 1999, Geçmişin Sesi, Çev: Ş. Layıkel, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Thompson, P., 1993, "Sözlü Tarih", Sözlü Tarih Atölyesi içinde, Der. Neşe Tuncay, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Tosh, J., 1997, Tarihin Peşinde, Çev: Ö. Arıkan, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Tuncay, N. E., 1993, Sözlü Tarih Atölyesi (6-7 Haziran), İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları,
 URL-1 <http://www.bibilgi.com/ansiklopedi/Sözlü-tarih>, 03.06.2010
 URL-2 http://tr.wikipedia.org/wiki/S%C3%B6zl%C3%BC_tarih, 03.06.2010
 URL-3 <http://www.tarihvakfi.org.tr/ayrinti.asp?StrId=2>, 03.06.2010
 URL-4 <http://myweb.sabanciuniv.edu/sozlutarih/>, 05.07.2010
 URL-5 <http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/35.php>, 05.07.2010
 URL-6 <http://www.ait.hacettepe.edu.tr/akademik/arsiv/soz.htm>, 08.07.2010
- Yıldırım, D., 1999, "Dede Korkut'tan Ozan Barış'a Dönüşüm" Türk Dili, 570, 505-530
- Yınanç, M. H., 1999, "Tanzimattan Meşrutiyete Kadar Bizde Tarihçilik", Tanzimat-II, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 573 – 595.
- Yow, V. R., 1994, Recording Oral History, Sage Publications, London, New Delhi.
- Yozgat Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yozgat Kent Tarihi Hazırlayan Fuat Dursun, Şahin Doğan
- Yozgat Müzesi

Yozgat Tayekder Derneği

Yozgat İl Özel İdaresi

Röportaj Yapılan Aileler

Dönmez Ailesi (Mehmet Dönmez), 07.05.2010

Dündar Ailesi (Ömer Dündar), 07.05.2010

Eryaşarlar Ailesi (Okhan Eryaşar), 20.05.2010

İnal Ailesi (Fakiye İnal, Halet İnal), 10.04.2010

Karşlıoğlu Ailesi (Altan Karşlıoğlu, Arslan Karşlıoğlu), 20.04.2010

Koldemir Ailesi (Mehmet Koldemir, Harun Koldemir), 10.04.2010

Nizamoğlu Ailesi (Ali Nizamoğlu), 20.04.2010

Ozan Ailesi (İkbal Ozan, Fatma Ozan, Ahmet Ozan), 01.04.2010

Rifat Koç Ailesi (Prof.Dr.Zeynep Sümer), 20.05.2010

Yeşilkaya Ailesi (Hacer Yeşilkaya), 08.02.2010

ÖZGEÇMİŞ

1972 yılında Ankara'da doğdu. İlkokulu Erzurum ve Eskişehir'de, ortaokulu Eskişehir, liseyi Trabzon'da tamamladı. 1993 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesinden mezun oldu. 1997 den beri serbest Mimar olarak Yozgat'da çalışmaktadır. Orta düzeyde İngilizce bilmektedir. Evli ve iki çocuk annesidir.